

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ceren DEMİRTON

PATARA KENT BAZİLİKASI LİTÜRJİK TAŞ ESERLERİ

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ceren DEMİRTON

PATARA KENT BAZİLİKASI LİTÜRJİK TAŞ ESERLERİ

Danışman

Prof. Dr. Burcu CEYLAN DUGGAN

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ceren DEMİRTON'un bu çalışması, jürimiz tarafından Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Ayşe AYDIN (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Burcu CEYLAN DUGGAN (İmza)

Üye : Prof. Dr. Havva IŞIK (İmza)

Tez Başlığı: Patara Kent Bazilikası Litürjik Mimari Plastik Taş Eserleri

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 07/06/2018

Mezuniyet Tarihi : 09/07/2018

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Patara Kent Bazilikası Litürjik Taş Eserleri” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(imza)

Ceren DEMİRTON

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Ceren DEMİRTON
Öğrenci Numarası	20145247004
Enstitü Ana Bilim Dalı	Sanat Tarihi
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(x) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Burcu CEYLAN DUGGAN
Tez Başlığı	Patara Kent Bazilikası Litürjik Taş Eserleri
TurnItIn Ödev Numarası	977732013

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 162 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 22/06/2018. tarihinde tarafımdan TurnItIn adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 10

alıntılar dahil % 15'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

22/06/2018

(imza)

Prof. Dr. Burcu CEYLAN DUGGAN

Canım Babam'a...

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
ÖZET	xv
SUMMARY	xvi
ÖNSÖZ	xvii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KENT BAZİLİKASI ARAŞTIRMA TARİHİ VE YAPI TASVİRİ

1.1. Kent Bazilikası	4
1.1.1. Araştırma Tarihi ve Yayınlar.....	5
1.1.2. Plan – Tasvir	8
1.1.3. Malzeme, Teknik ve Zemin Döşemeleri	17

İKİNCİ BÖLÜM

KATALOG

2.1. Templon	21
2.1.1 Templon Stylobatı	21
2.1.2. Templon Levhası.....	22
2.1.3. Templon Levha Üstü	22
2.1.4. Templon Sütun Başlığı	23
2.1.5. Templon Payesi.....	25
2.2. Altar	27
2.2.1. Altar Tablası	27
2.2.2. Altar Masası Ayağı.....	29
2.3. Kiborium	30
2.3.1. Kiborium Sütun Kaidesi.....	30
2.4. Levha.....	31
2.4.1. Monolitik Levha	31
2.4.2. Trapez Kesitli Levha	32
2.4.3. Levha	40
2.5. Balüster	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE RESTİTÜSYON

3.1. Templon	74
3.1.1. Templon Stylobatı	80
3.1.2. Templon Levhası	82
3.1.3. Templon Levha Üstü	83
3.1.4. Templon Sütun Başlığı	84
3.1.5. Templon Payesi	85
3.1.6. Templon Restitüsyon Önerisi ve Genel Değerlendirme	86
3.2. Altar	92
3.2.1. Altar Kaidesi	95
3.2.2. Altar Tablası	97
3.2.3. Altar Masası Ayağı	99
3.2.4. Altar Restitüsyon Önerisi ve Genel Değerlendirme	100
3.3. Kiborium	102
3.3.1. Kiborium Restitüsyon Önerisi ve Genel Değerlendirme	107
3.4. Levha	107
3.4.1. Monolitik Levha	107
3.4.2. Trapez Kesitli Levha	112
3.4.3. Levha	114
3.4.4. Restitüsyon Önerileri ve Genel Değerlendirme	122
3.5. Balüster	125
3.6. Malzeme ve Bezeme Teknikleri	127
 SONUÇ	 130
KAYNAKÇA KISALTMALARI	136
KAYNAKÇA	137
ANTİK KAYNAKÇA EDİSYONLARI	149
RESİM LİSTESİ	150
RESİMLER	155
ÇİZİM LİSTESİ	192
ÇİZİMLER	195
RESTİTÜSYONLAR	222

ÖZGEÇMİŞ	212
----------------	-----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Patara Kent Planı	4
Şekil 1.2. Patara Kent Bazilikası Restitüsyon Planı	8
Şekil 1.3. Patara Kent Bazilikası'nın Mimari Evrelerini Gösteren Restitüsyon Planı	9
Şekil 1.4. Patara Kent Bazilikası Narteks ve Atrium'a Genel Bakış	10
Şekil 1.5. Bazilika, Naos'a Batıdan Bakış	11
Şekil 1.6. Patara Kent Bazilikası- Synthronon	12
Şekil 1.7. Synthronon'da Yer Alan Metal İzlerinin Yerleşimi	13
Şekil 1.8. Patara Kent Bazilikası Kiborium, Altar ve Kuyu	14
Şekil 1.9. Güney Ek Mekân (GG-4)'da Bulunan Su Haznesi ve Kuyu	15
Şekil 1.10. Patara Kent Bazilikası- Trikonkhos	15
Şekil 1.11. Trikonkhos Duvar Örgüsünde Kullanılan Paye ve Zeminde Altıgen Postament...16	
Şekil 1.12. Şapel- Naos ve Narteks Bölümü	16
Şekil 1.13. Patara Kent Bazilikası İki Bireyli Mezar ve Bronz Haç Buluntusu	17
Şekil 1.14. Patara Kent Bazilikası-Bema Zemin Döşemesi	18
Şekil 1.15. Apsis'te Yer Alan Yıkık Tonoza Kalıntısı ve Yangın İzleri	19
Şekil 3.1. Lokridos Daphnousion Bazilikası Templon Restitüsyonu	76
Şekil 3.2. Yunanistan- Olympos Bazilikası Templon Restitüsyonu	76
Şekil 3.3. Thasos Bazilikası Yüksek Templon Restitüsyonu	77
Şekil 3.4. Kuzey Templon Stylobatları, Levha ve Paye İzleri	81
Şekil 3.5. Güney Templon Stylobatları	82
Şekil 3.6. Synthronon'da ve Templon Payelerinde Yer Alan Metal Parçası	90
Şekil 3.7. Bema – Kuzey ve Güney Stylobatta Yer Alan Açıklık	90
Şekil 3.8. Güney Stylobatta Yer Alan Paye ve Levha Oluğu ile Synthronon'daki Levha İzi ..91	
Şekil 3.9. Patara Kent Bazilikası Altar Kaidesi	96
Şekil 3.10. Altar Kaidesi Detay (Kuzey)	96
Şekil 3.11. Altar Kaidesi Detay (Güney)	96
Şekil 3.12. Ayasofya Kilisesi, Altar Kiboriumuna Restitüsyon Çizimi	103
Şekil 3.13. Panagia Katapoliani Kilisesi Altar Kiboriumuna Ait Restitüsyon Çizimi	104
Şekil 3.14. Bizans Dönemi Kiborium Tipleri Rekonstrüksiyon Çizimi	105
Şekil 3.15. Levha Yerleştirme Teknikleri	108

Şekil 3.16. Patara Kent Bazilikası Kuzey-Güney Nef Ayrımında Kullanılan Monolitik Levha	109
Şekil 3.17. Olympos Piskoposluk Kilisesi Nef Ayrımında Kullanılan Levha Yanı Uygulaması	111
Şekil 3.18. Myra- Aziz Nikolaos Kilisesi, Üst Kısım Trapez Biçimli Levha	111
Şekil 3.19. Balüster örnekleri (A) ve Zar Biçiminde Balüster Örnekleri (B)	125
Şekil 3.20. “Krali Kapı” Olarak Adlandırılan Düzenleme	126

KISALTMALAR LİSTESİ

bk.	Bakınız
Dn.	Dip not
Cm	Santimetre
Ç.	Çap
Çiz. No.	Çizim Numarası
D.	Derinlik
Fig.	Figure
G.	Genişlik
K.	Kalınlık
Kat. No.	Katalog Numarası
Kaz. Env. No.	Kazı Envanter Numarası
(K)	Kırık
M.	Metre
MS	Milattan Sonra
MÖ	Millattan Önce
Pl. G.	Plinthos Genişliği
Pl. Y.	Plinthos Yüksekliği
Res. No.	Resim Numarası
Şek.	Şekil
U.	Uzunluk
Ü.K.	Üst Kalınlık
Vd.	Ve Diğerleri

ÖZET

Bu tez çalışmasının konusu Patara’da Kent Bazilikası’nda 2013-2017 yıllarında yapılan kazı çalışmaları sonucunda ele geçen litürjik mimari plastik taş eserlerin belgelenmesi, motif, ölçü ve malzeme bakımından incelenip tasvir edilmesi, Bizans sanatındaki benzer örneklerle karşılaştırılarak işlevlerinin saptanması, tarihlendirilmesi ve belirlenen litürjik elemanların restitüsyon önerisinden oluşmaktadır.

Patara Kent Bazilikası, 61x32 metre boyutu ile Likya Bölgesi kapsamında bilinen en büyük kiliselerden biridir. Üç nef, narteks ve atriumdan oluşan kısaltılmış haç transept planına sahip yapı, mimari verilere göre MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir.

Yapılan çalışmalar neticesinde toplamda 187 adet litürjik taş eser ele geçmiştir. Erken Hristiyanlık Dönemi’ne ait templon kuruluşu, altar, kiborium ve levhalar değerlendirilmiş, restitüsyon çalışmaları yapılmıştır. Kuzey-güney yan neflerde kullanıldığı düşünülen yekpare kireç taşından oluşturulmuş dört yönlü trapez kesitli levha parçalarının benzer örneklerine Bizans mimari plastik literatüründe henüz rastlanmamış olması sebebiyle “Monolitik Levha” olarak yeni bir adlandırma önerilmiştir.

Yapının farklı evrelerdeki onarım ve düzenleme çalışmaları ile eserler üzerinde dönemsel bağlantılar kurularak araştırma tamamlanmıştır. Motif, ölçü, malzeme ve benzer örnekler doğrultusunda yapılan değerlendirmeler sonucunda eserler yoğunlukta MS 5. yüzyıl ila MS 6. yüzyıl aralığına tarihlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Likya, Patara, Erken Hristiyanlık Dönemi, Bizans Taş Eserleri, Monolitik Levha

SUMMARY

LITURGICAL FURNISHING OF THE GREAT BASILICA AT PATARA

The aim of this thesis is to examine the stone liturgical furnishings found at the Great Basilica at Patara, obtained during the excavations undertaken between 2013 and 2017. For that purpose, the materials, measurements, and decoration programme are recorded and analysed. This is followed by a comparative analysis between the liturgical furnishings at Patara and similar examples found in Byzantine art. Finally, dating and restitution is suggested for the liturgical furnishings.

With its dimensions of 61x32 m, the Great Basilica at Patara is one of the largest churches known in Lycia. The building has a transept plan, and comprises of three naves, a narthex, and an atrium. According to the architectural evidence, the basilica can be dated to the first half of the 5th century AD.

During the excavations, 187 stone liturgical remains have been uncovered. The altar, the ciborium and the parapets have been investigated and their restitution has been completed.

The fragments of the parapets, made of monolithic limestone and edged in quadrivial trapezoid form, can be seen in the northern and southern naves of the basilica. Since no similar examples have been found in Byzantine architecture, the term “Monolithic Panel” has been proposed as the new definition of such types.

The investigation has been completed by establishing chronological relations between the repair/renovation works in various phases of the building and the furnishings. The examination of the decorations, materials, measurements, and the comparative analysis between buildings, concludes that the remains of the liturgical furnishing of the Great Basilica at Patara, date mostly to the 5th and 6th centuries.

Keywords: Lycia, Patara, Early Christian Period, Byzantine Stone Artefacts, Monolithic Plate

ÖNSÖZ

“İlim iyi zamanlarda servet, kötü zamanlarda sığınak ve iyi bir yol göstericidir.”

Aristoteles

Öncelikle Patara Kent Bazilikası kazı çalışmalarımın ilk yılında bana bu tez konusunu öneren ve görüşleriyle katkı sağlayan değerli danışman hocam Prof. Dr. Burcu Ceylan Duggan’a çok teşekkür ederim.

Patara Antik Kenti kazı başkanı, değerli hocam Prof. Dr. Havva İşkan’a bu konuda bana çalışma olanağı verdiği ve çalışma süresince her türlü desteği sağladığı için saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma süreci boyunca gerekli olan kaynakçanın bir kısmı Avusturya Bilimler Akademisi’nde Erasmus staj öğrencisi olarak geçirdiğim 2 ay boyunca belirlenmiş ve Viyana Üniversitesi’nin imkânlarını kullanarak tedarik edilmiştir. Orada bulunduğum süre boyunca tüm imkânları sağlayan, bilimsel danışmanlığını sonuna kadar hissettiğim değerli hocalarım Mag. Dr. Andreas Pülz ve Prof. Dr. Andreas Külzer’e, Avusturya Arkeoloji Enstitüsü’nde devam ettiğim kütüphane çalışmalarında yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Martin Seyer’e teşekkür ederim.

Bilgi ve bakış açısından daha fazla yararlanmayı arzu ettiğim, birlikte çalışacağımız günün planlarını yaparken amansız hastalığa yakalanıp ona teslim olan çok değerli hocam †Prof. Dr. Urs Peschlow’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ruhu şad olsun.

Lisans eğitimimi tamamladığım Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü’nde bana tekrar uygun bir çalışma ortamına olanak veren değerli hocam Prof. Dr. Eda Akyürek Şahin’e, hem lisans öğrenimim hem de tez çalışmalarım sırasında bilgisini ve deneyimini tüm öğrencileriyle olduğu gibi benimle de cömertçe paylaşan, karşılaştığım zorluklarda her zaman yanımda olan hocam ve değerli dostum Doç. Dr. Fatih Onur’a ve bölümde yer alan çok değerli arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Tez çalışmam Antalya Suna-İnan Kırar Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) tarafından maddi olarak desteklenmiştir. Araştırmam boyunca yayınlara ulaşmama destek olan tüm enstitü çalışanlarına teşekkür ederim.

Tez çalışması kapsamında değerlendirilen verilerin sağlanmasında Patara kazı ekibinde yer alan tüm arkadaşlarıma ve özellikle çizimlerimde kendi zamanından ayırıp bana yardım eden arkadaşım ve meslektaşım Sinan Sertel’e teşekkür ederim.

Sabır, inanç ve hoşgörüyle akademik çalışmalarımın tümünü destekleyen, sevgilerini ve güvenlerini hiç esirgemeyen canım aileme yürekten şükranlarımı sunarım.

Ceren DEMİRTON

Antalya, 2018

GİRİŞ

Konu

Tez çalışması 2013-2017 yılları arasında Patara Antik Kenti'nde tamamlanan kazı çalışmaları sonucunda Patara Kent Bazilikası'nda ele geçen litürjik taş eserlerin değerlendirmesini ve tarihlendirme önerisini kapsamaktadır.

Likya Bölgesi'nde yer alan Patara Kent Bazilikası'nda, 2013-2017 yılları arası 5 kazı sezonu boyunca kazı çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalarda levhalar, sütunceler, sütun başlıkları, altar, kiborium, templon payeleri gibi farklı işlevlerde litürjik taş eserler tespit edilmiştir. Yapıda ele geçen litürjik eserlerin tanımlanması dışında, Bizans mimarisindeki işlevi ve Likya Bölgesi'nde yer alan kilise yapılarıyla olan benzerlik ilişkisi aktarılmaya çalışılmıştır.

Katalogda yer alan parçaların tanımlamaları yapılarak bölgedeki ve bölge dışındaki benzer örnekleriyle değerlendirilmiş ve tarihlendirme önerisi getirilmiştir. Belirlenen parçaların restitüsyon önerileri yapılarak litürjik eserlerinin orijinal yerleri tespit edilmiş, yapının mekan algısı mimari boyutta incelenmiştir.

Amaç

Türkiye'de erken Hristiyanlık dini ve mimarisi üzerinde çalışmalar oldukça artış göstermiştir. Kazı çalışmalarıyla başlayan bu oluşum erken Hristiyan mimarisinin yanı sıra din algısının da anlaşılmasına ön ayak olmaktadır. Tez çalışmamızın, çeşitli bölgelerde yapılan diğer çalışmalarla bir araya getirilmesi, tarihlendirme ve tipoloji incelemelerinin yapılmasıyla, dönemin sanatına ve mimarisine katkı sağlaması amaçlanmıştır.

2013-2017 yılları arasında Patara Antik Kenti'nde yapılan kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılan, Kent Bazilikası'nın litürjik elemanlarına ait günümüze kadar korunmuş olan taş eserlerin belgelenmesi, tasvir edilmesi, Bizans sanatındaki benzer örneklerin değerlendirilerek işlevinin saptanması, tarihlendirilmesi bu tez konusunun esas amacını oluşturmaktadır. Bu bağlamda in situ durumda olmayan pek çok parçanın işlev ve yapı içerisindeki yeri ile ilgili sorunlar ortaya konulmuş, bu sorunlar için çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır. Arazi ve eserler üzerindeki çalışma neticesinde, restitüsyon önerileri getirilerek çalışmanın sürdürülmesi amaçlanmıştır. Eserlerin motif, teknik, boyut, malzeme ve üslup özelliklerine göre sanatsal değerini, gelişimini ve tipolojisini ortaya koymak, çalışması yapılan diğer kentlerdeki benzerlik ve farklılıklarını inceleyerek analiz etmek, buna göre bir restitüsyon önerisi sunmak amaçlanmıştır.

Patara Kent Bazilikası, erken Hristiyan mimarisinde Akdeniz bölgesinde hem büyüklüğü hem de transept planlı olması ile önemli bir yere sahiptir. Erken Hristiyanlık mimarisinde transept planının mekân üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu ve pratikte nasıl işlediği bilimsel tartışma konularından bir tanesidir. Patara Kent Bazilikası kısaltılmış haç transept plana sahip olması bakımından bu tartışmada yerini almıştır. Biz de bu araştırmalara Sanat Tarihi penceresinden bakarak Likya Bölgesi Bizans Dönemi litürjik taş eserler repertuarına katkı yapmak amaçlanmıştır.

Likya'nın başkenti Patara Kenti'nde mimari plastik ile ilişkin şu ana kadar yapılan çalışmaların çoğu arkeolojik niteliktedir. Kent Bazilikası'nda taş eserler üzerine yapılacak bir çalışma hem yapının litürjik eserlerin tarihlendirmesinde hem de Likya Bölgesi'ndeki kiliselere ait taş eserlerle bezeme ve teknik ilişkisi açısından benzerlik göstermesi, konunun araştırılmasını gerekli kılmıştır. Bu anlamda yapıya ait malzemelerinin ilk kez çalışılacak olması konuyu özgün kılmaktadır.

Yöntem

Tez çalışmasının ilk aşaması ilgili bütün eserlerin bir araya getirilerek sınıflandırılmasından oluşmaktadır. Söz konusu sınıflandırmada kullanılan olan metotlar ise, tüm eserlerin ölçümü, çizimi, detaylı fotoğraflanması ve tanımlanmasıdır. Tüm eserlerin sınıflandırılması ardından, motif, malzeme, teknik ve üslup açısından değerlendirmeye alınarak istatistik ve değerlendirme çalışmaları birlikte yapılmıştır. Bazı eserlerin restitüsyon çalışmaları yapılmış, profil-kesit çizimleri yapılarak tipolojik olarak değerlendirilmiştir.

Kazi çalışmaları ardından literatür taraması ve benzer örneklerin incelenmesi amacıyla Likya Bölgesi'ndeki diğer kentlerde yer alan çağdaş kiliselere gidilip taş eserler ve uygulamalarındaki yöntemler araştırılmış, Patara Kent Bazilikası'yla karşılaştırılarak etkileşimleri gözlemlenmiştir. Arazi çalışmaları ile eş zamanda ilerleyen kütüphane çalışmalarında ise Avusturya Bilimler Akademisi - Bizantinistik Bölümü Kütüphanesi başta olmak üzere, Viyana Üniversitesi - Avusturya Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi ve Koç Üniversitesi Suna - İnan Kırac Akdeniz Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi'nden faydalanılmıştır.

Üç ana başlık altında ele alınan çalışmamızın birinci bölümünde, Patara Kent Bazilikası kazı çalışmaları, araştırmalar ve yayınlar kronolojik olarak anlatılmıştır. Kilisenin mimari tasvirinde, yapının mekânları kronolojik olarak anlatılmış, mimari evreleri dikkate alınarak tasvir edilmiştir.

İkinci bölümde katalog başlığı altında 2013 yılından itibaren kazı çalışmaları sırasında bulunduğumuz 187 taş eser tanıtılmıştır. Katalogdaki parçalar türlerine göre ayrılarak tek tek ele alınmıştır. Her bir taş eser için bir katalog numarası verilmiş, birbirinin parçası olduğunu düşündüğümüz parçalar birleştirilerek tek katalog numarası olarak sunulmuştur. Katalogda, varsa kazı envanter numarası, resim ve çizim numarası, yapı içerisinde bulunduğu yeri, malzemesi, ölçüleri, tanımı, benzer örnekleri içeren yayınlar hakkında bilgi ve tarih önerisine yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde katalogda yer alan parçalar türlerine göre ayrılarak Bizans sanatı içerisindeki tarihsel gelişim süreci ele alınmıştır. Terminolojik problem olduğu hissedilen kavramlar için ve Bizans literatüründe henüz rastlanmayan bir eser türü için yeni bir tanım önerilmiştir. Bölümün devamında parçalar tipolojik özelliklerine göre anlatılarak değerlendirilmiştir. Değerlendirmede başta Likya Bölgesi olmak üzere, Anadolu ve Anadolu dışı benzer örneklerle motif, ölçü, malzeme teknik özellikleri dikkate alınarak eserlerin tarihlendirme ve restitüsyon önerileri yapılmıştır.

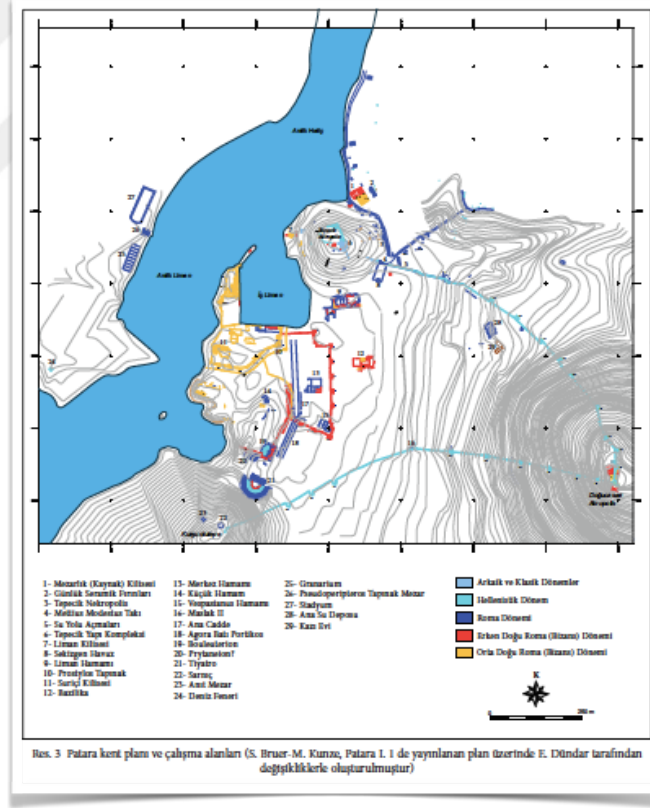
Sonuç bölümünde Likya Bölgesi'nde Hristiyanlık dinin tarihsel sürecinden kısaca bahsedilmiş, yapının tüm mimari verilerinden elde edilen sonuçlar özetlenmiştir. Tez çalışmasını oluşturan eserlerin Likya Bölgesi içerisindeki etkileşimleri tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KENT BAZİLİKASI ARAŞTIRMA TARİHİ VE YAYINLAR

1.1. Kent Bazilikası

Patara Kent Bazilikası, Patara kentindeki mevcut kiliseler içerisinde bilinen en büyük boyutlu yapıdır. Antik kentin en hareketli noktalarında yer alan tiyatro, meclis binası, hamam gibi yapıların kuzeydoğusunda yer almaktadır (Şek. 1.1). Kilise, ek mekânları ile birlikte *Episkopeion* (Piskoposluk sarayı) olarak tanımlanan kompleksten meydana gelmektedir. Yapı, kazı çalışmaları boyunca farklı noktalarda rastlanan duvar kalıntılarına göre, henüz tanımlanamayan fakat Roma dönemi olması muhtemel bir yapının üzerine inşa edilmiş olma ihtimalini taşır.

Şekil 1.1 Patara Kent Planı

Kaynak: İşkan, 2015: 20.

1.1.1. Araştırma Tarihi ve Yayınlar

Patara Kenti yüzey araştırması çalışmaları 1988 yılında¹ ve Kent Bazilikası'nda yapılan ilk bilimsel çalışmalar 1989 yılında Prof. Dr. Fahri Işık başkanlığında, Prof. Dr. Abdüsselam Uluçam danışmanlığında yüzey temizliği ve çevre düzenlemesiyle başlamıştır². Kilisede yürütülen ilk arkeolojik kazı çalışmaları ise 1993 yılında A. Effenberger ve M. Kunze ile devam etmiştir. Sondaj çalışmaları ile başlayan araştırmalar neticesinde, yapının transept planlı olduğu anlaşılmış, tespit edilen güney ek mekânlar “Piskoposluk Sarayı” olarak değerlendirilmiştir³. 1994 yılında devam eden kazı çalışmalarında, kilisenin farklı noktalarında toplamda 17 sondaj çalışması yapılmıştır. Araştırmacıların çalışmaları sonucunda atriumun kuzey batı köşesi belirlenmiş, neflerde yer alan kaideler ve stylobatlar tespit edilmiştir⁴.

1995 – 2012 yıllarında kilisede herhangi bir kazı çalışması yapılmamıştır. 2013 – 2017 yılları arasında Prof. Dr. Havva İşkan başkanlığında ve Prof. Dr. Burcu Ceylan Duggan'ın bilimsel danışmanlığında yürütülen kazı çalışmaları sonucunda, yapının mimarisi ve geçirmiş olduğu evreler saptanmış, malzemeler değerlendirilmiş, yapının tarihçesi hakkında önemli bilgiler elde edilmiştir.

C. Foss, Bizans dönemi içinde Likya'nın kıyı kentleri ile ilgili araştırma yaptığı çalışmasında, “Patara” başlığı altında Kent Bazilikası'na değinmiştir. Araştırmacı, kısaca kentin önemli bir liman kenti olmasına ve antik kaynaklara değindikten sonra, Kent

¹ Patara Kenti 1988 yılından itibaren yapılan kazı çalışmaları için bk; Işık, F. – Yılmaz, H. (1990), Patara, *11. KST (2)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 1-21; Işık, F. (1991), Patara 1989, *12. KST (2)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 29-55; Işık, F. (1992), Patara 1990 Etkinlikleri, *13. KST (2)*, s. 235-258; Işık, F. (1993), Patara 1991, *14. KST (2)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 385-408; Işık, F. (1994), Patara 1992, *15. KST (2)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 279-302; Işık, F. (1995), Patara 1993, *16. KST (2)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 253-282; Işık, F. (1996), Patara 1994, *17. KST (2)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 159-184; Işık, F. (1997), Patara 95, *18. KST (2)*, s. 191-218; Işık, F. (1998), Patara 1996, *19. KST (2)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 53-80; Işık, F. (1999), Patara 1997, *20. KST (2)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 159-178; İşkan, H. ve Çevik, N. (2000), Patara 1998, *21. KST (2)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 91-104; Işık, F. (2001), Patara 1999, *22. KST (2)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 79-94; Işık, F. (2002), Patara 2000, *23. KST (1)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 397-412; Işık, F. (2002), Patara 2001, *24. KST (1)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 1-10; Işık, F. (2003), Patara 2002, *25. KST (1)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 87-102; Işık, F. (2007), Patara 2005 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları, *28. KST (1)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 15-28; Işık, F. (2008), Patara 2006, *29. KST (1)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 59-72; Işık, F. (2009), Patara, *30. KST (4)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 337-354; Bruer G. S. ve Kunze, M. (2010), *Der Stadt plan von Patara und beobachtungen zur Den Stadtmauern*, Patara 1.1., İstanbul.; Işık, H. (2012), Patara 2010 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları, *33. KST (3)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 15-40; İşkan Işık, H. (2013), Patara 2011 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları, *34. KST (3)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 171-188; İşkan, H. vd. (2014), Patara 2012 Yılı Kazı ve Koruma Çalışmaları, *35. KST (2)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 271-289; İşkan, H. vd. (2016), Patara 2014 Kazıları, *36. KST (2)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 363-382; Aktaş, Ş. (2017), Patara 2015 Kazı ve Koruma Çalışmaları, *38. KST (2)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 47-62

² Işık, 1991: 37-38.

³ Koch, Effenberger ve Kunze, 1994: 281.

⁴ Effenberger, 1986: 170.

Bazilikası'nın kısaca tasvirini yapmıştır. Yapının mimari tasvirini yaparken 5 koridordan oluştuğunu, bu plan tipi ile MS 540 yıllarında inşa edilen Philippi - B Bazilikası ile ilişkili olabileceğini aktarmıştır. Ayrıca Bazilika'nın bema bölümünün üzerinde bir kubbe olabileceğini önermiştir. MS 6. yüzyılda yapıda önemli değişimler olduğunu belirtmiş, ancak yapı içerisinde bu değişim faaliyetlerinden bahsetmemiştir⁵.

F. Işık, “*Patara – The Historian Ruins of The Capital City of Lycian League*” adlı kitabında “City Basilica” başlığı ile kiliseyi kısaca tanımlamış, plan özellikleri açısından benzer örneği olarak Perge A Bazilikası'nı göstermiştir⁶.

H. Hellenkemper ve F. Hild, *Tabula Imperii Byzantini* adlı çalışmalarında yer alan “Patara” başlığında Kent Bazilikası hakkında önemli bilgiler sunmuştur. “Büyük Bazilika” olarak adlandırdıkları kilisenin doğusuna açılan iki kapının pastophorium için yapıldığını, fakat pastophorium odalarının inşa edilmemiş olduğunu görüşünü aktarmıştır. Ayrıca kilisenin bema bölümünün Orta Bizans döneminde yenilendiğini ve bemanın güneyinde, kuzey ve güney L kesitli her iki payenin yanında yer alan iki adet pembe granit sütunların olasılıkla bir anıtsal girişe ait olduklarını söylemektedir⁷.

Yapı ile ilgili yayınlar arasında olan Prof. Dr. Fahri Işık'ın Anatolia dergisinde yayımlanmış “*Patara 2008*” adlı makalesinde, Patara'da 2008 yılında çıkan büyük yangın sonrasında alınan önlemlerden bahsetmektedir. Kent Bazilikası da dâhil olmak üzere birçok yapı koruma altına alınmış ve yoğun bitki örtüsünden arındırılmıştır⁸.

G. Koch, *Erken Hristiyan Sanatı* adlı kitabında “*Türkiye'deki Erken Hristiyanlık Dönemi Önemli Merkezler*” başlığı altında Patara kentini değerlendirmiştir⁹. Kentin en canlı dönemleri olarak kabul ettiği MS 5. ve 6. yüzyıla ait en az beş bazilika olduğunu belirtmiştir. C. Foss'un aksine, Kent Bazilikası'nı üç nefli, kolları dışa taşan enine nef ve dışa taşan apsisli yapı olarak değerlendirmiştir. Kiliseye ait kırık başlıklar, mermer kaplama parçaları ve taban mozaiklerine ait az sayıda kalıntı olduğunu kaydetmiştir.

H. Özkan'ın 1989-1990 yılları arasında Patara'da kazısı gerçekleşen Bizans kiliselerini tasvir ettiği makale, kilisenin ilk plan çizimi eşliğinde genel hatlarıyla bilgiler sunmaktadır. Kent Bazilikası'nın boyutları 61 x 32 metre olarak ölçülmüştür. Kilisenin iç mekânı, ortada iki sıra sütun dizisi, yanlarda duvar payeleri kullanılarak oluşturulan, beş nefli bir kilise olarak

⁵ Foss, 1994: 14-15.

⁶ Işık, 2000: 100-102.

⁷ Hellenkemper ve Hild, 2004: 785.

⁸ Işık, 2010: 234. Ayrıca Prof. Dr. Fahri Işık'ın 2011 yılında yayımladığı “*Caput Gentis Lyciae*” adlı kitabında kilise tasviri ve sondaj çalışmalarına değinmiştir.

⁹ Koch, 2015: 290-291.

değerlendirilmiştir. Orta nefin zemin döşemesinin mozaik kaplı olduğunu aktarmış, kilisenin üst örtüsünün ahşap olduğunu ileri sürmüştür. H. Özkan, kilisede iki yapı evresi tespit etmiştir. Birincisi kilisenin içerisinde kuzeybatıda, diğeri ise apsisin güneyinde bulunan bir şapeldir. Tek neften oluşan şapeli MS 9. yüzyıla tarihlendirilmiştir¹⁰.

Yapı hakkında en kapsamlı yayın, yapının tarihlendirilmesini içeren, mimarisinin yanı sıra kazılar sırasında çıkan buluntuları değerlendiren Prof. Dr. Burcu Ceylan'ın yayınlarıdır¹¹. Kilisenin tarihi ve evrelerine dair veriler elde eden B. Ceylan'a göre, yapı MS 5. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiştir. Kısaltılmış haç transept plan tipine sahip bazilika, 3 neften ve transepti çevreleyen enine taşkın koridorlardan oluşmaktadır. Yapı, 4 mimari evreden oluşmaktadır. Yapının güneyine MS 6. yüzyılda Piskoposluk Sarayı'na ait güney ek mekânların eklendiği¹² ve yapıda onarım dışında ek inşa faaliyetleri olduğu anlaşılmıştır. B. Ceylan, MS 6. yüzyılda eklenen Piskoposluk Sarayı'na ait güney ek mekânların ve trikonkos yapısının 7. yüzyılda kullanımdan çıktığını belirtmekte ve 7. yüzyıl başında gerçekleşen deprem ile bu görüşünü desteklenmektedir¹³. Bazilikada en erken tarihi veren sikkeler MS 4. yüzyıl iken¹⁴, en geç tarihi veren sikkelerin ise 11. ve 12. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir¹⁵. Bazilikanın mimari tasvirinin yanı sıra, kısaltılmış haç-transept plan tipine sahip kilisenin litürjik hareketi ve işlevi hakkında önemli fikirler sunmuştur¹⁶. Yayınlar ile beraber ulaşılan sonuçlar kazı ekibi üyeleri tarafından değerlendirilmiş, çeşitli sempozyumlarda bilim dünyasına tanıtılmakta ve yayınlanmaya devam etmektedir¹⁷.

¹⁰ Özkan, 2015: 451- 461.

¹¹ Kent Bazilikası kazı sonuçları hakkında daha fazla bilgi için; İşkan H., Ceylan B. vd. (2015), Patara 2013 Kazıları, *Anadolu 41*, s. 299-322; Ceylan, B., Yirşen, Ş., Erdoğan, O., Orhan, S. (2015), Patara 2014 Yılı Çalışmaları, *ANMED 13*, s. 91-98; İşkan, H., Ceylan B., Erdoğan, O. vd. (2015), Patara 2014 Kazıları, 37. *KST (2)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, s. 363-380; Işık, H., Ceylan, B. vd. (2016), Patara 2015 Yılı Kazı ve koruma Çalışmaları, *ANMED 14*, s. 98-108; Ceylan, B. ve Erdoğan, O., 2016: 173- 192.

¹² Ceylan ve Erdoğan, 2016: 132.

¹³ Antalya'da gerçekleşen deprem kronolojisi hakkında daha fazla bilgi için bk: Duggan, 2005: 358.

¹⁴ Ceylan ve Erdoğan, 2016: 207.

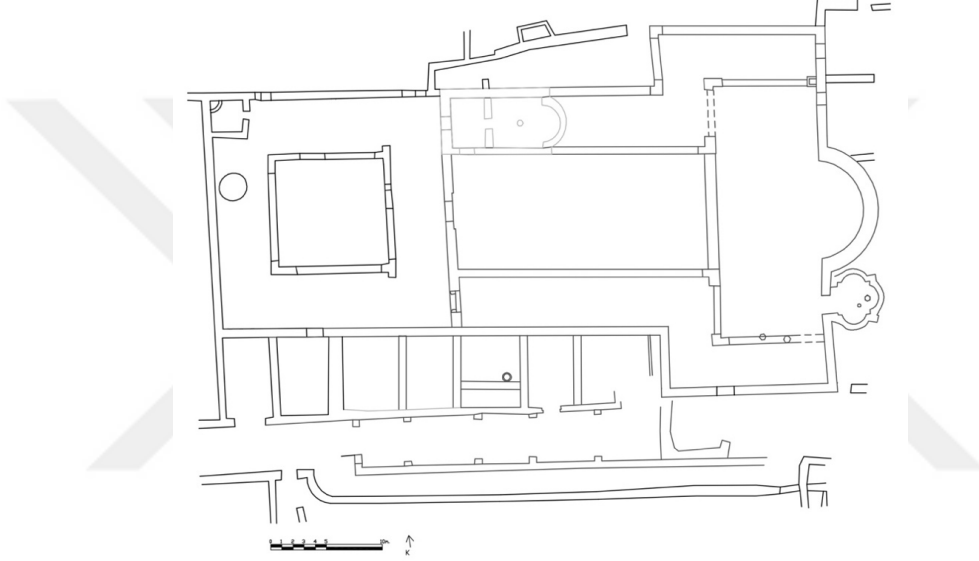
¹⁵ Ceylan ve Erdoğan, 2016: 214.

¹⁶ Ceylan ve Erdoğan, 2015: baskıda.

¹⁷ Ceylan ve Erdoğan. (2015). "Geç Antik Dönem Transept Planlı Bazilikalara Yeni Yaklaşımlar: Patara Kent Bazilikası" (Baskıda); Demirton, C. (2017). "Patara Kent Bazilikası – "Litürjik İşlevli Mimari Plastik Taş Eserlerden Bir Grup Örnek", *V. Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Öğrenci Sempozyumu 2017 (Baskıda)*.

1.2.2. Plan - Tasvir

Doğu – batı doğrultusunda uzanan kilise, 61 x 32 metre boyutu ile, Likya Bölgesi’ndeki kiliseler ile karşılaştırıldığında oldukça büyük bir ölçeğe sahiptir. Plan itibari ile üç nefli, peristilli bir atrium ve narteks’ten oluşan transeptli bir bazilikadır. Transept bölümünü doğuya doğru ilerleyen koridorların çevrelemesi ile “*Kısaltılmış Haç-Transept*” olarak adlandırılan bir tasarıma sahiptir (Şek. 1.2).

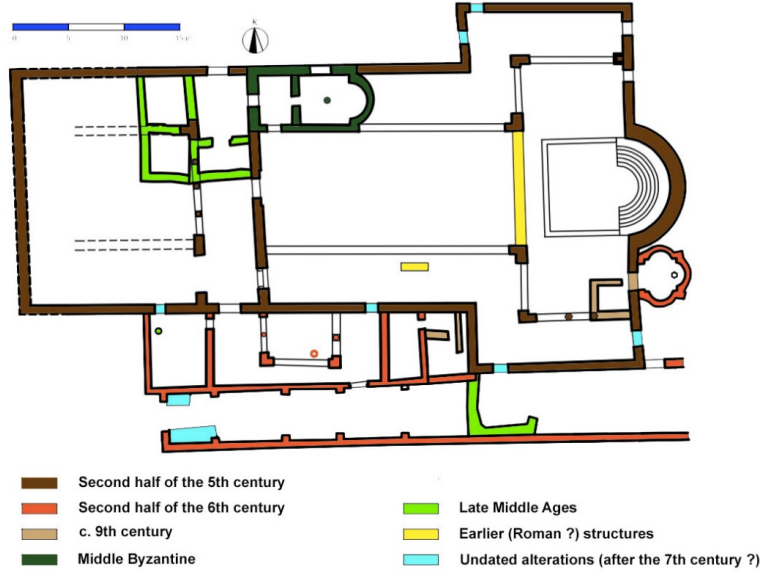

Şekil 1.2 Patara Kent Bazilikası Restitüsyon Planı

Kaynak: Çizim Ceylan, B.

Kent Bazilikası’nda dört mimari yapı evresi tespit edilmiştir. MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen 1. yapı evresini ana apsis duvarı, kuzey ve güney transept kolları ile kolları çevreleyen koridorlar, yan nefler ve ayrımları, batıda atrium ve narteks oluşturur. Kilisenin ilk evresini oluşturan yapı kesin olarak bilinmeyen bir sebeple yıkılmış, onarım ve ek inşa gibi faaliyetlerle ayağa kaldırılmıştır. Aynı zamanda yapının 2. evresini oluşturan oluşturan bu durum, yapının güneyindeki ek mekânların eklenmesi ile yapıyı *episkopeion*’a dönüştürmüştür. Ana apsisin güneydoğusuna eklenen trikonkhos yapısı ile yapının ikinci evresi son bulmuştur. Yapının 3. evresinde ise MS 11. yüzyıla tarihlenen, orta nefin kuzeybatısındaki şapel yapısı ve mezarlar yer alırken¹⁸, 4. evrede atriuma inşa edilen konutlar, işlikler yer alır (Şek. 1.3).

¹⁸ Evrelerin tarihlendirilmesinin detaylı açıklamaları için bk; Ceylan ve Erdoğan, 2016: 174-182.

Şekil 1.3 Patara Kent Bazilikası'nın Mimari Evrelerini Gösteren Restitüsyon Planı

Kaynak: Çizim Ceylan, B.

Yapının birinci evresinde, batıda 15.10x20.25 metre ölçülerinde kare planlı ve 11.5x11.13 m ölçülerinde peristilli atrium yer alır. Peristili oluşturan stylobat sırası ve üzerinde in situ halde bir sütun kaidesi ele geçmiştir. Stylobatların zeminden yüksekliği 0.10 m'dir. Stylobatlardan atriumun dış duvarları kuzeyden 5.30 metre, güneyden 4.63 metre, batıdan ise 4.74 metre ölçülerindedir. Atriumun kuzeybatısında yer alan iki açıklık direkt dışarıyla bağlantılıdır.

Narteks kuzey - güney doğrultusunda, 4.65 metre genişliğinde, 10.8 metre uzunluğunda dikdörtgen formdadır (Şek. 1.4). İn situ kaideler, yerleştiği stylobat ve duvarları ile açık planlı bir narteks olduğu anlaşılmıştır. Narteksin doğusunda, yan neflere ve orta nef girişini sağlayan toplamda üç kapısı bulunmaktadır. Batıda ise 95 cm genişliğinde dışarıya açılan bir kapı açıklığı yer alır. Bugün merkezde üç sütunlu bir kolonadın yer aldığı narteks cephesi, iki yanda geniş açıklıklarda atriuma bağlanmaktadır. Narteksin orta bölümünde yapılan kazı çalışmalarında taş zemin döşemesinin varlığı tespit edilmiş, bu alanda bulunan çok sayıda zemin tuğlası, zeminin bir onarım geçirmiş olabileceğini düşündürmüştür.

Şekil 1.4 Patara Kent Bazilikası Narteks ve Atriuma Genel Bakış (Kazı Arşivi)

Kilisenin naos bölümü, 39.0 metre uzunluğunda, 10.38 metre genişliğindedir (Şek. 1.5). Naos'un eksenine 2.00 metre genişliğinde ana giriş kapısı, yan neflerin eksenine ise ortalama 1.10 metre genişliğinde yan kapılar yerleştirilmiştir. Naos'ta nef ayrımları, kesme kireç taşından oluşturulmuş stylobatlar, üzerinde sütun kaideleri ve sütunlar ile sağlanmıştır. Stylobatların her biri yaklaşık olarak genişlikleri 1.22 m, uzunlukları 0.60 m, derinliği ise 0.45 m'dir. Stylobatların naos zemininden yüksekliği ise 0.10 m, güney transept zemininden ise 0.15 m yüksekliğindedir. Nef ayrımlarında kullanılan devşirme stylobatların hemen hemen hepsi iç içe geçmiş iki çerçeveden oluşan, düzgün işlenmiş ve zımparalıdır. Stylobat'lar kuzey ve güney yönlerinde uzanarak, doğuda L kesitli payelerle son bulmaktadır. Kuzey ve güney L payelerin uzun kenarları 1.54 x 1.58 metre, kısa kenarları 0.70 x 0.84 metre genişliğindedir. Nef ayrımları hakkında önemli bilgiler veren levhalara ait oyuklar ve izleri, L kesitli payelerde, kuzey ve güney yan nefi oluşturan stylobatlarda, sütun kaideleri ve sütunlarda görülmektedir. Sütun kaidelerinin in situ halde bulunmamaları sebebiyle, levhaların ve diğer elemanların kaç metre aralıklarla yerleştirildikleri hakkında net bir bilgi yoktur.

Şekil 1.5 Bazilika, Naosa Batıdan Bakış (Kazı Arşivi)

Kuzey nef, doğu başlangıcından naosun batı iç duvarına kadar 18.50 metre, kuzey iç duvardan orta nef stylobatına kadar 4.60 metre ölçülerindedir. Blok ve moloz taşlarla örülmüş kuzey nef duvarının büyük bir kısmı tahrip olmuşsa da, özellikle nefin transept kuzey koluyla birleştiği köşedeki bloklar kısmen korunabilmiştir. Bu duvarların mevcut en yüksek ölçüsü 1.40 metre, en düşük ise 0.50 metredir. Duvar kalınlığı 0.74 metre olan kuzey nefin zemini hakkında herhangi bir veriye rastlanmamıştır.

Güney yan nef, uzunluğu 18.97 metre, güney iç duvardan orta nef stylobatına kadar 4.43 metre ölçülerindedir. Güney yan nef iç duvarı yüzeyinde yer yer tanımlanamayan fresko ve sıva kalıntıları tespit edilmiştir. Güney ek mekânlar ile birleştiği blok ve molozlarla örülü duvarın kalınlığı 0.73 metre olup, 0.74 metre – 1.87 metre yükseklikleri arasında duvar korunabilmiştir. Güney yan nefe ait güney duvarda ek mekânlara bağlanan 2.08 metre genişliğinde bir kapı bulunur.

Kuzey nef ve güney nef ayırımında kullanılan stylobatlar, kuzey ve güneyde dönerek L biçiminde yan koridorlar oluşturarak transept bölümünü çevrelemişlerdir. L kesitli payelerin kuzey ve güneyinde, transept kolları ile koridorlarının sınırını oluşturan birer L kesitli paye daha bulunmaktadır. Kuzey L payeyi, apsisin kuzeyinde yer alan doğu duvarında bir payanda karşılamaktadır. Payandaya kadar uzanan bölüm, stylobat'lar ve üzerinde yer alan altıgen postament ile sağlanmış olmalıdır. Postamentlerin yaz yüzlerinde 7 cm ile 10 cm ölçüleri arasında değişen levha oyukları, transept kolları ile L biçimdeki koridorları birbirinden levhalar yardımı ile ayırdıklarını göstermektedir. Her iki koridor, kilisenin doğu duvarında yer alan ve kilisenin dışına açılan, kuzeyde 2.16 metre genişlikte, güneyde 2.10 m genişlikteki kapılarla

son bulmaktadır. Transeptin her iki yanında bulunan bu koridorlar, kilisenin “*Kısaltılmış Haç-Transept*” plan tipini oluşturmaktadır.

Transept, doğu - batı yönünde uzanan apsis ve bemaadan oluşan bölümü, kuzey- güney doğrultuda kesen dikdörtgen planlı bölümdür. Kuzey - güney yönünde 6.66 metre (kuzey transept kolu) ve 6.72 metre (güney transept kolu), doğu - batı yönünde 9.15 m ölçülerindedir. Kilisenin batı duvarında, kuzey transept kolu ile kilisenin dış bağlantısını sağlayan iki adet kapı açıklığı bulunmaktadır. Doğu duvarında yer alan 1.15 metre genişliğindeki kapı açıklığı, direkt olarak dışarıya açılarak güney transept kolu ile bağlantıyı sağlamıştır. Her iki kapı, yapının birinci evresinde dışarıya açılırken, bugün kilisenin ikinci evresine ait olan güneyde trikonkos yapısına, kuzeyde ise ek mekânlara açılmaktadır.

Kilisenin doğusunda, içten ve dıştan yarım daire planlı, merkezi orta nef ile aynı aksta yer alan, 4.97 metre derinliğinde ve 8.94 metre genişliğinde apsis bulunmaktadır. Apsisin yarım dairesi üzerinde, ortada yer alacak şekilde, sütunlar ile desteklenmiş pencere izlerine rastlanmıştır¹⁹. Apsis önünde, dört basamaklı synthronon yer alır²⁰ (Şek. 1.6). Synthronon basamaklarının her birinin yüksekliği ortalama 20 cm’dir. Düzgün kesilmiş kireç taşından oluşturulmuş basamakların hemen hemen her birinin yüzeyinde dübele ait metal izleri mevcuttur (Şek. 1.7). Aynı şekilde apsis kuzey duvarında da metal izleri gözlemlenmiştir. Synthrononun bemaya geçişinde yer alan mermer zemin kaplamasının bir bölümü korunabilmiştir.

Şekil 1.6 Patara Kent Bazilikası- Synthronon

¹⁹ Uluçam, 1991: 38; Bahsi geçen pencereye ait sütunlar kilisenin apsis duvarının önüne yerleştirilmişlerdir.

²⁰ Synthronon’un orijinalinde yedi basamaklı olduğu düşünülmektedir; Ceylan ve Erdoğan, 2016: 296.

Şekil 1.7 Synthrononda Yer Alan Metal İzlerinin Yerleşimi

Apsis önünde bemanın sınırlarını belirleyen apsise göre ters II biçimli templon düzenlemesine ait stylobatlar görülmektedir²¹. In situ durumunda olan stylobatlar ile birlikte bemanın genişliği 8.40 metre, uzunluğu ise 6.45 metre olarak kaydedilmiştir. Stylobatlar üzerinde, 4.5 cm- 8 cm arasında değişim gösteren, levha oturtmak için kullanılan levha oyukları mevcuttur. Stylobatların zeminden yüksekliği kuzey ve güney transept kolundan 0.15 cm, batıdan 0.25 cm'dir. Yapılan kazı çalışmalarında templona ait paye, sütun başlıkları ve levhalara ait parçalar bulunmuş, tez çalışmasının katalog bölümünde incelenmiştir.

Bemada bulunan 2.98 metre uzunluğunda ve 1.51 metre genişliğinde altar ve güneydoğusunda 48.5 cm çapında ve kuzeybatısında 56 cm ölçülerinde kiborium düzenlemesine ait sütun kaideleri in situ durumdadır (Kat. No. 23-24). Güneydoğu kiborium ayağının 0.55 cm güneydoğusunda, altar ile synthronon arasında bir kuyu yer alır (Şek. 1.8). 52 cm çapında, üst kasnağı kare planlı olan kuyu, iki ayrı kasnağın üstü üste koyulup birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Kasnaklar düzgün işlenmiş, bezemesiz, kırık yüzleri dışında tüm yüzü zımparalıdır. Kare planlı kasnak köşeleri, yumuşak geçişlerle oluşturulmuştur. Kasnak kenarlarında herhangi bir halat izi yoktur. Bugün içi tamamen toprak ile dolu kuyunun ölçülebilen derinliği 1.5 metredir. Kuyu, kasnaklar altından görülebildiği kadarıyla yuvarlak planlı, üst üste üç sıra moloz taş ile örülerek yükselmektedir. Kuyunun üst kasnak seviyesi, bemanın *opus sectile* döşemeli zemini ile aynı kottadır (+3.10)²².

²¹ Templon stylobatları için Kat. no. 1'e bakınız.

²² Templon, altar, kiborium ve kuyu düzenlemesi hakkında daha fazla bilgi için ilgili bölüme bakınız. Zemin kodlarında, deniz seviyesi referans gösterilmiştir.

Şekil 1.8 Patara Kent Bazilikası Kiborium, Altar ve Kuyu (Kazı Arşivi)

Kilisenin batı ve güneyinde ek yapıların eklenmesi, ikinci yapı evresini oluşturur. Güneyde yer alan ek yapı, yan yana kesintisiz bir koridor halinde devam eden odalardan oluşmaktadır. Yuvarlak kemer ile oluşturulduğu düşünülen batı girişten, kompleksin doğu-batı doğrultuda uzanan koridoru boyunca, kuzey ve güney duvarlarında karşılıklı olarak yerleştirilmiş duvar payeleri bulunur. Koridorda, GG-4 adı verilen ek mekâna girişi sağlayan 1.50 metre genişliğindeki açıklığa sahip bir kapı bulunur. GG-4 mekânının batısında ise ikinci bir atrium oluşturan sütunlu mekân yer alır. Karşılıklı iki L paye ile oluşturulan peristil’li atrium mekânında zeminden dışa taşkın 0.44 cm çapında kasnağa sahip bir su kuyusu, kuyunun 0.40 cm batısında dikdörtgen planlı, aşağıya doğru ilerleyen üç basamaklı²³, bir hazne yer almaktadır (Şek. 1.9). Hazne, zemin suyuyla dolu olması nedeniyle araştırması henüz tamamlanmamıştır. Haznenin giriş-çıkışını engellemek maksadıyla üzerine yerleştirilmiş olduğu düşünülen demir ızgarayı zeminle birleştiren çiviler in situ durumda bulunmuştur. Peristil’e ait sütun ve başlıklar yıkık halde bulunmuştur. Ek mekâna ait bu atriumun zengin bezemesi, yapının önemini vurgulamaktadır. Birbirlerine kapılar ile bağlanan diğer ek mekânlar, kuzey duvarda yer alan 2.20 metre genişliğinde bir kapı ile narteks’e ve güney yan nefe bağlanmaktadır.

²³ Görülebilen basamak sayısıdır. Haznenin(?) içi bugün bataklık suyu ile doludur.

Şekil 1.9 Güney ek mekan (GG-4)'da Bulunan Su Haznesi ve Kuyu (Kazı Arşivi)

Kilisenin ikinci evresine ait başka bir yapı da, kilisenin güneydoğusunda yer alan *trikonkhos* planlı şapel yapısıdır. Trikonkhos (üç yapraklı yonca) planlı ek yapı, güney transept koluna 1.81 metre yükseklikte, 1.68 metre genişlikte bir açıklık ile bağlanmıştır. Yarım daire kesitli trikonkhos, içten içe 4.47 x 4.28 metre ölçülerindedir. Doğuda 1.95 metre, kuzeyde 2.15 metre ve güneyde 2.07 metre genişliklerinde üç adet eksedra yer alır. Ortalama 0.56 cm kalınlıktaki duvarları çoğunlukla moloz taş ve özellikle köşelerde blok taşlarla örülmüştür. Taşların araları kırık taş yongaları, tuğla ve kiremit parçalarıyla doldurulmuştur. İçerisinden el geçen in situ parçalar, mekânın şapel olarak kullanılmış olabileceğini göstermektedir. Kilisenin transept kollarında rastladığımız altıgen payelerden biri, doğu eksedranın önünde sunak olarak kullanılmış olmalıdır. Kuzey eksedrasındaki duvar örgüsünde olasılıkla bema stylobatına yerleştirilmiş bir templon payesine ait bir parça yer alır. Mekanın iç kısmında yer yer sıva kalıntıları gözlemlenmiştir (Şek. 1.10-1.11).

Şekil 1.10 Patara Kent Bazilikası - Trikonkhos (Kazı Arşivi)

Şekil 1.11 Trikonkhos Duvar Örgüsünde Kullanılan Paye ve Zeminde Altgen Postament

Kilisenin kuzey yan nefin batısında üçüncü yapı evresine ait bir şapel yer almaktadır (Şek. 1.12). Şapel, doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı, naos ve narteks bölümlerinden oluşmaktadır. Tek nefli, içten ve dıştan yarım daire planlı apsise sahiptir Narteksin kuzey, güney ve batı duvarı önünde cemaatin oturma düzenini oluşturan sekiler mevcuttur. Sekiler, ortalama 84 cm genişliklerinde kesme blok taşlardan oluşturulmuşlardır. Narteksten naos'a geçiş 83 metre genişliğinde bir kapı ile sağlanmıştır. Naos, 3.36 metre uzunluğunda, 3.46 metre genişliğinde tek neften oluşmaktadır. Kuzey, güney ve batı duvarlarında, nartekste olduğu gibi oturma sekileri yer almaktadır. Burada sekilerin zeminden yüksekliği 0.30 metredir. Naosun ortasında 0.36 metre çapında bir sütun, güney duvarında ise pencere olabilecek bir açıklık mevcuttur. Doğuda apsis 2.07 metre derinliğinde ve 3.30 metre genişliğindedir. Apsis duvarında yer yer sıva kalıntıları görülebilmektedir. Apsis'in önünde 0.09 – 0.13 metre arasında değişim gösteren levha oyuğu izleri vardır. Şapele giriş, toplamda üç kapı ile sağlanmıştır. Batıda yer alan açıklık (1.13 metre) doğrudan narteks'le, güneyde yer alan açıklık (0.70 metre) ise orta nef ile bağlantılıdır. Narteksin kuzey duvarında sonradan örülmüş 1.64 cm genişliğinde bir açıklık gözlenebilmektedir. Şapelin doğusunda, apsisin dışında bulunan Hristiyan mezarı ile Orta Bizans dönemine ait olduğu saptanmıştır²⁴.

Şekil 1.12 Şapel- Naos ve Narteks Bölümü

²⁴ Effenberger ve Kunze, 1995: 170-171; Hellenkemper ve Hild, 2004: 785.

Kilisenin üçüncü yapı evresine narteks ve atrium üzerine bulunan 120 mezar da dâhildir. Mezarların hepsi doğu – batı doğrultulu olup, moloz taş örgü mezar tipindedir. Bazı mezarlarda bazilikaya ait mimari malzemeler mezar kapakları olarak kullanıldığı görülmüştür. Bireylerin, tekli ve yoğun miktarda çoklu olarak gömülü olmaları dikkat çekicidir. Yoğunlukta yetişkin bireylere ait mezarlar olsa da, aralarında bebek mezarları da mevcuttur (Şek. 1.13).

Şekil 1.13 Patara Kent Bazilikası - İki Bireyli Mezar ve Bronz Haç Buluntusu (Kazı Arşivi)

Kilisenin dördüncü yapı evresini mezarların üzerini kapatan dolgu toprak kotunda yer alan geç dönem yapıları oluşturmaktadır. Yapıların içerisinde ocak olabilecek taş örgüler sebebi ile konut yapısı olduğu önerilebilir.

1.1.3. Malzeme, Teknik ve Zemin Döşemeleri

Kilise inşasında ve ek mekânlarda, düzenli olarak örülmüş duvar örgülerinde kaba yontu moloz taşlar ve kesme blok taşlar kullanılmıştır. Genel bağlayıcı olarak kullanılan harç, kum ve kireç katkılıdır. Moloz taşlar arasında taş yongaları ve tuğla-kiremit parçaları görmek mümkündür. Kilisenin duvar kalınlıkları 0.70 metre ile 0.90 metre arasında değişmektedir. Kilise duvarlarında, ek mekânlarda, nefleri oluşturan stylobatlarda, L kesitli payelerde kullanılan kesme taşlarda oldukça fazla devşirme malzeme görülür. Roma dönemine ait malzemelerin kullanılmasının yanı sıra, kilisenin ilk evresine ait malzemelerin üçüncü yapı evresine ait duvarlarında görmek mümkündür.

Kilisenin narteks bölümünde tuğla ve taş zemin döşemesi görülmektedir. Atrium zemininin mozaik ile döşeli olduğu alanda ele geçen bol miktarda tessera buluntuları ile netlik kazanmıştır. Naos'un güneydoğu ve kuzeydoğu köşelerinde ele geçen mozaik kaplama parçaları, bütününde nasıl bir bezemeye sahip olduğu hakkında bir fikir sunmasa da, tüm zeminin mozaikle kaplı olduğunu göstermiştir. Naos zemininde görünen ufak boyutlardaki atık mureks parçacıkları ise döşeme tabanı oluşturmak için kullanılmış olabilir²⁵. Aynı durum güney transept koridorunda da gözlemlenmiştir.

²⁵ Mureks kabuklarının bir yapı malzemesi olarak kullanıldığı yer Andriake Kenti'dir.: Andriake'de *horrea* yapısında tuğla zeminin altındaki dolgu harcı içinde çok miktarda mureks kabuğu atığı kullanılmıştır. Ayrıca

Kuzey ve güney koridorların zemini hakkında in situ bir eleman olmasa da, ele geçen tesserae parçalarından mozaik ile kaplı olduğu söylenebilir. Transept kollarının tamamının zemini ise 0.31x0.31 metre ölçülerinde tuğlalarla döşelidir²⁶.

Apsis ve transept kollarının doğu duvarlarında mermer kaplamalara ait parçalar tespit edilmesi, belirtilen bölümlerin mermer kaplama olduğunu göstermektedir. Apsis zemininde beyaz mermer kaplama plakalar kullanılmıştır. Bema bölümünde geometrik kesimde altıgen, üçgen ve kare biçimli mermelerin bir araya getirilerek oluşturulduğu opus sectile yer almaktadır (Şek. 1.14).

Şekil 1.14 Bema Zemin Döşemesi (Kazı Arşivi)

Trikonkhos mekanının duvar örgüsünü tuğla-kiremit ve moloz taşlar oluşturmaktadır. Eksedra geçişlerindeki köşelerde ise blok taşlar kullanılmıştır. Duvar üzerinde yer yer sıva izlerine rastlamak mümkündür. Mekanının zemininde farklı malzemeler kullanılmıştır. Bunlar tuğla, kireç taşı levha kaplama ve 0.6 cm kalınlığındaki gri damarlı beyaz mermer kaplama kaplamalardır.

Güney ek mekanlar boyunca en iyi durumda ele geçen zemin, peristil’li atriumun zeminidir. Zemin suyu çekildikten sonra daha net gözlemlenen mekanın zemininde iki farklı döşeme görülmektedir. Zeminin neredeyse yarısı taş ile, diğer yarısı mozaik kaplıdır. Duvarlarında sıva ve fresko izleri görünen mekan oldukça zengin bir görünüme sahiptir.

B Kilisesi’nde zemin harcı içinde ve bazı duvarlarda harç içinde mureks kabuğu atıkları bulunmaktadır. Mureksin boya üretimi dışında kullanımı için bk; Aygün, 2017: 10-20; Çevik, 2010: 57.

²⁶ Bizans döneminde tuğla boyutlarındaki standart ölçüler dönemsel farklılıklar göstermektedir. Kent Bazilikası’nda kullanılan tuğlaların ölçüleri Konstantinopolis’te MS 4. yüzyıl örnekleri ile yaklaşık olarak benzerlikler gösterir. Örneğin, Hipodrom’da kullanılan MS 4. yüzyıl tuğlaları 30-31 cm uzunluğunda kare tuğlalardır. Yine Konstantinopolis’te 12. yüzyıl yapısı olan Zeyrek Kilise Camisi’nin tuğla ölçüleri Kent Bazilika’sındaki gibi 3.0 cm kalınlığında ve 30-31 cm uzunluğundadır. Detaylı bilgi için bk; Kahya,1996: 171-175.

Şapelin duvar örgüsünde kaba yontu moloz taşların yanı sıra kiremit ve tuğlalar kullanılmıştır. Taş-tuğla örgüsünün yanı sıra ara boşluklara taş yongaları yerleştirilmiştir. Şapelin güney duvarında gözlemlenen duvar örgü tekniği, blokların sırasıyla bir uzun bir kısa yüz şeklinde çaprazlama yerleştirilmiştir. Böylece yapının duvarlarının statik olarak dayanıklı kalmasını sağlamıştır. Şapelin apsis ve naos zemini tuğlalar ile kaplı iken, narteks bölümünde kesme blok taşlar yürüme zemini olarak kullanılmışlardır.

Bazilika ile ek mekanlarının zemin kotları, pek çok sebep sonucu oluşabilecek tahribatlardan ve kullanım süreçlerinden dolayı kot farklılıkları barındırmaktadır. Bazilikanın üst örtüsünün ahşap bir çatı olduğu düşünülmüştür. Ancak, apsisin tuğla ile örülü bir yarım kubbe ile kapatıldığı, güney transeptte dış koridorun tuğla ile örülmüş bir tonozla kaplı olduğu, tonoz ve kubbeye ait yıkıntıların ele geçmesi ile netlik kazanmıştır (Şek. 1.15).

Şekil 1.15 Apsiste Yer Alan Yıkık Tonoz Kalıntısı ve Yangın İzleri (Kazı Arşivi)

İKİNCİ BÖLÜM

KATALOG

Patara Kent Bazilikası'nda yapılan çalışmalar sonucunda toplamda 187 adet taş eser tespit edilmiştir. Tespit edilen eserler varsa kazı envanter numarası ile birlikte buluntu yeri, malzemesi, ölçüleri, tanımı, benzer örnekleri ile birlikte kategorize edilmiştir. Aynı tür ya da parçaya ait olduğu düşünülen taş eserler birlikte değerlendirilerek tek bir katalog numarasıyla tanımlanmıştır.

Katalogda birden fazla esere sahip olan parçalar a, b, c... şeklinde sıralanmıştır. Tanımlanan parçaların her biri işlevine göre üst başlıklar altında toplanmış, benzer örnekler verilmiş ve tarihlendirme önerisi getirilmiştir.

2.1 Templon

2.1.1. Templon Stylobatı

Kat. No. : 1

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 1 **Çiz. No.:** 1

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : Batı Stylobat: U: 54 cm;

D: 34-38 cm; Y: 23 cm, Kuzey Stylobat:

U: 48 cm; D: 34 cm ; Y: 25 cm; Güney

Stylobat: U: 54 cm; D: 34 cm Y: 32 cm

Tanım : Bazilikanın bema bölümü ile batıda naos, kuzey ve güneyde transept kollarını birbirinden ayıran stylobatlar toplamda (kuzey-güney ve batı stylobatları) 14 adettir. Bemanın sınırlarını belirleyen stylobatlar ters Π formundadır. Batı yönde eksik ve tahrip olan stylobatlar, toplamda 4 kesme bloktan oluşmaktadır. Batı stylobatlarından kuzeyden üçüncü ve dördüncü sıradaki dışında birinci ve ikincisinde levha oyuğu mevcuttur. Burada levha oluklarının ölçüleri 6 cm-8.5 cm arasında değişmektedir. Batı stylobatında, 22x20 cm ve 22x22 cm ölçülerinde kare formunda paye izleri görülmektedir. Üzerinde yuvarlak formu kurşun deliği ve kurşun akıtma oluğu bulunmaktadır. Kurşun delikleri 4.5x4.5, oluklar ise 1.5 cm. genişliğindedir.

Kuzey yönde toplamda 5 stylobat mevcuttur. Stylobatlar kesintisiz bir şekilde devam etmektedir. Kuzey stylobatlardan

doğu ve batı yönden bir ve ikinci sıradaki stylobatlarda levha oluğuna rastlanmamıştır, ancak batı yöndeki stylobat üzerinde levhanın oturduğu kısım izlenebilmektedir. Kuzey stylobatlarında levha oluğunun genişlikleri 4 cm- 7 cm arasında değişim göstermektedir. Stylobatların üzerinde toplamda 4 adet kurşun delikleri ve oluklar mevcuttur. 22x22 (2 adet) cm ve 23x23 (2 adet) ölçülerindeki izlerin birbirlerine olan mesafeleri ortalama 140 cm'dir. Güney boyunca kesintisiz uzanan stylobatlar 5 adet kesme bloktan oluşmaktadır. Doğu yönden birinci stylobatın yalnızca bir kısmında görülürken, diğer stylobatlarda levha oyuğu izi kesintisiz devam etmektedir.

Güney yönde toplamda 5 stylobat mevcuttur. Stylobatlar, kesintisiz bir şekilde devam etmektedir. Stylobatlarının levha oluklarının ortalama genişliği 4.5 cm ile 8.5 cm arasında değişim göstermektedirler. Stylobatlar üzerinde 4 adet kurşun deliği ve olukları mevcuttur. Kurşun delikleri etrafında kare formu elamanların oturtulduğu 23x23 cm – 22x22 cm ölçülerinde izler bulunmaktadır. Bu izlerin birbirlerine olan uzaklıkları ortalama 1.40 cm'dir. Stylobatların tamamı kireç taşından kesilmiştir. Kırık yüzleri hariç, zımparalıdır.

Benzer: -

Tarih Önerisi: MS 5.- 6. yüzyıl

2.1.2. Templon Levhası

Kat. No. : 2

Kazı Env. No.: PTR-Mİ.2620

Res. No. : 2 **Çiz. No.:** 2

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : E(k): 53 cm; Y(k): 46.5 cm; K: 4 cm

Tanım: Bazilikanın güneyinde ele geçen mermer levha kırık haldedir. Levhanın orta bölümüne ait olan parçanın ön ve arka yüzü bezemeli, kırık kenarları hariç, tüm yüzleri zımparalıdır. Levhanın bir yüzü, en dıştan sırayla 8.5 cm, 3 cm, 2 cm ve 6 cm genişliklerinde toplamda 4 bezemesiz bordür ile çevrilidir. Bordürlerin tamamlandığı kısımda daire içinde, levhanın ortasında kolu uç kısımda genişleyen Latin haçı bulunmaktadır. Levhanın arka yüzü ise en dıştan sırayla 13.5 cm, 2 cm ve 5.5 cm genişliklerinde 3 sıra bezemesiz bordür ile çevrili çerçeveden oluşmaktadır. Levhanın arka yüzü daire formu hariç ön yüz ile aynı bezemeye sahiptir.

Benzer : Nussbaum, 1965: Taf. 31, Res. 1; Effenberger ve Severin, 1992: 112, 125, Kat. No: 40, Abb. 64- Kat No: 42; Nauman ve Belting, 1966: 58, Abb. 21; Wessel 1957: 131; Effenberger, 1986: 294, Abb. 151; Niewöhner, 2007: 249-250, No. 292-293, Abb. 98-99; Peschlow, 1984: 419, Abb. 8; Pülz ve Ruggendorfer, 2004: 68,

Abb. 16; Love, 1974: 104, Fig. 30; Çavdar, 2014: 89-90, Kat. No. D-1-D-2; Fıratlı 1990: 154, 155, Pl.94, no. 306d, no.307c; Ötügen, 1996: 89-90,105, Taf. 11.3-5; Hakan, 2009: 62,76, Kat. No. 42-56; Tezcan, 1989: 150, Res. 175; Serin, 2014: 71, Res. 71.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

2.1.3. Templon Levha Üstü

Kat. No. : 3

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 3 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : E(k): 24 cm; Y(k): 44 cm; K: 12 cm

Tanım : Bazilikanın kuzey mekanında ele geçen levha üstü bir mezarın baş taşı olarak kullanılmıştır. Levha üstünün orta kısmına ait parça, her iki ucundan kırıktır. Üstte 4.5 cm genişliğinde, 2 cm derinliğinde levha yuvası bulunmaktadır. Levhanın oturacağı yuvanın kenarlarında da kırıklar görülmektedir. Trapez kesitli parçanın her iki yanı dış bükey ve iç bükey dairesel profille hareketlendirilmiştir. Altında ise 4 cm yüksekliğinde, düz, dik açılı profil yer almaktadır. Parçanın üstü yüzünün düzgün işlenmesi ve ölçüleri nedeni ile templon levha üstü olarak kullanıldığını düşündürür.

Benzer : Yıldırım, 2013: Res. 144-145-146-147; Feld, 1975: 401; Tekinalp, M. 2000, Lev. 34; Orlandos, 1952: 518; Barsanti, 2004: 477-478, Fig. 253-259.

Tarih önerisi: MS 5.- 6. Yüzyıl

Kat. No. : 4

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 4 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : Y(k): 20 cm; G: 11.5 cm; D: 11 cm

Tanım : Bazilika apsisinin kuzeydoğusundaki mekanda ele geçen levha üstünün her iki ucu kırıktır. Orta kısmına ait olan parça altta düz, dik açılı, 4 cm genişliğinde bir profile sahiptir. Trapez kesitli parçanın her iki yanı iç ve dış bükey geçişlerle hareketlendirilmiştir. Arka yüzü düzgün olan parçanın diğer yüzü 8.1 cm genişliğindedir. Bu alanın üzerinde levhanın oturduğu traşlı alanı görmek mümkündür.

Benzer : Kat. no. 3'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 5

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 5 **Çiz. No.:** 5

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : Y(k): 18.3 cm; G(k): 13 cm; D:11.5 cm

Tanım : Bazilikanın güneyinde kırık halde ele geçen parça trapez kesitlidir. Levha üstünün orta bölümüne ait parçanın yan yüzleri 4 cm genişliğinde dik açılı profil geçişinden sonra iç ve dış bükey geçişlerle hareketlendirilmiştir. Üst genişliği 13 cm olan parçanın altında levha izinin görülebildiği 5 cm genişliğindeki traşlı kısım yer alır. Parçanın üst yüzünün düzgün işlenmesi ve ölçüleri nedeniyle templon levha üstü olarak kullanıldığını düşündürür.

Benzer : Kat. no. 3'e bakınız.

Tarih önerisi: MS 5.- 6. Yüzyıl

2.1.4. Templon Sütun Başlığı

Kat. No. : 6

Kazı Env. No.: PTR-Mİ.2559

Res. No. : 6 **Çiz. No.:** 3

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : Y(k): 41.6 cm; Ç: 16 cm

Tanım : Bazilikanın güney transept bölümünde ele geçen korinth sütun başlığının sütun gövdesi kırık haldedir. 20 cm genişliğindeki başlığın kalathos bölümü tek sıra dört akantus yaprak çelenginden oluşur. Akantus yapraklarının uçları yumuşak hatlarla işlenmiştir. Akantus yapraklarının alttaki dilimleri damla formu bir madalyonun etrafında kıvrılır. Bunun üzerindeki diğer yaprağın uçları birleşerek aralarında üçgen figürü oluştururlar. Volütlerden çıkan şeritler gövdede "V"

şeklinde birleşir. Sütun gövdesi alttan kırık, yüzeyi düzgün işlenmiştir.

Benzer : Niewöhner, 2008: 312, Abb. 6, Kat. 2; Peschlow, 1991:1470, Taf. 27-28-31-32; Hoddinott, 1963: 183, Fig. 129; Aydın, 2013: 245-246. Kat. no. 274-277; İç içe geçmiş damla formu için; Dennert, 1997: 121, Kat. no. 262; “V” şeklinde uzanan volüt için; Gough, 1975: 154, Fig. 4a.

Tarih önerisi: MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 7

Kazı Env. No.: PTR-Mİ.2560

Res. No. : 7 **Çiz. No.:** 4

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : Y(k): 23.4 cm; Ç: 18 (k)

Tanım : Bazilikanın güney transept bölümünde ele geçen korinth sütun başlığı templonda kullanılan sütun başlıklarından biri olarak değerlendirilmiştir. Sütun başlığının alt yüzü kırık haldedir. Kalathosu tek sıra dört akantus yaprak çelenginden ve dış helikslerden oluşmaktadır. Akantus yaprakları derin damarlı üç dilime ayrılırken yaprakların uçları yumuşak hatlarla verilmiştir. Akantus yapraklarının alttaki dilimleri damla formu bir madalyonun etrafında kıvrılır. Bunun üzerindeki diğer yaprakların uçları birleşerek arasında baklava dilimi oluşturmuşlardır. Volütlerden çıkan şeritler gövdede “V” şeklinde birleşirler.

Benzer : Kat. no. 6’ya bakınız.

Tarih önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 8

Kazı Env. No.: PTR-Mİ.2564

Res. No. : 8 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzemeler : Mermer

Ölçüler : Y(k): 29.5 cm; Ç: 16 cm

Tanım : Bazilikanın güney transept bölümünde ele geçen korinth sütun başlığı templon sütun başlığı olarak düşünülmüştür. Korinth sütun başlığının sütun gövdesi kırık haldedir. Tahrip olan başlık 19.2 cm genişliğindedir. Başlığın kalathos bölümü tek sıra akantus yaprak çelenginden oluşur. Kat. no. 6 ve Kat. no. 7 ile benzer özellikler gösterir, fakat akantus yapraklarının damarları derin, uçları sivri işlenmiştir. Akantus yapraklarının alttaki dilimleri damla formu bir madalyonun etrafında kıvrılır. Bunun üzerindeki yaprakların uçları birleşerek aralarında üçgen formu oluşturmaktadırlar. Üzerindeki diğer yaprak uçları birleştirilmemiştir. Volütlerden çıkan şeritler ortada “V” şeklinde birleşirler.

Benzer : Kat. no. 6’ya bakınız.

Tarih önerisi: MS 5.- 6. Yüzyıl

Kat. No. : 9

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 9 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı
Ölçüler : Y(k): 32.5 cm; Ç(k): 16 cm
Tanım : Bazilikanın bema bölümünde ele geçen sütun gövdesi ölçüleriyle templonda kullanılan sütunpayesine ait olduğu anlaşılr. Sütun gövdesinin bilezik kısmının bir bölümü mevcuttur.
Benzer : -
Tarihleme : MS 5.-6. yüzyıl

2.1.5. Templon Payesi

Kat. No. : 10
Kazı Env. No.: Kent Bazilikası
Res. No. : 10 **Çiz. No.:** -
Buluntu Yeri: Kent Bazilikası
Malzeme : Mermer
Ölçüler : E: 23 cm,; D: 23 cm; Y:110.5 cm; Ç.:16.5 cm
Tanım: Kilise apsisinin kuzeydoğusunda yer alan köşe mekanda ele geçen parça, templona ait bir paye olarak düşünülmüştür. Paye, bemaı oluşturan kuzey stylobatına yerleştirilmiştir. Paye, templon payesi ve üzerinde monolit yapılmış olan templon sütun kaidesi bölümlerinden oluşmaktadır. Payenin ön ve arka yüzlerinde kabartma olarak bezeme mevcuttur. Tek yönünde levha yuvası mevcut olan payenin diğer yüzü bezemesiz düz bir şekilde işlenmiştir. Payenin her iki yüzünde de *soffit* bezeme mevcuttur. İç içe geçmiş eş merkezli

çerçeveler dar ve geniş olarak kabartma olarak işlenmiştir. Payenin yan yüzünde yer alan levha oyuğu 4 cm genişliğinde, 3 cm derinliğinde dikdörtgen formdadır. Kare kesitli payenin altında 3 cm genişliğinde daire formunda kenet deliği mevcuttur.

Benzer : Westphalen, 1998: 321, Nr. 89, Taf. 41, 4; Peschlow, 1990: 219, Nr. 29, Taf.41; Peschlow, 1991: 1465, Taf. 16-26; Niewöhner, 2007: Taf. 27, 256-259; Niewöhner, 2016: 157-250; Hoddinott, 1963: 183, Fig. 129; Parman, 2002: 126. lev. 50, 53; Tezcan, 1989: 45.65 vd. Res. 23.30.48.50; Ousterhout ve Akyürek, 2001: 11, Fig. 16; Asano, 2010: Pl. 5-6; Russo, 1991: Fig. 103.124.129.131.133-134, Nr: 77-78.97-99.102.104-106-112; Doğan, 2006: 223, Res. 14; Keskin, 2010: 154, Res. 131-134; Çavdar, 2014: 74-85.

Tarih önerisi: MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 11
Kazı Env. No.: Kent Bazilikası
Res. No. : 11 **Çiz. No.:** -
Buluntu Yeri : Kent Bazilikası
Malzeme : Mermer
Ölçüler : E: 22 cm; D: 22 cm; Y:108.5 cm; Ç: 17.5 cm
Tanım : Paye, kilise apsisinin kuzeydoğusunda yer alan mekanda ele geçmiştir ve templon payesi olarak düşünülmüştür. Paye, bemaı oluşturan güney stylobatına yerleştirilmiştir. Paye, templon payesi ve üzerinde monolit

yapılmış templon sütun kaidesi bölümlerinden oluşmaktadır. Kat. No. 10 ile motif, üslup, malzeme bakımında uyum içerisinde olan paye, iki yüzü bezemeli, bir yüzünde levha oyuğu mevcuttur. Topuz bölümünden kırık olan payenin iki yüzünde *soffit* bezeme mevcuttur. Payenin yan yüzünde yer alan levha yuvası 7 cm genişliğinde, 3 cm derinliğinde dikdörtgen formdadır. Düz ve bezemesiz olan diğer yan yüzde metal kenet izlerine rastlamıştır. Metal parçalarının yüksekliği 67 cm olarak ölçülmüştür. Kare kesitli payenin altında 3 cm genişliğinde kenet deliği mevcuttur.

Benzer : Kat. No. 10' a bakınız.

Tarih önerisi: MS 5.-6. Yüzyıl

Kat. No. : 12

Kazı Env. No: -

Res. No. : 12 **Çiz. No.:** 5

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : E: 21, D:14.2, Y (k): 40,

Tanım : Kilisenin güney transept bölümünde ele geçen kırık payenin tüm ölçüleri alınamamıştır. Payenin üst bölümünde yer alan topuzun bir kısmı görülebilmektedir. Payenin bir yüzü bezemeli, iki yan yüzünde levha olukları mevcuttur. Payenin bir yüzünde kabartma olarak işlenmiş *soffit* bezemeye ait olan ince yivlerle birbirinden ayrılmış, içi içe geçmiş halde dar ve geniş olmak üzere eş merkezli çerçeveler yer alır. Yan yüz levha oyuğu 5

cm genişliğinde kırık halde, derinlikleri ise 3 cm'dir.

Benzer : Kat. No. 10' a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. Yüzyıl

Kat. No. : 13

Kazı Env. No.: PTR-Mİ. 2568

Res. No. : 13 **Çiz. No.:** 6

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : E: 22 cm; D: 22 cm; Y(k): 31 cm;

Tanım : Paye kilisenin bema bölümünde ele geçmiştir. Payenin topuz ve alt kısmı kırıktır. Payenin bir yüzü bezemelidir. *Soffit* bezemeye ait olan iç içe geçmiş çerçeveler kabartma olarak işlenmiştir. Bezemeli olan yüzün sağ alt köşesinde 2. cm genişliğinde bir delik içinde metal parçaları izine rastlanmıştır. Payenin yalnızca bir yüzünde levha oyuğu mevcuttur. Derinliği 3 cm, genişliği 5.5 cm olan levha oyuğunun etrafında, levhanın oturduğu yere ait tıraş izlerini görmek mümkündür.

Benzer : Kat. No. 10' a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 14

Kazı Env. No.:

Res. No. : 14 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : E: 22 cm; Y (k): 26 cm;

Tanım : Paye kilisenin güney ek mekanlarından olan G3 alanında ele geçmiştir. Paye oldukça kırık halde olduğu için ölçülerinin tamamı alınamamıştır. Payenin bir yüzü bezemeli diğer yüzleri kırık haldedir. Eş merkezli çerçeve şeritlerden oluşan *soffit* motifi ile bezeli olan payenin iki yan yüzünde levha olukları 3.5 cm derinliğinde, görünen genişliği ise 3 cm'dir. Payenin arka yüzünde 4 cm genişliğinde bir oluk ve üzerinde harç izleri mevcuttur.

Benzer : Kat. No. 10' a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. Yüzyıl

2.2. Altar

2.2.1. Altar Tablası

Kat. No. : 15

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 15 **Çiz. No.:** 7

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : E(k): 26.2 cm; Y(k): 24.3 cm; A.K.: 6.0 cm; Ü.K: 12.6 cm

Tanım : Kilisenin apsisin güneyinde yer alan *trikonkhos*'ta ele geçen parça kırık haldedir. Altar tablasının orta bölümlerine ait olan parçanın kalınlığı en dışta 12.6 iken, içbükey kesitte ilerleyen alt kalınlığı 6 cm'dir. Parçanın dış kenarını dışbükey bezemesiz bir bordür oluşturmaktadır. Arka yüzü bezemesiz ve ince zımparalıdır.

Benzer : Striker ve Kuban, 1997: Lev. 124; Braun, 1924: 261, Orlandos, 1954: 449-450, Res. 409-1, Loverance, 1990: 241, Fig. 33; Tekinalp, 2006: 793; Şimşek, 2015: 43, Res. 49.

Tarih önerisi : MS 5.- 6.yüzyıl

Kat. No. : 16

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 16 **Çiz. No.:** 8

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : E (k): 31 cm; Y (k): 24.3 cm; A.K: 6.0 cm; Ü.K:13.1 cm

Tanım : Kilisenin apsisinin güneyinde yer alan *trikonkhos*'ta ele geçen parça kırık haldedir. Kat. no. 9'un bir parçası olan olduğu düşünülen tablanın dış kenarı dışbükey bezemesiz bir bordür bulunmaktadır. Parçanın arka yüzü bezemesiz ve ince zımparalıdır.

Benzer : Kat. no. 15'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. Yüzyıl

Kat. No. : 17

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 17 **Çiz. No.:** 9

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : E(k): 9 cm; Y(k): 18 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin atrium bölümünde ele geçen parça kırık haldedir.

Altar tablasının kenar bölümüne ait olan parçanın kalınlığı 6 cm'dir. Dış kenarı içbükey kesit ile oluşturulmuş, yarım daire formunda kabartma ile son bulmuştur. Parça, dıştan içeriye doğru incelenerek ilerlemektedir. Arka yüzü bezemesizdir.

Benzer : Orlandos, 1952: 449, Res. 409-4, Loverance, 1990: 229, Fig. 16; Tekinalp, 2006: 793, Alparslan, 2000: 109-112; Sodini, 1984: Fig. 21-22; Alparslan, 1999: 109. Res. 2.

Tarih önerisi : MS 5- 6. Yüzyıl

Kat. No. : 18

Kazı Env. No.: PTR-Mİ. 2614

Res. No. : 18 **Çiz. No.:** 10

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : E(k): 16 cm; Y(k): 36 cm; A.K: 1.5 cm; Ü.K.: 4 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept bölümünde ele geçen parça kırık haldedir. Parça, tablanın kenarını oluşturmaktadır. Dıştan 4 cm genişliğinde olan *mensa* parçası, iç kısma çerçeve şerit ile geçilerek 1.5 cm'lik derinliğe ulaşmaktadır. Dış kenarı iç bükey kesit ile oluşturulmuş, uç kısmı üçgen formunda bir profille son bulmuştur. Tablanın arka yüzünde monogram yer alır. Monogramda 'Y', 'E', 'Φ', 'A' ve 'P' harfleri izlenmektedir.

Benzer : Mılceva, 1999: Taf. 188, Abb. 9; Peschlow, 2006b: Taf. 26, Abb. 14-15; Alparslan, 1999: 109. Res. 2., Orlandos, 1952: 450, Res. 409-3.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. Yüzyıl

Kat. No. : 19

Kazı Env. No: PTR-KTE 565

Res. No. : 19 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : Y: 97.3 cm; G: 101 cm

Tanım : Kilisenin güney transept bölümünde ele geçen tabla parçaları "Sigma Masası"²⁷na aittir. Kırık halde ve neredeyse tamamına yakın bulunan masa, toplamda 84 parçadan oluşmaktadır. Damarsız beyaz mermer malzemeden yapılmış masanın kenar profili astragal bir dekorasyona sahiptir. Kenar kalınlığı 3.07 cm olan masa, yalnızca alt kenarı *soffit* bezemeden oluşan iç bükey bir kesit oluşturmaktadır. Sigma masasının alt kenarında yalnızca 7.5 cm genişliğinde bir parçası eksiktir. Masanın alt kenarının orta kısmında 1 cm genişliğinde, 3 cm yüksekliğinde dikdörtgen bir kabartma yer alır. Hemen yan paralelinde olması gereken eksik parçada, 1 cm genişliğinde 3 cm yükseklikte dikdörtgen bir profil beklenir. İç kısmında herhangi bir bezeme yer

²⁷ Sigma masasının detaylı açıklaması için 'Altar' bölümüne bakınız.

almazken, arka yüzünde alt kenarının köşesini oluşturan parçada 2.5 cm genişliğinde, 4.5 cm yüksekliğinde bir monogram yer alır. Monogram da yukardan aşağıya doğru sırasıyla bir haç, “M” harfi, “M” harfinin içine yerleştirilmiş bir “A” harfi, ve bir stilize edilmiş bir “Ξ (ksi)” harfi yer alır. Monogram ince kazıma tekniği ile işlenmiştir.

Benzer: Wessel, 1966: 115, Abb. 3; Popovic, 1998: 299, Fig. 29-d,c,f; Nussbaum, 1961: 31, Abb. 2; Kitzinger, 1960: 30, Res. 12; Roux, 1973: 141, Çiz. 63,64,65, Res. 83; D’Ossat, 1974: 34, Fig. 2; Ulbert, 1980: 560, Abb. 1; Strzygowski, 1909: 72, Abb. 3., Loverance, 2007: 339, Pl. 7.1- a1-b1-c4-d4.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

2.2.2. Altar Masası Ayağı

Kat. No. : 20

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 20 **Çiz. No.:** 11

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : E:13 cm; Y(k): 15.5 cm; Ç:10 cm

Tanım: Kilisenin kuzey transept bölümünde ele geçen sütun başlığının alt kısmı ve abaküs bölümünün bir köşesi kırık haldedir. Sütun, başlık ile monolit olarak şekillendirilmiştir. Sütuncenin abaküs genişliği 13.0 cm, abaküs yüksekliği 3.5

cm, kalathos yüksekliği 10.5 cm’dir. Altar masası ayağına ait olan sütun parçasının kalathos bölümünde tek sıra akantus yaprak çelenginden oluşmaktadır. Kalathos bölümü 2 cm kalınlığında bir bilezikle son bulur.

Benzer : Dört yapraklı başlıklar grubu için Kat. no. 6’ya bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. Yüzyıl

Kat. No. : 21

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 21 **Çiz. No.:** 12

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : E:13 cm, Y(k): 17.5 cm; Ç:10

Tanım : Kilisenin güney ek mekanlarının güneydoğusunda ele geçen parça tüm köşelerinden ve alttan kırık haldedir. Altar ayağına ait olan sütun başlık ile monolit işlenmiştir. Sütuncenin abaküs genişliği 13 cm, abaküs yüksekliği 5 cm, kalathos yüksekliği ile 10.05 cm’dir. Sütuncenin kalathos bölümünde tıpkı Kat. no. 20’de görüldüğü gibi iç içe geçmiş iki damla formu görülmektedir. Tüm kalathos boyunca devam eden iç içe geçmiş damla formu 2 cm kalınlığında bilezikle son bulur.

Benzer : Kat. No. 20’ye bakınız.

Tarih Önerisi: MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 22

Kazı Env. No.: PTR-Mİ. 2586

Res. No. : 22 **Çiz. No.:** 13

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : E:14 cm; Y(k): 38.5 cm;
Ç:11 cm

Tanım : Kilisenin güney ek mekanlarından, atriumun hemen kuzeyindeki G2 nolu mekandan ele geçmiştir. Altar masası ayağına ait olan sütünce gövde bölümünden kırık haldedir. Tüm yüzeyi düzgün işlenmiştir. Sütünce plinthos, torus, trokhilos ve torus bölümlerinden oluşan Attika tipi kaideden oluşur. Sütünce çapı 11 cm'dir. Oldukça yalın bırakılan sütuncenin üzerinde herhangi bir bezeme yoktur.

Benzer : Loverance, 1996: 237, Fig. 29.

Tarih Önerisi: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı

2.3. Kiborium

2.3.1. Kiborium Sütun Kaidesi

Kat. No. : 23

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 23 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç taşı

Ölçüler : Ç: 46 cm

Tanım : Kilisenin bema bölümünde yer alan sütun kaidesi in situ halde ele geçmiştir. Kaidenin yalnızca yatay yivli

olduğu anlaşılan torus bölümü görülmektedir. Kiborium ayağı olarak kullanıldığı düşünülen sütun kaidesinin çapı 46 cm'dir. Kaidenin üzerinde dikdörtgen formda 3 cm genişliğinde bir kenet deliği mevcuttur.

Benzer : -

Tarih önerisi : MS 5. yüzyılın ikinci yarısı²⁸

Kat. No. : 24

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 24 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç taşı

Ölçüler : Pl. G.: 63 cm Pl. Y.: 10 cm
Ç.: 56

Tanım : Kilisenin bema bölümünde yer alan sütun kaidesi in situ haldedir. Kaidenin yalnızca yatay yivli olduğu anlaşılan torus bölümü görülmektedir. Kiborium ayağı olarak kullanıldığı düşünülen sütun kaidesinin çapı 56 cm'dir. Kaidenin üzerinde dikdörtgen formda 8 cm genişliğinde yuvarlak formda kenet deliği mevcuttur.

Benzer : -

Tarih önerisi : MS 5. yüzyılın ikinci yarısı

²⁸ Bazilikanın birinci yapı evresine göre değerlendirilmiştir. Açıklama için ilgili bölüme bakınız.

2.4. Levha

2.4.1. Monolitik Levha

Kat. No. : 25

Kazı Env. No. : -

Res. No. : 25 **Çiz. No.:** 14

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 39 cm; Y(k): 48 cm;
Ü.K: 13 cm; A.K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney nef alanında ele geçen parça, levhanın köşesine aittir. Trapez kesitli levhanın sol ve alt yüzü kırık haldedir. Ön yüzü bezemeli levhanın arka yüzü bezemesiz ve düzgün işlenmiştir. Levhanın ön yüzünde üstten 7.5 cm genişliğinde, yandan 6 cm genişliğine traşlı alan vardır. Trapez kesitli ve 10 cm genişlikteki bordürde kıvrık dallar arasında akantus yaprakları yer alır. Akantus yapraklarının birleştiği köşe noktasında yaprakları birbirine bağlayan palmet motifi görülmektedir. Levhanın iç çerçevesini 3 cm genişliğindeki halat motifi oluşturur. İç çerçevenin köşe noktasında 2.5 cm genişliğindeki yivli şerit kabartmalarından yan yana oluşturulmuş bir tam iki yarım daire mevcuttur. Ortada yer alan tam dairenin içerisinde dört yapraklı dört yuvarlak yapraklı çiçek motifi ve ortasında tomurcuğu yer alır. Tomurcuk etrafında ince uçlu matkap oyukları görülebilmektedir. Hemen altta 4 cm genişliğindeki içi bezemeli olan daire

formunda bir bant uzanır. Bandın içerisinde birbirini tekrar eden spiral çizgisel figürlere yer verilmiştir. Bandın altında 4 cm genişliğinde üç sıra şeritten oluşan kabartmanın bir kısmı görülmektedir. Bu kabartma haç kolunun bir ucu olabilir. Levhanın bezemesiz dış bordüründe levha çalışma izlerine rastlanmıştır.

Benzer : Trapezli bölümde yer alan kıvrık dal arası yaprak kompozisyonu için; Marksteiner, T. - Niewöhner, P. (2004). s. 39, Abb. 26,37-38, Kat.-Nr.:25-26; Peschlow, U. (1984). s. 417, Abb. 6; Peschlow U. (1990). s. 217, Abb. 2; Grossman, P. - Severin, H. (2003). s. 43-44, Taf. 6 a-d; Pülz, A. – Ruggendorfer, P. (2004). s. 74, Abb. 24; Chalkia, E. (2006), Taf. 48, Fig. 1; Tekinalp, V. M. (2000). s. 106-107-111, Kat. No. 54, Kat. No. 65, Lev. 118-125; İşler, B. (2009), s. 169, Kat. No. 67, Tiryaki, A. (2015). s. 381, Fig. 8.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 26

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 26 **Çiz. No.:** 15

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 30.2 cm; Y(k): 44 cm; Ü.K: 13.5 cm; A.K: 11 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen parça levhanın köşesine aittir. Trapez kesitli levhanın köşesi ve yan yüzü kırıktır. Arka yüzü bezemesiz ve

düzgün işlenmiştir. Levhanın kaide ya da üstünü oluşturan parçanın trapezli bölümde kıvrık dallar arasında akantus yaprakları mevcuttur. Köşede yaprakları birbirine bağlayan palmet bezemesi görülmektedir.

Benzer : Kat. No. 25'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. Yüzyıl

Kat. No. : 27

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 27 **Çiz. No.:** 16

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 27.1 cm; Y(k): 29 cm; Ü.K: 15 cm; A.K: 9.5 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen parça levhanın bir köşesini oluşturmaktadır. Levhanın sağ ve alt yüzü kırık, diğer yüzler ise aşınmış durumdadır. Ön yüzü bezemeli levhanın arka yüzü düzgün işlenmiştir. Üstte 15 cm yüksekliğindeki boş kısım traşlıdır. Altta trapez kesitli bezemeli bordür yer alır. Bordür içerisinde kıvrıklı dallar arasından uzanan akantus yapraklarını birleştiren palmet motif görülmektedir. Bordürün altında yer alan yivli şerit ile oluşturulmuş daireyi, 4 cm genişliğindeki halat motif ayırmıştır.

Benzer : Kat. No. 25'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. Yüzyıl

Kat. No. : 28

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 28 **Çiz. No.:** 17

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 31.5 cm; Y(k): 26 cm; Ü.K: 12 cm; A.K: 7 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında kırık halde ele geçen parça, levhanın köşesine aittir. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü düzgün işlenmiştir. Üstte 11 cm yükseklikteki düz alan boş bırakılmıştır. Trapezli bölümde 11 cm genişliğindeki bordür içerisinde kıvrıklı dallar arasında akantus yaprakları ve köşede bağlanmış halde palmet görülür. Bordürü 3 cm genişliğindeki halat motif sınırlarken, altta 1 cm genişliğindeki daire şerit kısmen görülebilmektedir.

Benzer : Kat. No. 25'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

2.4.2. Trapez Kesitli Levha²⁹

Kat. No. : 29

Kazı Env. No.: PTR-Mİ.2578

Res. No. : 29 **Çiz. No.:** 18

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 35.6 cm; Y(k): 35.4 cm; Ü.K: 13 cm; A.K: 8 cm

²⁹ Trapez kesitli levhaların tümü levha kaidesi ya da altı olarak kullanılmışlardır. Detaylı açıklamaya ilgili bölümde yer verilmiştir.

Tanım : Kilisenin güney ek mekanlarında yapılan çalışmalarda ele geçen levha kırıktır. Levhanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz ve düzgün işlenmiştir. Ön yüzde levhanın üst kısmı 13 cm yüksekliğinde trapez kesitlidir. Bu bölüm yatay bir şekilde düzenlemiş kıvrık dallar arasında akantus yaprakları ile bezelidir. Altında 3 cm genişliğinde halat motifi yer almaktadır. Levhanın alt bölümünde 5 cm genişliğinde dairesel formda uzanan, içerisinde spiral motiflerin ve çizgisel figürlerin yer aldığı bir bant yer alır. Bandın iç kısmında, 2 cm genişliğinde yivli şeritlerle yapılmış dairelerin keşişmesiyle oluşan geometrik bir düzenleme mevcuttur. Birbirini kesen daireler arasında sivri uçlu yaprak motifi yer almaktadır. Bandın dışında ise iki adet yan yana 4 yapraklı dört yuvarlak yapraklı çiçek motifleri, 1 cm genişliğindeki şeritler ile çevrelenmiştir.

Benzer : Trapezli bölümde yer alan kıvrık dal arası yaprak kompozisyonu için; Marksteiner, T. - Niewöhner, P. (2004). s. 39, Abb. 26,37-38, Kat.-Nr.:25-26; Peschlow, U. (1984). s. 417, Abb. 6; Peschlow U. (1990). s. 217, Abb. 2; Grossman, P. - Severin, H. (2003). s. 43-44, Taf. 6 a-d; Pülz, A. – Ruggendorfer, P. (2004). s. 74, Abb. 24; Chalkia, E. (2006), Taf. 48, Fig. 1; Tekinalp, V. M. (2000). s. 106-107-111, Kat. No. 54, Kat. No. 65, Lev.

118-125; İşler, B. (2009), s. 169, Kat. No. 67, Tiryaki, A. (2015). s. 381, Fig. 8.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 30

Kazı Env. No.: PTR-Mİ.2590

Res. No. : 30 **Çiz. No.:** 19

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 28.5 cm; Y(k): 42 cm; Ü.K.:13 cm; A.K.: 10 cm

Tanım : Kilise apsisinin güneydoğusunda yer alan *trikonkhos* mekanında ele geçen trapez kesitli parça kırık haldedir. Levhanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün işlenmiştir. Ön yüzde levhanın üst kısmı, 13 cm yüksekliğinde trapez kesitlidir. Bu bölümde 7.5 cm'lik bezemesiz alandan sonra 10.5 cm genişliğinde yatay bir şekilde düzenlenmiş bezemeli bordür yer alır. Bordürün içerisinde kıvrık dallar arasında akantus yaprakları mevcuttur. Bordürün altına 2 cm genişliğinde halat motifi ile geçilmiştir. Levhanın alt bölümü 10 cm derinliğindedir. Bu bölümde 3 cm genişliğindeki bezemesiz çerçeve içerisinde dairesel formda uzanan 4.5 cm genişliğinde içi bezeli bir bant görülmektedir. Bandın içerisinde, kıvrık dallar arasında yaprak motifleri spiral çizgiler ile bir kompozisyon oluşturmuştur. Bandın iç kısmında yivli şeritler ile oluşturulmuş birbirini kesen yarım daireler

ve içerisinde sivri uçlu yaprak motifi mevcuttur.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih Önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 31

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 31 **Çiz. No.:** 20

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 11.5 cm; Y(k): 31.5 cm; Ü.K:12 cm; A.K: 6.5 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen parça kırık haldedir. Levhanın 11 cm genişliğinde trapezli kısmında kıvrık dal arasında akantus yaprağı yer alır. Bordür, 25 cm genişliğindeki halat motifi ile son bulur. Altta, çift sıra kabartma motifleri yan yana dairesel form oluştururken, altındaki bantta spiral motifler vardır.

Benzer : Kat. no. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 32

Kazı Env. No.:

Res. No. : 32 **Çiz. No.:** 21

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 36.5 cm; Y(k): 32 cm; Ü.K: 10 cm; A.K: 6 cm

Tanım : Kilise yüzeyinde ele geçen parçaların tüm yan yüzleri kırık haldedir. Levhanın bir köşesine ait olan parçanın ön

yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün olarak işlenmiştir. Ön yüzde, 10 cm kalınlığındaki üst kısım trapez kesitli ve traşlıdır. Altında 8 cm genişliğindeki bezemesiz traşlı bir çerçeve yer alır. Çerçevenin içerisinde yivli şerit kabartmalar dairesel formda birbirlerini keser durumdadır. Dairesel bezemelerin iki yanında oluşan boşluğu çizgisel süslemeler doldurmuştur.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. Yüzyıl

Kat. No. : 33

Kazı Env. No.:

Res. No. : 33 **Çiz. No.:** 22

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme: Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 42 cm; Y(k): 20 cm; Ü.K: 10 cm; A.K: 8 cm

Tanım : Kilisenin apsisinin kuzeydoğusunda yer alan mekanda ele geçen parça levha altı/üstü olarak kullanılmıştır. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün işlenmiştir. Levhanın ön yüzünde bezemesiz olan alan 10 cm kalınlığında ve 8 cm genişliğindedir. Altında yer alan bezemeli alan 6 cm genişliğinde ve 8 cm kalınlığındadır. Bordürün içerisinde kıvrık dallar arasında yer alan akantus yaprakları görülür.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 34

Kazı Env. No.:

Res. No. : 34 **Çiz. No.:** 23

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 22.5 cm; Y(k): 24.5 cm; Ü.K: 12.5 cm; A.K: 7.5 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanından ele geçen parçanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün işlenmiştir. Ön yüzde 12.5 cm derinliğinde, 6.5 cm genişliğindeki boş kısım yer alır. Hemen altında trapez kesitte yer alan 10 cm genişliğinde bir bordür, içerisinde ise yatay şekilde düzenlenmiş akantus yaprakları vardır. Kıvrık dallar solda düğümlenmiştir. Bordürün alt sınırını 2 cm genişliğindeki halat motifi oluşturur. Levhanın trapez kesimi ardından 7.5 cm yüksekliğinde, 4 cm genişliğinde, içerisinde spiral motiflerin ve çizgilerin yer aldığı dairesel formda bant gelir. Bandın çevresinde yan yana nokta şeklinde matkap izleri görülebilmektedir.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 35

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 35 **Çiz. No.:** 24

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 12.2 cm; Y(k): 12 cm; Ü.K: 12 cm; A.K: 11 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen parça kırık haldedir. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün olarak işlenmiştir. Levha kaidesi/üstüne ait parçanın üst derinliğini veren 7 cm genişliğindeki kısım bezemesizdir. Altta 11 cm derinlik ile başlayan trapez kesitli alan muhtemelen birbirlerine düğümlü akantus yapraklardan oluşan bezemeye sahiptir.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 36

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 36 **Çiz. No.:** 25

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 31 cm; Y(k): 32 cm; Ü.K: 11 cm; A.K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen parça kırıktır. Levha kaidesi ya da üstüne ait olan parçanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü düzgün işlenmiştir. Üstte 10 cm genişliğindeki kısım bezemesiz bırakılmıştır. Altta 9.5 cm genişliğindeki bordürde kıvrık dallar arasında uzanan akantus yaprakları yer alır. Bordür, 1.5 cm genişliğinde ve 3 cm derinliğindeki halat motifi ile sınırlandırılmıştır. Altta dairesel formda uzanan çift şeritli kabartma kısmen görülmektedir.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 37

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 37 **Çiz. No.:** 26

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 43.5 cm; Y(k): 20 cm; Ü.K: 12 cm; A.K.: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanından ele geçen trapez kesitli levha parçası kırık haldedir. Levha kaidesi/ üstüne ait parçanın ön yüzünde 6 cm genişliğinde bezemesiz kısımdan sonra 11 cm genişliğinde yan yana sıralanmış kıvrık dal ile bezeli bordür yer alır. Çerçeveyi 3 cm genişliğindeki halat motifi sınırlandırır.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 38

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 38 **Çiz. No.:** 27

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 22 cm; Y(k): 17 cm; Ü.K: 12 cm; A.K: 10 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanından ele geçen trapez kesitli parça kırık haldedir. Levha kaidesi/üstü olarak kullanılan parçanın arka yüzü düzgün işlenmiştir. Ön yüzde yalnızca bir kısmı görülebilen bordürün içerisinde kıvrık

dallar arasında akantus yaprakları mevcuttur.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 39

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 39 **Çiz. No.:** 28

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 36 cm; Y(k): 23 cm; Ü.K: 13.5 cm; A.K: 8 cm

Tanım: Kilisenin kuzey transept alanından ele geçen parça kırık haldedir. Trapez kesitli levha kaidesi/üstüne ait olan parçanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü düzgün işlenmiştir. Önde 6.5 cm genişliğinde düz bırakılmış alandan sonra 11 cm genişliğinde iç kısmı bezenmiş bordür yer alır. Bordürde kıvrık dallar arasında akantus yapraklarına yer verilmiştir. Bordür, 2 cm genişliğindeki halat motifi ile sınırlandırılmıştır. Alt kalınlığı 8 cm olan kısımda kırık olduğu için tanımlanamayan kabartma yer alır.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. Yüzyıl

Kat. No. : 40

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 40 **Çiz. No.:** 29

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 17 cm; Y(k): 23 cm;
Ü.K: 15 cm; A.K: 10 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen parça kırık haldedir. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz levha kaidesi/üstüne ait olan parça trapez kesitlidir. Ön yüzünde 11 cm genişliği ve 15 cm yüksekliği olan kısım bezemesizdir. Hemen altında 9 cm genişliğindeki bordürde kıvrık dallar arasında akantus yaprakları görülmektedir. Altında 2 cm genişliğinde halat motifi ile sınırlanmıştır.

Benzer : Kat. No.18'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 41

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 41 **Çiz. No.:** 30

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 16.5 cm Y(k): 16.5 cm; Ü.K: 14 cm; A.K: 9.5 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen parça kırıktır. Trapez kesitli parça levhanın kaide/ üstüne aittir. Ön yüz bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün işlenmiştir. Ön yüzde 6 cm genişliğindeki bezemesiz kısımdan sonra 9 cm genişliğinde bordür yer alır. Bordür içerisinde kıvrık dallar arasında akantus yaprakları görülmektedir. Parçanın 9.5 cm derinliğindeki alt kısmı, 2.5 cm genişliğinde halat motifi ile son bulmuştur.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 42

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 42 **Çiz. No.:** 31

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 18.5 cm; Y(k): 14 cm; Ü.K: 14.5 cm; A.K: 11.5 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanından ele geçen parça kırık haldedir. Trapez kesitli levha kaidesi/üstüne ait olan parçanın ön yüzü bezemelidir. Ön yüzde 6 cm genişliğinde ve 14.5 cm derinliğinde bezemesiz kısım yer alır. Altında ise 11.5 cm derinliğindeki bordürde kıvrık dallar arasında akantus yaprağı görülmektedir.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 43

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 43 **Çiz. No.:** 32

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 14 cm; Y(k): 18.5 cm; Ü.K: 12.5 cm; A.K: 6.5 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanından ele geçen parça kırıktır. Trapez kesitli levha kaidesi/üstüne ait parçanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün işlenmiştir. Ön yüzünde yer alan 5 cm genişliğindeki bordür, kıvrık dal arasında akantus yaprağı ile bezelidir. Altta

2.5 cm genişliğinde halat motifi kısmen görülmektedir.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. Yüzyıl

Kat. No. : 44

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 44 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 23 cm; Y(k): 20 cm;
Ü.K: 12 cm; A.K: 8 cm

Tanım : Kilisenin bema alanında bulunan trapez kesitli parçanın ön yüzü bezemelidir. Bordür kısmının bir bölümü görünen parçada kabartma teknikte işlenmiş kıvrık dal motifleri ile 3 cm genişliğindeki halat motifi görülmektedir. Parçanın alt kısmında ince kabartma teknikte işlenmiş çizgisel figürlere yer verilmiştir.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih Önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 45

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 45 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 15.4 cm; Y(k): 14 cm;
Ü.K: 10 cm; A.K: 7 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen parça tüm yönden kırıktır. Ön yüzü bezemeli levha parçasının arka yüzü bezemesiz ve düzgün

işlenmiştir. Ön yüzde kısmen kıvrık dal arasında akantus yaprağı ve 2 cm genişliğindeki halat motifi görülmektedir.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih Önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 46

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 46 **Çiz. No.:** 33

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 12 cm; Y(k): 13 cm;
Ü.K: 10 cm; A.K: 6 cm

Tanım : Kilisenin yüzey buluntusu olarak ele geçen levha parçası kırıktır. Ön yüzünde kıvrık dal arasındaki akantus yapraklarının ucu görülmektedir. Altta 2.5 cm genişliğindeki halat motifi ile sınırlandırılmıştır.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih Önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 47

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 47 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 15 cm; Y(k): 21 cm;
Ü.K: 12 cm; A.K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen parça kırık haldedir. Ön yüzü bezemeli olan levha kaidesi/üstünün trapezli kısmı 10 cm derinliğe sahiptir. Ön yüzünde kıvrık dallar arasında akantus

yaprakları mevcuttur. Altta 3 halat motifi ve 3 cm genişliğinde dairesel formda bant uzanır. Bandın üzerinde spiral ve çizgisel figürlere yer verilmiştir. Levha kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 48

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 48 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 23 cm; Y(k): 30.5 cm; Ü.K: 13 cm; A.K: 7.5 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında elen geçen trapez kesitli levha kaidesi/üstü kırık haldedir. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün işlenmiştir. Ön yüzde 13 cm genişliğinde bezemesiz kısımdan sonra 10 cm genişliğinde, 9 cm derinliğinde bezemeli bordür yer alır. Bordürün içi kıvrık dallar arasında akantus yaprakları ile bezelidir. Levha kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 49

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 49 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 18 cm; Y(k): 10 cm; Ü.K: 12 cm; A.K: 10 cm

Tanım : Kilisenin atrium bölümünde ele geçen parça kırıktır. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz olan parçanın ön yüzünde, 6.5 cm genişliğindeki bezemesiz alandan sonra bir bordür yer alır. Bordürün içerisinde yalnızca bir kısmı görülebilen kıvrık dallar arasında akantus yaprakları vardır. Levha kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 50

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 50 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 18.1 cm Y(k): 17.2 cm; Ü.K: 10.7 cm; A.K: 7.5 cm

Tanım : Kilisenin atrium bölümünde ele geçen parça kırıktır. Levhanın kaide/üstüne ait parçanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün işlenmiştir. Ön yüzünde 10.7 cm kalınlığında, 7 cm genişliğindeki alan bezemesiz bırakılmıştır. Altta 7.5 cm kalınlıktaki trapez kesitte kıvrık dallar arasında akantus yaprakları mevcuttur. Levha, kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 51

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 51 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 20 cm; Y(k): 22.6 cm; Ü.K: 10.6 cm; A.K: 8 cm

Tanım : Kilisenin atrium bölümünde ele geçen parça kırıktır. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz olan parçanın ön yüzünde yer alan bordürün içerisinde yalnızca bir kısmı görülebilen kıvrık dallar arasında akantus yaprakları vardır.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 52

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 52 **Çiz. No.:** 34

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : Ek): 32 cm; Y(k): 31 cm; Ü.K: 11 cm; A.K: 6 cm

Tanım : Kilisenin bema bölümünde ele geçen trapez kesitli levha kırık haldedir. Parçanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün işlenmiştir. Levhanın kaide/üstüne ait olan parçanın ön yüzünde üstten 4.5 cm, 10 cm ve 7 cm genişliklerinde bezemesiz bölümlerden sonra bezeli kısım yer alır. Levhada yer alan altıgenler 1 cm kalınlığındaki çerçeveler kabartma tekniğinde oluşturulmuştur.

Altıgenler arasında kalan üçgen yüzey, iç içe üçgen motifleri ile doldurulmuştur. Levhanın solda 2.5 cm genişliğindeki şerit ile iki ayrı kompozisyon oluşturulmuş anlaşılmıştır.

Benzer: Kompozisyon için; Naumann, R.-Belting, 1966: Abb. 21-23; Kondoleon, 2007: 351, Fig.1; Tiriyaki, 2015: 379, Fig. 2; Tekinalp, 2005: 792, Res. 2-3-4; Ötügen, 2006: 536, Res. 9; Gough, 1957: 155; Tsuji, 1995: 57, Fig. 18; Love, 1974: 85-110, Res. 105; Özgümüş, 1992: 6, Res. 7.

Tarih önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

2.4.2. Levha

Kat. No. : 53

Kazı Env. No.: PTR- Mİ. 2595

Res. No. : 53 **Çiz. No.:** 35

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k):41.6 cm; Y(k):49.1 cm; K:10.5

Tanım : Kilisenin *trikonkhos* alanında ele geçen levha parçasının büyük bir bölümü korunmuş, yaz yüzleri kırık haldedir. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz ve düzgün işlenmiştir. Levha parçasının ön yüzünde ortada 2 cm genişliğinde şeritten oluşmuş daire yer alır. Dairenin içerisinde her biri 1.5 cm genişliğindeki 8 kollu *Chirstogram* kabartmasının 4 kolu mevcuttur. Latin haçlarından oluşan haç kolları, ucunda

genişlemektedir. Haç kollarının iç kısımlarında çizgisel süslemelere yer verilmiştir. Madalyonun etrafı 2 cm ve 3.5 cm genişliklerinde değişim gösteren, ince yiv ile ayrılmış çift sıra şerit kabartmalar birbirini kesen yarım daireler halinde çevrelenmiştir. Her bir yarım dairenin içerisinde 3 cm genişliğinde, iç kısımları kalın damar ile detaylandırılmış sivri uçlu yaprak motifi yer alır. Dairelerin etrafı 4 cm genişliğinde bir bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün içerisinde birbirini takip eden spiral motifler ve çizgisel süslemelere yer verilmiştir. Bordürün dışında kalan kısımda 2.5 cm genişliğindeki yivli şerit kabartmalar yan yana dairesel formda sıralanarak başka bir kompozisyona geçiş yapmış olmalıdır. Tüm motifler kabartma ve kazıma tekniğinde işlenmiştir. Levhada yer alan kabartmaların kenarlarında ince uçlu matkap izlerine rastlanır.

Tarih önerisi: MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 54

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 54 **Çiz. No.:** 36

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 36.2 cm; Y(k): 51.5 cm; K: 8 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanından kırık halde ele geçen parça, levhanın orta bölümüne aittir. Levhanın tüm yan yüzeyleri kırık, ön yüzü bezemeli, arka

yüzü bezemesiz ve düzgün işlenmiştir. Levha, iki farklı kompozisyon içermektedir. 5 cm genişliğindeki birbirini kesen kıvrımlı bordürler iki kompozisyonu birbirinden ayırmıştır. Birbirine dolanmış olan iki bordürün üzerinde spiral motifler ve çizgisel figürler birbirini takip eder. Sağda 2.5 cm genişliğinde çift sıra şerit kabartmalar tam bir daire oluşturmada kıvrımlarla birbirlerini keser haldedir. Kıvrımların arasında kalın damarlarla detaylandırılmış sivri uçlu yaprak motifleri yer alır.

Benzer : Birbirini kesen kıvrımlı daireler için bakınız: Westphalen, 1998: 324, Abb. 26, Kat. no. 119; Niewöhner, 2016: 199, MK220-MK221.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 55

Kazı Env. No.: PTR- Mİ.1145

Res. No. : 55 **Çiz. No.:** 37

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 27.5 cm; Y(k): 25 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha parçası kırık halde ele geçmiştir. Levhanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün işlenmiştir. Bezemeli olan ön yüzde daire olduğu anlaşılan 4 cm genişliğindeki bordürün bir kısmı görülmektedir. Bordürün içerisinde kıvrımlı dalar arasında yaprak motifleri,

spiral ve çizgisel motifler yer alır. Daire içerisinde 1.5 cm genişliğinde kıvrımla uzanan ve ucunda çift yapraklı ve ortası tomurcuklu dört yuvarlak yapraklı çiçek mevcuttur. Solda haç koluna ait olduğu düşünülen kabartmanın bir kısmı görülmektedir. Haç kolunun bir ucundan uzanan dört yuvarlak yapraklı çiçek motifinin “Rho” haçına ait olduğu anlaşılmıştır.

Benzer : Rho haçı için bakınız: Harrison, 1963: 134, Fig. 13; Hellenkemper H. ve Hild, 2004: res. 244; Pülz ve Ruggendorfer, 2004: 70-73, Abb. 18- Abb. 23; Sodini, 1977: 488, Fig. 62; İşler, 2009: 195, Kat. no. 112; Temple, 2013: 213, Kat. no. 213; Olcay, vd. 2011: Res. 6; Crosby, 1929: 232, Res. 245, 8-21-24; Rodly ,1944: 47, Fig. 31; Beckwith, 1961: 45, Res. 57.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. Yüzyıl

Kat. No. : 56

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 56 **Çiz. No.:** 38

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 18 cm; Y(k): 30 cm; K: 7 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha parçası kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün işlenmiştir. Ön yüzde 3 cm genişliğinde banttandır oluşturulmuş madalyon yer alır. Bandın iç

kısımında çizgisel süslemeler bir kompozisyon oluşturmada sıralı bir şekilde işlenmiştir. Madalyonun içerisinde Latin haçları ile oluşturulmuş sekiz kollu *Christogram* yer alır. Üç kolu kırık olan haçın diğer tüm kollarının uçları genişleyerek profil oluşturmuştur. Haç kollarının iç kısımları çizgisel şeritler ile hareketlendirilmiştir. Kabartma ve kazıma tekniğinde işlenmiş bezemede haç kollarının kenarlarında ince uçlu matkap deliklerini görmek mümkündür. *Christogram*'ın ortasında ise kenarlardaki matkap izlerinden biraz daha büyük matkap izine rastlanmıştır.

Benzer : -

Tarih önerisi: MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 57

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 57 **Çiz. No.:** 39

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 45 cm; Y(k): 33 cm; K: 8 cm

Tanım : Kilisenin atrium alanında kırık halde ele geçen parça levhanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün işlenmiştir. Trapez kesitli olduğu anlaşılan levha parçasının trapezli kısmı oldukça tahrip haldedir. Levhanın üzerindeki bezeme, iki ayrı kompozisyondan meydana gelir. Ortada, 2 cm genişliğinde dikey bir şekilde

kompozisyonları ayıran şerit, şeridin iç kısmında ise ince kabartma tekniğinde işlenmiş birbirini izleyen kıvrımlı çizgiler yer almaktadır. Şeridin sağında 4 cm genişliğinde dairesel formda işlenmiş bir bordür görülmektedir. Bordürün iç kısmı, kazıma teknikte kıvrımlı çizgiler ile bezelidir. Dairenin içinde çift yapraklı dört yuvarlak yapraklı çiçek motifinin bir kısmı görülmektedir. Dairenin dışında ise, çerçevenin köşesine konumlandırılmış dört yapraklı dört yuvarlak yapraklı çiçek motifi mevcuttur. Her iki çiçek motifinin yaprak kenarlarında ince uçlu matkap delikleri görülmektedir. Levhayı dikey bölen şerit, 4 cm genişliğinde yatay bir biçimde oluşturulmuş başka bir şerit ile çerçeve oluşturmuşlardır. Bu bölümde, 2 cm genişliğinde çift sıra şerit kabartmadan oluşmuş, birbirini kesen dairesel bezemeler yer alır. Daire motiflerinin köşe boşluklarını içi çizgisel figürlerle bezenmiş dalga motifleri doldurmuştur.

Benzer : Birbirlerini kesen daire kompozisyonu için bakınız; Marksteiner, T. - Niewöhner, 2004: 47, Abb. 19-24,30,36.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 58

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 58 **Çiz. No.:** 40

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 81.5 cm; Y(k): 59 cm; K: 6 cm

Tanım: Kilisenin atrium alanında bir mezar kapağı olarak kullanılan levha parçası kırık halde ele geçmiştir. Ön yüzü bezemeli olan parçanın arka yüzü bezemesiz ve düzgün işlenmiştir. Levhanın ön yüzünde 5.5 cm genişliğinde, iç kısmı birbirini takip eden kıvrımlı çizgisel figürler ile bezeli bir bordür yer alır. Levhanın merkezinde olduğu düşünülen 5 cm genişliğinde, iç kısmı tek sıra çizgi ile oluşturulmuş dalga motifi ile bezenmiş bir daire formu görülmektedir. İç kısmında yalnızca bir kolu görülen haç vardır. Latin haçından oluşan haç kolunun iç kısmı çizgisel şeritler bezemeler ile hareketlendirilmiştir. Haç kolu, ucunda genişleyerek profil oluşturmuştur. Haç kolunun her iki yanında 2 cm genişliğindeki daire çerçeve içerisinde uçları birbirine odaklı beş adet üçgen formu yer alır. Bu hali ile stilize edilmiş beş yapraklı çiçek motifi olduğu düşünülebilir.

Benzer : Tiryaki, 2012 :513, Fig. 14.

Tarih önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 59

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 59 **Çiz. No.:** 41

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 40 cm; Y(k): 18.4 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen parça kırık haldedir. Levha parçasının ön yüzü geometrik motifler ile bezeli, arka yüzü düzgündür. Ön yüzde 1 cm genişliklerde tek sıra şeritler ile oluşturulmuş altıgen ve kare motifleri yer almaktadır. Bütünüyle sekizgen bir figür oluşturacak bezemelerin kenar boşlukları ince kabartma tekniğinde işlenmiş çizgisel bezemeler ile doldurulmuştur.

Benzer: Kompozisyon için Kat. no. 46'ya bakınız.

Tarih önerisi: MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 60

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 60 **Çiz. No.:** 42

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 18.5 cm; Y(k): 20.5 cm; K: 7.5 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanından ele geçen levha parçası kırık haldedir. Levhanın ön yüzü geometrik motifler ile bezenmiş, arka yüzü bezemesiz düzgün işlenmiştir. Ön yüzde, 5.5x5 cm ölçülerindeki karenin etrafında 1 cm genişliğinde şeritler ile oluşturulmuş altıgen motifler yer almaktadır. Bütünüyle sekizgen figür oluşturacak olan levha Kat. no. 53 ile motif, üslup, malzeme ve ölçü bakımından uyum içerisindedir.

Benzer: Kat. no. 46'ya bakınız.

Tarih önerisi: MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 61

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 61 **Çiz. No.:** 43

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 24 cm; Y(k): 34.5 cm; K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha kırık haldedir. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde üstte 2 cm genişliğinde birbirleri ile birleşen çift sıra şeritle dairesel bir form oluşturmuşlardır. Hemen yanında palmet bezemesinin bir kısmı görülmektedir. Altta 4 cm genişliğinde daire formunda bir bordür yer alır. Bordürün iç kısmı, ince kazıma tekniğe işlenmiş spiral motifler ve kıvrık dallar arasında uzanan tırtıklı yaprak motifleri mevcuttur. Dairenin içerisinde iki adet yan yana sıralanmış çift yapraklı dört yuvarlak yapraklı çiçek motifleri yer alır. Kabartma ve kazıma tekniğiyle işlenmiş motiflerin etrafında ince uçlu matkap deliklerini görmek mümkündür.

Benzer : Kat. no. 57'ye bakınız.

Tarih önerisi : MS 5-6. yüzyıl

Kat. No. : 62

Kazı Env. No.: PTR- Mİ. 2593

Res. No. : 62 **Çiz. No.:** 44

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 35.5 cm; Y(k): 27.5 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin *trikonkhos* mekanında ele geçen parça, levhanın köşesine aittir. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde 7 cm genişliğinde bir bordür ve iç kısmında kıvrık dallar arasında akantus yaprakları görülmektedir. Kıvrık dal, bordürün köşesinde kıvrılarak spiral bir görüntü oluşturmuştur. Bordürün altında 3 cm genişliğinde bezemesiz bir şerit çevrelemiştir. İç kısmında köşede bir daire motifi ve onu çevreleyen bir şerit yer alır. Çerçeve ile daire arasında kalan köşe boşluğu çizgi motifleri ile doldurulmuştur.

Benzer: Bordürde yer alan kıvrık dal arası yaprak motifi için Kat.29'a bakınız.

Tarih önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 63

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 63 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 20 cm; Y(k): 25 cm; K:8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen parça, levhanın köşesine aittir. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde 5 cm genişliğinde bezemesiz kısımdan sonra ince kazıma teknik ile oluşturulmuş bir çerçeve çizgisi yer alır. Çizginin kenarlarında taş ustasının çalışma çizgileri görülebilmektedir.

Çerçeve içinde 1.5 cm genişliğinde çift sıra şeritten oluşan daire motifi yer alır. Dairenin etrafını 1 cm genişliğinde oluşturulmuş başka bir şerit sarmakta ve altta köşeler oluşturan bir şeride bağlanmaktadır. Kabartma ile oluşturulmuş motiflerin kabartma derinliği 1 cm'dir.

Benzer : Kat. No. 29'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 64

Kazı Env. No.: PTR-Mİ. 2994

Res. No. : 64 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 28 cm; Y(k): 45.6 cm; K:12 cm

Tanım : Kilisenin *trikonkhos* mekanında ele geçen levha parçasının tüm yan yüzü kırıktır. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Levhanın ön yüzünde 3.5 cm genişliğinde şeritten oluşturulmuş dairenin bir kısmı görülmektedir. Daire şeridinin iç kısmı bezemesiz, ince zımparalıdır. Dairenin içerisinde haç kolu olduğu anlaşılan kabartmanın profil ucu görünmektedir. Haçı saran daire çerçevenin dışında, tek bir daldan uzanan iki gelincik ve beş adet alt alta sıralanmış gelincik tomurcuğu yer alır. Tomurcukların solunda kabartma teknikte birbiri ardına sıralanmış ince yivli şeritler yer alır.

Benzer : Vaftiz suyu kompozisyonu için; Grabar, 1971: 755, Fig. 12.;

Dalga ve çiçek motiflerinin birlikte kullanıldığı kompozisyon için; Patrikos, 2014: 36, Fig. 83,84. Tomurcuk için; Niewöhner, 2016: 199, MK218.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 65

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 65 **Çiz. No.:** 45

Buluntu Yeri: Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 26.5 cm; Y(k): 27 cm; K: 7.5 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha parçası kırıktır. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzünde, kesişen daireler içinde malta haçı bulunmaktadır. Kabartma olarak işlenmiş daireler ortalarından ince bir yiv ile ayrılmaktadır. Daireyi oluşturan şeritlerin genişliği 2.5 cm ve 3 cm arasında değişmektedir. Malta haçı 6 cm genişliğinde, 10 cm yüksekliğindedir. Malta haçının kolları ince yivler ile hareketlendirilmiştir.

Benzer : Doğan, 2004: 79, Res. 6; Marksteiner ve Niewöhner, 2004: 48-49, Abb. 23-24; Tekinalp, 2000: Lev. 178; İşler, 2009: 136, Kat. No: 16; Feld, 1975: 402, Taf. 131d; Malta Haçı için; Tiryaki, 2015: 381, Fig. 6.

Tarih önerisi : MS 5.-6. Yüzyıl

Kat. No. : 66

Kazı Env. No.: PTR- Mİ. 2556

Res. No. : 66 **Çiz. No.:** 45

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 9.5 cm; Y(k): 16.3 cm; K: 9 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen parça kırık haldedir. Levhanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Levhanın ön yüzünde her bir kolu 5 cm genişliğinde, toplam uzunluğu 10 cm olan Malta Haçı yer almaktadır. Üç kolu mevcut olan haçın ortasında inci bezemesi yer alır. Haçın sol alt köşesinde yer alan 1.5 cm genişliğindeki kabartması ortasında ince bir yiv ile ayrılarak dairesel bir form oluşturmaktadır.

Benzer : Malta Haçı için; Marksteiner ve Niewöhner, 2004: 48, Abb. 23, Kat. no. 10; Tekinalp, 2000: Lev. 122, Kat. no. 60; Tiryaki, 2015: 381, Fig. 6.

Tarih önerisi : MS 5-6. yüzyıl

Kat. No. : 67

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 67 **Çiz. No.:** 45

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k):19 cm; Y(k):13.5 cm; K: 5 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha parçasının tüm yan

yüzü kırıktır. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde bir Malta Haçı ve dairesel forma uzanan 3 cm genişliğinde çift sıra şerit yer almaktadır. Malta Haçının ortasında inci kabartması görülmektedir. Her bir haç kolunda çizgisel bezemeler mevcuttur. Motif özellikleri açısından Kat. no. 59 ve Kat. no. 60 ile benzerlik göstermektedirler.

Benzer : Kat. no. 66'ya bakınız.

Tarih önerisi : MS 5-6. yüzyıl

Kat. No. : 68

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 68 **Çiz. No.:** 45

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k):17 cm; Y(k):26 cm;
K: 5 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Levhanın ön yüzü motif, ölçü, malzeme, üslup özellikleri açısından Kat. no. 60 ve Kat. no. 61 ile uyum içerisindedir. Levhanın ön yüzünde 3 cm genişliklerinde, birbirini kesen çift sıra şerit kabartmaları yer alır. Dairesel formda uzanan şeritler arasında Malta haçının bir kolu görülmektedir. Haç kolunun genişliği 5.5 cm'dir. Kabartma tekniğinde işlenmiş motiflerin derinliği 1.5 cm'dir.

Benzer : Kat. no. 66'ya bakınız.

Tarih önerisi : MS 5-6. yüzyıl

Kat. No. : 69

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 69 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 12 cm; Y(k): 10.5 cm;
K: 7 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Kazıma tekniğinde işlenmiş levhanın ön yüzünde 1.5 cm yüksekliğinde bezemesiz bir bordür, hemen üzerinde üçgen motifi yer alır.

Benzer : Üçgen motifi için bakınız; Tekinalp, 2000: 107, Kat. no: 56-57.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 70

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 70 **Çiz. No.:** 46

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 10 cm; Y(k):10 cm;
K: 5 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde 2.5 cm yüksekliğindeki bezemesiz bordür üzerinde üçgen motifi yer almaktadır. Parça, motif,

üslup, malzeme açısından uyum içerisinde.

Benzer : Kat. no. 69'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 71

Kazı Env. No.: PTR- Mİ.2592

Res. No. : 71 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 22.5 cm; Y(k): 21.6 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin *trikonkhos* mekanında ele geçen levha parçası kırıktır. Levhanın köşesine ait parçanın ö yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzünde 7 cm yüksekliğinde bezemesiz alanın ardından 5 cm yüksekliğinde bezemeli bordür yer alır. Bordürün içerisinde kıvrık dallar arasından uzanan yaprak motifleri görülmektedir. Bordürün altında 3 cm genişliğinde bezemesiz bir başka bordür yer alır.

Benzer : Kat. No. 25' e bakınız.

Tarih önerisi: MS 6. yüzyıl

Kat. No. : 72

Kazı Env. No.: PTR- Mİ. 2591

Res. No. : 72 **Çiz. No.:** 47

Buluntu Yeri: Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : E(k): 40 cm; Y(k):28.6 cm; K: 5 cm

Tanım : Kilisenin *trikonkhos* mekanında ele geçen mermer levha kırıktır. Ön ve arka

yüzü bezemeli parça, levhanın köşesine aittir. Levhanın bir yüzünde 3 cm genişliğinde iç içe geçmiş iki çerçeve mevcuttur. Diğer yüzde ise 3 cm genişliğinde bir sıra çerçeve şerit yer alır.

Benzer : Bezemesiz çerçeve kompozisyonu için Kat. no. 2' ye bakınız.

Tarih önerisi: MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 73

Kazı Env. No.: PTR-Mİ. 2584

Res. No. : 73 **Çiz. No.:** 48

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 28.7 cm; Y(k): 16.7 cm; K: 7.5 cm

Tanım : Kilisenin güney ek mekanında ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde 2 cm kalınlığındaki çift sıra şeritlerden oluşan, birbirini kesen yarım daireler arasında yaprak motifleri görülmektedir. Ortada 3.5 cm genişliğinde dikey uzanan bir kabartma, solunda ise palmet bezemesi vardır.

Benzer: Daireler arasında yaprak motifleri için bakınız: Marksteiner ve Niewöhner, 2004: 38, Abb. 36, Kat. no: 24; Tekinalp, 2000: levha 126, Kat. no. 67.

Tarih önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 74

Kazı Env. No.: PTR-Mİ. 2583

Res. No. : 74 **Çiz. No.:** 49

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 27.8 cm; Y(k): 27.7 cm; K: 7.5 cm

Tanım : Kilisenin güney ek mekanında ele geçen levha parçası kırıktır. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde üstte 3 cm genişliğinde şerit kabartmadan oluşan dairesel şeritler görülmektedir. Dairelerin dışında kalan dalga motiflerinin iç kısımları çizgisel figürler ile hareketlendirilmiştir. Levha parçasının ortasında 3 cm genişliğinde bezemesiz bir kabartma görülmektedir. Muhtemelen iki kompozisyonu birbirinden ayıran bu çerçevenin altında, 5 cm genişliğinde dairesel bir bant yer almaktadır. Bandın iç kısmı, kıvrık dallar arasında yaprak motifleri ile bezelidir. Daire motifinin içerisinde haç kolunun uç kısmı görülmektedir. Haç kolu, uç kısma doğru genişlemektedir. İç kısmı ise kazıma teknikte ince yivler ile hareketlendirilmiştir. Haçın yanında ise 3 yaprağı görülebilen dört yuvarlak yapraklı çiçek motifi yer alır. Motiflerin kenarlarında ince uçlu matkap izleri gözlemlenmiştir. Kabartma ve kazıma teknikte işlenen levha, ince zımparalıdır.

Benzer : Dairesel bant içerisinde çiçekli haç bezemeleri için bakınız; Öztaşkın, 2013: 349; Peschlow, 1984: 419, Abb. 9; Tiryaki, 2012: 514, Fig. 15-16.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 75

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 75 **Çiz. No.:** 50

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 25 cm; Y(k):12 cm; K: 6.5 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen parça kırıktır. Levhanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzünde kabartma teknikte 1.5 cm derinlikte işlenmiş aynı ölçülere sahip iki adet dört yapraklı dört yuvarlak yapraklı çiçek motifi vardır. Çiçek motifinin ortasında 2 cm çapında tomurcuğu yer alır. Her iki dört yuvarlak yapraklı çiçeğin etrafı 1 cm kalınlığında şerit ile çevrelenmiştir. Altta kazıma teknikte işlenmiş kıvrımlı çizgisel figürlere yer verilmiştir.

Benzer : Dört yuvarlak yapraklı çiçek motifi için; Grossmann ve Severin, 2003: Taf. 32a,c,d, Taf. 17b; Peschlow, 1984: 419, Abb. 9; Marksteiner ve Niewöhner, 2004: 47, Abb. 22.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 76

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 76 **Çiz. No.:** 51

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 24 cm; Y(k): 34.5 cm; K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha parça kırık haldedir. Ön yüzü bezemeli levhanın arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde üstte yapraklarının az bir kısmı mevcut olan dört yuvarlak yapraklı çiçek motifi, 2.5 cm kalınlığındaki çift sıra şerit kabartma içerisine yerleştirilmiştir. Altta 4 cm genişliğinde bir bant yer alır. Bant içerisinde kıvrık dallar arasında uzanan yaprak motifi vardır. Dairesel bandın içinde birbirini kesen çift sıra şeritler, şeritlerin içerisinde kalın damarlar ile detaylandırılmış 2.5 cm genişliğinde sivri uçlu yaprak motifi yer alır.

Benzer : Daireler arasında yaprak motifi için Kat. No. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 77

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 77 **Çiz. No.:** 52

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k):18.7 cm; Y(k): 27.5cm; K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha parçası kırıktır. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde üstte 2.5 cm kalınlığında çift sıra şerit ile oluşturulmuş daireselel motifin içerisinde iki ucu görülebilen sivri yapraklar mevcuttur. Altta bir sıra 1 cm kalınlığında şerit ile sınırlandırılmış 6 yapraklı çiçek

motifi görülmektedir. Motiflerin etrafında ince uçlu matkap delikleri görülmektedir.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 78

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 78 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 16.5 cm; Y(k): 22 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha kırık haldedir. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde, üzerinde çizgisel spiral motiflerin yer aldığı bir sıra bant yer alır. 4 yapraklı çiçek bezemesi olduğu düşünülen kabartmayı, banttı çift sıra daireselel uzanan başka bir şerit ayırmaktadır. Bu hali ile motifin birbirini kesen daireler arasında 4 yapraklı çiçek olduğu düşünülebilir.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 79

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 79 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 22.5 cm; Y(k): 14 cm; K: 6.5 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ortaya çıkarılan levha kırık haldedir. Levha parçasının ön yüzü bezemeli arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde 4.5 cm genişliğinde dairesel bant ve üzerinde spiral motif görülmektedir. İç kısmında birbirini kesen dairelerden bir parçası görülmektedir. Daire şeridin içerisinde kalın damarla detaylandırılmış sivri uçlu yaprak motifi mevcuttur.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 80

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 80 **Çiz. No.:** 53

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k):15.5 cm; Y(k): 17 cm;
K: 5.5 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanından ele geçen parça kırıktır. Levhanın köşesini oluşturan parçanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde 1.5 cm genişliğinde, 0.6 cm derinliğinde bir sıra şerit çerçeve görülür. Çerçevenin iç kısmı yalın bırakılmıştır.

Benzer : Çerçeve bordür için Kat. no. 2'ye bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 81

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 81 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 20 cm; Y(k): 24.5 cm;
K: 6.5 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha kırık haldedir. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde birbirini kesen daireler arasında kalın damarlar ile detaylandırılmış sivri uçlu yaprak motifleri yer alır.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 82

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 82 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k):13 cm; Y(k): 13.5 cm;
K: 6 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha kırık haldedir. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Levhanın ön yüzünde birbirini kesen daireler görülmektedir. 2.5 cm genişliğinde çift sıra şeritten oluşan dairesel motiflerin iç kısmında sivri uçlu yaprak motifinin bir ucu görülmektedir. Solda içi kalın damarla ile detaylandırılmış bir başka yaprak motifi mevcuttur.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 83

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 83 **Çiz. No.:** 54

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 32 cm; Y(k): 19 cm;
K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha kırık haldedir. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzünde 2.5 cm kalınlığında çift sıra şerit kabartma ile oluşturulmuş daireler birbirini kesmektedir. Daire motiflerinin arasında, iç kısmı çizgi figürleri ile boyutlandırılmış dalga motifi görülmektedir.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 84

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 84 **Çiz. No.:** 55

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 22.1 cm; Y(k):26.8 cm; K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha kırık haldedir. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzünde birbirini kesen daire motifleri arasında sivri uçlu yapraklardan oluşan motif bulunmaktadır. Yaprakların içi kalın damarlar ile

detaylandırılmıştır. Kabartma derinliği 0.5 cm'dir.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 85

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 85 **Çiz. No.:** 56

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 16.5 cm; Y(k): 21 cm;
K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha kırık haldedir. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz ve düzgün işlenmiştir. Ön yüzde 2.5 cm kalınlığında çift sıra şeritten oluşan dairesel motifler uç uca birleşmişlerdir. Ortada 3 cm kalınlığın üzeri traşlı dikey uzanan bir şerit yer alır. Şeridin sağ köşesinde bir palmet çiçeği, üstte ise kalın damarlar ile detaylandırılmış yaprak motif mevcuttur.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 86

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 86 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k):12 cm; Y(k): 26.2 cm;
K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde, aynı ölçülerde iki adet yan yana çiçek motifi görülmektedir. Çift yapraklı dört yuvarlak yapraklı çiçek motifinin ortasında 1.5 cm çapında tomurcuk yer alır. Levhanın sol alt köşesinde ise palmet görülmektedir.

Benzer : Dört yuvarlak yapraklı çiçek motifi için; Grossmann ve Severin, 2003: Taf. 32a,c,d, Taf. 17b; Peschlow, 1984: 419, Abb. 9; Marksteiner ve Niewöhner, 2004: 47, Abb. 22.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 87

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 87 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 16 cm; Y(k):13.5 cm; K: 7.5 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde 5 cm genişliğinde dairesel formda uzanan bant yer alır. Bandın üzerinde ise kıvrık dallar arasında yaprak motifleri ile bezelidir. İç kısımda 1 cm derinliğinde kabartma teknikle bezenmiş, ucu genişleyen haç kolunun uç kısmı görünmektedir. Haç kolunun içi çizgisel figürler ile hareketlendirilmiştir.

Haç kolunun solunda çift yapraklı dört yuvarlak yapraklı çiçek motifinin tek bir yaprağı görülmektedir. Motiflerin etrafında ince uçlu matkap izlerine rastlanmıştır.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 88

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 88 **Çiz. No.:** 57

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 28.2 cm; Y(k): 20 cm; K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzünde üstte yalın bırakılmış bordür, altta birbirleri ile kesişen daireler arasında yaprak motifi ve dairelerin köşelerinde üzeri çizgi figürleri ile bezenmiş dalga motifleri mevcuttur.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 89

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 89 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 9.8 cm; Y(k):12.5 cm; K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen parça kırık haldedir. Ön

yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz olan levhada çift sıra şerit kabartması ve ona bağlanan sivri uçlu yaprak kabartması kısmen görülebilmektedir.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 90

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 90 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : 90a:E(k): 12 cm; Y(k): 16 cm; K: 8 cm- 90b:E(k): 6 cm; Y(k): 14 cm; K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levhalar kıraktır. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde iç içe geçmiş daireler arasında dört sivri uçlu yaprak motifleri vardır. Yaprakların her biri kalın damarlar ile bezenmiştir. Kabartma teknikte işlenen motiflerin etrafında ince uçlu matkap delikleri görülmektedir.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 91

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 91 **Çiz. No.:** 58

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : 91a:E(k): 9.8 cm; Y(k):12.5 cm; K: 8 cm- 91b:E(k): 10.2 cm; Y(k): 14.3 cm; K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha parçaları kıraktır. Parça, levhanın köşesine aittir. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde üstte 6 cm genişliğinde bezemesiz, üzeri kalın zımparalı bordür yer almaktadır. Bordürün iç kısmında 0.5 cm derinlikte kabartma teknikte işlenmiş, birbirini kesen dairesel motifler yer alır. 2.5 cm kalınlığındaki şeritlerden oluşan motiflerin kenarlarında ince uçlu noktalar halinde matkap izlerini görmek mümkündür.

Benzer : Birbirini kesen daireler için Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 92

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 92 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 15.5 cm; Y(k):11 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen parça kıraktır. Ön yüzü bezemeli arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde dairesel uzanan şerit kabartmanın her iki yanında iç kısımları kalın damarlar ile bezeli yaprak motifleri görülmektedir.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 93

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 93 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 16 cm; Y(k): 16.5 cm;
K: 7 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha kırıktır. Parçanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzünde iç içe geçmiş birbirini kesen daireleri oluşturan 2.5 cm genişliğindeki çift sıra şeritler görülmektedir.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 94

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 94 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k):19 cm; Y(k): 16.5 cm;
K: 6 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha kırıktır. Parçanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün işlenmiştir. Ön yüzde 5.5 cm genişliğinde dairesel formda bir bant, üzerinde ise spiral motifler mevcuttur. Bandın iç kısmında 2.5 genişliklerinde oluşturulmuş dairesel çift sıra şeritler birbirleri ile kesişirler. Şerit kabartmalar ince bir yiv ile ayrılmışlardır. Bandın

üzerinde 1.5 cm genişliğinde dairesel çift sıra şerit yer alır.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 95

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 95 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k):14 cm; Y(k): 28 cm;
K: 6 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha kırıktır. Parçanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde 2.5 cm genişliğinde çift sıra şerit kabartma ile oluşturulmuş dairesel formda uzanan kabartmalar arasında yaprak motifleri yer alır.

Benzer : Kat. no. 67'ye bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. Yüzyıl

Kat. No. : 96

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 96 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 16.5 cm; Y(k): 8 cm;
K: 6.5 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçmiş olan levha kırık haldedir. Ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Levhanın ön yüzünde 2.5 cm genişliğinde çift sıra şerit kabartma

oluşturulmuş dairenin içerisinde dört yapraklı, dört yuvarlak yapraklı çiçek motifi yer alır. Motifin kabartma derinliği 1 cm'dir.

Benzer : Kat. no. 86'ya bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 97

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 97 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 28 cm; Y(k): 20 cm;
K: 7 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde 5 cm genişliğinde, üzerinde spiral motiflerin birbirini tekrar ettiği bir bant ve bantın altında dairesel formda uzanan şerit yer alır. Levha parçasının üzerinde harç kalıntıları ikinci bir kullanım geçirdiğini düşündürür.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 98

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 98 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç taşı

Ölçüler : E(k): 23.3 cm; Y(k): 17.1 cm; K: 7 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde birbirini kesen daireler arasında kalın damar ile bezenmiş sivri uçlu yaprak kabartması yer alır.

Benzer : Kat. no. 73'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 99

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 99 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 21.3 cm; Y(k): 19.5cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında kırık halde ele geçen levhanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzünde 2 cm genişliğinde dairesel çift sıra şerit kabartmalar birbirini kesen daire motifini oluştururlar. Dairelerin kesiştiği yerde daralarak uzanan, tırtıklı ve sivri uçlu yapraklardan oluşan çiçek motifi bulunmaktadır. Çiçek motifinin yalnızca iki yaprağı görünmektedir. Her iki yaprak ortadan bir yivle hareketlendirilmiştir. Ortasında tomurcuğunun bir kısmı görülmektedir.

Benzer : Marksteiner, T.- Niewöhner P. (2004). s. 47, Abb.21, Kat. no: 8.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 100

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 100 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : 100a:E(k): 21.3 cm; Y(k): 19.5 cm; K: 6 cm- 100b: E(k): 14.4 cm; Y(k): 17.3 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen iki levha parçaları kırıktır. Her iki levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Parçanın ön yüzünde birbiri ile kesişen 5 cm genişliğinde iki adet bant yer alır. Bantların üzerinde kazıma teknikte işlenmiş spiral motifler ve çizgisel figürler yer alır. Dairesel formda hareket eden bantların kesiştiği noktada, tırtıklı ve sivri uçlu yaprak motifi yer alır. Yaprığı oluşturan tırtıkların uçları Kat. 99'da gördüğümüz gibi sivri değil, yumuşak geçişlerle oluşturulmuştur. Bandın altında bir başka yaprak motifinin uç kısmı kısmen görülmektedir.

Benzer : Kat. no. 99'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 101

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 101 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 11.5 cm; Y(k):15.5 cm; K: 7.5 cm

Tanım : Kilisenin yüzey çalışmaları sırasında bulunan levha kırık haldedir. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde 5.2 cm yüksekliğindeki alan bezemesiz ve tıraşlıdır. Altında 5.5 cm yüksekliğinde bir bant yer alır. 1 cm genişliğindeki bezemesiz şerit ile sınırlandırılan bandın içi, kıvrık dallar arasında uzanan yaprak motifleri ile bezelidir.

Benzer : Kıvrık dal arasında yaprak motifi için Kat. No. 25'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 102

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 102 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 20 cm; Y(k):17.2 cm; K: 5.5 cm

Tanım : Kilisenin yüzey çalışmaları sırasında ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön ve arka yüzü bezemelidir. Bir yüzünde 3 cm genişliğinde yalın bırakılan bordür, bordürün iç kısmında ise iç içe geçmiş üçgen motifi yer alır. Bordürün dışında solda tanımlanamayan bir motif yer alır. Levha parçasının arka yüzü, ön yüzü ile tam bir simetri oluşturmaya da aynı motif özellikleri taşır.

Benzer : İç içe geçmiş üçgen motifi için Kat. no. 69'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 103

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 103 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : 103a: E(k): 9 cm; Y(k): 9.5 cm; K: 8 cm – 103b: E(k): 9.5 cm; Y(k): 13.5 cm; K: 8 cm – 103c: E(k): 11 cm; Y(k): 11.2 cm; K: 5 cm – 103d: E(k): 15 cm; Y(k): 15 cm; K: 8 cm – 103e: E(k): 19 cm; Y(k): 13.5 cm; K: 5 cm – 103f: E(k): 20 cm; Y(k): 18 cm; K: 8 cm – 103g: E(k): 13.5 cm; Y(k): 13 cm; K: 7.5 cm – 103h: E(k): 14 cm; Y(k): 16 cm; K: 6 cm – 103ı: E(k): 10 cm; Y(k): 16 cm; K: 7.5 cm – 103j: E(k): 16 cm; Y(k): 23.2 cm; K: 8 cm – 103k: E(k): 24.2 cm; Y(k): 10.6 cm; K: 7 cm – 103l: E(k): 9.2 cm; Y(k): 6.1 cm; K: 6 cm – 103m: E(k): 9 cm; Y(k): 14 cm; K: 6 cm – 103n: E(k): 9 cm; Y(k): 14 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin kuzey ve güney transept alanlarından ele geçen parçalar birleşmeyen, fakat motif, üslup, malzeme ve ölçü bakımından uyum içerisinde oldukları anlaşılmıştır. Parçaların ön yüzü bezemeli, arka yüzleri bezemesizdir. Levhanın orta bölümlerine ait olduğu düşünülen parçalardan anlaşılabileceği üzere, 2.5 cm- 3 cm kalınlıklarında çift sıra şerit kabartmalardan oluşan iç içe geçmiş daire motifleri yer almaktadır. Daire motiflerinin köşelerinde, iç kısmı çizgisel figürlerle hareketlendirilmiş dalga motifleri yer alır. Motiflerin etrafında ince uçlu matkap

deliklerini görmek mümkündür. Motifler kabartma tekniği ile oluşturulmuş, kırık yüzler dışında ince zımparalıdır.

Benzer : Kat. no. 73' e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 104

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 104 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 17.9 cm; Y(k): 21.2 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha kırıktır. Parçanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde ajur teknikte altıgen motifin işlendiği görülmektedir. Bantta ise kıvrık dal arası yaprak motifi yer almaktadır.

Benzer : Altıgen motif için Kat No. 114'e bakınız.

Tarih Önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 105

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 105 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 21 cm; Y(k): 20 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının bir yüzü bezemeli, diğer yüzü bezemesizdir. Ön yüzde, 7 cm yükseklikte

bir bordür ve içerisinde kıvrık dallar arasında uzanan tırtıklı yaprak motifleri yer alır. Bordürün altında 3 cm genişliğinde bezemesiz bir çerçeve vardır.

Benzer : Kat. No. 25'e bakınız.

Tarih Önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 106

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 106 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 17.5 cm; Y(k): 15 cm; K: 4 cm

Tanım : Levha, kilisenin güney transept çalışmalarında ele geçmiştir. Kırık halde olan levhanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü oldukça tahrip haldedir. Parçanın ön yüzünde 10 cm genişlikte bir bordür yer alır. Bordürün içerisinde ise kıvrık dallar arasında akantus yaprakları ve solda bir düğüm mevcuttur. Bordür 3 cm kalınlığındaki halat motifi ile sınırlandırılmıştır.

Benzer : Kat. No. 25'e bakınız.

Tarih Önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 107

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 107 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 17.2 cm; Y(k): 19 cm; K: 9 cm

Tanım : Kilisenin kuzey mekanında ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde, 9 cm yükseklikteki bezemesiz alandan sonra 9.5 cm yükseklikte bir bordür yer alır. Bordürün üzerinde kıvrık dallar arasında akantus yaprakları mevcuttur. Kabartma teknikte işlenmiş levhanın kırık yüzleri hariç, ince zımparalıdır.

Benzer : Kat. No. 25'e bakınız.

Tarih Önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 108

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 108 **Çiz. No.:** 59

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 9.5 cm; Y(k):12 cm; K: 5.5 cm

Tanım : Kilisenin bema bölümünde ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde üç yapraklı yonca motifi görülmektedir. Yaprakların içi damar motifleri ile hareketlendirilmiştir. Motif, kazıma tekniğinde işlenmiştir.

Benzer : -

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 109

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 109 **Çiz. No.:** 60

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 7.5 cm; Y(k): 15.5 cm; K: 7.5 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçmiştir. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Ön yüzde toplamda 8.5 cm uzunluğunda, 3.5 cm genişliğinde balık figürü yatay olarak yerleştirilmiştir. İnce kabartma teknikte işlenmiş olan balık motifi, pulları çizgisel figürler ile vurgulanmıştır. Kuyruk çizgisinin altında traşlı bir bölüm vardır. Balık motifinin üzerinde 1 cm kalınlığında yatay bir şerit kabartma yer almaktadır.

Benzer : Balık figürü için; Pülz, A. – Ruggendorfer, P. (2004). s. 71, Abb.19; Tiryaki, A. – Akyürek, E. (2010). s. 403, Res. 9,13-14.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 110

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 110 **Çiz. No.:** 61

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 12 cm; Y(k):12 cm; K: 5 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında bulunan levha kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Levhanın ön yüzünde 1 cm kalınlığında bir şerit yer alır. Şeridin üst kısmındaki kabartma bir hayvan figürüne – muhtemelen aslan- ait olmalıdır. Kabartmada iki bacak ve pençeleri

görülmetedir. Sol bacağı önde, sağ bacağı arkada olan figürde pençelerin üzerinde beşer oyuk görülmektedir. Motif kabartma teknikte işlenmiştir.

Benzer : Peschlow, U. (1990), Taf. 41-6; Alpaslan, S. (1999), Res. 45, Kat. no. 46; Vahşi aslan figürleri içeren sahneler için; Rice, T. T. (1975). s. 17, Levha 6a,6b,6c,6d,7a.

Tarih önerisi : MS 9.- 10. yüzyıl

Kat. No. : 111

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 111 **Çiz. No.:** 62

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 25.1 cm; Y(k): 22 cm; K: 5 cm

Tanım : Kilisenin atrium alanından ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Parçanın ön yüzü kazıma tekniğinde işlenmiş balık pulu motifleri ince yivlerle, dairesel oluşturulmuş motifler ile oluşturulmuştur. Balık pulu olarak adlandırılan motifler, 1 cm derinliği olan şerit çevrelemiştir. Parçada motif yüzeyi dahil tüm yüzler kabaca bırakılmıştır.

Benzer : Westphalen S. (1998), s. 317, Abb. 21, Kat No 66-67; Holtzinger, H. (1909). Fig. 141; Orlandos, A. (1952), s. 518, Res. 480; Tiryaki, A. (2012), s. 380, Fig. 3, Tekinalp, V. M. (2006), Res. 1;

Tarih önerisi : MS 5- 6. yüzyıl

Kat. No. : 112

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 112 **Çiz. No.:** 63

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Mermer

Ölçüler : E(k): 12.5 cm; Y(k): 12.3 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin güney ek mekanında ele geçen levha kırık haldedir. Mermer malzemeden işlenmiş levha parçasının ön ve arka yüzü bezemelidir. Levhanın bir yüzünde 13 cm yüksekliğindeki bezemesiz bölümün ardından 1.5 cm genişliğinde bir çerçeve yer alır. Çerçeve içerisinde kalan levha parçasının kalınlığı 6 cm'dir. Levhanın diğer yüzünde, 8 cm yüksekliğindeki bezemesiz kısımdan sonra 2.5 cm ve 2 cm genişliklerinde bezemesiz bordürler yer alır. Mermer parçanın üzerinde yer yer harç kalıntıları gözlemlenmiştir.

Benzer : Çerçeve bordürler için Kat. no. 2'ye bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 113

Kazı Env. No.: -

Res. No. : **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 24 cm; Y(k): 20 cm; K: 5 cm

Tanım : Levha, kilisenin güney ek mekanında kırık halde ele geçmiştir.

Parçanın ön ve arka yüzü bezemelidir. Çift yönlü levhanın bir yüzünde dış bükey kabartma teknikte oluşturulmuş, ucu profilli bir şerit yer alır. Bu hali ile bir haç kolu olma olasılığı yüksektir. Levhanın diğer yüzünde, 3 cm kalınlığında dış bükey bordürden oluşturulmuş yan yana iki bordür görülmektedir.

Benzer : Kat. no. 2'ye bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 114

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 114 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 17 cm; Y(k): 21.2 cm; K: 7 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön ve arka yüzü bezemelidir. Levhanın köşesini oluşturan parçanın bir yüzünde 3 cm yükseklikte bezemesiz bir bordür ardından 5 cm yükseklikte bezemeli bordür yer alır. Bordürün üzerinde kazıma tekniğinde işlenmiş spiral motifler birbirini izlemektedir. Hemen altında yer alan 2 cm genişlikteki bezemesiz bordürün altında delikli levha olduğu anlaşılan kısım mevcuttur. Levhada 2 köşesi görünen altıgen motif bulunmaktadır. Altıgen arasında kalan üçgen yüzey, iç içe geçmiş üçgen motifi ile doldurulmuştur. Levha parçasının diğer yüzünde ise bordür içi

bezenmemiş, sade bırakılmıştır. Delikli levhanın her iki yönünde kazıma tekniği uygulanmıştır.

Benzer : Altıgen motif için; Naumann, R.-Belting, H. (1966). Abb. 21; Kondoleon, C. (2007) s. 351, Fig.1; Tiryaki, A. (2015). s. 379, Fig. 2; Tekinalp, M. V. (2005). s. 792, Res. 2-3-4; Ötüken, Y. (2006). s. 536, Res. 9; Tsuji, S. (1995). s. 57, Fig. 18; Love, I. C. (1974). s. 85-110, Res. 105; Özgümüş, F. (1992). s. 6, Res. 7.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 115

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 115 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 25.5 cm; Y(k):16 cm; K: 8 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha kırıktır. Delikli levha olduğu anlaşılan levha parçasının ön ve arka yüzü bezemelidir. Bir yüzünde 3 cm yüksekliğinde bezemesiz bırakılan kısımdan sonra 6 cm yüksekliğinde bir bordür yer alır. Bordürün üzeri sola dönük, kabartma teknikte işlenmiş, yan yana dizi halde, bir sıra üç yapraktan oluşan, bir sıra iki yapraktan oluşan motif görülmektedir. Hemen altında ajur teknikte işlenmiş altıgen motiflerin bir kısmı görülmektedir. Yan yana altıgen motiflerin ortasında, kazıma teknikte işlenmiş, iç içe geçmiş

üçgen bezemelerini görmek mümkündür. Levhanın diğer yüzünde 3 cm yükseklikteki bezemesiz kısımdan sonra 5 cm genişliğindeki bezemeli bordür yer alır. Bordürün üzerinde kazıma teknikte işlenmiş, kıvrık dallar arasında uzanan ince yaprak motifleri görülmektedir. Altında yer alan ajur teknikteki motif, diğer yüzün simetrisidir.

Benzer : Kat. no. 114'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 116

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 116 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 25.3 cm; Y(k): 22.5 cm; K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha kırık haldedir. Levhanın ön ve arka yüzü bezemelidir. Delikli levha olduğu anlaşılan parçanın bir yüzünde üstte 4.5 cm yüksekliğindeki alan bezemesizdir. Altında 6 cm yüksekliğindeki bordürde kıvrım dallar arasında uzanan yapraklar görülür. Altında 3 cm yükseklikteki bezemesiz bordür, levhanın ajur teknikte işlenmiş olan altıgen motifi çevrelemiştir. Altıgen motifin her iki dış köşesinde iç içe geçmiş üçgen motifini görmek mümkündür. Levhanın diğer yüzünde ise sırasıyla 6.5 cm ve 4.5 cm yüksekliklerinde bezemesiz bordürlerin

ardından ajur teknikte işlenmiş altıgen motifler görülmektedir. Levha, ajur ve kazıma yöntemleri ile bezenmişlerdir. Deliklerin iç yüzleri düzgün ve ince zımparalıdır.

Benzer : Kat. no. 114'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 117

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 117 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 29 cm; Y(k):18 cm;
K: 8 cm

Tanım : Kilisenin bema bölümünde ele geçen levha kırıktır. Ön ve arka yüzü bezemeli parçanın delikli levha olduğu anlaşılmıştır. Levhanın dış bordürleri bezemesizdir. Deliklerin iç yüzleri düzgün, ince zımparalıdır. Delikli altıgen motiflerin yan yana görüldüğü levha Kat. no. 108-109-110 ile motif, malzeme, üslup ve ölçü bakımından uyum içerisinde.

Benzer : Kat. no. 114'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 118

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 118 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 14.7 cm; Y(k):
13.8cm; K: 5.5 cm

Tanım : Kilisenin güney ek mekanında ortaya çıkan levha kırıktır. Levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü oldukça tahrip haldedir. Delikli levha olduğu anlaşılan parçanın bir yüzünde üstte yaprak motifi, altında 2.5 cm genişliğinde bezemesiz bir çerçeve yer alır. Çerçevenin iç kısmında levhanın ajur teknikte işlenmiş altıgen motifinin bir ucu görülmektedir. Altıgen motif ile çerçeve arasında kalan kısım, üzeri kazıma teknikte işlenmiş çizgisel figürler yer alan üçgen motifi ile doldurulmuştur. Deliklerin iç yüzleri düzgün, ince zımparalıdır.

Benzer : Kat. no. 114'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 119

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 119 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 19 cm; Y(k): 13.6 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin atrium bölümünde ele geçen levha kırıktır. Ön ve arka yüzü bezemeli olan levhanın delikli levha olduğu anlaşılmıştır. Levha parçası, motif, malzeme, üslup açısından Kat. no.114-118 ile uyum içerisinde.

Benzer : Kat. no. 114'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 120

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 120 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 11.2 cm; Y(k): 11.5 cm; K: 5 cm

Tanım : Kilisenin yüzey çalışmaları sırasında kırık halde ele geçen levhanın ön ve arka yüzü bezemelidir. Delikli levha olduğu anlaşılan parçanın altıgen ve dairesel motiflerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Levhanın geometrik desenler ile şerit arasında kalan boşluklar ise üçgen ve çizgisel süslemeler ile doldurulmuştur. Deliklerin iç yüzleri düzgün ve ince zımparalıdır.

Benzer : Kat. no. 114'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 121

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 121 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k):10.8 cm; Y(k): 8.5 cm; K: 8 cm

Tanım : Kilisenin bema bölümünde ele geçen delikli levha kırıktır. Levhanın geometrik motiflerden oluştuğu düşünülmüştür. Izgara motifini oluşturan çitler ince bir yiv ile ayrılmıştır. Delikleri düzgün ve ince zımparalıdır.

Benzer : Tiriyaki, A. – Akyürek, E. (). s. 402, Res. 8.; Schobert, 2015: 16, Abb. 12.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 122

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 122 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 27.5 cm; Y(k):21.3 cm; K: 6.5 cm

Tanım : Bema alanı çalışmalarında ele geçen levha kırıktır. Delikli olarak tasarlanan levhanın üstte 9 cm yükseklikteki alanı bezemesizdir. Altta dairesel motiflerden oluşan yivli şeritler ve aralarında uca doğru genişleyen kolun görüldüğü haç motifi yer alır. Malta Haçı tipindeki delikli haçların kolları, ince bir yiv ile hareketlendirilmiştir. Levhanın bu hali ile daireler arasında haç motifleri ile bezeli olduğu düşünülmektedir. Deliklerin iç yüzleri düzgün ve ince zımparalıdır.

Benzer : Marksteiner, T. – Niewöhner, P. (2004). s. 48, Abb. 23, Kat. no. 10; Tekinalp, V.M (2000). Levha 122, Kat. no. 60.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 123

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 123 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı
Ölçüler : E(k): 38.5 cm; Y(k):25 cm;
 K: 8 cm

Tanım : Kilisenin kuzey transept alanında ele geçen levha kırıktır. Ön ve arka yüzü bezemeli levhanın delikli levha olduğu anlaşılmaktadır. Levhanın bir yüzünde 7 cm genişliğinde tıraşlanmış bir alan yer alır. Altında 4.5 cm yükseklikteki bordürde kazıma teknikte işlenmiş kıvrık dallar arasında ince yaprak motifleri vardır. Levhanın delikli bölümü ile bordür arası, 2.5 cm yükseklikte boş bir bant ile sağlanmıştır. Levhanın delikli tasarımı, daireler arasında Malta haçı olarak düşünülmüştür. Levhada, iç kısmı yivlerle hareketlendirilmiş haçın bir kolu görülmektedir. Daireler 2.5 cm kalınlıklarında şeritlerden oluşturulmuştur. Levhanın diğer yüzünde bordürler bezemesiz bırakılmıştır. Deliklerin içi düzgün ve ince zımparalıdır.

Benzer : Kat. no. 122'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 124

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 124 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 27 cm; Y(k):26 cm;
 K: 6 cm

Tanım : Güney transept çalışmaları sırasında ele geçen levha kırıktır. Levha

parçasının ön ve arka yüzü bezemelidir. Delikli levha olduğu anlaşılan parçanın bir yüzünde, 5.5 cm yükseklikteki bordür içerisinde kıvrık dallar arasında tırtıklı yaprak motifleri görülmektedir. Altta 3.5 cm yükseklikte bezemesiz bırakılmış bir bordür ile levhanın delikli olan bölümüne geçiş yapılmıştır. Altta haç koluna ait delikli motif görülmektedir. Deliklerin iç yüzleri düzgün ve zımparalıdır. Levhanın diğer yüzü ön ile simetrik, fakat haç kolu içerisinde ya da bordürlerde herhangi bir bezeme işlenmemiştir.

Benzer : Kat. no. 122'ya bakınız. Bordür içinde yer alan kıvrık dal arasında akantus için Kat. No. 25'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. Yüzyıl

Kat. No : 125

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 125 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : 125a:E(k): 12 cm; Y(k): 17.4cm; K: 6.5 cm- 125b: E(k): 11.7 cm; Y(k): 12.2 cm; K(k): 7 cm- 125c: E(k): 8.4 cm; Y(k): 10.8; K(k): 6 cm- 125d: E(k): 12.2 cm; Y(k): 17 cm; K: 6 cm – 125e: E(k): 8.2 cm; Y(k): 14.5 cm; K: 6 cm – 125f: E(k): 18.2 cm; Y(k): 20 cm; K: 7 cm- 125g: E(k): 16.5 cm; Y(k): 17 cm; K: 6 cm- 125h: E(k): 23.6 cm; Y(k): 17.5 cm; K: 6 cm- 125i: E(k): 9 cm; Y(k): 14.5 cm; K: 6 cm- 125j: E(k): 11cm; Y(k): 12.5 cm; K: 7 cm-

125k: E(k): 14 cm; Y(k): 11.5 cm; K: 7 cm-
125l: E(k): 11 cm; Y(k): 9.2 cm; K: 5.5 cm-
125m: E(k): 15.9 cm; Y(k): 9.5 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin atrium, güney transept ve kuzey transept çalışmalarında ele geçen levhalar kırık haldedir. Levhaların kalınlık ölçüleri 5.5 cm-7 cm arasında değişim göstermektedirler. Motif, malzeme, üslup bakımından birbirleri ile uyum içerisinde olan levha parçalarının hepsi delikli levhalardır. Tasarım olarak geometrik motifler arasında Malta haçı ve üst bordüründe kıvrım dallar arasında tırtıklı yaprak motifleri düşünülmüştür. Haç kollarının bir kısmı görülebilen levhalarda, haçların üzerinde yivler ile hareketlendirme işlemi görülmektedir. Her bir parçanın deliklerinin iç yüzü düzgün ve ince zımparalıdır.

Benzer : Kat. no. 122'ye bakınız. Bordür içinde yer alan kıvrık dal arasında akantus için Kat. No. 25'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 126

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 126 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : 126a: E(k): 11 cm; Y(k):12.5 cm; K: 7 cm- 126b: E(k): 9.8 cm; Y(k):13.3 cm; K: 6.5 cm- 126c: E(k): 8 cm; Y(k): 10 cm; K: 5 cm

Tanım : Kilisenin güney transept alanında ele geçen levha parçaları kırıktır. Delikle levha olduğu anlaşılan parçalar kendi aralarında birleşmemekte, fakat motif, üslup ve malzeme bakımından birbirleri ile uyum içerisinde. Grupta yer alan tüm levhalar 2.5 cm- 3 cm arasında değişim gösteren, dairesel formda hareket eden çift şeritler ile oluşturulmuştur. Her parçanın deliklerinin iç yüzü düzgün ve ince zımparalıdır. Levhanın birbirlerini kesen delikli dairelerden oluştuğu düşünülmüştür.

Benzer : Birbirini kesen daire motifleri için bakınız; Kat. no. 57.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 127

Kazı Env. No.: PTR-Mİ.2582

Res. No. : 127 **Çiz. No.:** 64

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 20.9 cm; Y(k):44.2 cm; K: 8 cm

Tanım : Kilisenin güney ek mekanlarında yapılan çalışmalarda ele geçen levha kırıktır. Delikli olduğu anlaşılan levha parçası, levhanın köşesine aittir. Ön ve arka yüz birbirinin simetrisi olan levhada, 3 cm kalınlığında iç bükey bir çerçeve yer alır. Levha, çerçevenin iç kısmında iç içe geçmiş yarım dairelerden uzanan derin oyuklar ile oluşturulmuş 5 cm ve 2.5 cm genişliklerinde kollarla genişlemektedir.

Benzer : Holdzinger, H. (1909). Fig. 141-9; Tekinalp, V. M. (2000), s. 110, Levha 119, Kat. no. 61-62; Alparslan, S. (2006), Tafel 5, Fig. 9.
Tarih önerisi : MS 5. yüzyılın sonu – 6. yüzyılın başı

Kat. No. : 128

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 128 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : 128a:E(k):11.3 cm; Y(k):12.3 cm; K: 8 cm- 128b:E(k): 11 cm; Y(k): 24 cm; K: 8 cm-128c:E(k): 12.5 cm; Y(k): 13 cm; K: 8 cm- 128d:E(k): 31 cm; Y(k): 11.8 cm; K: 8 cm- 128e:E(k): 10.3 cm; Y(k): 11.7 cm; K: 7 cm-128f:E(k): 11.7 cm; Y(k): 11.1 cm; K: 7 cm- 128g:E(k): 12 cm; Y(k): 20 cm ; K: 7 cm

Tanım : Kilisenin orta nef alanından (Kat. no. 128g), apsisin kuzey doğusunda yer alan mekanlardan (Kat. no. 128e-128f), Atrium (Kat.no. 128b) ve güney ek mekanlardan (Kat. no. 128a) ve kilisenin yüzey temizliği çalışmaları sonucunda ele geçen levha parçaları kırıktır. Motif, üslup, malzeme ve ölçü bakımından birbirleri içinde uyum göstermektedirler. Delikli olduğu anlaşılan levha parçaları iç kısımdan yaklaşık 3 cm çapındaki dairelerden ayrılan kollarla genişlemektedir. Ön ve arka yüzleri birbirlerinin simetrileridir. Her bir parçanın

deliklerinin iç yüzü düzgün ve ince zımparalıdır.

Benzer : Kat. no. 127'ye bakınız.

Tarih önerisi : MS 5. yüzyılın sonu – 6. yüzyılın başı

Kat. No. : 129

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 129 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 33.9 cm; Y(k):23.2 cm; K: 7.5 cm

Tanım : Kilisenin güney mekanlarında yapılan çalışmalarda ele geçen levha, kırıktır. Levhanın ön ve arka yüzü bezemelidir. Delikli levha olduğu anlaşılan parçanın bir yüzünde, üstte 9 cm yüksekliğindeki traşlı alandan sonra 8.5 cm yükseklikte bir bordür yer alır. Bordürün üzerinde kıvrık dallar arasında tırtıklı yaprak motifleri görülmektedir. Altta, 3 cm kalınlığında çerçeveyi anımsatan şeritler kırıktır. Altta levhanın iç yüzü düzgün ve zımparalıdır. Levhanın diğer yüzünde ise 7 cm yüksekliğindeki bordür bezemesiz olarak bırakılmıştır. Kırık yüzleri hariç, parça zımparalıdır.

Benzer : Kıvrık dal arası yaprak motifi için Kat. No. 25' e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 130

Kazı Env. No.:

Res. No. : 130 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : 130a:E(k):11 cm;
Y(k):12.5; K: 6 cm- 130b: E(k): 19 cm;
Y(k): 17.5 cm; K: 6.5 cm-130c: E(k): 22.7
cm; Y(k): 11.8 cm; K: 7 cm 130d: E(k): 14.5
cm; Y(k): 16.2; K: 6 cm- 130e: E(k): 33.9
cm; Y(k): 23.2 cm; K: 7.5 cm; 130f: E(k):
8.2 cm; Y(k): 8.8 cm; K: 7 cm; 130g: E(k):
9.4 cm; Y(k): 16.3 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin güney mekanlarında farklı yerlerden ele geçen levhalar kırıktır. Parçalar, motif, üslup malzeme ve 6 cm- 7 cm arasında değişen kalınlık ölçüleri ile uyum içerisindedirler. Tüm parçaların ön ve arka yüzü bezemelidir. Levhanın orta bölümüne ait olan parçaların ön ve arka yüzlerinde yiv ile ayrılmış şeritler arasında tırtıklı yaprak motifleri uzanmaktadır. Kabartma teknikle işlenmiş yaprak motifleri, delikli bölüm ile son bulmuştur. Geometrik motifler oluşturan yivli şeritler 2.5 cm- 3 cm kalınlıklarda ve kabartma teknikte işlenmişlerdir. Kare ve dairesel formda ilerleyen delikli motiflerin yan yüzleri düzgün ve zımparalıdır.

Benzer : Geometrik kompozisyonlardan oluşan delikli levhalar için bakınız; Kat. no. 113-118.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 131

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 131 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 12.6 cm; Y(k): 20
cm; K: 5.5 cm

Tanım : Kilisenin atrium çalışmalarında ele geçen levha kırık haldedir. Ön ve arka yüzü bezemeli levha parçasının delikli levha olduğu anlaşılmıştır. Parçanın bir yüzünde 10 cm yüksekliğinde bir bordür yer alır. Bordürün üzerinde, geometrik ve spiral motiflerin yer aldığı çizgisel figürlere yer verilmiştir. Altta 2.5 cm kalınlığında yiv ile ayrılmış çift sıra şerit kabartmadan oluşan geometrik bir motif mevcuttur. Kare olması muhtemel olan motifin delikli yan yüzleri düzgün ve zımparalıdır. Parçanın diğer yüzünde ise 10 cm yüksekliğindeki bordürün içerisinde kıvrık dallar arasında uzanan tırtıklı yaprak motifleri görülmektedir. Bordürün at kısmı, diğer yüzün simetrisidir.

Benzer : Kıvrık dal arasında yaprak kompozisyonu için Kat. 25'e bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 132

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 132 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : 132a:E(k):18.1 20.9 cm;
Y(k): 18.7 cm; K: 7 cm- 132b:E(k): 18.2
cm; Y(k): 13.8 cm; K: 7 cm

Tanım : Kilisenin kuzey mekanlarında ele geçen delikli levha parçaları kırıktır. Parçalar motif, üslup, malzeme ve ölçüleri açısından birbirleri ile uyum içerisindedirler. Parçaların ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesizdir. Kat. no 126a isimli parçanın bir yüzünde 7.5 cm yüksekliğinde bezemesiz alan kalın zımparalıdır. Altta 6 cm yükseklikte bir bordür ve içerisinde kabartma teknikte işlenmiş kıvrık dallar arasında uzanan tırtıklı yaprak motifi yer alır. Bordürün bittiği noktada 1 cm kalınlığında çerçeve ile oluşturulmuş delikli geometrik motif görülmektedir. 226b no.lu parça ise 2.5 cm kalınlığında ince bir yiv ile oluşturulmuş çift sıra şerit kabartmalar geometrik motifler oluşturmuşlardır. Delikli levhanın yan yüzleri düzgün ve traşlıdır.

Benzer : Geometrik kompozisyonlardan oluşan delikli levhalar için bakınız; Kat. no. 113-118.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 133

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 133 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : 133a:E(k): 17 cm; Y(k):17.5 cm; K: 6 cm- 133b:E(k): 11 cm; Y(k): 7.2 cm; K: 6 cm

Tanım : Kilisenin atrium bölümünde ele geçen levhalar kırıktır.

Delikli oldukları anlaşılan levha parçaları, motif, üslup, malzeme ve ölçüleri bakımından birbirleri ile uyum içerisindedirler. Ön ve arka yüzleri bezemeli levhalar, ince bir yiv ile oluşturulmuş çift sıra şerit kabartmalardan geometrik motifler oluşturmuşlardır. Muhtemelen kare ve daire motiflerinden oluşan delikli levhanın yan yüzleri düzgün ve zımparalıdır.

Benzer : Geometrik kompozisyonlardan oluşan delikli levhalar için bakınız; Kat. no. 113-118

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 134

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 134 **Çiz. No.:** 65

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 16 cm; Y(k): 21 cm; K: 7 cm

Tanım : Kilisenin kuzey mekanlarında yapılan çalışmalar sonucunda ele geçen levha kırık haldedir. Levha parçasının ön ve arka yüzü bezemelidir. Parçanın bir yüzünde 5 cm yükseklikte bezemesiz bölümden sonra 5 cm yüksekliğinde bezemeli bordür yer alır. Bordür üzerinde kıvrık dallar arasında tırtıklı yaprak motifleri görülmektedir. Alt kısımda delikli altıgen motifin oluşturulduğu 1 cm kalınlığındaki çerçeveler yer alır. Yan yana konumlanmış

iki adet altıgen motifin birleştiği noktayı iç içe geçmiş üçgen motifleri doldurmuştur. Levha parçası, diğer yüzü ile simetriktir.

Benzer : Altıgen kompozisyon için Kat. 114' e bakınız. Kıvrık dal arasında yaprak motifleri için Kat. No. 25'a bakınız.

Tarih Önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 135

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 135 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(K): 16.2 cm; Y(k): 13.2 cm; K: 6.5 cm

Tanım : Kilisenin yüzey temizlik çalışmalarında ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının her iki yüzü de bezemelidir. Bir yüzünde 4.5 cm genişliğindeki çerçevenin içerisinde yaprak motifinin uç kısmı görülmektedir. Levha parçasının diğer yüzünde ise 5 cm genişliğinde bezemesiz bir çerçeve yer almaktadır.

Benzer : -

Tarih Önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 136

Kazı Env. No.: -

Res. No. : 136 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç Taşı

Ölçüler : E(k): 16.5 cm; Y(k): 20 cm; K: 4.5 cm

Tanım : Kilisenin güney mekanında yapılan çalışmalarda ele geçen levha kırıktır. Levha parçasının ön ve arka yüzü bezemelidir. Bir yüzünde, 2 cm- 3 cm kalınlığındaki şeritler muhtemelen geometrik bir form oluşturmaktadırlar. Parçanın diğer yüzünde ise dairesel formda uzanan bir şerit görülmektedir.

Benzer : -

Tarih Önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

3.5. Balüster (Levha Payesi)

Kat. No. : 137

Kazı Env. No.:

Res. No. : 137 **Çiz. No.:-**

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç taşı

Ölçüler : E: 26 cm; G: 30 cm; Y (k): 61 cm;

Tanım : Bazilikanın kuzey alanında yüzeyden ele geçen paye kırık haldedir. Çift taraflı bezemeye sahip olan payenin bir yönünde levha oluğuna rastlanmıştır. *Soffit* bezemeye sahip olan payenin levha oluğunun genişliği 8 cm, derinliği ise 3 cm'dir. Kare kesitli payenin alt kısmında 9 cm genişliğinde bir kenet yuvası mevcuttur. Payenin üzerinde yoğun harç izlerine rastlanmıştır.

Benzer : Kat. no. 10'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 138

Kazı Env. No.:

Res. No. : 138 **Çiz. No.:** 66

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç taşı

Ölçüler : E (k): 29.5 cm; Y (k): 46.5 cm

Tanım : Paye, *trikonkos* yapısının kuzeydoğu eksedrasını oluşturan duvarın içerisinde yatay bir biçimde devşirme olarak kullanılmıştır. Kırık halde olan payenin ön yüzünün bir kısmı görülebilmektedir. Paye, eş merkezli, derin oluklarla kabartma olarak bezenmiş çerçeve şerit ile bezelidir. Payede levha oluk izi görülememektedir.

Benzer : Kat. no. 10'a bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

Kat. No. : 139

Kazı Env. No.: PTR-Mİ.2569

Res. No. : 139 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç taşı

Ölçüler : E: 23 cm; Y (k): 31.5 cm

Tanım : Bazilikanın kuzey transept bölümünde ele geçen payenin orta kısmına ait olan parça oldukça kırık haldedir. Paye tek yönden bezemelidir. Kazıma teknikte işlenmiş uzunlamasına iki sıra çerçeve, ortada kıvrık dallar arasında stilize edilmiş sarmaşık yaprakları mevcuttur. Her iki yanında yer alan levha olukları 6.5 cm genişliğinde, 2.5 cm derinliğindedir. Levha

oluklarının içerisinde ince zımpara izleri görülmektedir. Payenin üzerinde yoğun harç kalıntısı izlerine rastlanmış olması ikinci bir kullanımı olduğunu düşündürür.

Benzer : Kıvrık dal arası yaprak motifi için Kat. no. 25'e bakınız.

Tarih önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 140

Kazı Env. No.:

Res. No. : 140 **Çiz. No.:** -

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç taşı

Ölçüler : E: 23 cm; Y (k): 33.5 cm;

Tanım : Bazilikanın kuzeyinde yüzeyde kırık halde ele geçen parça, payenin alt kısmına aittir. Kat. no. 137'nin bir parçasına ait olduğu düşünülen payeler motif ve genişlik açısından uyumlulardır. Genişliği 23 cm olan payenin ortasında kazıma teknikte işlenmiş, kıvrık dal arasında stilize edilmiş sarmaşık yaprakları andıran spiral motifler yer alır. İki yanında, *soffit* bezemeye ait olduğu düşünülen 4-5 cm genişliklerinde bezemesiz düz profiller bulunmaktadır. Payede iki yönden levha oluşu mevcuttur. Oluk genişliği 6.5 cm, derinliği ise 2 cm'dir. Payenin diğer yüzünde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır.

Benzer : Kat. no. 17'ye bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 141

Kazı Env. No.:

Res. No. : 141 **Çiz. No.:** 67

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç taşı

Ölçüler : E (k): 21 cm; Y(k): 74 cm;

Tanım : Paye, Bazilikanın kuzeyinde yer alan mekanlarda ortaya çıkan bir mezarın yan taşı olarak kullanılmıştır. Kırık halde ele geçen payenin görünen yüzlerinin biri bezemeli, diğer yüzünde ise bezeme bulunmamaktadır. Kare planlı olduğu anlaşılan paye, iç içe geçmiş eş merkezli iki dikdörtgen çerçeve içerisinde kazıma tekniğe işlemiş kıvrık dallar arasında stilize edilmiş sarmaşık yapraklar ile bezelidir. Mezarın yan taşı olarak kullanılan payede levha oluşu görülmemiştir.

Benzer : Kat. no. 17' ye bakınız.

Tarih önerisi: MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 142

Kazı Env. No.:

Res. No. : 142 **Çiz. No.:** 68

Buluntu Yeri : Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç taşı

Ölçüler : Paye: E: 21 cm; Y(k): 16.6 cm; Topuz: Ç: 20 cm; Y(k): 6 cm;

Tanım : Topuzlu paye, bazilikanın güney transept bölümünde ele geçmiştir. Templona ait olabilecek payenin üst bölümünde monolit olarak izlenen topuz başlığı ve payenin gövdesi kırıktır. Payenin

bir yüzünde dikey konumlandırılmış 6.5 cm genişliğinde ve 3 cm derinliğinde, iç kısmı traşlı levha oluşu vardır. 20 cm genişliğindeki topuz ve payenin kırık yüzleri hariç tamamı kalın zımpara ile işlenmiştir.

Benzer : Peschlow, U. (1991). s. 1473, Taf. 33; Peschlow, U. (1990). s. 219; Alparslan, S. (1996). Çiz. 6.

Tarih önerisi : MS 5.-6. yüzyıl

Kat. No. : 143

Kazı Env. No.:

Res. No. : 143 **Çiz. No.:** 69

Buluntu Yeri: Kent Bazilikası

Malzeme : Kireç taşı

Ölçüler : Paye: E: 26 cm; Y(k): 46 cm; Topuz: Ç: 20.3 cm; Y: 11 cm

Tanım : Bazilikanın güney mekanında yüzey buluntusu olarak ele geçen payenin topuz bölümü kısmen sağlam, gövde kısmı kırık haldedir. Templona ait olabilecek payenin üst bölümüne ait olan parçanın yarısı mevcuttur. En üstte, 11 cm yüksekliğinde yuvarlak kesitli topuz bulunmaktadır. Parçanın yan yüzlerinden birinde eş merkezli çerçeve ile oluşturulmuş *soffit* bezeme, ortada yer alan 5 cm genişliğindeki çerçeve içerisinde ise kazıma tekniğe işlenmiş spiral motif ile başlayan, kıvrım dal arası sarmaşık yaprak ile devam eden bir kompozisyon yer alır. Payenin diğer iki yüzünde herhangi bir bezemeye

rastlanmazken, bir yüzünde 9 levha oluğu bulunmaktadır. Uzunlamasına açılan oluk, 9 cm genişliğinde, 3.5 cm derinliğindedir. Monolit işlenmiş topuz ve payenin tüm gövdesi kırık yüzler hariç, zımparalıdır.

Benzer : Kıvrık dal arasında yaprak motifi için Kat. no. 17' ye bakınız. Topuz başlık örnekleri için Kat. no. 142'ye bakınız.

Tarih önerisi : MS 5.- 6. yüzyıl

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE RESTİTÜSYON

3.1. Templon

Erken Hristiyanlık Dönemi'nden itibaren kiliselerde karşımıza çıkan templon (Yunanca: “*τεμπλον* [*templon*]” veya “*τέμβλον*”), dini törenlerin yapıldığı, cemaate kapalı, yalnızca ruhban sınıfının girebildiği kutsal mekân olan bema bölümüyle, cemaatin bulunduğu naosu birbirinden ayıran bir kuruluştur. Antik kaynaklarda “κίγκλιδεξ”³⁰ olarak da karşımıza çıkan kelime, Türkçe’de “*çit, bariyer, engel*” kelimelerine karşılık gelmektedir.

Erken Hristiyanlık Dönemi içerisinde mimari bir kuruluş olarak templon düzenlemesini ele alan antik kaynakların en erken örneklerinden bir tanesi, MS 263-339 yılları arasında yaşadığı bilinen Caesarealı yazar Eusebius’un eseridir. Kilise tarihini ve önemli olayları ele aldığı “*Historia Ecclesiastica*” adlı eserinde, aynı zamanda ilk templon örneği olarak da kabul edilen³¹ Tyros (Sur-Lübnan) kentinde yer alan bir kilisenin templon düzenlemesini tasvir etmektedir. Eserde geçen templon açıklaması şu şekildedir: “...’Zira, naosu tamamladığında, başkanlık edenlerin (*πρόεδρος*) onuruna yüksek tahtlarla (*θρόνος*) ve ek olarak tüm bina boyunca düzgün bir şekilde oturaklarla (*βάθρον*) donattı, ve son olarak da böylelikle kalabalığın ulaşamayacağı şekilde ortaya kutsalların kutsalı olan altarı (*τὸ τῶν ἁγίων ἁγίων θυσιαστήριον*) yerleştirdi ve bakanlara harika bir görüntü sunacak biçimde, çevresini sanatsal oymalarla doğru bir şekilde işlenmiş ahşap ızgara çit örgülerle (*δικτύοις*)³² kapattı”³³. Eusebius’un bu tanımlamasından da anlaşılacağı gibi, templonun ayırıcı özelliğinin yanı sıra, cemaate sanatsal bir seyir alanı oluşturmak özelliklerinden bir tanesidir. Bu durumda templon kuruluşunu oluşturan payelerin, levhaların, arşitrav, sütun ve sütun başlıkları gibi öğelere işlenen bezemelerin varlığını da estetik açıdan açıklamıştır.

Templon özelliklerinden bahseden bir başka antik kaynak ise MS 5. yüzyıla ait “*Tastamentum Domini*” adlı eserdir. Eserde Ortodoks kiliselerde altar etrafında genellikle ahşaptan yapılmış bir bölme olduğunu, Doğu Suriye’de ise sağlam bir duvarın çatıya kadar uzandığını, ortada kapı ya da örtü ile kapatılmış bir geçiş olduğu aktarılmaktadır³⁴.

³⁰ Bouras, 1991: 2023; Antik kaynaklarda “κίγκλις , ἴδος, ἦ, çoğunlukla pl. κίγκλιδεξ” olarak da kullanılan templon kelimesi, kilisedeki litürjik işlevinin yanı sıra meclis salonunda halk ve aristokrat kesimi birbirinden ayırmak ve ya mahkeme salonlarındaki parmaklık düzenlemeleri için de kullanılmıştır. Antik kaynaklardaki kullanımı için bk.: Plut. Luc. 20.2; Aristoph. Kn. 641.

³¹ Braun, 1924: 650.

³² “δικτύοις” kelimesi Erken Hristiyanlık döneminde bema tasvirlerinde kullanılan bir kelimedir. Kelimenin ayrıntılı tartışması için bk: Breiher, 1940: 52.

³³ Eusebius, X:44.

³⁴ Tastamentum Domini, 1:19.

Teknik olarak “*templon*” kelimesinin ruhban sınıfını ayıran bölme anlamındaki kullanımı ise nispeten daha geç bir dönemde ortaya çıkmıştır. Templon kelimesine direkt olarak rastladığımız erken kaynaklardan birisi MS 668’den daha önceye tarihlenen St. Artemius’un *Miracula* adlı eseridir³⁵. Diğer bir kaynak ise MS 799-815 yıllarına tarihlenen Theodoros Studios’ten bir kısa bir uzun hece ölçüsünde yazılmış iki satırlık bir beyittir³⁶. Pek çok modern kaynakta kelimenin ilk olarak Rahip Philippos’un *Vita*’sında geçtiği aktarılsa da³⁷, MS 7. yüzyıla ait olduğu düşünülen eserin tarihlendirilmesi tartışmalıdır³⁸.

Antik dönem kaynakların aktarımları ve arkeolojik verilerden edindiğimiz bilgilerle Erken Hıristiyanlık döneminden itibaren kullanıldığını bildiğimiz templon düzenlemesi, “Yüksek Templon” ve “Alçak Templon” olarak iki tipte karşımıza çıkmaktadır³⁹. Alçak tip templonlar MS 4. yüzyıla ait Lokridos Daphnousion Bazilikası’nda gördüğümüz gibi, payeler arasına yerleştirilmiş dikdörtgen levhalar, merkezde bir giriş ile sütun ve arşitrav gibi elemanları kullanmadan oluşturulan basit bir düzenlemeye sahiptir (Şekil 3.1). Bu düzenleme ile templon sytlobatı, templon payesi ve levhalar kullanılarak bema naostan ayrılmaktadır. Ortalama 110-120 cm⁴⁰ yüksekliğe sahip payelerden oluşan alçak tip templon gelişim sürecinin çıkış noktası olarak kabul edilmektedir⁴¹. Erken dönem örneklerde rastladığımız alçak templon düzenlemesinin ilk örneği olarak kabul edilen Tyros kenti kilisesinde, payeler arası ahşap malzemeden yapılmış ızgara levha düzenlemesi görülmektedir⁴². Erken Hıristiyanlık dönemi boyunca levhalar genellikle mermer ya da taş malzemeden üretilen, dikdörtgen formda ve çeşitli bezemelere sahip bölücü bir eleman olarak devamlılık göstermiştir. Alçak templonun diğer bir aşaması Olympos Bazilikası’nda izlenmektedir. Olympos Bazilikası’ndaki alçak tip templon düzenlemesinde, merkez girişin üzerinde bir kemer bulunmaktadır⁴³ (Şek. 3.2). İstanbul, Yunanistan ve diğer merkezlerde yapılan kazı sonuçları doğrultusunda MS 4. ve 5. yüzyıllarda kullanılan en yaygın tip “alçak templon” olarak düşünülmektedir⁴⁴.

³⁵ Speck, 1991: 227.

³⁶ Speck, 1968: 193-194.

³⁷ Chatzidakis, 1978: 326; Aydın, 2010: 217.

³⁸ Mango, 1993: 10.; Eser hakkında 1981 yılında detaylı bir çalışma yayımlayan Bizans el yazmaları uzmanı Prof. C. Pasini, Rahip Philippos’un *Vita*’sını MS 9.-10. yüzyıla tarihleyerek söz konusu kelimenin teknik olarak ilk örnek olma olasılığını ortadan kaldırmaktadır. Eserin tarihlendirmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bk: Pasini, 1981: 33.

³⁹ Peschlow, 1991: 1449.

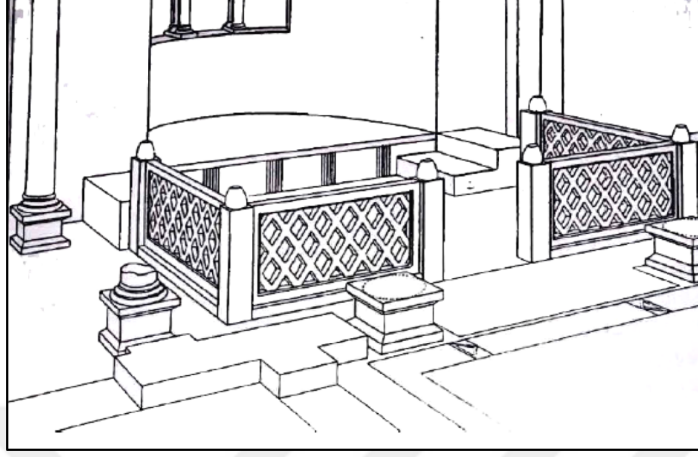
⁴⁰ Peschlow, 1991: 1471-1474; Aydın, 2000: 217.

⁴¹ Braun, 1924: 660; Orlandos, 1952: 526, şek. 490.

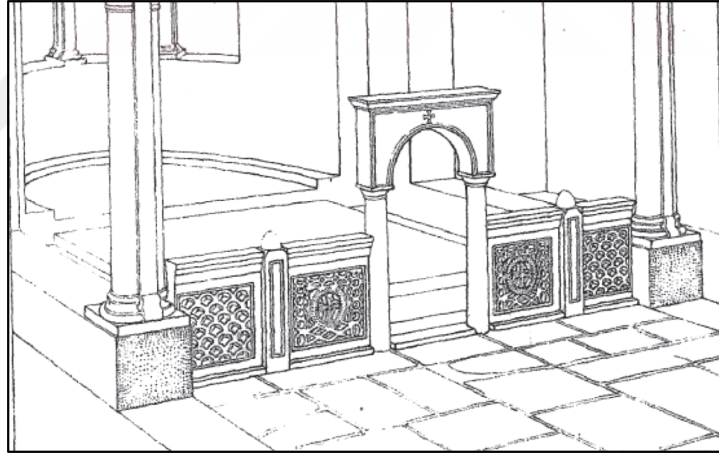
⁴² Eusebius, X. 44.

⁴³ Orlandos, 1952: 526.

⁴⁴ Aydın, 2000: 217.

Şekil 3.1 Lokridos Daphnouseion Bazilikası (MS 4. yüzyıl) Templon Restitüsyonu (Orlandos, 1952: Şekil 490)

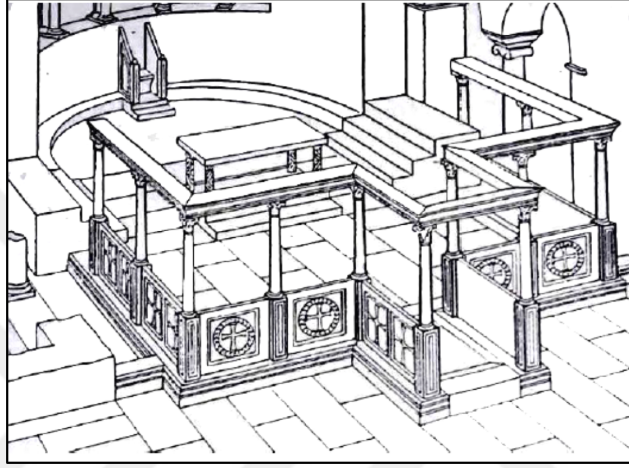
Şekil 3.2 Yunanistan - Olympos Bazilikası Templon Restitüsyonu (Orlandos, 1952: Şekil 492.)

Yüksek templon, alçak templonun aksine daha gösterişli bir düzenlemeye sahiptir. Bu düzenlemede templon stylobatları, templon payeleri, monolit sütunlar ya da payeler üzerinde yükselen sütunceler ve payeler arasında levhalar ile oluşturulmaktadır⁴⁵ (Şek. 3.3). Sütunpaye olarak adlandırılan bu templon düzenlemesini arşitrav tamamlamaktadır⁴⁶. Diğer bir yüksek templon tipi ise tüm sütunlardan oluşmaktadır. MS 4.-5. yüzyıla tarihlenen Thebes B Petros Bazilikası'nda olduğu gibi, sütunpayelerin kullanılmadığı kiliselerde ise tüm sütunlarla yüksek templon oluşturduğu

⁴⁵ Chatzidakis, 1978: 328.

⁴⁶ Braun, 1924: 660.

görülmektedir⁴⁷. Roma Aziz Petrus Kilisesi (MS 319)'nin templonu⁴⁸ ve Aziz Sergios ve Bacchos Kilisesi'nin⁴⁹ templonu yüksek tip olarak düzenlenmiştir. Braun J., Ayasofya'yı yüksek templon tipine dahil ederken, Urs Peschlow İstanbul'da tüm sütunlara sahip bir templon kuruluşunun arkeolojik olarak kanıtlanmadığını aktararak⁵⁰, Ayasofya'nın tüm sütunlardan oluşan yüksek templon düşüncesini varsayım olarak kabul etmektedir⁵¹.

Şekil 3.3 Thasos Bazilika Yüksek Templon Restitüsyonu (Orlandos, 1952: Şekil 493.)

İmparatorluk dışındaki kiliselerde de aynı dönemlerde yüksek templon kullanıldığını, MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Bulgaristan-Dorf Orese Kilisesi'ne ait rekonstrüksiyon denemesi ile görmek mümkündür⁵². H. Belting, yüksek tip templonların başkente özgü bir tip olduğunu belirtmiş, St. Euphemia Kilisesi templonunu örnek göstermiştir⁵³. Yüksek tip kuruluşuna yalnızca başkent ve diğer merkezlerde değil, Anadolu'nun farklı coğrafyalarında, özellikle kıyı kentlerde rastlamak mümkündür. Didim'deki B Kilisesi⁵⁴, Efes Aziz Ioannes Kilisesi⁵⁵, Demre Aziz Nikolaos Kilisesi⁵⁶ ve Dağpazarı Kilisesi⁵⁷ templonları da kıyı kentlerdeki yüksek tip templon örnekleri arasında yer almaktadır. U. Peschlow, her iki templon tipinin seçim sebebini litürjik bir değişiklik ile bağlantısı olmadığını ileri sürer. Aynı dönemlerde kullanılan templon tiplerinin tercihe bağlı bir

⁴⁷ Xydis, 1947: 9, fig. 5.

⁴⁸ Peschlow, 1991: 1449.

⁴⁹ Mathews, 1971: 110.

⁵⁰ Peschlow, 1991: 1451.

⁵¹ Ayasofya templonunun farklı düzenlemelerini içeren rekonstrüksiyonlar için bk: Xydis, 1947: fig. 2 4.

⁵² Milceva, 2006: taf. 187, abb. 4.

⁵³ Naumann ve Belting, 1966: 98, abb.32.

⁵⁴ Peschlow, 1975: 253, taf. 42, 3-4.

⁵⁵ Keil ve Hörmann, 1951: 173, abb. 47-48.

⁵⁶ Peschlow, 1990: 220-225, abb. 3.

⁵⁷ Gough, 1975: 156, fig. 5.

düzenleme olarak açıklayarak belli bir fonksiyona bağlamamıştır⁵⁸.

Örneklerde gördüğümüz apsise göre ters II formu oluşturan templon düzenlemeleri dışında, Suriye’de bulunan birkaç kilise farklı templon düzenlemeleriyle dikkat çekmektedir. MS 5. yüzyılın ortalarına tarihlenen Behyo-Batı Kilise⁵⁹’de, MS 5. ve 6. yüzyıla tarihlenen Qirk Bizzeh Kilisesi⁶⁰’nde, Brad- Katedrali’nde⁶¹ ve MS 6. yüzyıla ait Halk Kilisesi (Alm.: Gemeindegirche)’nde templon kilisenin ana apsisinin dışında, naosta at nalı formunda düzenlenmiştir⁶². Anadolu’da “Suriye Tipi” olarak adlandırılan bu tarz bir templon düzenlemesine henüz rastlanmamıştır.

Templon düzenlemesinde levhalar Erken dönemde ahşaptan⁶³ sonra genelde mermer ya da taş malzemelerden yapılmaktadır⁶⁴. Ajur, kazıma ve kabartma tekniklerinde işlenmiş bu levhalar⁶⁵, templon düzenlemesine oldukça estetik bir görünüm sağlamıştır. Özellikle ajur teknikte işlemiş levhaların templon düzenlemesinde kullanılması, cemaatin giremediği bu kutsal bölüm için transparan bir etki yaratarak oldukça gizemli bir atmosfere neden olmuş olmalıdır. Bezemeli örnekler içerisinde en yoğun kullanılanlar geometrik ve haç motiflerdir. Balık pulu, ızgara, kesişen daireler, dörtgen- sekizgen motifler, bitkisel ve çeşitli hayvan figürlerinin de yoğun olarak kullanıldıkları görülmektedir⁶⁶. Orta Bizans dönemi templon levhalarında, Erken Bizans’ta gördüğümüz haç motifleri baskındır, ancak hayvan figürleri, bitkisel figürler ya da örgülerle oldukça stilize edilmiş olarak ve mine, fildişi, gümüş ya da bronz gibi farklı malzemelerle⁶⁷ zenginleştirilmiş bir şekilde karşımıza çıkmaktadırlar⁶⁸.

Levhaları statik açıdan destekleyen payeler ise genellikle kareye yakın kesitte görülmektedir. Erken dönem paye örneklerinde, levha oluşunun olmadığı yüzlerde eş merkezli şeritlerden oluşan dikey dikdörtgen bezemeler, aynı zamanda *soffit* motifi olarak adlandırılan bu bezeme sıkça karşımıza çıkmaktadır. Farklı coğrafyalarda gördüğümüz soffit bezeme örneklerine İstanbul Euphemia Kilisesi’nde⁶⁹, Efes Ioannes Bazilikası soleasında⁷⁰, Suriye-Huarte-Photios⁷¹ bazilikasının martyrionunda ve İsrail Magen’deki bazilikada⁷² görmek mümkündür. Soffit bezeme dışında,

⁵⁸ Peschlow, 1991: 1450.

⁵⁹ Plan için bk.: Nussbaum, 1965: 10, teil. 2, abb. 7-8.

⁶⁰ Hickley, 1966: 407, fig. 12.

⁶¹ Kathedral’in bema ve naos düzenlemesini gösteren plan için bkz: Nussbaum, 1965: 19, taf. 2, abb. 32.

⁶² “Suriye Tipi” olarak değerlendirilen kiliselerin litürjisi ve mimari düzenlemesi için bakınız; Emma, 1999: 19, fig. 2.

⁶³ Eusebius’un bahsettiği Tyros’da yer alan kilisenin templonunda kullanılan ahşap çit örneğine ek olarak, Alahan Manastırı’ndaki Doğu Kilisesi templonunun ahşap malzemeden yapıldığı düşüncesi de eklenebilir. Alahan Manastırı ahşap templon düzenlemesi için bk.: Gough, 1964: 186.

⁶⁴ Bouras, 1991: 2013.

⁶⁵ Aydın, 2000: 73.

⁶⁶ Sheppard, 1969: 65.

⁶⁷ Ötüken, 1997: 838.

⁶⁸ Vanderheyde, 2007: 78.

⁶⁹ Naumann ve Belting, 1966: lev. 9a.

⁷⁰ Keil ve Hörmann, 1951: res. 45.

⁷¹ Ulbert, 1986: 88, res. 53.

⁷² Tzaferis, 1985: 6, res. 8. 1-15.

bitkisel, figüratif bezemeler ve Hristiyan sembolleri payeleri süslemektedir. MS 6. yüzyıla tarihlenen Rhodiapolis Kilisesi’de ele geçen topuzlu payeler, balık figürü, su içen kuş figürü, yaban tavşanı, asma yaprakları gibi oldukça çeşitli sembolleri bir arada barındıran ender rastlanan paye örnekleri arasındadır⁷³. Orta Bizans döneminde, tıpkı levhalarda gördüğümüz örgü, çember, kıvrık dal motifleri de payelerde uygulanmaktadır⁷⁴.

İkonoklazma Dönemi olarak kabul edilen MS 726 – MS 843 yılları arasında, templon düzenlemesi veya bezemeleri hakkında bir bilgi yoktur, fakat Erken Hristiyanlık döneminde görülen düzenlemeden pek farklı olmadığı düşünülmektedir. Süsleme düzeninde ise erken dönemdeki yaygın olan figüratif sahneler, tasvirler kaldırılmış, yerini hayvan figürleri ve bitkisel bezemelere bırakmıştır⁷⁵. 10. yüzyılda ana apsis ve iki yandaki küçük apsisler boyunca templon düzenlemesi uzatılmıştır⁷⁶. 11. ve 12. yüzyılda templon düzenlemelerinde Balkanlar ve İstanbul kiliselerinde yüksek templon düzenlemesi yoğunluktadır. Phokis’de Hosios Loukas, Ohrid Ayasofya Kiliseleri’nde yüksek templon, aynı dönemlerde İstanbul’da Pantokrator Manastır Kilisesi (Zeyrek Camii) ve Kalenderhane Camisi templonları örnek olarak gösterilebilir⁷⁷. 11. yüzyılın sonları, 12. yüzyıl templon düzenlemelerinde ahşap kullanımının ağırlıkta olduğu ve ikonların yer aldığı görüşleri araştırmacılar tarafından tartışılmaktadır⁷⁸. Aynı şekilde arşitravlar üzerindeki bezemelerin de devam ettiği belirtilmektedir⁷⁹. Ancak bu dönemlerde gerçekleşen templon düzenlemelerindeki değişikliğin tüm templon öğelerinde mi yoksa yalnızca arşitravlar üzerinde mi olduğu bir tartışma konusudur⁸⁰. C. Walker, konuyu dönemin antik kaynaklarına başvurarak ele almaktadır. Araştırmacı antik kaynaklarda geçen templon kelimelerini referans alarak kiliselerin tasvirlerini incelemiş, pek çok kilisede arşitravlar üzerindeki ikonlardan bahsedildiğini, aynı zamanda yalnızca arşitravlar üzerinde değil, tüm templon düzenlemesinde aydınlatma gibi farklılıklar olduğunu aktarmıştır. Araştırmacı, 13. yüzyıla tarihlenen Botaniates Sarayı templon düzenlemesi için, tüm kutsal mekânın mermer arşitravlar ve altın varaklı ahşap templon ile donatıldığını yine antik kaynaklar ile tartışmaktadır⁸¹. M. Chatzidakis, 14. yüzyıl sonu ve 15. yüzyıl başında templon formunda bir değişiklik olmadığını sadece boyutlarının değişmesi sebebiyle daha kapalı bir hale geldiğini belirtmektedir⁸². 16. yüzyıla kadar genel olarak mermer ya da taş malzemeden üretilen templon düzenlemeleri, bu tarihten sonra genelde ahşap malzeme kullanılarak oluşturulmaya başlanmış, 17. yüzyılda ise artık tamamen

⁷³ Akyürek ve Tiryaki, 2010: 395, res. 9-15.

⁷⁴ Alpaslan, 1996: 319, lev.1.

⁷⁵ Lasareff, 1966: 123.

⁷⁶ Walter, 1993: 209.

⁷⁷ Epstein, 1981: 22.

⁷⁸ Mango, 1993: 10-13.

⁷⁹ Grabar, 1961: 22.

⁸⁰ Walter, 1995: 101.

⁸¹ Antik kaynaklar için bk.: Walter, 1995: 101.

⁸² Chatzidakis, 1978: 345-346.

ahşaptan üretilen büyük boyutlu ikonalarla oluşturulmuştur⁸³.

Patara Kent Bazilikası'nda templon düzenlemesine ait olduğu anlaşılan 16 adet stylobat (Kat. No. 1), 1 adet templon levhası (Kat. No. 2), 3 adet templon levha üstü (Kat. No. 3, 4, 5), 3 adet sütun başlığı (Kat. No. 6, 7, 8), 5 adet templon payesi (Kat. No. 10-14)'ne ait mimari plastik parçalar tespit edilmiştir.

3.1.1. Templon Stylobatı

Kent Bazilikası'nın bema sınırlarını oluşturan stylobatların tamamı in situ durumunda ele geçmiştir. Kuzey, güney ve batı stylobatlarının oluşturduğu form, Erken Bizans Dönemi kiliselerinde karşılaştığımız düzenleme olan ters Π biçiminde kendini göstermektedir (Çizim 70). Synthronon basamak bloklarında sonlanan stylobatlar tüm apsisi kapsamaktadır. Böylelikle bazilikanın apsis ve bema bölümü, naos, güney ve kuzey transept alanlarından kendini ayırmıştır. Toplamda 16 adet stylobat, kireç taşından işlenmiş profilli blok taşlardan oluşmaktadır. Kuzey ve güney stylobatlar kesintisiz devam ederken batı stylobatların bir bölümü eksiktir. Stylobatların bazıları yüzeyden aşınmış ve kırık olsa da templon düzenlemesi bakımından oldukça anlaşılır bilgiler vermiştir. Stylobatlar, kuzey ve güney transept zemininden 15 cm yükseklikte, batıdan ise 25 cm yükseklikte bir basamak şeklinde düzenlenmiştir.

Batı yönde yer alan templon stylobatı, toplam 6 adet blok taştan oluşmaktadır. Stylobatlardan kuzey yönde üçüncü ve dördüncü sıradaki dışında, birinci ve ikincisinde levha oluşu mevcuttur. Kalınlığı 6 cm ve 8.5 cm ölçüleri arasında değişen levha oluklarının derinliği 3 cm'dir. İkinci stylobatta 0.22x0.20 cm ölçülerinde kare formu paye izleri bulunmaktadır. Üçüncü stylobatta levha oluşuna rastlanmazken, kalın tarak izleri görülmektedir. Oldukça tahrip olmuş olan dördüncü stylobatta 0.22x0.20 cm kare formu paye izi kırık halde izlenebilmektedir.

Kuzey yönde toplamda 5 adet stylobat yer alır. Kendi içerisinde kırıklıklara sahip stylobatlar, doğuya doğru kesintisiz bir şekilde devam etmekte ve synthrononu oluşturan bloklarda kesilmektedir. Doğu yönde synthronon basamağında sonlanan ilk stylobatta dikdörtgen formu 4 cm uzunluğunda ve 2 cm genişliğinde bir kenet deliği bulunmaktadır. Stylobatta levha oluşu yoktur. Ancak 6 cm genişliğinde perdahlanmış bir alan stylobat bloğu boyunca uzunlamasına devam etmektedir. Paye izlerinin birbirlerine olan mesafeleri 1.40 cm'dir. İkinci stylobat, kare formu bir paye izi ile başlamaktadır. 0.22x0.22 cm ölçüsünde kare planlı paye izinin ortasında yuvarlak formu kurşun yuvası ve kurşun akıtma oluşu mevcuttur. Stylobat boyunca 5 cm ve 6 cm genişliğinde, 3 cm derinlikte levha oluşu devam eder. Üçüncü stylobatta 5 cm ve 7 cm ölçülerinde değişim gösteren levha oluşu mevcuttur. Stylobat, kırık olduğu için net ölçüsü alınamayan fakat kare formu olduğu

⁸³ Sodini, 2008: 20.

anlaşılan bir paye izi ile tamamlanır. Dördüncü stylobat üzerinde herhangi bir oluk ya da ize rastlanmazken, bazı noktaları kalın taraklıdır. Beşinci stylobatta ise 0.21x0.21 cm ölçülerinde kare planlı paye izi, 3 cm çapında yuvarlak formlu bir kurşun deliği ve 1.5 cm genişliğinde kurşun akıtma oluğu mevcuttur fakat, levha oluğu yoktur. Kuzey stylobatlarda yer alan her bir templon paye izlerinin birbirine olan uzaklıkları ortalama 1.40 cm'dir. Bemanın kuzey sınırını oluşturan stylobatların her birinin dışa dönük yüzü, iç ve dış bükey profillerle hareketlendirilmiştir (Şek. 3.4).

Şekil 3.4 Kuzey templon Stylobatları, Levha ve Paye İzleri

Bemanın güney sınırı toplamda 5 adet stylobat bloğu ile sağlanmıştır. Güney sınır boyunca kesintisiz devam eden stylobatların bazıları oldukça tahrip olmuştur. Özellikle doğu yönden başlayan stylobatların parçalanmış olmaları sebebiyle tam ölçüleri alınamamıştır. Birinci stylobat 8.5 cm genişliğinde, 21 cm uzunluğunda bir levha oluğu ile başlamış, 0.22x0.22 cm ölçülerinde olan kare plan paye izi ile kesintiye uğramaktadır. Paye izinden sonra stylobatta levha oluğu yoktur. İkinci stylobata ait kare formlu paye izi ile son bulur. İkinci stylobatta 0.22x0.22 cm ölçülerinde kare planlı paye izi ve ortasında 3 cm çapında daire formlu bir kenet deliği, 1.5 cm genişliğinde bir kurşun akıtma oluğu yer almaktadır. Stylobat boyunca 4.5 cm ve 6 cm arasında değişen ölçülerde levha oluğu devam etmektedir. Üçüncü stylobat, 0.22x0.19 cm kare planlı paye izi ile başlamaktadır. Stylobat boyunca 2 cm derinlikte, 5 - 7 cm genişlikleri arasında değişen levha oluğu devam etmekte, dördüncü stylobata ait 0.21x0.21 cm ölçülerinde kare planlı paye izi ile sonlanır. Paye izinin ortasında yuvarlak formda kenet deliği yer alır. Stylobattaki levha oluğu 6 cm ile 7 cm arasında değişim göstermektedir. Beşinci stylobata kadar kesintisiz devam eden levha olukları beşinci ve son stylobatın en uç noktasında, bema sınırının güneybatı köşesini oluşturan, 0.22x0.22 cm ölçülerinde kare planlı paye izi ile son bulmaktadır. Paye izinde yuvarlak formlu, 3 cm çapında bir kenet deliği ve 1.5 cm genişliğinde

kurşun akıtma oluğu yer alır. Güney stylobat boyunca var olan toplamda 5 paye izi, birbirlerine yaklaşık 140 cm mesafede oturtulmuşlardır. Güney sınırı oluşturan stylobatlardan kırık ve tahrip olanlar hariç hepsinin dışa dönük yüzü iç ve dış bükey profillerle hareketlendirilmiştir (Şek. 3.5).

Şekil 3.5 Güney Templon Stylobatları

Erken Bizans döneminde Anadolu’da, tıpkı Patara Kent Bazilikası’nda incelediğimiz gibi, ters Π formunda templon düzenlemesine sahip olan pek çok kilise mevcuttur: Likya Bölgesi’nde Ksanthos Doğu Bazilikası⁸⁴, Andriake A Bazilika’sı⁸⁵, Olympos Piskoposluk Kilisesi⁸⁶’nde, farklı coğrafyalarda ise Aphrodisias Aziz Mikail Kilisesi, Didim Aziz Mikail Kilisesi, Efes Aziz İohannes Kilisesi, Milet Aziz Mikail Kilisesi⁸⁷, Efes Meryem Ana Kilisesi⁸⁸, Perge Bazilikası⁸⁹, Limyra Piskoposluk Kilisesi⁹⁰, Laodikeia Kilisesi⁹¹, Hierapolis Katedrali⁹²’nde benzer düzenlemeler bulunmaktadır.

3.1.2. Templon Levhası

Kent Bazilikası’nda yapılan çalışmalar boyunca pek çok levha parçası ele geçmiştir. Aralarında Kat. No. 2’ye ait levha parçasının templon düzenlemesinde kullanılmış olduğu düşünülmektedir. PTR.Mİ.2620 envanter numaralı mermer levha parçası bazilikanın ek mekanlarından olan G3’te kırık halde ele geçmiştir. Levhanın orta bölümüne ait parçanın ön ve arka yüzü bezemelidir. Her iki yüzde de bezemesiz bordürler ve yalnızca bir kolu görülebilen Latin Haçı

⁸⁴ Sodini, 1980: fig. 1.

⁸⁵ Grossman ve Severin, 2003: 5, abb.2.

⁸⁶ Sertel, 2017: 235, çiz.: 1.

⁸⁷ Ceylan, 2000: 209.

⁸⁸ Karwiese, 1989: fig 10.

⁸⁹ Kişisel gözleme dayalı bir bilgidir.

⁹⁰ Peschlow, 1984: 409-411, abb 1.

⁹¹ Şimşek, 2015: 37-39, res.15.

⁹² Peirano, 2012: 70, fig. 3-4.

mevcuttur. Levhanın restitüsyon çalışmasından anlaşılacağı üzere, bütününde Latin Haçı etrafında bezemesiz çerçeve bordürler yer almaktadır (Çizim 71). Levhanın ön yüzünde daire kabartma içerisinde olan Latin Haçı, arka yüzde yalnızca bordürlerle çevrelenmiştir. Erken Bizans Dönemi örneklerinde sık sık rastlanan bu Latin haç kabartmalı levhalar, Patara Kent Bazilikası'nda mermer malzemeden işlenmiş tek levha örneği olarak kaydedilmiştir⁹³. Kalınlığı 4 cm olan levha, Kat. No. 10'da yer alan templon payesi ve kuzey templon stylobatında yer alan levha oluğu ölçüleri ile uyum içerisinde.

Levhada belirtilen kompozisyon, Erken Bizans Dönemi'nde farklı coğrafyalarda karşımıza sıkça çıkmaktadır. Başkent'ten Ayasofya'nın dış cephesinde⁹⁴, Aya İrini Kilisesi galeri levhalarında⁹⁵, Euphemia Kilisesi'nde⁹⁶ İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde⁹⁷, Anadolu'da Limyra Piskoposluk Kilisesi'nde⁹⁸, Olympos Piskoposluk Kilisesi'nde⁹⁹, Aizanoi'de¹⁰⁰, Kocaeli¹⁰¹ ve Tekirdağ Müzesi¹⁰², Anadolu dışında ise Yunanistan- Paros Kilisesi'nde¹⁰³, Holz- St. Peter Kilisesi¹⁰⁴, Berlin Müzesi'nde¹⁰⁵, Nikopoli-D Bazilikası'nda¹⁰⁶ karşımıza çıkmaktadır. Benzer örneklerle birlikte değerlendirilen levha üslup, motif, teknik ve malzeme bakımından MS 5.-6. yüzyıla tarihlenir.

3.1.3. Templon Levha Üstü

Bizans mimarisinde levhalar farklı işlevlerde kiliselerin templon, solea ve ambon payelerinin olukları arasında sıkıştırılmıştır. Sıkıştırma ve sabitleme işlemi "levha kaidesi" ya da "levha üstü" olarak adlandırılan¹⁰⁷, genellikle trapez kesitli parçalardan oluşan parçalar ile sağlanmaktadır. Levha kaidesi ve ya üstü iki tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Birinci tip, levhanın altına veya üzerine levha üstü adı verilen trapez kesitli öğelerin yerleştirilmesi ile oluşturulan tiptir. İkincisi ise dar yüzü

⁹³ II. Theodosios (MS 408-450) ve I. Iustinianos (MS 527-563) zamanında Marmara Denizi'ndeki Prokonnessos Adası'nda kurulan atölyelerde mermer işlendiğini, Prokonnessos mermeri olarak anılan bu mermer malzemelerin tüm Akdeniz Bölgesi'ne gönderildiği bilinmektedir.

⁹⁴ Guidobaldi, 2004: 100-106, 114, 118, 122-124, 142-144, 148-198, FN.O3- FN.06, FN.10, FN.12, FS.O1, FS.02, FS.11, FS.12, FO.01-FO.26

⁹⁵ Peschlow, 1977: 21, şek. 3, 18; Tezcan, 1989: 150, res. 175.

⁹⁶ Naumann ve Belting, 1966: 58, abb. 21.

⁹⁷ Fıratlı, 1990: 154-155, Pl.94, no. 306d, no. 307 c.

⁹⁸ Peschlow, 1984: 419, abb. 8.

⁹⁹ Sertel, 2007: 107, kat. no 3.

¹⁰⁰ Niewöhner, 2007: 249-250, no. 292-293, abb. 98-99.

¹⁰¹ Hakan, 2009: 76, Kat. No. 56.

¹⁰² Çavdar, 2014: 89-90, Kat. No. D-1-D-2.

¹⁰³ Serin, 2014: Res. 13, s. 78; Mitsani, 2006: 85, res. 20.

¹⁰⁴ Nussbaum, 1965: Taf. 31, res. 1.

¹⁰⁵ Effenberger ve Severin, 1992: 112,125, Kat. no. 40, abb. 64- Kat. no. 42.

¹⁰⁶ Chalkia, 2006: Taf. 49, fig. 8.

¹⁰⁷ Alpaslan, 1998: 238.

levhanın oturtulması için uzunlamasına oluk yapılarak¹⁰⁸ ve bazı örneklerde iki yan yüzündeki geçiş öğeleriyle payeyle ilişki sağlanarak oluşturulan tiptir¹⁰⁹.

Patara Kent Bazilikası'nda templon levha üstü olabilecek bir grup trapez kesitli parça kırık halde ele geçmiştir (Kat. No. 3-5). "Tip 1" grubuna ait Kat. No. 3 ve 4'te yer alan parçalar, ön ve arka yüzde aynı profil özellikle gösterirken, her ikisinde de levha oluğu bulunmamaktadır. Benzer profil-kesit özellikleri, malzeme ve ölçüleri açısından uyum içerisinde olmaları nedeniyle parçaların birlikte kullanılmış oldukları düşünülebilir. Motifsiz olarak karşımıza çıkan örnekler iç ve dış bükey oluşturulmuş profiller ile hareketlendirilmiştir.

Patara Kent Bazilikası'nda ele geçen levha üstlerinin benzer örneklerini farklı yerlerde görmek mümkündür. En yakın örnekleri Andriake B Kilisesi¹¹⁰ ve Side AA Bazilikası¹¹¹'nde ve Myra-Aziz Nikolaos Kilisesi'nde¹¹², Yunanistan'da Asklepion Kilisesi ve Olympia Kilisesi'nde¹¹³ görülmektedir. Belirtilen kilisede templon levha üstü olarak değerlendirilen parçalar, "Tip 1" olarak değerlendirilen Kat. No. 3, 4 ve 5'de yer alan levha üstleri, kesit-profil, ölçüleri bakımından oldukça benzerlik göstermektedir. Örneklerin değerlendirilmesi sonucunda parçalar MS 5.- 6. yüzyıla tarihlenir.

3.1.4. Templon Sütun Başlığı

Bazilikanın farklı noktalarından ele geçen sütun başlıkları, ölçü, motif, stil ve malzeme ilişkisi sebebi ile templon düzenlemesine ait oldukları düşünülmüştür. Kat. No. 6 (Kazı Env. No. PTR.Mİ-2559), Kat. No. 7 (Kazı Env. No. PTR.Mİ-2560), Kat. No. 8 (Kazı Env. No. PTR.Mİ-2564) ve Kat. No. 9 olarak adlandırılan sütun başlıkları, başlık ile gövde geçişini sağlayan bilezikte ya da başlık ve gövdesinin bir kısmı ile birlikte monolit olarak ele geçmiştir.

Litürjik işlevli sütunpayelere baktığımızda Korinth biçimini ana başlık tipi olarak görmekteyiz. Dört yapraklı başlıklar olarak adlandırılan bu başlıklar¹¹⁴, damarları derin oyulan akantus yapraklar ve genellikle üç ya da dört yapraklıdır. Yan yapraklar üç dilimli olarak işlenmiştir ve yanındaki yaprağın dilimleriyle uç kısımları birleşerek aralarında baklava motifi oluşturmuşlardır. Yan yaprak dilimlerinin ortaya doğru kıvrıldığı bölümlerde ise oval formda damla motifi yer alır. Yaprakların abaküs köşelerinde kırık halde dış heliksler yer alır. İki yaprak çelenkli

¹⁰⁸ Alpaslan, 1998: 235.

¹⁰⁹ Alpaslan, 1998: 235, dn.1: Bizans Sanatı uzmanı U. Peschlow'un Prof. Dr. Sema Doğan'a sözel olarak verdiği bilgiye göre, Limyra'daki Piskoposluk Kilisesi'nde yapılan kazı çalışmalarında bahsi geçen ikinci tipte benzer öğeler ele geçmiştir.

¹¹⁰ Harrison, 1963: 148; Feld, 1975: 401.; Tekinalp, 2001: 508.

¹¹¹ Yıldırım, 2013: 71-72, Kat. No. AA13, AA14, AA15, AA16, res. 144-147.

¹¹² Alpaslan, 1998: 245, res. 6.

¹¹³ Orlandos, 1952: res. 491.

¹¹⁴ Kautzsch, 1936: 11,79, Taf. 2, 17-2.

(Kat. No. 6 ve 7) ve üç sıra dört yaprak çelenkli (Kat. No. 8) korinth başlıkların üst yaprak çelengindeki köşelere denk gelen akantusların orta yaprağı, dışa doğru hafif taşar ve tekrar içe doğru kıvrılır. Her iki sütun başlığı gövde ile monolit işlenmiştir. Sütunpayelerin gövde çapları 0.16 cm'dir. Kat. No. 9'da sütun gövdesi ve yalnızca bilezik kısmının bir bölümü ele geçmiştir.

Templon düzenlemesine ait sütun başlıklarını benzer örnekleri Silifke Müzesi'nde¹¹⁵, Makedonya - Suvodol Kenti Bazilikası'nda¹¹⁶, Kalenderhane Camii'nde¹¹⁷ ve Kütahya Müzesi'nde¹¹⁸, Bergama Müzesi'nde¹¹⁹, iç içe geçmiş damla figürü olarak İstanbul Arkeoloji Müzesi¹²⁰'de görmekteyiz. Benzer örnekler ve üslup, motif, ölçü özellikleri göz önüne alındığında templona ait sütun başlıklarını MS 5.-6. yüzyıla tarihlemek mümkündür.

3.1.5. Templon Payesi

Patara Kent Bazilikası'nda yapılan kazı çalışmaları boyunca toplamda 12 adet paye parçası ele geçmiştir. Kat. No.: 10, 11,12, 13, 14'e ait olan toplam 5 parça templon payesi olarak değerlendirilmiştir. Bazilika'nın farklı noktalarında ele geçen templon payelerin tamamı mermerdir.

Kat. No. 10 ve 11'e ait kare kesitli payeler, apsinin kuzeydoğusunda yer alan köşe mekânında ele geçmiştir. Payelerin her ikisinde de kare kesitli ve soffit bezemelidir. İç içe geçmiş eş merkezli çerçeveler ile dar ve geniş kabartma olarak işlenmiştir. Levhaların her ikisinin yan yüzünde levha olukları mevcuttur. Payelerin altında ise 3 cm genişliğinde daire formunda kenet delikleri mevcuttur. Payelerin yan yüzlerinde metal parçalarının varlığı tespit edilmiştir. Paye üzerinde yer alan bu metal kalıntısı, oturduğu stylobatta levha oluşunun olmaması, templon düzenlemesinde karşılıklı ahşap bir kapının varlığına işaret etmektedir.

Kat. No. 12'de yer alan mermer templon payesi, 0.21x14.2(k) ölçülerindedir. Güney transept alanından kırık halde ele geçen payenin üst kısmında yer alan başlık geçişindeki bileziğin bir kısmı görülmektedir. Payenin iki yan yüzünde 5'er cm genişliğinde levha olukları mevcuttur. Yalnızca bir yüzünde iç içe geçmiş halde eş merkezli çerçeve bezeme (soffit) yer alır.

Kat. No. 13 (Kazı Env. No. PTR. Mİ-2568)' de yer alan mermer paye, 0.23x0.23 cm ölçülerindedir. Kare kesitli paye, kilisenin bema alanında kırık halde ele geçmiştir. Payenin bir yüzünde 5.5. cm genişliğinde levha oluşu yer alırken, bir yüzünde soffit bezeme görülmektedir. Payenin levha oluşu etrafında ve oluk ile paye başlığına ait bilezik kısmına geçişte perdahlı bir bölüm görülmektedir.

¹¹⁵ Aydın, 2013: 245-246, 248-249, Kat. No. 274-277, Kat. No. 281-282.

¹¹⁶ Hoddinot, 1963: 183, fig. 129.

¹¹⁷ Peschlow, 1991: 1470, Taf. 27.

¹¹⁸ Niewöhner, 2008: 312, abb.6.

¹¹⁹ Dennert, 1997: Taf. 40, Kat. no. 221.

¹²⁰ Dennert, 1997: Taf. 41, Kat. no. 262.

Kat. No. 14'te yer alan mermer paye, bazilikanın güney mekanında ele geçmiştir. Oldukça kırık halde olan payenin her iki yanında levha oluğu görülmektedir, fakat paye ortadan ikiye kesilerek ikinci kez kullanılmıştır. Kesik olan arka yüzünde 4 cm genişliğinde bir oluk mevcuttur. Payenin bir yüzünde eş merkezli çerçeve bezeme motifleri görülmektedir.

Bazilika'nın farklı alanlarından ele geçen templon payeleri mermer malzemeden ve soffit bezemeden oluşmaktadır. Payelerin başlığında yer alan bilezik çapları 18-16 cm olarak değişmektedir. Kare kesitli payelerin benzer örnekleri Erken Hıristiyanlık döneminde oldukça sık karşımıza çıkmaktadır. Özellikle soffit bezemeler pek çok kilisenin templonunda kendini göstermektedir. Urs Peschlow'un İstanbul templonları üzerine yapılan çalışmasında, Yedikule, Burgaz Ada, Aya İrini Kilisesi'nde, Kalenderhane Camii'nde, Kasım Ağa Camii'nde, Mesih Paşa Sokak'ta MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen mermer malzemeden üretilmiş soffit bezemeli templon payeleri görülmektedir¹²¹. Başkentte görünen yoğun soffit bezemeli payeler, Anadolu'nun çeşitli coğrafyalarındaki kiliselerde kullanılmıştır: Priene Bazilikası templon payesi¹²², Myra- Aziz Nikolaos Kilisesi'nde¹²³, Aizanoi'de¹²⁴, Milet'te¹²⁵, İznik- H. Sophia Kilisesi'nde¹²⁶, Çorum Müzesi'nde¹²⁷, Tekirdağ Müzesi'nde¹²⁸, anadolu dışında ise Yunanistan- H. Photeine Bazilikası'nda¹²⁹, Makedonya- Suvodol Bazilikası'nda¹³⁰ kullanılan templon payeleri örnek olarak gösterilebilir. Patara Kent Bazilikası'nda incelediğimiz templon payelerini, benzer örneklerinden yola çıkarak, motif ve ölçülerinin değerlendirilmesiyle MS 5.- 6. yüzyıla tarihlemek mümkündür.

3.1.6. Templon Restitüsyon Önerisi ve Genel Değerlendirme

Patara Kent Bazilikası'nda templon kuruluşunun temel taşıını oluşturan stylobat blokları in situ durumundadır. Ters II formda düzenlenen stylobatlar, bazilikanın bema bölümünü oluşturmaktadır (Çizim 70). Kireç taşından oluşturulan stylobat blokları üzerinde belirtilen paye izlerinin ve levha oluklarının varlığıyla, mekânın işlevine uygun olarak, bazilikanın naos ve transept mekanlarının birbirinden templon payeleri ve levhalar ile ayrıldığı netlik kazanmıştır.

Kuzey stylobatta 5 adet paye izi, güneyde 5 adet, batı da ise 3 adet paye izi yer almaktadır. Batı stylobatlarının eksik olması sebebi ile, Kent Bazilikası templon düzenlemesinde en az 14 adet adet templon payesi kullanılmış olduğunu söylenebilir. Templona ait payelerin izleri takip

¹²¹ Peschlow, 1991: 1465-1470, Kat. no. 5, 6, 11, 12, 13, taf. 24.

¹²² Westphalen, 1998: 321, nr. 89, Taf. 41.

¹²³ Peschlow, 1990: 219, nr. 29, taf. 41.

¹²⁴ Niewöhner, 2007: taf. 27, 256-259.

¹²⁵ Niewöhner, 2016: 157-250.

¹²⁶ Peschlow, 1991: 1467.

¹²⁷ Keskin, 2010: 154, res. 131-134

¹²⁸ Çavdar, 2014: 74-85.

¹²⁹ Talbot ve Kazhdan, 1994: 103-112.

¹³⁰ Hoddinott, 1963: fig. 129.

edildiğinde, payelerin kuzey ve güneyde aynı hizada birbirlerine paralel bir biçimde yerleştirildiği, bu sayede payelerin bir uyum ve düzen içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. Stylobatlar ile payeler arasında bağlayıcı olarak, payelerde ve stylobat bloklarında yer alan kurşun yuvaları ve kurşun akıtma olukları kullanılmıştır.

Soffit motifli payeler MS 5. ve 6. yüzyıllara tarihlenen kiliselerdeki templonlar ve solealarda kullanılmıştır¹³¹. Başkentte yoğun görünen templon payeleri örneklerinden Yedikule, Burgaz Ada, Aya İrini Kilisesi, Kalenderhane Camii, Kasım Ağa Camii'nde, Mesih Paşa Sokak'ta MS 5.-6. yüzyıla tarihlenmiştir¹³². Örneklerde gördüğümüz templon payelerinin büyük çoğunluğu mermer malzemeden üretilmiştir. Payeler ortalama 110 cm yüksekliğinde ele geçmiştir. Urs Peschlow, başkentte önemli kiliseler arasında yer alan Sergios Baccus Kilisesi, Studios Manastırı gibi yüksek templon payelerinden yola çıkarak, yaklaşık 110 cm boyutlardaki payelerin önemli kiliselerde var olduğunu vurgulamıştır¹³³. Boyut, biçim, motif, teknik ve malzeme özellikleri ile benzer örneklerin karşılaştırılması sonucunda Kat. no. 10, 11, 12, 13 ve 14'de yer alan templon payeleri M. S. 5.-6. yüzyıla tarihlendirmek mümkündür.

Bazilika'nın güney mekanlarından olan atriumlu G3 mekânından ele geçen levha parçası, templonda kullanıldığı düşünülen tek mermer levhasıdır. Ön ve arka yüzünde Latin Haçı bezemesi bulunan levhanın kalınlığı 4 cm olarak ölçülmüştür. Levhanın kalınlığı ile templon stylobatları üzerinde yer alan levha olukları kalınlıkları ve mermer templon payesi ile uyum içerisinde. 4 cm ile 7,5 cm arasında değişen levha olukları templon stylobatları boyunca farklılık göstermektedirler. Ayrıca çalışmalar sırasında kuzey ikinci stylobata yerleştirdiğimiz 0.22x0.22 cm ölçülerinde kare kesitli mermer templon payesinde yer alan levha oluşunun genişliği de 4 cm'dir. Ölçülerin birbirleri ile olan uyumlu ilişkisi, templon düzeni hakkında oldukça önemli veriler sunmuştur. Yapılan değerlendirmeler sonucunda levhanın genişliğinin 1,40 cm, uzunluğunun ise 102 cm olduğu hesaplanmıştır (Çizim 71).

Bazilika'da ele geçen Kat. No. 125, 122, 124 ve 125'e ait parçalar haç ve geometrik motifinden oluşmaktadır¹³⁴. Ölçü ve malzeme bakımından birbirlerine ait olabilecek levha parçalarının templonda kullanılmış olabileceği ihtimaller arasında yer alır. Parçalardan Kat. No. 122'e ait parçanın bema alanında ele geçmiş olması templonda kullanılmış levhalar olduğu ihtimali güçlendirmiş, ancak netlik kazanmamıştır (Çizim 82).

Kazı çalışmalarında az miktarda ele geçen levha üstleri, bazilikanın farklı bölümlerinde ele geçmiştir. Kat. No. 3'te yer alan mermer levha üstü, bazilikanın geç dönem mezarlarının birinde baş

¹³¹ Peschlow, 1991: 1466.

¹³² Peschlow, 1991: 1470-1474.

¹³³ Peschlow, 1991: 1466.

¹³⁴ Belirtilen parçaların detaylı açıklamaları "Levha" bölümünde yer almaktadır.

taşı olarak kullanılmıştır. Trapez kesitli levha üstleri, templon levhalarını sabitleme görevin görmüş olmalıdır. Tip 1 levha üstlerinin ön ve arka yüzlerinde bir bezeme yer almadan yalın halde bırakılmışlardır. İnceleme altına altığımız templon payelerinin yalnızca bir tanesinde levha üstüne ait olabilecek bir iz görülmektedir. Ancak, Kat. No. 13’de yer alan payenin levha oluşu bitimi ile başlık kısmına ait bilezik arasında kalan kısım perdahlıdır. Payenin işlevine uygun olarak, bahsi geçen bölümde yer alabilecek tek mimari parça levha üstüdür. Tip 1 olarak adlandırılan levha üstlerinin benzer uygulaması Efes Meryem Ana Kilisesi templonunda¹³⁵ ve Ayasofya’nın¹³⁶ galeri katında ayrıca Side AA Bazilikası’nda¹³⁷ ve Andriake Kilisesi’nde¹³⁸ görülen parçalar ile oldukça benzer profile sahip parçalar templon levha üstleri olarak görülmektedirler.

Kazı çalışmaları boyunca toplamda 3 adet Korinth sütun başlığı ele geçmiştir (Kat. No. 6, 7, 8). Başlıklar birbirleri ile ölçü, malzeme, stil, motif ve üslup açısından uyum içerisinde olmaları ile aynı kuruluşa ait oldukları anlaşılmaktadır. Boyutları bakımından bazilika mimarisinin ana strüktüründe ya da yan neflerde kullanılan sütun başlıklarından daha küçük olup, templon ya da kiboriumda kullanılabilecek forma sahiptir. Templon styobatlarında yer alan templon payelerinin çap ölçüleriyle ve benzer örneklerinden yola çıkarak templona ait olduğunu anlaşılan sütun başlıkları, templon düzenlemesinin yüksek tipte olduğunu destekleyen önemli bir veri haline gelmiştir. Mermer malzemeden üretilen sütun başlıkları, sütun gövdeleri ile monolit işlenmiştir. Sütun gövde çapları 16 cm olan başlıklar, templon payelerinde yer alan sütun gövdesi geçişindeki bilezik çaplarıyla aynı ölçüye sahiptir. Sütunpaye parçalarına ait olan sütun başlıklarının üzerinde yer alan ortak bezeme ise, templon gelişiminde MS 5.-6. yüzyıl sütunlu templonlarında yoğunlukta kullanılan Korinth tipindedir. Patara Kent Bazilikası’nda templon düzenlemesinde görünen bu tarz baklava ve damla motifi MS 5.-6. yüzyıl başkent başlıkların bir özelliği olarak kabul edilmektedir¹³⁹. R. Kautzsch bu özellikteki başlıkların 5. yüzyıl başlarında üretildiği aktarır¹⁴⁰.

Bazilika’nın ikinci evresi olan MS 6. yüzyılda bemanın zemininde gözlemlenen onarım ve düzenleme çalışmaları styobatlarda da izlenebilmektedir¹⁴¹. Kuzey stylobat sırasından doğu yönden dördüncü ve beşinci stylobatta levha oluşuna rastlanmaması ve aynı styobatlarda gözlemlenen teknik ve ölçü farklılıkları, stylobat blokları üzerinde onarım ve düzenleme çalışmalarının olduğunu düşündürmüştür. Orijinaline uygun profillerde işlenmiş bu styobatlarda levha oluşu izine

¹³⁵ Karwiese,1989: fig 10.

¹³⁶ Barsanti, 2004: 477-478, fig. 253-258.

¹³⁷ Yıldırım, 2013: 214, res. 144-147.

¹³⁸ Tekinalp, 2000: lev. 34

¹³⁹ Westphalen, 2006: s. 391- 405.

¹⁴⁰ Dört akantus yapraklı başlıklar üretildiğini ve başlıkların MS 5. ve 6. yüzyılda yaygın olarak İstanbul başta olmak üzere tüm Akdeniz ve Kilikia-Isauria’da üretildiği görülmektedir; Aydın, 2013: 299.

¹⁴¹ Bazilika’nın mimari evreleri ve bemaadaki onarım için “Plan-Tasvir” bölümüne bakınız.

rastlanmaması, levha düzenlemesi için farklı bir destekleyici öge kullanılmış olması olasılıklar içerisine dahil edilmiştir.

Templonu oluşturan güney ve kuzey stylobat düzenlemesindeki veriler doğrultusunda, bemanın kuzey ve güney transept kolları ile direkt bağlantısını sağlayan kuzey-güney açıklıkları olduğu anlaşılmaktadır. Kuzey stylobat üzerindeki kenet deliği, bağlandığı kuzey stylobatın bitimindeki synthrononda yer alan metal parçası ve yerleştirilen templon payeleri üzerinde yer alan metal izleri ile (Kat. No. 10 ve 11) ahşap kapının varlığına işaret etmektedir (Şek. 3.6). Ancak bu açıklığın bazilikanın hangi evresinden itibaren var olduğu net değildir. Fakat synthronon basamağı ve güney stylobatta ele geçen bazı izler, kapıların kullanım dönemi hakkında fikir vermektedir: Kuzey stylobatın doğu yönünde, synthronon basamaklarına bağlanan stylobatta levha oluğu yoktur, yalnızca bir kenet deliği mevcuttur (Şek. 3.7). Aynı şekilde güney templon stylobatın bir kısmında levha oluğuna rastlanmamıştır, fakat stylobat sonunda var olan levha oluğu ve paye izi, buradaki açıklığın dönemsel bir değişime uğramış olabileceğini düşündürmektedir. Bu değişim aynı şekilde güney stylobatın bittiği synthronon basamağındaki 6.5 cm genişliğinde levha izi ile de izlenebilmektedir (Şek. 3.8). Synthrononun ilk basamağını oluşturan blokta yer alan levha izi, kuzey yönde mevcut değildir. Synthronon basamağındaki levha izinden yola çıkarak, açıklığın levhalar ile kapatılmış olma durumu bir düzenleme ya da onarım sırasında yapılmış olabilir. Bunun sebebi ise synthronon basamaklarının ve ana apsis duvarının mermer kaplamalarla kaplı olması ile açıklanabilir. Synthronon basamaklarının hemen hemen hepsinde kaplama dübellerinin mevcut olması, bazilikanın ilk evresinde basamakta bir levha izi oluşturmaya engel teşkil etmiş olmalıdır. Tüm bu veriler neticesinde, bemada yer alan kuzey ve güney yönlü açıklıkların, bazilikanın birinci evresinden itibaren var olduğunu, MS 6. yüzyılda, aynı zamanda bazilikanın ikinci evresini oluşturan onarım ve yapı çalışmalarında düzenlenmiş olabileceği anlaşılmaktadır.

Şekil 3.6 Synthronon ve Templon Payelerinde Yer Alan Metal Parçası

Şekil 3.7 Bema-Kuzey ve Güney Stylobatta Yer Alan Açıklık

Şekil 3.8 Güney stylobatta Yer Alan Paye ve Levha Oluğu ile Synthoronondaki Levha izi

Templon stylobatı üzerinde yer alan paye izlerine ek olarak, kazı çalışmalarında ele geçen sütun başlıkları ve gövdeleri, levha parçaları ve paye parçalarıyla, kilisenin templon düzenlemesinin en az 12 templon payesi ile oluşturulmuş yüksek tipte templon kuruluşuna sahip olduğunu göstermektedir. Yüksek templona ait herhangi bir arşitrav parçasına rastlanmamış olması, arşitravin ahşap olabileceğini düşündürmüştür, ancak kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Tüm malzemelerin bir araya getirilmesi ile bazilikanın templon restitüsyon çizimi elde edilmiştir. Patara Kent Bazilikası templon stylobatları, transept zemininden bir basamak yükseklikte oluşturulmuştur. Zeminden 23,7 cm yükseklikte olan basamağın üzerine 110 cm yükseklikte templon payesi oturtulmuştur. Yüksek templonu oluşturan sütunların yalnızca baş kısımlarının ele geçmesi ile templon sütun boyutları net değildir. Ancak Vitruvius'un tapınak sütunlarından oluşturduğu hesap sistemi ile, sütun aralıkları ve çaplarıyla sütunların oranlarını hesaplamak mümkündür. Beş tapınak sınıfı ile açıklanan oranlar, tapınaktaki sütun aralıklarına göre sütun çapları veya yükseklikleri hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır¹⁴². Vitruvius'un verdiği bilgiler doğrultusunda *Eustilos* tapınağına göre yapılan hesaplama ile, sütun yüksekliği, sütun çapının 9,5 katı olmalıdır. Vitruvius'un tapınak sütunları hesaplama sistemine göre, Patara Kent Bazilikası'nın 16,95 cm çapındaki başlıklara ait sütunların ortalama yüksekliği 1,61 cm olmalıdır. Tüm bu veriler doğrultusunda Kent Bazilikası templonu, stylobat, templon payesi, sütun ve sütun başlığı ile birlikte, arşitravsız ortalama 3,07 cm yüksekliğinde hesaplanmıştır (Çiz. 70, 72, 73).

Erken dönem yüksek tip templon kuruluşuna sahip pek çok kilisenin restitüsyon çalışmalarında yaklaşık sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin, Yunanistan-Paros'daki Katapoliani

¹⁴² Vit. de Arch. 56-57.

Kilisesi temponunda yapılan restitüsyon çalışmasında arşitravsız 3,21 cm olduğu hesaplanmıştır¹⁴³. Akdeniz’de önemli bir haç merkezi olan Myra- Aziz Nikolaos Kilisesi tempon restitüsyonu çalışmasında ise arşitravlı 2.80 cm’ye yakın bir sonuç elde edilmiştir¹⁴⁴. Olympos Piskoposluk Kilisesi tempon restitüsyonu, tempon yüksekliğini arşitrav ile birlikte 3,88 olarak kaydedilmiştir¹⁴⁵. Başkentten Azize Euphemia Kilisesi’nde sütun kaide ve sütun ile oluşturulmuş tempon düzenlemesi restitüsyon çalışmaları sonucunda, kuruluşun arşitravlı 3,90 cm olduğu hesaplanmıştır¹⁴⁶. Farklı coğrafyalardan elde edilen tempon düzenlemesi restitüsyon çalışmalarından anlaşılabileceği gibi, yüksek tempon için belirlenen net bir yükseklik oranı mevcut değildir. Böylelikle temponların, kiliselerin boyutlarına göre hesaplanan özgün bir düzenleme olduğu anlaşılmıştır.

Tempon düzenlemesinde yer alan tüm parçaların benzer örneklerinden yola çıkarak motif, boyut, üslup ve malzeme özellikleri değerlendirilmiştir. Patara Kent Bazilikası’nın yüksek tip tempon düzenlemesi, bazilikanın da ilk evresini oluşturan MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenir. MS 6. yüzyıla tarihlenen ikinci evrede ise tempon stylobatlarında bir onarım çalışması gözlemlenmiştir.

3.2. Altar

Kiliselere altar, ökaristi ayini sırasında şarap ve ekmeğin sunumunda kullanılan kalıs, paten, buhurdan, haç gibi litürjik eşyaların üzerine konulduğu, tempon levhasının arkasında ve genellikle ana apsisin önünde bulunan kutsal masadır¹⁴⁷. Altar masası, İsa’nın hem tüm insanlık için kurban edilişi öncesinde, inananlarıyla birlikte son akşam yemeğini yediği masayı, İsa’nın mezarını ve onun üzerinde çarmıha gerildiği Golgotha Tepesi’ni ifade etmektedir¹⁴⁸. Hristiyanlığın yasaklı olduğu yıllarda *domus ecclesia*’larda yapılan dini törenlerde, ilk altar örneklerinin ahşaptan yapıldığı, böylece taşınabilir pozisyonda olduğu bilinmektedir. Litürjik törelerin sabitlemesi ile altar, bema bölümünün merkezinde yerini almıştır¹⁴⁹. Altarlar tören öncesinde *endyte*¹⁵⁰ adı verilen, genelde yalın bilinen fakat değerli kumaşların da kullanıldığı¹⁵¹ bir örtü ile örtülmüştür. Altarlar, ökarist ayininin önemli bir parçası olarak, katakümenlerin, ruhban sınıftan olmayanların uzak tutulduğu kutsal bir objeye dönüşmüştür¹⁵². Temponun arkasında genellikle synthronon önünde merkezde yer alan altar

¹⁴³ Mitsani, 2006: 90, şek. 25.

¹⁴⁴ Peschlow, 1990: 225, abb. 3.

¹⁴⁵ Sertel, 2017: 120.

¹⁴⁶ Naumann ve Belting, 1966: 99, abb. 31.

¹⁴⁷ Taft ve Bouras, 1991: 71; Kiechhefer, 2014: 75.

¹⁴⁸ Wessel, 1966: 112; Braun, 1924: 21; Orlandos, 1952: 438; Cross ve Livingstone, 1974: 40; Taft ve Bouras, 1991: 71.

¹⁴⁹ Braun, 1924: 383.

¹⁵⁰ Bu kumaş genellikle ketenden ve yalındı, fakat ipekten yapıldı ve altın veya değerli taşlar ile de süslenebilmekteydi. “*Endyte*” kelimesinin antik kaynaklardaki kullanımı ve açıklamaları için bk: Speck, 1966: 323.

¹⁵¹ Orlandos, 1952: 468.

¹⁵² Coleman, 1852: 244.

masası, dört köşede yükselen sütun ve üst örtüden oluşan bir *kiborium* yapısı ile de kutsallığı bir kez daha vurgulanmaktadır¹⁵³.

E. Dyggve, Hristiyanlık öncesinde kahramanların ya da diğer ölümlerin mezarları başındaki anma törenlerinde üzerinde kurban sunusu yapılan altların, MS 2. yüzyılın sonu- 3. yüzyılın başından itibaren Hristiyan martyrlarının mezarları başındaki anma törenlerinde kullanılan, üzerine ekmek ve şarabın konulduğu altar ile yer değiştirdiğini kabul etmektedir¹⁵⁴. R. Kieckhefer, antik dönemde kurban sunumu için kullanılan altları, Bizans Dönemi kiliselerinde ayinin yapıldığı masa olarak kabul ederek, E. Dyggve'nin bu görüşünü desteklemektedir. Altarlar üzerinde ökaristi ayini ile birlikte İsa'nın etinin simgesel olarak ekmeğe, kanının ise şaraba dönüştürüldüğünü belirten A. Aydın, Erken Bizans Dönemi kiliselerinde yer alan altların Yahudilik inancındaki altar ile benzer anlamda kullanıldığını ve etkilendiğini düşünen araştırmacılarıdır¹⁵⁵. Araştırmacıların bu görüşleri doğrultusunda, MS 2. yüzyılın sonundan önce kurban sunusu yapılmak üzere kullanılan altar ile, Erken Bizans Dönemi'nde (MS 4. ve 5. yüzyıl) kullanılan altar arasında kullanım farklılığını etimolojik olarak da incelemek yerinde olacaktır.

"Altar" kelimesi Eski Ahit¹⁵⁶ ve Yeni Ahit'te¹⁵⁷ karşımıza çıkmaktadır. MS 4. yüzyılda altar kelimesinin karşılığı olarak *altare*, *ara* ve *mensa* (Latince), *θυσιαστήριον*, *βωμός* ve *τράπεζα* (Yunanca) olarak görmektediriz. *βωμός* ile *τράπεζα* ya da *θυσιαστήριον* kelimeleri birbirinden farklı anlamlarda kullanılmışlardır¹⁵⁸. Yeni Ahit'te bir kez geçen *Ara*: *βωμός* kelimeleri Pagan tanrıları için kullanılan altardan bahsedilirken kullanılmıştır. Yeni Ahit'te *βωμός* ile *θυσιαστήριον* arasındaki ayırım keskin olmamakla birlikte, *βωμός* kelimesi oldukça çok nadir kullanılan bir terimdir. Yunanca kaynaklarda da çok kullanılan *θυσιαστήριον* kelimesidir. Nitekim Yeni Ahitte yer alan Yahudi mektuplarında da altar için kullanılan ifade *θυσιαστήριον* kelimesidir¹⁵⁹. Eusebius'da MS 4. yüzyıl eseri olan kiliseler tarihini ele aldığı *Historia Ecclesia*'da altardan bahsederken *θυσιαστήριον* kelimesini kullanmıştır¹⁶⁰. Bugün Latince kökenli olan '*altar* (Latince: *altare*)' kelimesini Eski Yunanca olarak *βωμός* kelimesi karşılamaktadır. *βωμός*'un kullanım alanlarının Erken Hristiyanlık

¹⁵³ Koch, 2015: 75, res. 53.

¹⁵⁴ Dyggve, Poulsen, ve Rhomaio, 1934: 90.

¹⁵⁵ Aydın, 2010: 350.

¹⁵⁶ Kelimenin Eski Ahit'te ve diğer antik kaynaklardaki 'θυσιαστήριον' kullanımı için bk: <http://www.katapi.org.uk/katapiNSBunil/Lxx/LxxByBC.php?B=2&C=40&Cv=&version=Lxx>, Flavius Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 8:13; Flavius Josephus, *De bello Judaico libri vii*, 5:229.

¹⁵⁷ Yeni Ahit'teki kullanımları için bk; Hebrews, 13:10; James, 2:21; Matthew, 5:23-24, 23:19-21; Barnabas, Barnabas Epistula, 7:3; Basil, Saint, Bishop of Caesarea, *Epistulae* 244: 468; John (Damascus), 11:11; Revelation, 8:3.

¹⁵⁸ Sözcüğün antik dönemdeki anlamları ve kullanımları için bk. LSJ, (1940), s.v. "βωμός", "τράπεζα" ve "θυσιαστήριον".

¹⁵⁹ Braun, 1924: 21-22.

¹⁶⁰ Eusebius, *HE*, X. 44,3: "...τάξει τοῖς καθ' ὅλου κατὰ τὸ πρέπον κοσμήσας ἐφ' ἅπασιν τε τὸ τῶν ἁγίων θυσιαστήριον ἐν μέσῳ θεῖς, αὐθις καὶ τότε, ὡς ἂν εἴη τοῖς πολλοῖς ἄβασα", "...ve son olarak da böylelikle kalabalığın ulaşamayacağı şekilde ortaya kutsalın kutsalı olan altarı yerleştirdi".

dönemi ile birlikte neredeyse son bulması, alternatif olarak ağırlıkta *θυσιαστήριον* kelimesinin kullanımı, altların kullanımı açısından dönüşümünü ve aynı zamanda da anlamsal olarak farklı bir durum olduğunun göstergesidir. Pagan kültürden tek tanrı inancına geçen bir toplum için bu kelime farklılığının ciddi bir olgu olduğunu düşünecek olursak, Erken Hristiyanlık dönemi için kullanılan ‘*altar*’ kelimesi yerine anlam açısından daha doğru bir kullanım olduğunu düşündüğüm Yunanca “*θυσιαστήριον*” (*Tusiasterion*) kelimesinin kullanılmasını tarafımcı önerilmektedir¹⁶¹.

Altarlar tek bir blok şeklinde veya sarkofag olarak şekillendiği gibi, genellikle altar tabanı, kaidesi ve tablası olmak üzere üç temel unsurdan meydana gelir. Altar ayaklarını oluşturan tabana oturtmuş sütunceler, tablayı destekleyici yardımcı elemanlardır. Altar tablaları dairevi, yarı dairevi, dikdörtgen, kare, sigma ya da omega biçimli olmak üzere farklı biçimlere sahiptir. Kenarları genellikle profilli ve üst düzlemi içbükey tablalar, ölçülerine ve formlarına göre farklı destek düzenlemeleriyle taşınırlar¹⁶². Kaide merkezinden bir ya da en az dört altar desteğiyle tabla desteklenebilir. Masa tipi altların tablaları genellikle merkezde yer alan destek sistemiyle birlikte köşelerde bulunan dört adet sütunceyle birlikte en az beş adet destek ile taşınmaktadır¹⁶³.

Altar, kutsal kitaptan alınan sözler ile oluşturulmuş yazıt ve süslemeler ile kutsallığı ön plana çıkarılan litürjik bir öğedir. Ayrıca altların altın, gümüş üzerine mine işçiliği ve değerli taş kakmalarıyla kaplandığı da tarihi kaynaklar tarafından aktarılmaktadır¹⁶⁴.

J. Braun, altar tipolojisini anlattığı “*Der christliche Altar in seiner geschichtlichen Entwicklung*” adlı eserinde, Erken Hristiyanlık dönemi altar düzenlemesinden başlayarak 18. yüzyıl örneklerine kadar oldukça geniş bir araştırma sunmuştur. J. Braun altar tiplerini, masa şeklinde altar, tek destekli altar, yuvarlak ya da çokgen destekli altar, dörtgen *cippus* şeklinde taşıyıcısı olan altar, tek destekli sütun demeti taşıyıcı altar, iki üç ya da 4 destekli altar, 5 destekli altar, çok destekli altar, arkası bir duvar ya da yapı destekli altar, çapraz levha ya da çapraz duvarlı altar, konsollu altar, doğudaki ritüellerde kullanılan altar, sandık şeklinde altar, Confessio’lu sandık altar, kutsal eşyaları korumak için bölmeli sandık altar, blok altar ve sarkofag altar olarak açıklamıştır.

J. Braun’un ikinci tip olarak açıkladığı tip ise, sandık şeklinde (*confessio*) düzenlenen altlardır. Bu örneklerde altar tablası, dört yönden kutu biçimde oturtulan levhalar ve bazen köşe sütunlar ile desteklenir. Bazı örneklerde ise, ön yüzlerinde nişe benzer bir oyuk ve içerisinde aziz ve şehirlerin rölikleri yer alır¹⁶⁵. *Thalassa* adında ufak bir kaide altların alt bölümünde kullanılan litürjik eşyaları yıkanması için düzenlenmiş altar düzeneklerindendir¹⁶⁶.

¹⁶¹ Anlam karmaşası yaşanmaması adına tez çalışması boyunca ‘altar’ kelimesi kullanılmaya devam edilecektir.

¹⁶² Doğan, 2005: 35.

¹⁶³ Taft ve Bouras, 1991: 71; Aydın, 2010: 351.

¹⁶⁴ Parman, 2002: 147.

¹⁶⁵ Aydın, 2010: 351.

¹⁶⁶ Doğan, 2006: 35.

J. Braun, diğer bir tip olan blok altarı açıklarken oldukça az örneği olduğunu, tuğladan örülebileceği gibi, yekpare bir malzemeden de yapılabileceğini, ön yüzlerinde ya da altar tablasının altında ise lokulus içinde röliker bulundurduğunu anlatmıştır. Blok altar, iki farklı dönemde kullanılmıştır: Koralanj dönemi ve sonrasındaki blok altarlara, diğer dönem ise Yeni ve Ortaçağ'ın ikinci yarısında kullanılan blok altarlardır¹⁶⁷. Lahit altar ise, dikey oluşturulan mermer ya da taş levhaların dikdörtgen bir biçimde oluşturarak elde edilir. Levhalarda çeşitli kabartma ve değerli taşlara yer verilirken, ön yüzde küçük bir rölik nişi bulunabilmektedir¹⁶⁸.

Erken dönemden itibaren kullanılan altarlara form, destek sistemleri ve özelliklerine göre masa altar, kutu altar, blok altar ve lahit altar olmak üzere dört ana tipe ayrılmaktadırlar¹⁶⁹. Fakat, Anadolu'nun Erken Hristiyanlık Dönemi'ne ait, MS 5.– 6. yüzyıla tarihlenen oldukça az sayıda in situ altar tabanları ele geçmiştir. İstanbul Hagia Euphemia ve Kalenderhane Cami- Kuzey Kilisesi, İznik Hagia Sophia, Knidos Liman Kilisesi, Trabzon Hagia Sophia Kilisesi'nde dikdörtgen formda altar tabanları, biçim olarak temel bilgiler veren altar örnekleri arasında sayılabilir¹⁷⁰. Günümüze gelebilen genellikle az korunmuş olan bu altarlara, Erken Hristiyanlık mimarisindeki altar formları hakkında temel bilgiler sunmaktadır. Örnek olarak belirtilen yapıların tamamına yakınında, altar tabanları bema zemin koduna yakın yükseklikte yerleştirilmiştir. Bunlardan daha geç tarihli olan İstanbul Kalenderhane Cami - Kuzey Kilisesi ve Trabzon Hagia Sophia'sında ayrı bir blok halinde bir altar tabanı kullanılmadığı, bunun yerine altar desteklerinin döşemeye açılan yuvalarla ya da direkt olarak bema zeminine oturtulmakta olduğu aktarılmaktadır¹⁷¹.

3.2.1 Altar Kaidesi

Patara Kent Bazilikası'nda, 2013 yılı kazı çalışmalarında, altar kaidesine ait parçalar in situ durumunda ele geçmiştir. Kilisenin bema bölümünün merkezinde yer alan kaide kuzey-güney yönünde dikdörtgen bir plana sahiptir. Doğu uzun kenarı 2.98 metre, güney kısa kenarı 1.51 metre'dir. Kireç taşından işlenmiş altar kaidesi bemanın opus sectile ile döşenmiş zemin kodundan daha aşağı kotta, doğrudan zemin döşemesine açılan bir oyuğa oturtulmuştur. Altar düzenlemesi, yan yana oluşturulmuş bir örgü düzeninde, birbirlerinden bağımsız, ufak boyutlarda kireç taşlarından oluşturulmuştur. Taşların aralarında bağlayıcı olarak toprak dışında başka bir malzemeye rastlanmamıştır. Görünen her iki yönünde de kaide örgüsünün etrafı kaplama taşlar ile çerçeve içine alınarak sınırları belirginleştirilmiştir (Şek. 3.9).

Kaideyi oluşturan doğu ve güney örgü sırasında 5'er tane taş görülmektedir. Altarın

¹⁶⁷ Braun, 1924: 220.

¹⁶⁸ Orlandos, 1952: 442.

¹⁶⁹ Braun, 1924: 125.

¹⁷⁰ Peschlow, 2006b: 175.

¹⁷¹ Arslan, 2014: 41.

kuzeydoğusunu oluşturan köşe taşı ile güneydoğusunu oluşturan köşe taşları birbirinden farklıdır: Kuzeydoğusunda yer alan köşe taşı 0.4 cm derinliğinde kenar yüzeyleri perdahlanmış bir oyuğa sahiptir. Köşe taşının üst yüzeyi düzgün işlenmemiş, kırık ve pürüzlü haldedir. Tüm köşe ve doğu sınırı boyunca 0.1 cm kalınlığında mermer kaplama taşları ile çevrelenmiştir (Şek. 3.10). Güneydoğusunu oluşturan köşe taşının ise üst yüzeyi düzgün işlenmiş, 0.8 cm'lik alandan sonra tamamı perdahlanmıştır. Köşeyi oluşturan iç kısımda kuzeydoğudaki gibi bir oyuk mevcut olmadığı gibi, iç ve dış kenar kaplama malzeme olarak kireç taşı kullanılmış, her biri 0.3 metre kalınlığındadır (Şek. 3.11).

Şekil 3.9 Patara Kent Bazilikası Altar Kaidesi

Şekil 3.10 Altar Kaidesi Detay (Kuzey)

Şekil 3.11 Altar Kaidesi Detay (Güney)

Altar kaidesinin oldukça tahrip halde olması sebebiyle, altar taban formu hakkında net bir bilgi ortaya koymasa da, temel bilgiler için ip uçları sunmuştur. Tamamı kireç taşından işlenmiş altar kaidesi, 2.98 X 1.51(k) metre ölçüleri ile oldukça büyük boyutta karşımıza çıkmaktadır. Anadolu'da bu boyutlarda bilinen altar tabanı sayısı oldukça azdır. Erken Bizans Dönemi içerisinde Anadolu'daki

bilinen en büyük altar tabanı 2.92 metre uzunluğu, 1.60 metre genişliği ile Sarayönü'nde yer alan gri mermer ile işlenmiş altar tabanıdır. MS 5. ve 6. yüzyıla tarihlenen altar tabanı yedi desteklidir¹⁷².

Erken Hristiyanlık Dönemi'ne tarihlenen yapıların altar kaidesine ya da kaideye ait mimari parçalara baktığımızda, az miktarda da olsa bazı örnekler karşımıza çıkmaktadır. Perge A Bazilikası'nda 2016 yılında gerçekleşen kazı çalışmalarında, dikdörtgen planlı 5 destekli altar tabanı ele geçmiştir¹⁷³. MS 5.- 6. yüzyıla tarihlenen Gemiler Ada III Numaralı Kilise'de, altar kaidesine ait izlerden tablanın beş ayakla taşındığı anlaşılmaktadır¹⁷⁴. Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi'nde apsis yarım yuvarlağının içinde synthronon basamakları, bunun önünde ise altar kaidesine ait izler halen durmaktadır fakat ayak sayısı ile ilgili bilgi verilmemiştir¹⁷⁵. Myra Aziz Nikolaos Kilisesi'ndeki monolit olmadığı düşünülen altar kaidesi ise kare kesitli ve ortası yuvarlak oyuktan oluşmaktadır¹⁷⁶. Arykanda'da Nekropolis Kilisesi'nde ise altların apsisin hemen önünde 0,22 x 0,80 m ölçülerindeki düzgün bir blok taş üzerine altların yerleştirildiği anlaşılmaktadır¹⁷⁷. Yine Arykanda - Büyük Bazilika'da altar kaidesine ait kalıntılar in situ durumundadır. 2.32 metre x 1.10 metre ölçülerinde olan örgü altar kaidesi mevcuttur¹⁷⁸.

Genel olarak bakıldığında Likya Bölgesi Kiliseleri'nde bilinen altarların, ortada rölik lokusu olan, dört ya da beş destekli masa şeklinde oldukları aktarılmaktadır¹⁷⁹. Örneğin, Karabel-Günağı Kilisesi¹⁸⁰ ve Alacahisar Trikonkos kiliseleri güney ek yapılarının apsislerinde rölik altar olduğu kabul edilir¹⁸¹. Patara Kent Bazilikası'nda gerçekleşen çalışmalarda bir rölik lokusuna rastlanmamıştır.

3.2.2. Altar Tablası

Patara Kent Bazilikası'nda altar düzenlemesine ait öğelerden biri olan, aynı zamanda *mensae* olarak adlandırılan tabla parçalarına rastlanmıştır. Toplamda 5 adet mimari plastik parçadan oluşan tabla parçalarından Kat. No. 15 ve 16, kalınlık, biçim, profil ve malzeme açısından birbirleri ile uyum içerisinde oldukları anlaşılmıştır. Her iki parça da kilisenin trikonkhos mekânında ele geçmiştir. Mermer tabla parçaları dışta iç bükey kesitten oluşmaktadır. Tabla formu hakkında net bir bilgi verebilmek için parça sayısı azdır, fakat Erken Hristiyanlık dönemi tabla örnekleri incelendiğinde yoğunlukta parçalar dikdörtgen, kare, sigma formu masalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Parçanın

¹⁷² Arslan, 2014: 41.

¹⁷³ Kişisel olarak yapılan gözleme dayalı bilgidir (2016).

¹⁷⁴ Asano, 1998: 10, fig. 19,11.

¹⁷⁵ Akyürek ve Tiryaki, 2010: 389.

¹⁷⁶ Alpaslan, 1996: 230.

¹⁷⁷ Tekinalp, 2006: 793-794.

¹⁷⁸ Tekinalp, 2006: 795.

¹⁷⁹ Hild ve Hellenkemper: 2004: 224.

¹⁸⁰ İşler, 2016a: 371.

¹⁸¹ Aydın, 2010: 361.

benzer profile sahip örneğini Arykanda Nekropolis Kilisesi'nde¹⁸², Kalenderhane Camii'de¹⁸³, Ravenna, S. Giovanni'de¹⁸⁴, Yunanistan- 'Ισιδὸρου Χίου'da¹⁸⁵ ve Laodikeia Kilisesi'nde¹⁸⁶ görmek mümkündür.

Altar tablasına ait olan diğer parçalar ise Kat. No. 17 ve 18'de yer almaktadır. Kat. No. 17'de yer alan parça, bazilikanın atrium bölümünde ele geçmiştir. Dış kenarı iç bükey kesit ile oluşturulmuş, *soffit* bezemelidir. Altar tablası kenarda 6 cm kalınlığına sahipken, orta kısımda 2.5 cm kalınlıktadır. Kesit ve malzeme açısından Likya Bölgesi'nde sofitli altar tablasına az sayıda rastlanmıştır. Salonos Bazililası'nda¹⁸⁷, Melainippe A Kilisesi ve Arykanda Nekropolis Kilisesi'nde¹⁸⁸ ve Antalya-Kaleiçi'nde¹⁸⁹ benzer örneklerine rastladığımız parçalar altar tablası olarak değerlendirilmişlerdir.

Kat. No. 18'de yer alan altar tablası, kilisenin kuzey transept bölümünde ele geçmiştir. Parça, tablanın kenar kısmını oluşturmaktadır. Tıpkı Kat. No. 17 gibi, dış kenarı iç bükey bir kesit ile oluşturulmuş, *soffit* bezemelidir. Kat. No. 17'den farklı olarak, parçanın arka yüzünde bir monogram yer alır. Monogramda 'Y', 'E', 'Φ', 'A' ve 'P' harfleri izlenmektedir. Monogram, bir azizin veya bir taş ustanın adını simgeliyor olabilir.

Bazilika'nın kuzey transept alanında aynı tablaya ait toplamda 84 parça ele geçmiştir (Kat. No. 19). Neredeyse tamamına yakın parçaları olan, damarsız beyaz mermerden oluşan tabla parçalarının birleştirilmesi sonucunda "*Sigma*" formu bir tabla olduğu anlaşılmıştır. Yüksekliği 97.3 cm, genişliği 1.01 metre olan sigma masasının kenar profili astragal bir dekorasyona sahiptir. Tablanın üzerinde bir bezeme bulunmazken, yalnızca alt kenarında *soffit* bezemeden oluşan iç bükey bir kesit oluşturmaktadır. Oldukça sade bir biçimde işlenen tablanın sol alt köşesini oluşturan parçanın arka yüzünde bir monogram yer alır. Monogram yukarıdan aşağıya doğru ince kazıma teknikle işlenmiştir. Sırasıyla bir haç, "M" harfi, "M" harfinin içine yerleştirilmiş bir "A" harfi ve bir stilize edilmiş bir "Ξ (ksi)" harfi yer alır. Kat. No. 18'de olduğu gibi, sigma masasında yer alan bu monogram da bir azize ya da bir taş ustasına ait olabilir¹⁹⁰.

Erken Hıristiyanlık dönemi kiliselerinde karşımıza çıkan masalar arasında oldukça karakteristik yapıya sahip olan sigma masası, farklı profillerde ve kesitlerde¹⁹¹ görmek mümkündür. Kapalı-kenar modeli en çok görülen çeşitlerden bir tanesi olmakla birlikte yükseltilmiş kenar profilli

¹⁸² Tekinalp, 2006: 793.

¹⁸³ Striker ve Kuban, 1997: lev.124.

¹⁸⁴ Braun, 1924: 261.

¹⁸⁵ Orlandos, 1952: 449-450.

¹⁸⁶ Şimşek, 2015: 42, res. 49.

¹⁸⁷ Orlandos, 1952: 449.

¹⁸⁸ Tekinalp, 2006: 793.

¹⁸⁹ Alpaslan, 2000: 109-112.

¹⁹⁰ Monogramlı altar tablasına örnek olarak bk: D'Ossat, 1974 :37

¹⁹¹ Sigma Masası kesit örnekleri için bk: D'Ossat, 1974: 37.

masalar oldukça yaygındır. Diğer bir form ise hem sigma hem de yuvarlak masada gördüğümüz çok dilimli kenar profiline sahip olan masalardır¹⁹².

Suriye’de, Mar Satkis- Maalula, Sergiupolis- Resafa, Heiligen Kreuzes Bazilikası’nda 1973 yılında ele geçen iki sigma masası örneği litürjik işlevli tabla tipolojisi ve litürjik kronoloji açısından oldukça önem taşımaktadır. Suriye’deki bu sigma masaları, MS 599 yılından daha önceye tarihlendirilmektedir¹⁹³. Josef Strzygowski, bu masaların Mısır’da üretildiğini ve bolca bulunduğunu, hatta ikinci kullanımı olarak mezar stellerinde karşımıza çıktığını açıklamıştır¹⁹⁴. Anadolu’daki en erken örneklerden bir tanesi Ephesos’dandır¹⁹⁵. Ephesos’da bulunan sigma masası tıpkı Mettlach (Trier yakınılarında bulunan bir kent)’da bulunan Erken Hristiyanlık dönemine ait olan sigma masası gibi¹⁹⁶ çok dilimli bir sigma masasıdır. Suriye, Ephesos ve Mettlach örneklerinde gördüğümüz üzere, tek şeritli çerçeveden oluşan sigma masaları olduğu gibi, kenar profilleri çok dilimli kemerlerden oluşan masalar da mevcuttur. Çok dilimli örnekler ek olarak, Arykanda’da bulunan on iki at nalı kemerle çevrelenmiş dairesel tabla¹⁹⁷, İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde yer alan, çevresi kabartma teknikte figürlü yuvarlak masa tablaları¹⁹⁸, Perge’de (D Evi, 36 numaralı mekân) üzerinde Hristiyanlık dönemi mitolojisi ile ilgili sahnelerin yer aldığı Theodosiuslar dönemine tarihlenen yuvarlak masa¹⁹⁹ ve Olympos “Mozaikli Yapı”da ele geçmiş olan omega tipinde masa tablası sayılabilir. Likya Bölgesi’nde Perge, Olympos ve Arykanda’daki çok dilimli yuvarlak masa örnekleri dışında, Side Arkeoloji Müzesi’nde, Fethiye Arkeoloji Müzesi’nde ve Aphrodisias’da²⁰⁰ sigma formulu masalar mevcuttur.

Patara Kent Bazilikası’nda yer alan tabla parçaları ve Sigma masası, benzer örneklerin karşılaştırılması, üslup, malzeme, teknik ve profil unsurları dikkate alınması ile MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenebilir.

3.2.3. Altar Masası Ayağı

Patara Kent Bazilikası’nda altar masasının ayağına ait olabilecek toplamda 3 adet sütunce ele geçmiştir (Kat. No. 20, 21, 22). Kilisenin farklı alanlarından ele geçen sütunceler kırıktır. Alt kısmı kırık olan sütunce başlıklarında malzeme olarak mermer kullanılmıştır. Motif, üslup, malzeme ve teknik açıdan incelendiğinde Kat. No. 20 ve 21 aynı özellikler göstermektedir. Her iki sütuncenin de

¹⁹² Loverance, 1996: 229.

¹⁹³ Ulbert, 1980: 565.

¹⁹⁴ Mısır örnekleri için bk: Strzygowski, 1909: 70, fig. 1; Ayrıca ikinci kullanım geçirmiş altarlara İslam’daki kullanımı için bk: Flood, 2001: 42, fig. 1,2.

¹⁹⁵ Orlandos, 1952: 485, res. 446.

¹⁹⁶ D’Ossat, 1974: 34, fig. 2.

¹⁹⁷ Tekinalp, 2006: 795.

¹⁹⁸ Dresken-Weiland, 1991: 57-61.

¹⁹⁹ Abbasoğlu, 1995: 109.

²⁰⁰ Budde, 1987: 36.

genişliği 13.0 cm, abaküs yüksekliği 3.5 cm, kalathos yüksekliği 10.5 cm olarak ölçölmüştür. Her iki sütuncenin kalathos bölümünde tek sıra akantus yaprak çelengi görölmektedir. 2.0 cm kalınlığında bir bilezik ile son bularak gövde bölümüne geçiş yapmaktadır. Kat. No. 22’de ise sütuncenin başlık ve gövde kısmının bir bölümü mevcuttur. Tüm yüzeyi düzgün işlenmiş sütuncenin üzerinde herhangi bir bezemeye yer verilmemiş, oldukça yalın bırakılmıştır. Sütunce plinthos, torus, trokhilos ve torus bölümlerinden oluşan Attika tipi kaideden oluşur. Söz konusu başlıklar benzer örnekleri ve ölçöleri aısından değerlendirildiğinde, altar tablasını taşıyan başlıklardan oldukları anlaşılmaktadır.

Likya Bölgesi’nden çok fazla örneğini bilmediğimiz altar masası ayaklarının benzer örnekleri farklı coğrafyalarda rastlanır. Arykanda-Nekropolis Kilisesi ve Büyük Bazilika’da²⁰¹, Silifke Müzesi’nde²⁰², Kilikia’ya Aphrodisias Aziz Pantaleon Kilisesi’nde²⁰³ ve Kat. No. 22’de yer alan sütuncenin benzer örneğini Kıbrıs- Kourion Piskoposluk Kilisesi’nde²⁰⁴ görmek mümkündür. Patara Kent Bazilikası’nda başlığı ile beraber şekillendirilmiş monolit altar masası ayaklarını tüm örnekleri ile motif, üslup ve profil gibi unsurlar değerlendirildiğinde, MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlemek mümkündür²⁰⁵.

3.2.4. Altar Restitüsyon Önerisi ve Genel Değerlendirme

Patara Kent Bazilikası’na ait altar kaidesine ait parçalar bugün in situ durumundadır. Altar düzenlemesi, yan yana oluşturulmuş bir örgü düzeninde, birbirlerinden bağımsız, ufak boyutlarda kireç taşlarından oluşturulmuştur. Taşların aralarında bağlayıcı olarak toprak dışında başka bir malzemeye rastlanmamıştır. Görünen her iki yönünde de kaide örgüsünün etrafı kaplama taşlar ile çerçeve içine alınarak sınırları belirginleştirilmiştir.

Altar kaidesine ait güneyde yer alan parçalar ile kuzeydoğu köşesini oluşturan parçaların birbirinden farklı oldukları anlaşılmıştır. Kent Bazilikası’nda altar kaidesinin kuzeydoğu köşesini oluşturan köşe taşında gözlemlenen perdahlı oyuk, altar ayağının oturduğu yuvaya ait olabilir. Yaklaşık 0.4 cm derinliğindeki bu oyuk, Kat. No. 22’de incelenen altar ayağının abaküs yüksekliği ile uyum içerisindedirler. Bu oyuk, Kat. No. 20, 21 ve 22’de incelenen altar ayaklarına hizmet etmiş olmalıdır. Ancak kaidenin güneydoğu köşesini oluşturan taşta altar ayağına ait bir oyuk mevcut değildir. Bu hali ile, altarı oluşturan kaide iki farklı tipte karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılığın sebebi ise altarın dönemsel bir onarım ve değişime uğramış olması ile açıklanabilir. Tüm mevcut veriler kaidenin ilk yapım evresinde, MS 5.-6 yüzyıla ait altar örneklerinden yola çıkarak, en az 4 ayaktan

²⁰¹ Andriake- Büyük Bazilika’da yer alan in situ altar kaidesinin köşelerde altar masasını taşıyan ayakların yerleştirilebileceği 0.15 x 0.15 metre ölçölerinde kare oyuklar bulunmaktadır: Tekinalp, 2006: 793, res. 9,13.

²⁰² Aydın, 2013: 306, Kat. No.: 292.

²⁰³ Budde, 1987: 39.

²⁰⁴ Loverance, 1990: 237, fig. 29.

²⁰⁵ Kat. No. 22’de yer alan sütuncenin benzer örneği, Peter Megaw tarafından Kourion Piskoposluk Kilisesi’nin mimari tarihlendirmesi altında MS 4. yüzyılın ikinci yarısı olarak tarihlendirilmiştir.

oluşan (Kat. No. 20, 21, ve 22) dikdörtgen formda bir kaideye sahip olmalıdır. Altar masası Kat. No. 15-16'da yer alan parçalarla birlikte, olasılıkla bütününde dikdörtgen bir tabla oluşturmuştur. Bazilikanın ilk evresinden itibaren olması gereken söz konusu litürjik elemanların, bazilikanın ilk evresi olan MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmesi uygundur (Çizim 74).

Bazilika'nın bema alanında MS 6. yüzyılda gerçekleşen onarım ve düzenleme çalışmaları alltar kaidesinde de izlenmektedir. Kaidenin kuzey ve güney taşları bir örgü sisteminde sıralanmıştır. Kaidenin kuzeydoğusunda saptanan altar tabanında yer alan ayak oyuğu, kaidenin güneydoğusunda söz konusu değildir. MS 6. yüzyıldan itibaren onarım ve düzenleme çalışmaları ile kaide tekrar örgü sistemi uygulanarak yenilenmiş ve kullanılmaya devam edilmiş olmalıdır. Bu sistem "Örgü altar" olarak adlandırılabilir. Benzer örneği Arykanda- Büyük Bazilika'da in situ durumda olan 2.32 metre x 1.10 metre ölçülerindeki "Örgü altar" kaidesinde izlenebilir²⁰⁶. Aynı şekilde Myra- Aziz Nikolaos Kilisesi'ni altarı örgü sisteminde oluşturulmuş kesme blok taşlardan oluşan bir kaideden oluşmaktadır²⁰⁷. Letoon Kilisesi'nde yer alan altar kaidesini incelediğimizde benzer bir durum söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Kaide kaplama levhalar ile çevrelenmiş, örgü taşlar ile oluşturulmuştur²⁰⁸.

Kent Bazilikası'nda boyutları ana altar tablasından daha küçük olan, atriumda ve kuzey transeptte ele geçmiş diğer altar tablasına ait parçalar (Kat. No: 17-18), orijinalinde de atriumda ya da transeptte kullanılan bir masa tablası veya taşınmış bir tabla olmalıdır. Her tabla parçası, ana apsisteki altar tablasına ait değildir. Kilisenin pek çok yerinde, inananların adağını koydukları, kenarları kabartma bezemeye sahip birden fazla tablalar masa olarak kullanılmışlardır. Litürjik işlevde kullanmış olan bu tablalar "sunu masası" olarak adlandırılmaktadır. Patara Kent Bazilikası'nda ölçü olarak daha küçük olan parçaların (Kat. No. 17-18) kilisede bir "sunu masası" olarak kullanılmış olabilir. Birden fazla altar masasına sahip olan kiliseler arasında en çarpıcı örneklerden birisi Lateran Bazilikası'dır. Lateran Bazilikası'nda toplamda yedi altar tablası olduğu bilinmektedir. Bu tablaların birçoğu kilisenin farklı noktalarında yer alarak 'sunu masası' olarak değerlendirilmişlerdir²⁰⁹.

Altar düzenlemesinde yer alan tüm parçaların benzer örneklerinden yola çıkarak ölçü, üslup, malzeme ve tip özellikleriyle değerlendirilmiştir. Patara Kent Bazilikası'nın iki aşamalı altar düzenlemesinin ilk evresi, yapının ilk evresini oluşturan MS 5. ikinci yüzyılın yarısına tarihlendirmek mümkündür. Yapının MS 6. yüzyıla tarihlenen ikinci evresinde ise altar masasında onarım düzenleme çalışmalarıyla 'örgü altar' düzenine geçildiği anlaşılmaktadır (Çizim 75).

²⁰⁶ Tekinalp, 2006: 795.

²⁰⁷ Doğan, 2016: 241, fig. 3.

²⁰⁸ Korkmaz, 2016: 202, fig. 9.

²⁰⁹ Klauser, 1935: 43.

3.3. Kiborium

Erken Hristiyanlık Dönemi'nden itibaren kiliselerde karşımıza çıkan kiborium, yükselen dört ya da daha fazla taşıyıcı üzerine kemerlerle oturan, taş, ahşap ya da metalden yapılmış, konik ya da kubbe ile örtülü litürjik işlevli mimari elemandır²¹⁰. “*Kiborium*” kelimesinin Yunanca karşılığı “*τὸ κιβώριον*”, Latincesi ise “*ciborium*”dur. Ayrıca Geç Antik Çağ kaynaklarında “*πύργος* [*pirgos*]”²¹¹, *κουβούκλειον* [*koubukleion*, *kouvouklion*, “*ορόφιον* [*orophion*]”, Geç Bizans Dönemi'nde ise “*ἄψιδα* [*apsida*]”²¹² gibi terimler de kullanılmıştır. Kiborium, Erken Hristiyanlık döneminden itibaren genellikle martyriumlarda bulunmaktadır²¹³. Kiborium yaygın olarak kilisenin en kutsal alanı görülen bema da yer alan altın üzerine yerleştirilerek²¹⁴, “kutsalların kutsalı”²¹⁵ olarak yorumlanan altın vurgulayıcı bir ifadeyle karşımıza çıkmaktadır.

Erken Hristiyanlık Dönemi'nde kiborium düzenlemesini anlatan kaynaklardan biri şair ve aynı zamanda memur olan Paulos Silentarios'un MS 563 tarihli “*Descripto Sanctae Sophiae*” adlı eseridir. Paulos Silentarios, eserinde Ayasofya'da bulunan kiboriumu tasvir etmiştir. Erken Hristiyanlık Dönemi kiborium örnekleri arasında önemli bir yere sahip olan Ayasofya kiboriumu gümüş kaplama kemer ve sütun başlıklarından, akantus yaprakları ve haç bezemelerinden işlendiği aktarılmaktadır²¹⁶. Ayasofya'ya ait bu kiborium pek çok antik kaynakta uzun yıllar boyunca ele alınmıştır. MS 6. yüzyılda yaşamış olan tarihçi Prokopios ve MS 12. yüzyılın ortalarında yaşamış olan Konstantinopolis Patrik Akademisi rektörü Michael tarafından detaylı bir şekilde tasvir edilmiş²¹⁷, aktarılan bu bilgiler neticesinde Ayasofya altar kiboriumuna ait bir restitüsyon çalışması yapılmıştır (Şek. 3.12).

²¹⁰ Smith, 1991: 462.

²¹¹ Klauser, 1966: 1055.; Ayrıca MS 6. yüzyılda Paulos Silentarios tarafından yazılan “*Descripto Sanctae Sophiae*” adlı eserinde altar kiboriumunu tasvir ederken “*πύργος*” kelimesini kullanmıştır.

²¹² Mavrogordato, 1956: 246-247.

²¹³ Grabar, 1946: 77.

²¹⁴ Klauser, 1966: 1055.

²¹⁵ Eusebius, X:44.

²¹⁶ Mango, 1986: 88.

²¹⁷ Mango ve Parker, 1960: 233-244.

**Şekil 3.12 Ayasofya Kilisesi Altar Kiboriumu Restitüsyon Çizimi
(Mundell ve Mango, 1992: 123-136.)**

Kiborium yapılarını antik dönem kaynaklarının aktarımları ve arkeolojik çalışmalarda elde edilen somut veriler doğrultusunda “Altar Kiboriumu”, “Ambon Kiboriumu”, “Vaftizhane Kiboriumu” ve “Mezar Kiboriumu” olarak ayırmak mümkündür. Erken Hristiyanlık Dönemi’nden itibaren kiliselerde oldukça sık gördüğümüz tip “Altar Kiboriumu”dur. Altar ve ambon kiborium düzenlemesi baldaken formda, mezar ve vaftizhane kiboriumları ise genelde kare ya da çokgen plana sahiplerdir²¹⁸. Kiborium düzenlemelerinde kemer düzenlemesi, MS 5. yüzyıla tarihlenen Santa Maria Magiorre Kilisesi’nde yer alan altar kiboriumu örneğinde görüldüğü gibi çok dilimli²¹⁹ veya dilimsiz olarak karşımıza çıkmaktadır.

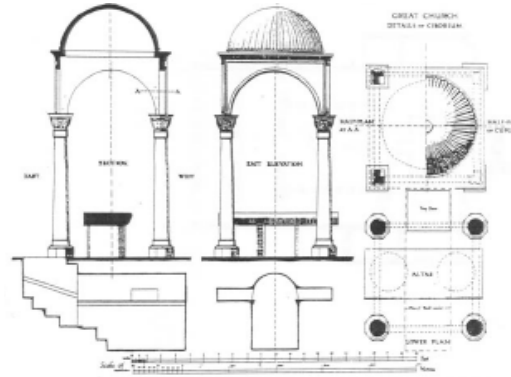
Erken Hristiyanlık Dönemi’ne tarihlenen in situ kiborium örneklerinin sayısı oldukça azdır. MS 550 yılında inşa edilmiş olan Paros - Panagia Katapoliani Kilisesi’ne ait altar kiboriumu in situ durumda ele geçmesi kiborium kuruluşları hakkında somut bilgiler vermesi açısından önemlidir. Paros’ta yer alan kilisenin apsisin önüne yerleştirilen altar kiboriumu, 5 metreden daha yüksek ve 2.5x2.5 m ölçülerinde plana sahiptir (Şek. 3.13)²²⁰. Kiborium, sütun kaidesi, kemerleri, kubbesi, kolon gövdesi ve Korinth tipi başlıkları ile birlikte ele geçmiştir. Kiboriumu oluşturan gri mermerin Prokennossos adasından ithal edildiği düşünülmektedir²²¹.

²¹⁸ Underwood, 1950: 134, fig. 73-76.

²¹⁹ Bogdanovic, 2008: 578, fig. 192.

²²⁰ Jewell ve Hasluck, 1920: 51- 53.

²²¹ Metsanē, 1996- 97: 319- 334.

Şekil 3.13 Panagia Katapoliani Kilisesi Altar Kiboriumuna ait Restitüsyon Çizimi (Jewel ve Hasluck, 1920: 51-53.)

MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen in situ durumunda bir diğer örnek ise, Kalabaka Kilisesi'ne ait ambon ve altar kiboriumudur. Ambon kiboriumu, kilisenin merkezinde, yaklaşık 5 metre yükseklikte doğu-batı doğrultusunda yer almaktadır. Kiboriumun üst örtüsü ahşap malzemeden piramidal biçimde oluşturulmuştur. Ahşap örtünün üzeri ise bitkisel süslemeler ve altın ile bezenmiştir²²². Kalabaka Kilisesi'nin Orta Bizans Dönemi'nde yenilenen altar kiboriumu ile, MS 5-6. yüzyıla ait olan ambon kiboriumu in situ durumunda yer alan ender kiborium örneklerindendir²²³.

Anadolu'da Erken Hıristiyanlık Dönemi'ne tarihlenen kiliselerde, özellikle Konstantinopolis kiliselerinde kiborium yapılarına rastlamak mümkündür²²⁴. MS 582'de Ephesos Başpiskoposu John, başkentte yer alan önemli kiliselerden bahsederken altar kiboriumlarına ait bilgiler vermiştir²²⁵. Azize Euphemia Kilisesi ve Hagios Polyuktos Kilisesi'nde yer alan kiboriumların yarı değerli taşlardan ve cam süslemelerden oluşturulduğu aktarılmıştır²²⁶. Antik kaynaklardan ele edilen bilgilerle kiborium yapılarının oldukça gösterişli oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca Suriye'de ele geçen MS 6. yüzyıla ait manüskript örneğinde altar kiboriumuna ait olduğu anlaşılan bir kiborium yapısında kemerler arasına bağlanmış örtü süslemeleri görülmektedir²²⁷ (Şek. 3.14).

İkonoklazm Dönemi'nde oldukça az sayıda kiborium yapısı ele geçmiştir. Konstantinopolis Patrik'lerinden Germanos' a göre (MS 8. yüzyıl), kiliselerde yer alan altar kiboriumu Hz. İsa'nın ölümünü ve dirilişinin somut bir göstergesidir. Aynı zamanda "Kutsal Ahit Sandığı" ile geleneksel bir bağlantısı olduğunu aktarmaktadır²²⁸. Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde görülen kiborium yapılarının MS 9. yüzyılda da değişime uğramadan devam ettiği, ancak bezemelerde daha çok bitkisel

²²² Bogdanovic, 2008: 59.

²²³ Orlandos, 1965: 159- 168.

²²⁴ Başkent kiliseleri kiborium yapıları için bk: Mathews, 1971.

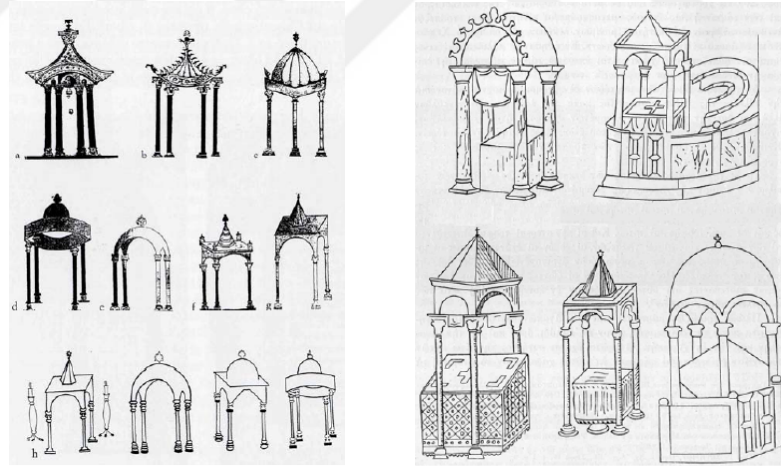
²²⁵ Mundell ve Mango, 1992: 123-136.

²²⁶ Harrison, 1989: 78.

²²⁷ Gerstinger, 1931: 79, pl. 7.

²²⁸ Bogdanovic, 2008: 116.

ve hayvan motiflerinin kullanıldığı aktarılmıştır²²⁹. İkonoklazm Dönemi kiliselerinde yer alan kiboriumlara örnek olarak MS 846 yılına tarihlenen İstanbul- Pharos Kilisesi altar kiboriumu²³⁰ ve MS 9. yüzyıla tarihlenen Dalmaçya- Kutsal Meryem Kathedrali'ne ait altar kiboriumu gösterilebilir²³¹. MS 10.-11. yüzyıla tarihlenen Thessaloniki St. Demetrius Kilisesi'ne ait mermer kiborium üç basamak yükseklikte platforma oturtularak oluşturulmuştur. Üzerinde haç ve bitkisel motifler izlenen kiborium kemerlerinde aydınlatıcı lambalar yer almaktadır²³². MS 11. yüzyıla tarihlenen kiborium düzenlemelerinde genelde düğüm motifleri, dairesel motifler ile stilize edilmiş hayvan figürleri gözlemlenmektedir²³³. MS 12. yüzyılda ise form ya da motiflerde keskin değişikliklere rastlanmamıştır. MS 12. yüzyıla tarihlenen Yunanistan- Hagia Sophia Kilisesi'ne ait mermer malzemeden işlenmiş kiborium kemeri üzerinde bezemesiz bordürler ve geometrik düğüm motifleri, derin kabartmalı bitki motifleri görülmektedir²³⁴. MS 13.-14. yüzyıllara tarihlenen Sırbistan- Zica Manastırı'nda yer alan kiboriuma ait rekonstrüksiyon çalışmasından anlaşılabacağı gibi üç dilimli kemer kullanılmıştır²³⁵. Aynı şekilde Ohrid- St. Sophia Kilisesi'ne ait ambon kiborium kemerleri de üç dilimli olarak işlemiştir²³⁶.

Şekil 3.14 Bizans Dönemi Kiborium Tipleri (Rekonstrüksiyon çizim: Orlandos: 1952, fig. 441.)

²²⁹ Bogdanovic, 2008: 93.

²³⁰ Magdalino, 1987: 51-64.

²³¹ Chevalier, 1995: 149-152.

²³² Hoddinot, 1963: 130.

²³³ Bogdanovic, 2008: 469.

²³⁴ Kalamara, 2001: 19-39, fig. 33.

²³⁵ Çanak ve Mediç, 1998: 173- 187.

²³⁶ Pazaras, 1994: 251- 254.

Erken Hristiyanlık Dönemi'nden itibaren kiborium yapıları Anadolu'da ve Anadolu dışında farklı coğrafyalarda karşımıza sıkça çıkmaktadır. Anadolu'da Efes-St. John Kilisesi²³⁷, Kilikia A Bazilikası²³⁸, Aphrodisias Piskoposluk Kilisesi²³⁹, Knidos Bazilikası²⁴⁰, İstanbul- Hagios Poleuktos Kilisesi²⁴¹, Ayasofya²⁴², Studios Manastırı²⁴³'nda, Anadolu dışında ise Yunanistan- Metropolis Bazilikası'nda²⁴⁴, Yunanistan- Philippi A Bazilikası'nda²⁴⁵, Thebes A Bazilikası'nda²⁴⁶, Yunanistan Kos Adası'nda²⁴⁷, Nea Achileos- A Bazilika'sında²⁴⁸, Rhodos-Paleokklesia Bazilikası'nda²⁴⁹, ve Filistin - Gerasa, St. Theodor Kilisesi'nde²⁵⁰ görmek mümkündür.

Likya Bölgesi'nde, yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda MS 5. yüzyıla tarihlenen Ksanthos Doğu Bazilikası'nda kiborium ayaklarına²⁵¹, MS 5. yüzyılın sonu – 6. yüzyılın başına tarihlendirilen Alacahisar Kilisesi'nde kiborium kemerlerine ulaşılmıştır²⁵². Antalya- Kaleiçi'nde ele geçen spiral yivli sütun Erken Hristiyanlık Dönemi kiborium sütun tipi örneklerindendir²⁵³. MS 9. – 10 yüzyılda onarım ve yapı çalışmaları geçiren Myra- Aziz Nikolaos Kilisesi kiborium sütunları in situ durumunda bulunan kiborium örneği arasındadır²⁵⁴.

Patara Kent Bazilikası'nda kiborium düzenlemesine ait olduğu anlaşılan iki adet in situ sütun kaidesi (Kat. No. 23 ve 24) tespit edilmiştir. Altar kaidesinin yaklaşık 11 cm güneydoğusunda yer alan Kat. No. 23'e ait sütun kaidesinin ve Kat. No. 24 'ye ait sütun kaidesinin altar kiboriumuna ait bir düzenleme olduğu anlaşılmaktadır. Kat. No. 23'e ait sütun kaidesi kireç taşından oluşturulmuştur. Sütun kaidesinin yalnızca yatay yivli olduğu anlaşılan torus bölümü görülmektedir. 46 cm çapındaki kaidenin üst bölümü tahrip olmuştur. Kaidenin üzerinde 3 cm genişliğinde dikdörtgen formda bir kenet deliği mevcuttur. Kat. No. 24'e ait sütun kaidesi ise altar kaidesinin kuzeybatısına konumlandırılmıştır. 56 cm çapında ölçülen kaidenin üst bölümü tahrip olmuştur. Sütun kaidesinin yalnızca yatay yivli olduğu anlaşılan torus bölümü görülmektedir. Kaidenin üzerinde 8 cm genişliğinde kenet deliği izi kısmen görülmektedir.

²³⁷ Thiel, 2005: fig. 1.

²³⁸ Hill, 1996: 116-121.

²³⁹ Campbell, 1991: fig. 7.

²⁴⁰ Love, 1970: 149-155, fig 17.

²⁴¹ Martin, 1989: fig. 82, 94.

²⁴² Mundell ve Mango, 1992: 123- 136.

²⁴³ Mathews, 1971: 19- 27.

²⁴⁴ Sodini, 1984: 468.

²⁴⁵ Orlandos, 1952, fig. 471

²⁴⁶ Soteriou, 1931: 86- 97.

²⁴⁷ Parrish, 2001: 339.

²⁴⁸ Sodini, 1984: 471.

²⁴⁹ Volanakis, 2006: taf. 273, abb. 6.

²⁵⁰ Mango, 1985: fig. 18.

²⁵¹ Parrish, 2001: 331- 349.

²⁵² Doğan, 2003: 194, res. 2-9.

²⁵³ Alpaslan, 2000: 113, res. 3.

²⁵⁴ Doğan, 2016: 241, fig. 3

3.3.1. Kiborium Restitüsyon Önerisi ve Genel Değerlendirme

Patara Kent Bazilikası'nda 9.15x6.82 m ölçülerindeki bema alanının merkezinde altarı vurgulayan bir kiborium yapısı olduğu anlaşılmıştır. Kiboriumun güneydoğu (Kat. No. 23) ve kuzeybatısına (Kat. No. 24) ait ayakları bugün in situ durumundadır. Her iki sütun kaidesi torus bölümlerinden sonra kırık haldedir. Her iki kaide de bölgenin yerel taşı olan kireç taşından yapılmıştır. Baldaken form oluşturan ayakların ikisi de tıpkı Myra- Aziz Nikolaos Kilisesi altar kiboriumunda görüldüğü gibi²⁵⁵, bema zeminine gömülü halde yerleştirilmiş, sütun kaidelerinin plinthos kısmı zeminin altında kalmıştır. Böylece bema zemini ile kaidenin plinthos bölümü direkt birbirlerine bağlanmaktadır.

Patara Kent Bazilikası'nda altar kaidesini çevreler konumda yer alan kiborium ayakları ile mevcut altar kaidesinin (2.98x1.51(k) m) ölçülerinin birbirleri ile oranı hesaplandığında, kiborium yapısının 3.0x3.0 m ölçülerinde, kare planlı olduğu anlaşılmıştır (Çizim 75). Yapıda ele geçen alt çapı 38 cm, üst çapı 28 cm, yüksekliği 2.87 cm ölçülerindeki sütun ve sütun parçalarının kiborium sütun kaideleri ile uyumlu halde olması, kiborium düzenlemesine ait olabileceğini düşündürmüştür. Ancak kiboriumun kuzeydoğu ve güneybatı ayaklarına, kemerine ve üst örtüsüne ait parçaların mevcut olmaması sebebi ile yüksekliği hakkında net bir sonuca varmak mümkün değildir.

Likya Bölgesi'ndeki ölçü olarak en büyük kiliselerden biri olma özelliğine sahip olan Patara Kent Bazilikası'ndaki bu düzenlemeyle kilisenin en kutsal mekânı olan bema ve altar bir kez daha vurgulanmaktadır. Erken Hristiyanlık dönemi kiborium örneklerinden yola çıkarak, Patara Kent Bazilikası altar kiborium'una ait üst örtünün ahşap veya taş malzemelerden oluşturulmuş koni ya da kubbe şeklinde olduğu söylenebilir. Patara Kent Bazilikası'nın 3.0x3.0 m ölçülerindeki kiborium yapısı diğer litürjik elemanlar gibi, yapı ile aynı zamanda yapılmış olmalıdır. Benzer örneklerin ve bazilikanın birinci yapı evresi ile birlikte değerlendirilmesi sonucunda, kiborium yapısına ait olan düzenlemenin MS 5. yüzyılın ikinci yarısından itibaren var olduğu sonucuna varılmıştır.

3.4. Levha

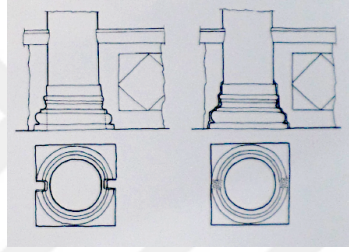
3.4.1. Monolitik Levha

Erken Hristiyanlık Dönemi'nden itibaren Bizans kiliselerinde levhalar çeşitli amaçlarla farklı mekanlarda görülmektedir. Yapının iç donanımında levhalar, özellikle litürjik işlevde kullanılan templon, ambon, altar, solea ve kathedra gibi kuruluşlarda dinsel öğeler olarak kullanılmışlardır. Özellikle bema alanının MS 4. yüzyıldan itibaren oldukça zengin ve çeşitli motiflerde dekore edilmiş templon levhaları ile ayrıldığı bilinmektedir²⁵⁶. Bema alanı dışında kilise içerisinde levhalar, yoğunlukta galerilerde ve naos'ta nef ayrımlarında sütunlar arasına yerleştirilerek kullanılmıştır.

²⁵⁵ Doğan, 2016: 241, fig. 3.

²⁵⁶ Eusebius, X:44.; Delvoye, 1966: 584; Foerster, 1989: 1810.

Kiliselerde nef ayrımlarıyla ilgili Urs Peschlow'un yapmış olduğu araştırmada, sütunlar arasında kullanılan levhaların iki farklı teknikte düzenlendiğini aktarılmaktadır: Birinci tip, dikdörtgen levhaların, sütun kaidesinde uzunlamasına açılmış oyuya yerleştirilerek oturtulması ile oluşturulan düzenlemedir. Bu tipte sütun kaidesi levha tabanına göre kesilip şekillendirilmektedir. İkincisi ise, levhanın alt kısmının sütun kaidesinin profiline göre kesilip yerleştirilmesidir (Şek. 3.15). Teknik olarak her iki tipte levhanın dengede durması amaçlanmıştır. U. Peschlow, sütuna ve sütun kaidesine açılan levha oluklarının, sütunlar yerleştirilmeden önce yapıldıklarını, dolayısıyla kiliselerdeki bu mekânsal ayrımların başlangıçtan itibaren planlanmış olduğunu vurgulamaktadır²⁵⁷. Böylece levhalar aracılığıyla naos ile yan nefler birbirinden ayrılıp²⁵⁸ kilisenin mekanları litürjik düzene uygun hale getirilmiştir²⁵⁹.

Şekil 3.15 Levha yerleştirme teknikleri (Peschlow, 2006a: 54, fig. 1)

Levhalar, sütun veya payelerin oluklarına oturtularak ya da “levha üstü”, “levha kaidesi”²⁶⁰ ve “levha yanı”²⁶¹ adı verilen trapez kesitli yardımcı parçalar kullanılarak oturtulmaktadırlar. Levha üstü, kaidesi, yanı ve üst kısmı trapez kesitli levhalar genellikle bir kompozisyon ile bezelidir. Parçanın levha üstüne ya da kaidesine ait olup olmadığı bezemelerde gözlemlenen yapım teknikleri ile anlaşılabilmektedir: Parça uzun yüzden zımparalı ise levha üstü, kaba işlenmiş ve zımparasız ise levha kaidesi olarak değerlendirilir²⁶². Levhada yer alan yardımcı öğelerin genellikle dar yüzlerinde levhaların sağlam oturtulması için uzunlamasına oluk mevcuttur. Levhaya ait bu parçalar, üst ya da alt kısmı monolit ve trapez kesitli biçiminde düzenlenebilir.

²⁵⁷ Peschlow, 2006: 54.

²⁵⁸ Orlandos, 1952: 264-265.

²⁵⁹ Erken Hristiyanlık Dönemi'nde cemaatin cinsiyetine, yaşına ve statüsüne bağlı olarak kilise içerisinde farklı mekanların kullanıldıkları bilinmektedir. Eusebius, MS 4. yüzyılda yazmış olduğu *Historia Ecclesiae* eserinin X.4.-63 bölümünde ayinin gerçekleştiği mekana katakümenlerin cemaate göre daha yakın olduğunu belirtilir. *Tastamentum Domini I.19*'da ise kadınlar ve erkekler için ayrı portikolar yapılması gerektiği belirtilmektedir. Antik kaynaklarda belirtilen bu ayrımın sağlanması için galeriler uygun görülmüştür, ancak galerinin olmadığı yapılarda yan nefler bu ayrımı sağlamaktadır (Mathews, 1971: 117-123). Levha ve sütunlar aracılığı ile yapılan bu ayrım bazı kilise yapılarında yüksek tipte, bazı yapılarda ise alçak tipte olduğu görülmektedir (Yüksek tipte nef ayrımı örnekleri için bk: Tiryaki, 2012: 21-30, Öztaşkın- Sertel, 2017: 358-363).

²⁶⁰ Alpaslan, 1998: 235.

²⁶¹ Sertel, 2017: 147.

²⁶² Alpaslan, 1998: 235.

Patara Kent Bazilikası'nda diğer levha düzenlemelerinde kullanılan yardımcı parçalar dışında farklı bir düzenleme tespit edilmiştir. Levhanın köşesine ait parçalar dört yönlü, monolit-trapez kesitten oluşmuştur. Bizans mimari plastik literatüründe henüz bir örneğine rastlanmayan, yardımcı elemana ihtiyaç duymadan yekpare taştan oluşturulmuş bu trapez kesitli levhalar tarafınca "monolitik levha" olarak adlandırılmışlardır (Şek. 3.16).

Şekil 3.16 Patara Kent Bazilikası Kuzey-Güney Yan Nef Ayrımında Kullanılan "Monolitik Levha" (Kat. No. 25).

Patara Kent Bazilikası kuzey ve güney yan nef ayrımında kullanıldığı anlaşılan monolitik levhalar trapez kesitli olarak tasarlanmıştır²⁶³. Monolitik levhaları diğer levha türlerinden ayıran en büyük özellik, yapım aşamasında levhaya herhangi bir şekilde trapez kesitli parça (levha üstü/kaidesi ve yanı) eklenmemiş olmasıdır. Böylelikle yan kenarlarında stylobat bloklarına veya sütuna monte edilmesi için oluklar ya da kenet delikleri açılmasına gerek duyulmamıştır. Levhanın statik dengesini koruyan bu düzenlemede levhanın tüm yan yüzünün monolit-trapez kesitli olarak işlendiği anlaşılmaktadır.

Patara Kent Bazilikası'nda 4 adet monolitik levha parçası ele geçmiştir (Kat. No. 25, 26, 27, 28) Bazilikanın güney yan nefinde ele geçen Kat. No. 25'e ait parça, levhanın köşe kısmını oluşturmaktadır. Üst ve yan bölümü trapez kesitlidir. Ön yüzünde üstte 7.5 cm genişliğinde, yandan 6 cm genişliğinde traşlı bezemesiz kısım yer almaktadır. Levhanın 13 cm genişliğindeki trapez bölümlerinde kıvrık dallar arasında uzanan akantus yaprakları yer alır. Akantus yapraklarının birleştiği köşe noktasında yaprakları birbirine bağlayan palmet motifi görülmektedir. Levhanın iç çerçevesini 3 cm genişliğindeki halat (sicim) motifi oluşturur. İç çerçevenin köşe noktasında 2.5 cm

²⁶³ Nef ayrımı ve levhalar hakkında detaylı açıklama ve restitüsyon önerisi için bölümün sonunda yer alan "değerlendirme" bölümüne bakınız.

genişliğindeki yivli şerit kabartmalarından yan yana oluşturulmuş bir tam iki yarım daire mevcuttur. Ortada yer alan tam dairenin içerisinde dört yuvarlak yapraklı çiçek motifi ve ortasında tomurcuğu yer alır. Tomurcuk etrafında işçilik izlerine ait ince uçlu matkap oyukları görülebilmektedir. Hemen altta 4 cm genişliğindeki içi bezemeli olan daire formunda bir bant uzanır. Bandın içerisinde birbirini tekrar eden çizgisel figürlere yer verilmiştir. Bandın altında 4 cm genişliğinde üç sıra şeritten oluşan kabartmanın bir kısmı görülmektedir. Levhanın bezemesiz dış bordüründe işçiliğe ait izlere rastlanmıştır (Çizim 76).

Kat. No. 26'da yer alan parça bazilikanın güney transept alanında ele geçmiştir. Trapez kesitli levhanın köşesi ve yan yüzü kırıktır. Arka yüzü bezemesiz ve düzgün işlenmiştir. Levhanın kaide ya da üstünü oluşturan parçanın trapezli bölümde kıvrık dallar arasında akantus yaprakları mevcuttur. Köşede yaprakları birbirine bağlayan palmet motifi görülmektedir.

Kat. No. 27'de levhanın bir köşesine ait parçanın ön yüzü bezemeli, arka yüzü düzgün işlenmiştir. Üstte 15 cm yüksekliğindeki boş kısım traşlıdır. Altta trapez kesitli bezemeli bordür yer alır. Bordür içerisinde kıvrıklı dallar arasından uzanan akantus yapraklarını birleştiren palmet motifi görülmektedir. Bordürün altında yer alan yivli şerit ile oluşturulmuş daireyi, 4 cm genişliğindeki halat motifi ayırmıştır.

Kat. No. 28'de yer alan levha parçasında iki yan yüzünü oluşturan trapez kesitte 11 cm genişliğindeki bordür içerisinde kıvrık dallar arasında akantus yaprakları ve levha köşelerinde palmet motifi görülür. Bordürü 3 cm genişliğindeki halat motifi sınırlarken, altta 1 cm genişliğindeki daire şerit kısmen görülebilmektedir.

Kat. No. 25, 26, 27 ve 28'de incelenen yekpare bir biçimde oluşturulan parçaların ön yüzlerinde trapezli kısımda kıvrık dal arasında akantus yaprakları görülmektedir. Akantus yapraklarının birleştiği köşe noktalarında ise yaprakları birbirine palmet motifi ile bağlanmıştır. Erken Hristiyanlık döneminden itibaren yoğun olarak kullanılan kıvrık dal arasında akantus veya yaprak motifi düzenlemesi pek çok kilisenin levha tasarımlarında görülmektedir: Istlada Kilisesi'ne ait trapez kesitli levha kaidesi/üstü²⁶⁴, Limyra²⁶⁵, Myra – Aziz Nikolaos Kilisesi²⁶⁶, Alakilise²⁶⁷, Andriake B Kilisesi²⁶⁸, Olympos Piskoposluk Kilisesi, Batı Asarcık²⁶⁹, Rhodiapolis Kilisesi²⁷⁰ levha örneklerinde, Günağı Kilisesi'nde bir balüsterde²⁷¹ ve Anadolu dışında Yunanistan-Nikopoli

²⁶⁴ Markstainer- Niewöhner, 2014: 31, abb.37- 38.

²⁶⁵ Peschlow, 1984: 417, abb. 6.; Pülz ve Ruggendorfer, 2004: 74, abb. 24.

²⁶⁶ Peschlow, 1990: 217, abb. 2.

²⁶⁷ Grossman ve Severin, 2003: 43-44, taf. 6a-d.

²⁶⁸ Tekinalp, 2000: lev. 118-125.

²⁶⁹ İşler, 2009: 169, kat. no. 67.

²⁷⁰ Tiryaki, 2015: 381, fig. 8.

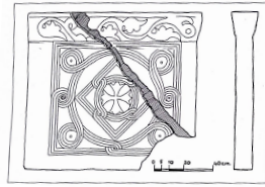
²⁷¹ İşler, 2016b: 392, şek. 23.

Bazilikası²⁷², nda kıvrık dallar arası yaprak, sarmaşık yaprağı, akantus yaprak motifleri mevcuttur. Değişik coğrafyalarda ele geçen örneklerde gördüğümüz uzunlamasına trapezli kısımda yer alan kıvrık dallar arasında yaprak çeşitlemesi, MS 6. yüzyıldan geç döneme kadar aynı formda karşımıza çıkmaktadır²⁷³. MS 5. ve 6. yüzyıla tarihlenen örnekler ile kesit ve motif düzenlemelerinin değerlendirilmesi sonucunda, Patara Kent Bazilikası'nda kuzey ve güney yan nef ayrımında kullanılan monolitik levha parçaları, yapının da ilk mimari evresini oluşturan MS 5. yüzyılın ikinci yarısı ve MS 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirmek mümkündür.

Erken Hristiyanlık Dönemi'ndeki levha örneklerinde, Patara Kent Bazilikası levha örneklerinde incelediğimiz gibi, tüm yan yüzü monolit olarak işlenmiş trapezli düzenlemeye benzer bir uygulamaya henüz rastlanmamıştır. Levha düzenlemelerinde levhaya çeşitli birleştirici öğeler ile yerleştirilen levha üstü, kaidesi ve yanına ait trapez kesitli parçalar dışında, yalnızca üst kısmı monolit işlenen trapez biçimli levha tipleri görülmektedir. MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Olympos Piskoposluk Kilisesi'ne ait levha düzenlemesi, levha kaidesi, levha üstü ve levha yanları, levhanın etrafında trapez kesitli bir çerçeve biçiminde yerleştirilerek oluşturulmuştur (Şek. 3.17)²⁷⁴. Trapez kesit ile oluşturulan levha üstüne ait diğer bir örnek ise MS 6. yüzyıla tarihlenen Myra-Aziz Nikolaos Kilisesi'nde görülmektedir (Şek. 3.18). Myra Aziz Nikolaos Kilisesi levha örneğinde levhanın üst kısmını oluşturan trapez kesitli düzenleme levha ile monolit işlenmiştir. Levhadaki bu düzenleme levhanın diğer yan yüzlerinde mevcut değildir²⁷⁵.

Şekil 3.17 Olympos Piskoposluk Kilisesi- Nef Ayrımında Kullanılan Levha Yanı Uygulaması (Sertel, 2017: 142, Şek. 51.)

Şekil 3.18 Myra- Aziz Nikolaos Kilisesi, Üst Kısım Trapez Biçimli Levha (Alpaslan, 1998: 244, res. 12.)

²⁷² Chalkia, 2006: taf. 48, fig. 1.

²⁷³ Alpaslan, 1998: 244, res. 1.

²⁷⁴ Sertel, 2017: 142.

²⁷⁵ Levhanın ölçüleri: E: 116, Y: 105, Ü.K.:18, A.K.: 12 cm'dir.

Patara Kent Bazilikası'nda gördüğümüz bu levha uygulamasında, levhanın kullanımında ve bağlantı kurduğu diğer elemanlar ile olan ilişkisinde daha önce rastlamadığımız bir düzenleme olduğu anlaşılmaktadır. Örneklerde gördüğümüz levha uygulamaları, levhaların kesilip sütun kaidesine oturtulması ile ya da levha üstü/kaidesi ve ya yanı gibi parçalar eklenerek sütunlar arasına oturtulduğu görülmektedir. Patara Kent Bazilikası'nda incelenen parçaların yekpare bir düzende işlenmesi, levhaya ait herhangi bir yardımcı yan elemana gerek duymamasını sağlamıştır. Buna göre yalnızca sütun kaidelerinde yuvalar açılmış, levhanın trapez kesitine uygun biçimde düzenlenmiştir. Örneğine henüz rastlanmayan bu tip, Erken Hıristiyanlık Dönemi levha uygulamalarına farklı bir açıdan bakmayı sağlamaktadır.

3.4.2. Trapez Kesitli Levha

Patara Kent Bazilikası'nda yapılan çalışmalarda toplamda 24 adet trapezli kesitli levha parçası ele geçmiştir (Kat. No. 29-52). Parçalardan 18 tanesi, levhaları ile birlikte monolit olarak düzenlenmiştir (Kat. No. 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 52). Üst kalınlığı 15 cm ile 11 cm arasında değişen trapezli bölümler, levhada kullanılan ana kompozisyonu çevreleyen dış bordürlerdir. Parçaların iç levha kalınlıkları ise 6 cm ile 8 cm arasında değişim göstermektedir. Parçaların ön yüzü uzunlamasına bitkisel motiflerden oluşan kompozisyon ile bezenmiştir. Trapez kesitli kısımlarda yer alan kompozisyonda yoğun olarak kıvrık dallar arasında uzanan akantus ve yaprak düzenlemeleri görülürken, Kat. No. 29, 30 ve 31'de yer alan parçalarda ise hem geometrik hem de bitkisel motiflerden oluşan bir düzenleme görülmektedir.

Kat. No. 32 ve Kat. No. 52'de görüldüğü gibi trapez bölümlerinin bezemesiz bırakıldığı, levhada geometrik bezelemenin hakim olduğu örnekler de mevcuttur. Kat. No. 52'de incelenen levhanın trapez bölümü 11 cm, levha ise 6 cm kalınlığındadır. Levhanın kaide/üstüne ait olan parçanın ön yüzünde üstten 4.5 cm, 10 cm ve 7 cm genişliklerinde bezemesiz bölümlerden sonra bezeli kısım yer alır. Levhada yer alan altıgenler 1 cm kalınlığındaki çerçeveler kabartma tekniğinde oluşturulmuştur. Altıgenler arasında kalan üçgen yüzey, iç içe üçgen motifi ile doldurulmuştur. Levhanın solda 2.5 cm genişliğindeki şerit ile iki ayrı kompozisyondan oluştuğu anlaşılmıştır. Restitüsyon çalışmasında levhada altıgen ve kare motiflerin oluşturduğu sekizgen kompozisyon görülmektedir (Çizim 77). Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde benzer kompozisyonlar MS 4. yüzyılın ikinci yarısı – 5. yüzyılın ilk yarısında tarihlenen Kourion Piskoposluk Kilisesi A mekana ait mozaik döşemesinde²⁷⁶, MS 5. yüzyıla tarihlenen İstanbul-Euphemia Kilisesi'nde²⁷⁷, MS 5. yüzyıla tarihlenen Dağpazarı Kilisesi'nde²⁷⁸, MS 5.-6 yüzyıla tarihlenen Gemiler Ada Kilise 1'e ait bir

²⁷⁶ Kondoleon, 2007: 351, fig.1.

²⁷⁷ Naumann ve Belting, 1966: abb. 21-23.

²⁷⁸ Gough, 1975: 155.

mozaik döşemesinde²⁷⁹, MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi'nde²⁸⁰, MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen Arykanda ve Andriake Kiliseleri'nde²⁸¹, MS 6. yüzyıla tarihlenen Myra Aziz Nikolaos Kilisesi'nde²⁸², MS 6. yüzyıla tarihlenen Knidos E Kilisesi nefte yer alan mozaik döşemede²⁸³ görülmektedir. Patara Kent Bazilikası'nda bulunan altıgen ve kare kabartmalarından elde edilen sekizgen düzenleme, incelenen benzer örnek ve motiflerin değerlendirilmesi ile MS 5. ve 6. yüzyıla tarihlendirilebilir.

Kat. No. 32'de yer alan levha parçasının ön yüzü bezemeli, arka yüzü bezemesiz düzgün olarak işlenmiştir. Ön yüzde, 10 cm kalınlığındaki üst kısım trapez kesitli ve traşlıdır. Altında 8 cm genişliğindeki bezemesiz traşlı bir çerçeve yer alır. Çerçevenin içerisinde yivli şerit kabartmalar dairesel formda birbirlerini keser durumdadır. Dairesel bezemelerin iki yanında oluşan boşluğu çizgisel süslemeler doldurmuştur. Birbirini kesen daire motifleri Erken Hristiyanlık Dönemi'nden geç döneme kadar görülen bir motif düzenlemesidir. Erken Hristiyanlık Dönemi'nde Priene Bazilikasına ait bir levhada²⁸⁴, Milet Mezar Kilisesi (Friedhofskirche)'de²⁸⁵, Islada'da MS 6. yüzyıla ait bir kilisede²⁸⁶ görülmektedir. Katalogda yer alan parçalar benzer örnekler ve motif özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Erken Hristiyanlık döneminde sıkça rastlanan bu geometrik motifli levhaları MS 5.-6. yüzyıl aralığında tarihlendirmek mümkündür.

Katalogda yer alan parçalardan bazılarının yalnızca trapezli kısımları kırık halde ele geçmiştir. Kat. No. 38, 40, 42, 43, 50, 51'de yer alan kırık parçaların üst kalınlıkları 13.5 cm ile 10 cm arasında, levhaya geçiş kalınlıkları ise diğer levha parçalarında olduğu gibi 8 cm olarak ölçülmüştür.

Trapez kesitli parçaların tamamında kıvrık dallar arasında uzanan akantus yaprakları görülmektedir. Parçaların ölçü ve motif özelliklerinin değerlendirilmesi ile diğer trapez parçalar ile uyum içinde oluşu, levha üstleri/kaideleri ya da yanları²⁸⁷ işlevi gören parçalar olarak kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Bezeme ve kesit açısından oldukça yakın olan örnek Islada'da bulunan kilisede bulunan levha üstü/kaidesine ait parçadır. MS 6. yüzyıla tarihlenen Islada'daki kilisede ele geçen parça, Patara Kent Bazilikası örneklerinde incelediğimiz gibi trapez kesitli ve üzerinde uzunlamasına işlenmiş kıvrık dallar arasında akantus yaprağı mevcuttur²⁸⁸. Aynı şekilde MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Olympos Piskoposluk Bazilikası'nda görülen trapez kesitli levha ve üzerinde yer

²⁷⁹ Tsuji, 1995: 57, fig. 18.

²⁸⁰ Tiryaki, 2015: 379, fig. 2.

²⁸¹ Tekinalp, 2005: 792, res. 2-3-4.

²⁸² Ötügen, 2006: 536, res. 9.

²⁸³ Love, 1974: 85-110, res. 105; Özgümiş, 1992: 6, res. 7.

²⁸⁴ Westphalen, 1998: 324, abb. 26.

²⁸⁵ Niewöhner, 2016: 199, MK220-MK221.

²⁸⁶ Marksteiner ve Niewöhner, 2004: 47, abb. 19-20-21.

²⁸⁷ Parçaların levhanın üstü/kaidesine ya da yanına ait olup olmadığı net değildir.

²⁸⁸ Marksteiner ve Niewöhner, 2004: 51, abb. 37-38.

alan bezeme, motif, stil, özellikleri ile oldukça benzerdir²⁸⁹. Benzer işlevde levha üstü ya da levha kaidesi gibi parçalar Paros- Hekatontapylani Büyük Kilise²⁹⁰, İstanbul Euphemia Kilisesi²⁹¹, H. Polyuktos Kilisesi²⁹², Atina Askepieion ve Koimeos Kiliseleri²⁹³, Myra Aziz Nikolaos Kilisesi²⁹⁴,nde görülmektedir. Parçalar üzerinde bulunan kıvrık dal arasında yaprak motifi Likya Bölgesi'nde oldukça sık gördüğümüz bir motif düzenlemesidir. Limyra Piskoposluk Kilisesi²⁹⁵, Myra – Aziz Nikolaos Kilisesi²⁹⁶, Alakilise²⁹⁷, Yunanistan-Nikopoli Bazilikası²⁹⁸, Arykanda B Kilisesi²⁹⁹, Batı Asarcık³⁰⁰, Rhodiapolis Kilisesi³⁰¹ örneklerinde kıvrık dallar arası yapraklar ve akantus yaprakları görülmektedir. Patara Kent Bazilikası'nda incelediğimiz trapez kesitli parçaları benzer örnekler, bezeme ve kesitleri ile, MS 5. yüzyılın ikinci yarısı ve 6. yüzyılın başına tarihlenmek mümkündür.

3.4.3. Levha

Patara Kent Bazilikası'nda toplamda 130 adet levha parçası ele geçmiştir. Parçalardan 53 tanesi birbirinin parçası olduğu düşünülerek tek bir katalog numarası ile değerlendirilmiştir Levha parçalarından 2'sinin malzemesi mermer, 128'inin malzemesi ise kireçtaşıdır. Levhaların tamamı parçalar halinde ele geçmiştir.

Levha parçalarını bezeme kompozisyonu bakımından 22'si bitkisel, 23'ü geometrik, 24'ü bitkisel-geometrik, 9'u dini figürlü, 3'ü bitkisel-geometrik-dini, 2'si hayvan figürlü, 4'ü bezemesiz bordür'den, 1 adet diğer olarak adlandırdığımız balık pulu motifinden oluşmaktadır.

Levha parçalarının 47'ü delikli levhalar grubuna girmektedir. Levhaların tamamı kazıma, kabartma, kazıma-kabartma ve kabartma-kazıma-geniş oyma tekniklerinde işlenmiştir.

Patara Kent Bazilikası'nda ele geçen levha parçaları farklı tiplerde ele geçmiştir. Bunlar levhanın orta kısmına ait olan bezemeli levha parçaları, levha altı, üstü veya yanlarına ait olan trapez kesitli levha parçaları ve monolitik levha parçaları olarak incelenmiştir.

Patara Kent Bazilikası levha örneklerinde farklı stillerde haç kompozisyonları karşımıza çıkmaktadır. Dini içerikli bu kompozisyonlardan ilki kesişen daireler içerisinde haç motifleridir. 4

²⁸⁹ Sertel, 2017: res. 50.

²⁹⁰ Bühlmann, 1978: res. 22, 38.

²⁹¹ Naumann ve Belting, 1966: 57, lev. 9.

²⁹² Mathews, 1971: 54, res. 26.

²⁹³ Orlandos, 1954: 125-126, 128-129, 131-133, res. 2,5,7.

²⁹⁴ Alpaslan, 1998: 244-247, res. 1-13.

²⁹⁵ Peschlow, 1984: 417, abb. 6.; Pülz ve Ruggendorfer, 2004: 74, abb. 24.

²⁹⁶ Peschlow, 1990: 217, abb. 2.

²⁹⁷ Grossman ve Severin, 2003: 43-44, taf. 6a-d.

²⁹⁸ Chalkia, 2006: taf. 48, fig. 1.

²⁹⁹ Tekinalp, 2000: lev. 118-125.

³⁰⁰ İşler, 2009: 169, kat. no. 67.

³⁰¹ Tiryaki, 2015: 381, fig. 8.

adet levha parçasında (Kat. No. 65, 66, 67, 68) rastladığımız kompozisyonda kabartma teknikte işlenmiş daireler arasında Malta Haçı bulunur. Malta haçının kolları ince yivler ile hareketlendirilmiştir. Haçın etrafındaki daireyi oluşturan şeritler de ince bir yiv ile ortadan ayrılmıştır (Çizim 81). Likya Bölgesi'nde sıkça rastladığımız kompozisyonun örneklerine Istlada'da MS 6. yüzyıla tarihlenen kilisede³⁰², MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Andriake A Kilisesi'nde³⁰³, MS 5. yüzyılın ikinci yarısı- 6. yüzyıla tarihlenen Olympos Piskoposluk Kilisesi'nde³⁰⁴, MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen Karabel-Asarcık'ta³⁰⁵ ve MS 6. yüzyıl ortalarına tarihlenen Alacahisar Kilisesi'ne ait kuyu bileziği parçalarında³⁰⁶ rastlanır. Levha parçalarının motif, üslup ve teknik özellikleriyle benzer örnekler karşılaştırıldığında MS 5. yüzyıl ve MS 6. yüzyıl aralığına tarihlendirilir.

Levha parçalarında dini motif düzenlemelerinde bulunan diğer bir bezeme ise daire içinde haç kompozisyonlarıdır (Kat. No. 55 ve 56). Çizgisel bezemelerin hâkim olduğu bir daire, daire içerisinde ise sekiz kollu *Christogram* kabartması ve *Rho* haçı levhalarda gördüğümüz bir diğer haç türüdür. *Rho* sembolü, Eski Yunanca “ΧΡΙΣΤΟΣ” olarak adlandırılan İsa'nın isminin kısaltılmışı olarak karşımıza çıkar. Chi (X) ve P (*Rho*) harflerinin oluşturduğu kompozisyon, MS 313 yılından itibaren Hristiyanlık sembolü olarak kullanılmaya başlamış kiliselerde pek çok litürjik malzemede kullanılmıştır. MS 4.-5. yüzyılda sıklıkla çelenk içerisinde ve levhalarda gösterilirken, MS 4. yüzyılın sonlarına doğru kıvrılarak uzanan bir monogram haline gelmiştir. MS 6. yüzyıldan itibaren ise yalnızca “*Rho*” sembol olarak tercih edilmiştir³⁰⁷.

Patara Kent Bazilikası'nda Kat. No. 55'de *Rho* haçı olduğu anlaşılan bir levha parçası tespit edilmiştir. Daire içerisinde kıvrımla uzanan ve ucunda dört yuvarlık yapraklı çiçek motifinin *Rho* haçına ait olduğu anlaşılmaktadır. Kıvrımın bağlandığı noktada kısmen görülebilen habartma ise haç koluna ait olmalıdır. Erken Hristiyanlık Dönemi'nde oldukça sık karşılaştığımız kompozisyon Likya Bölgesi'nde, Karabel Asarcık'ta³⁰⁸, Limyra'da³⁰⁹, Olympos Mozaikli Yapı'da³¹⁰ ve Olympos Piskoposluk Kilisesi'nde³¹¹ mevcuttur. Motif, üslup, teknik öz karşılaştırılması sonucunda Patara Kent Bazilikası'nda yer alan parçalar MS 5. yüzyılın ikinci yarısı – MS 6. yüzyılın başlarına tarihlenebilir.

Patara Kent Bazilikası'nın trikonkhos mekanından ele geçen Kat. No. 64'de yr alan parça, levhalar içerisinde kutsal bir sahne canlandırılan tek levha olarak değerlendirilmiştir. Levha

³⁰² Marksteiner ve Niewöhner, 2004: 48-49, abb. 23-24.

³⁰³ Tekinalp, 2000: lev. 178.

³⁰⁴ Sertel, 2017: 258, kat. no. 84.

³⁰⁵ İşler, 2009: 136, kat. no. 16.

³⁰⁶ İşler, 2016b: 21, şek. 24.

³⁰⁷ *Rho* sembolünün detaylı açıklaması için bk: Spitzing, 1989: 196-197.

³⁰⁸ Harrison, 1963: 134, fig. 13; Hellenkemper ve Hild, 2004: res. 244.

³⁰⁹ Pülz ve Ruggendorfer, 2004: 70-73, abb. 18- abb. 23.

³¹⁰ Uçkan, 2010: res. 6.

³¹¹ Sertel, 2017: kat. no. 68, 70, 82.

parçasında daire içerisinde haç koluna ait olduğu düşünülen kabartmalar mevcuttur. Haçı saran daire çerçevenin dışında, tek bir daldan uzanan iki gelincik(?) ve beş adet alt alta sıralanmış tomurcukları görülmektedir. Levha parçasında tomurcuklarla bir bütün kompozisyon oluşturan kabartma teknikte işlenmiş inci yivli şeritler yer alır. Dalga motifi olduğu düşünülen motifler, gelincik tomurcuklarına doğru hareket halindedir. Gelincik ve dalga motifini değerlendirilmesi sonucunda, levhada bir vaftiz sahnesinin canlandırıldığı düşünülmüştür. Erken Hıristiyanlık Dönemi'nden 14. yüzyıla kadar İsa'nın vaftiz edilme betimlemeleri sıklıkla görülmektedir. Örneğin, MS 4. yüzyıla tarihlenen Ravenna Arian Vaftizhanesi kubbesinde gördüğümüz vaftiz sahnesinde bir çelenk içerisinde İsa yarı bedenine kadar suyun içerisinde resmedilmektedir³¹². Orta Bizans Dönemi (843-1204)³¹³ örneklerinde ise Montreale Katedrali'nde yer alan bir mozaikte İsa'nın kara ile denizi ayırma sahnesinde³¹⁴ ve Geç Bizans Dönemi (1261-1453)'ne³¹⁵ tarihlenen Rouen Arkeoloji Müzesi'nde bir vaftiz kabartmasında³¹⁶ görülmektedir. Patara Kent Bazilikası'nda incelenen levha parçasında gördüğümüz ince yivlerle oluşturulmuş dalga betimlemesinin vaftiz sahneleri ve diğer benzer örneklerden yola çıkarak MS 5.-6. yüzyıla tarihlendirmek mümkün görünmektedir.

Patara Kent Bazilikası'nda tespit edilen levhalarda bitkisel motifler sıklıkla kullanılmıştır. Kıvrık dal arasında yaprak çeşitlemelerinin yoğun kullanıldıkları levhaların yanı sıra dört yuvarlak yapraklı çiçek çeşitlemeleri de mevcuttur. Çiçek motifleri iki türlü bezeme olarak karşımıza çıkmaktadır: Çift sıra yaprak sırası ile oluşturulmuş yuvarlak yapraklı çiçek motifi (Kat. No. 74, 75, 77, 86, 96) ve tek sıra yapraktan oluşan dört yuvarlak yapraklı çiçek motifleri derin kabartma teknikte işlenmiştir. Benzer örnekleri Likya Bölgesi'nde yaygın olarak kullanılmıştır. Özellikle Limyra'da³¹⁷ ve Rhodiapolis Kiliseleri³¹⁸ levhalarında rastlanan çiçek motifi, Kat. No. 75 ve 86 gördüğümüz çiçek motifleri ile önemli ölçüde benzerlik göstermektedir. Kat. No. 108' de gördüğümüz üç yapraklı yonca motifi ise kazıma teknikte işlenmiştir. Oldukça sade bir görünüme sahip olan yonca motifinin bir benzer örneğine rastlanmamıştır. Kat. No. 108, malzeme, ölçü ve üslup özellikleri bakımından incelendiğinde yapının mimari verileri de dikkate alınarak MS 5. ve 6. yüzyıl aralığına tarihlenebilir.

Likya Bölgesi'nde oldukça sık kullanılan bir diğer bitkisel motif türü kıvrık dal arasında yaprak, tırtıklı yaprak, akantus yaprakları ve yaprak çeşitlemeleridir (Kat. No. 61, 62, 71, 74, 76, 87, 101, 104, 105, 106, 107, 115, 116, 118, 124, 125, 129, 130, 131, 132, 134.). Patara Kent Bazilikası levhalarında kıvrık dal arasında yaprak çeşitlemeleri, stilize edilmiş yapraklar ve akantus yapraklarından oluşan sıralı düzenleme genellikle levhaların bordürlerini oluşturan kısımlarda

³¹² Beckwith, 1970.

³¹³ Ousterhout, 2008: 19.

³¹⁴ Patricos, 2014: 36.

³¹⁵ Ousterhout, 2008: 19.

³¹⁶ Grabar, 1971: 755, fig. 12.

³¹⁷ Pülz ve Ruggendorfer, 2004: 70, abb. 2.

³¹⁸ Tiryaki, 2015: 381, 382, fig. 6, 7, 10.

uzunlamasına yer almaktadırlar. Akantus yaprakları Erken Hristiyanlık Dönemi boyunca yoğun olarak kullanılan bir motif türüdür³¹⁹. MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen benzer örnekler arasında Andriake B Kilisesi³²⁰, Limyra³²¹, Istlada levha üstü/kaidelerinde³²² ve Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi³²³, Myra Aziz Nikolaos Kilisesi³²⁴, Aperlai- Kökburnu'daki kilisede³²⁵ ve Yunanistan'dan Nicopoli D ve B Bazilikası levhaları³²⁶ sayılabilir. Ayrıca tırtıklı yaprak çeşitlemesinin benzer örneğine MS 5. yüzyılın sonu 6. yüzyılın başına tarihlenen Gemiler Ada III kilisede altar tabanındaki bordür düzenlemesinde rastlanır³²⁷. Belirtilen örneklerdeki yer alan parçalar ile katalogta incelenen levha parçaları motif özellikleri açısından değerlendirilmişlerdir. Katalogta bitkisel bezemeler grubunda yer alan bu parçalar MS 5.- 6. yüzyıla aralığına tarihlenebilir.

Levhalarda yoğun olarak gördüğümüz bir diğer kompozisyon ise geometrik motiflerdir. Patara Kent Bazilikası örneklerinde toplamda 23 adet levha parçasında geometrik bezeme tespit edilmiştir. (Kat. No. 59, 60, 63, 69, 70, 83, 89, 91, 93, 97, 103, 103, 104, 105,). Kat. No. 59'da ve Kat. No. 60 yer alan parçalar, tıpkı trapezli levhalarda gördüğümüz örnekler arasındaki Kat. No. 52'de olduğu gibi, altıgenler ve kare bezemelerinden oluşturulmuş sekizgen kompozisyonlardan oluşturulmuştur. Parçalar restitüe edildiğinde, levhanın ana motifinin altıgen ve kare motiflerin oluşturduğu sekizgen kompozisyona sahip olduğu anlaşılmaktadır (Çizim*). Erken Hristiyanlık Dönemi'nde levha ve benzer kompozisyonlar İstanbul- Euphemia Kilisesi'nde³²⁸, Kourion Piskoposluk Kilisesi A mekana ait mozaik döşemesinde³²⁹, Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi'nde³³⁰, Arykanda ve Andriake Kiliseleri'nde³³¹, Myra Aziz Nikolaos Kilisesi'nde³³², Dağpazarı Kilisesi'nde³³³, Gemiler Ada Kilise 1'e ait bir mozaik döşemesinde³³⁴, Knidos E Kilisesi nefte yer alan mozaik döşemede³³⁵, Alakent Kilisesi'nin bir kornişinde³³⁶ görülmektedir. Benzer örnek ve motiflerin değerlendirilmesi ile altıgen ve kare kabartmalarından elde edilen sekizgen düzenleme MS 5. ve 6. yüzyıla tarihlendirilir.

³¹⁹ Doğan, 2003: 188; Akantus bitkisi Akdeniz iklim şartlarında kendiliğinden yetişen bir bitkidir. Büyük ve koyu yeşik renkli yapraklar gövdeye bağlı olarak çiçeği alttan sarmaktadır. Detaylı bilgi için bk: Gündüzalp, 1976: 448-449.

³²⁰ Tekinalp, 2000: 106-107-111, kat. No. 54, kat. No. 65, lev. 118-125.

³²¹ Pülz ve Ruggendorfer 2004: 70, 72, abb. 18, 22, 23.; Peschlow, 1984: 417, abb. 6.

³²² Marksteiner ve Niewöhner, 2004: abb. 26, 37-38.

³²³ Tiryaki, 2012: fig. 5-6, 9-10, 13-14.

³²⁴ Peschlow, 1990: 217, abb. 2.

³²⁵ Grossman ve Severin, 1981: 105.

³²⁶ Chalkia, 2006: taf. 48, fig. 1, 3.

³²⁷ Asano, 1998: fig. 12.

³²⁸ Naumann ve Belting, 1966: abb. 21-23.

³²⁹ Kondoleon, 2007: 351, fig.1.

³³⁰ Tiryaki, 2015: 379, fig. 2.

³³¹ Tekinalp, 2005: 792, res. 2-4.

³³² Ötügen, 2006: 536, res. 9.

³³³ Gough, 1957: 155.

³³⁴ Tsuji, 1995: 57, fig. 18.

³³⁵ Love, 1974: 85-110, res. 105; Özgümüş, 1992: 6, res. 7.

³³⁶ Tiryaki, 2018: 137, fig. 6-7.

Kat. No. 69 ve 70'de kazıma tekniğinde işlenmiş iç içe geçmiş üçgen motifleri görülmektedir. Oldukça sade formda işlenen bu levhanın benzer örneklerine Andriake A-B ve D Kiliseleri'nde³³⁷ rastlanır. Üslup ve motif özellikleri bakımından benzer örneği ile karşılaştırıldığından MS 5.-6. yüzyıla tarihlendirmek mümkündür.

Kat. No. 83, 88, 89, 91, 97, 103, 126'a ait parçalarda yer alan kompozisyon ise birbirini kesen daire çeşitlemeleridir. Daire kabartmalarını oluşturan şeritler ortasından bir yiv ile ayrılmışlardır. Patara Kent Bazilikası'nda gördüğümüz birbirini kesen daire çeşitlerinin benzer örneklerini Likya Bölgesi'nde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Birçok farklı uygulaması bulunan dairelerden oluşan levha türleri Erken Hristiyanlık Dönemi içerisinde değerlendirilmektedir. MS 5. yüzyıla tarihlenen Islada'da bir kilisede³³⁸, MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen Andriake A-B Kiliseleri'nde³³⁹ görülen kompozisyonlar araştırmacılar tarafından üslup, motif ve mimari veriler açısından değerlendirilerek MS 5. yüzyılın ikinci yarısı ve MS 6. yüzyıl olarak değerlendirilmiştir. Patara örneğinde de bu tarihlendirmenin kabul görmesi mümkündür.

Erken Hristiyanlık Dönemi'nde yoğun olarak karşımıza çıkan bir diğer grup ise bitkisel-geometrik kompozisyonların bir arada kullanıldığı levhalardır. Patara Kent Bazilikası'nda bitkisel-geometrik bezemeler barındıran toplamda 24 adet parça tespit edilmiştir (Kat. No. 54, 55, 57, 61, 62, 73, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 84, 85, 86, 90, 92, 95, 98, 99, 100, 101, 104). Parçalarda ağırlıklı olarak iç içe geçmiş daireler arasında sivri yaprak motifleri ve dört yuvarlık yapraklı çiçekler ön plandadır. Kabartma ve kazıma teknikte işlenen levha parçalarının özellikle bordür kısımlarında kıvrık dal arasında yaprak motifleri, bordür dışında ise geometrik motifler yer almaktadır. Kat. No. 57 ve 54'e ait levha parçaları iki ayrı kompozisyon içermesi açısından önem taşımaktadır. Kilisenin atrium alanından ele geçen Kat. No. 57'ye ait levha parçasının ortasında 2 cm genişliğinde dikey bir şerit yer alır. Bu şerit levhada iki farklı kompozisyon için çerçeve görevi görmektedir. Şeridin sağında içi çizgisel süslemeler ile hareketlendirilen daire formunda band, bandın iç kısmında ise çift sıra yapraklı çiçek motifleri görülmektedir. Bandın dış köşesinde ise dairenin iç kısmındaki çiçek motifine göre daha ufak boylarda dört yuvarlık yapraklı çiçek motifleri yer alır. Aynı levhaya ait diğer kompozisyonda ise geometrik motiflere ağırlık verilmiştir. İnce yivlerle ayrılmış şeritlerden oluşan daireler birbirini keser pozisyonundadır. Kilisenin kuzey transept alanından ele geçen Kat. No. 54'e ait levha parçasında da iki ayrı kompozisyon görülür. 5 cm genişliğindeki birbirini kesen kıvrımlı bordürler iki kompozisyonu birbirinden ayırmıştır. Birbirine dolanmış olan iki bordürün üzerinde spiral motifler ve çizgisel figürler birbirini takip eder. Sağda 2.5 cm genişliğinde çift sıra şerit kabartmalar tam bir daire oluşturmadan kıvrımlarla birbirlerini keser haldedir. Kıvrımların arasında

³³⁷ Tekinalp, 2000: 220,107, kat. no: 56-57.

³³⁸ Marksteiner ve Niewöhner, 2004: 48 -49, abb. 23-24.

³³⁹ Tekinalp, 2000: kat. no. 67.

kalın damarlarla detaylandırılmış sivri uçlu yaprak motifleri görülür (Çizim 78). Birbirini kesen kıvrımlı daire motifinin benzer örneğine Erken Hıristiyanlık Dönemi'ne tarihlen Priene Bazilikası levhasında³⁴⁰, Berlin- Bode Müzesi'nde bir levhada³⁴¹ ve D'Anchiasmos Kilisesi'nde³⁴² rastlanır. Kat. No. 99, 100a ve 100b'de yer alan levhalar ölçü, malzeme ve motif bakımından birbirlerine uyumludurlar. Birbirini kesen daire içerisinde yer alan çiçek motifinin bir örneğini, mimari verilere dayanarak MS 6. yüzyıla tarihlenen Istlada Kilisesi'nde görmek mümkündür³⁴³. Benzer örneklerden yola çıkarak belirtilen levhalar, MS 5 yüzyılın ikinci yarısı ve 6. yüzyıl başlarına tarihlenmek mümkündür.

Patara Kent Bazilikası levha parçalarında bitkisel, geometrik ve dini motiflerin bir arada kullanıldıkları kompozisyonlar görülmektedir. Kat. No. 53, Kat. No. 58 ve Kat. No. 74'te belirtilen motif türlerini bir arada bulunduran örneklerdir. Kat. No. 53'te daire içerisinde *christogram* kabartmasının 4 kolu mevcuttur (Çizim 76). Latin haçından oluşan kabartmanın kollarında çizgisel süslemeler yer alır. Dairenin dışında birbirini kesen dairesel kabartmalar içerisinde detaylandırılmış sivri uçlu yaprak motifleri vardır. Dairelerin etrafı 4 cm genişliğinde içerisinde spiral-çizgisel süslemelerin olduğu bir bordür ile çevrelenmiştir. Tüm motifler kabartma ve kazıma tekniğinde işlenmiştir. Levhada yer alan kabartmaların kenarlarında ince uçlu matkap izlerine rastlanır. Kat. No. 74'de yer alan levhada ise daire içerisinde haç motifi ve etrafında dört yuvarlak yapraklı çiçek motifi, daire dışında ise birbirini kesen daireler olduğu anlaşılan geometrik bezemeler görülmektedir. Kat. No. 58'de kazıma tekniğinde daire içerisinde Latin haçı ve etrafında stilize edilmiş çiçek motifleri yer almaktadır (Çizim 80). Her üç levhada da bütüncül olarak kullanılan bitkisel, geometrik ve dini kompozisyonlar Erken Hıristiyanlık dönemi örnekleri ile benzerlik gösterir. Daire içerisinde çiçekli haç bezeme örneklerine Limyra Piskoposluk Kilisesi'nde³⁴⁴ rastlanan bir levha parçası ile oldukça benzer özelliklere sahip olması sebebiyle dikkat çekici niteliktedir. Benzer özellikleri ile diğer Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi'nde³⁴⁵ rastlanır. Her üç levha da motif, üslup ve benzer örneklerden yola çıkarak MS 5.- 6. yüzyıla tarihlenir.

Patara Kent Bazilikası çalışmalarında, kilisenin farklı mekanlarından toplamda 47 adet farklı kompozisyonlar içeren delikli levha düzenlemesi tespit edilmiştir (Kat. No. 104, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134, çift yönlü Kat. No. 124 ve 115, Malta Haçı motifi için: Kat. no. 122)

³⁴⁰ Westphalen, 1998: taf. 43, res. 4.

³⁴¹ Niewöhner, 2016: 199, MK220-MK221.

³⁴² Lako, 1991: 176, tab. XVI.

³⁴³ Marksteiner ve Niewöhner, 2014: 47, 51, abb.22,36.

³⁴⁴ Peschlow, 1984: 419, abb. 9; Öztaşkın, 2013: 349.

³⁴⁵ Tiryaki, 2012: 514, fig. 15-16.

Levha parçalarından Kat. No. 123, 124 ve 125'e ait parçaların delikli haç motifinden oluştuğu anlaşılmıştır. Ölçü, teknik, malzeme ve motif özellikleri açısından birbirinin parçası olduğu düşünülen parçalar Malta haçına ait dört kolun kare bir çıtaya bağlanması ile oluşturulmuştur. Kare biçimdeki çitlere bağlanan kolun diğer yanında dairesel uzanan başka bir şerit görülmektedir. Levhanın tamamı muhtemelen daire ve kare motifleri arasına yerleşen haç Malta Haçı kompozisyonu içermektedir. Haç kolunun uç kısmı ince yivler ile hareketlendirilirken bordür kısmı bezemesiz bırakılmıştır. Benzer bir örneği MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen Andriake B Kilisesi'nde çapraz çitlerle altıgene bağlanmış halde³⁴⁶ ve MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Olympos Piskoposluk Kilisesi'nde ise daire içerisinde haç³⁴⁷ kompozisyonu olarak bulunmaktadır.

Kat. No. 104, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120'e ait delikli levha her iki yönden bezemeli olan levhalar altıgenlerden oluşmaktadır. Altıgenin köşedeki birleşim yerinde iç içe yerleştirilen üçgen motifler yer almaktadır. Kat. No. 115'de görüldüğü üzere levhanın bir yüzünde yer alan bordürde kazıma teknikte ince yapraklı bitkisel motifler görülürken, diğer yüzünde kabartma teknikte işlenmiş üç sıra halinde başak motifleri görülmektedir. Başak motifi, ökaristinin bir sembolü olarak bilinmektedir³⁴⁸. Likya Bölgesi'nde MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen Dereagzı Kilise'sine ait bir levhada³⁴⁹ ve Muskar'da MS 6. yüzyıla tarihlenen bir levhada³⁵⁰, Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi levhasında³⁵¹, MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Andriake B Kilisesi'ne ait bir levhada³⁵² bulunmaktadır.

Kat. No. 116 'nın bir yüzünde kıvrık dallar arasında yaprak motifleri görülürken, Kat. No. 117'de ise ön ve arka yüz bordürleri bezemesiz bırakılmıştır. Belirtilen levhalar 8 cm kalınlıktadır. Parçaların ölçü, malzeme ve motif düzenlemesi bakımından birbirine ait olduğu düşünülmüştür. Altıgenlerin oluşturduğu sekizgen kompozisyonlar delikli levhalarda sıkça görülmektedir. Altıgen kompozisyonlardan oluşan motif düzenlemeleri Erken Hıristiyanlık Dönemi örneklerinde özellikle MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen levhalarda karşımıza çıkmaktadır. MS 6. yüzyıla tarihlenen İstanbul, Euphemia Kilisesi templon levhasında³⁵³, MS 6. yüzyıla tarihlenen Myra Aziz Nikolaos Kilisesi'nde³⁵⁴ ve MS 5. yüzyılın sonu 6. yüzyılın başına tarihlenen Andriake B ve D Bazilikası'nda bir levhada³⁵⁵ benzer düzenlemelere rastlanmaktadır. Likya bölgesinde altıgenlerden oluşan sekizgen kompozisyonların mozaik kompozisyonlarda taş eserlerde gördüğümüzden daha erken tarihlerde

³⁴⁶ Tekinalp, 2000: lev. 122, kat. no. 60.

³⁴⁷ Sertel, 2017: kat no. 95.

³⁴⁸ Ferguson, 1959: 16.

³⁴⁹ Morganstern, 1993: 80, res. no. 13-6.

³⁵⁰ Grossmann ve Severin, 2003: 32, res. no. 12d.

³⁵¹ Akyürek ve Tiryaki, 2010: 391, res. 4, 5, 6.

³⁵² Tekinalp, 2000: 107, 111, kat. No. 56, 64, lev. 120, 124.

³⁵³ Naumann ve Belting, 1966: abb. 21.

³⁵⁴ Ötügen, 2006: 536, res. 9.

³⁵⁵ Tekinalp, 2000: lev. 55, 57, 59, D kilisesi için bk: lev. 151 –DP16.

gelişim gösterdiği söylenebilir. Örneğin MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen Gemiler Adası ve Knidos E Kilisesi'nin yan nefinde yer alan bir mozaik düzenlemesinde³⁵⁶, Arykanda'da MS 5. yüzyıla tarihlenen bir mozaikte³⁵⁷ rastlanmaktadır. Erken Hristiyanlık Dönemi'ne tarihlenen örnekler doğrultusunda, Patara Kent Bazilikası'nda ele geçen altıgenlerden oluşan sekizgen kompozisyonları MS 5. ve 6. yüzyıl aralığına tarihlemek mümkündür.

Delikli levha olarak düzenlenen bir başka grup ise ızgara biçiminde olan levha parçalarıdır (Kat. No.127 ve 128). Kat. No. 127'de yer alan parça levhanın üst ya da yan kenarına aittir. Levha iç kısmında yarım dairelerden ayrılan 5 cm ve 2.5 cm genişliğinde, 8 cm kalınlığındaki kollar ile genişlemektedir. Toplamda sekiz koldan oluşan ızgara tipi levha örnekleri Likya Bölgesi Erken Hristiyanlık Dönemi kiliselerinde rastlamak mümkündür. MS 5. ve 6. yüzyıla tarihlenen Andriake Kilisesi'nde³⁵⁸, MS 6. yüzyıla tarihlenen Myra Aziz Nikolaos Kilisesi'nde³⁵⁹, Anadolu dışında ise MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen Cezayir-Salsa Kilisesi'ne ait levhanın restitüsyon çiziminde³⁶⁰ görülmektedir. Parçalar benzer örnekler doğrultusunda ve geometrik düzenleme ile bağlantılı olarak MS 5. – 6. yüzyıla tarihlenir.

Levhalarda rastlanan diğer bir motif hayvan figürleridir. Hayvan figürlü kompozisyonlar Erken Bizans Dönemi'nden geç dönemine kadar hem başkentte hem tüm Hristiyanlık merkezlerinde karşımıza çıkmaktadır³⁶¹. Kat. No. 109'da yer alan parçada ince kabartma teknikte işlenmiş stilize balık figürü yer almaktadır. Hristiyanlık sembolleri arasında sıkça kullanılan balık figürü Erken Hristiyanlık döneminden itibaren karşımıza MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi payesinde³⁶² ve MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen Limyra Piskoposluk Kilisesi'nde³⁶³ karşımıza çıkmaktadır. Parçaların benzer örnek ve motif özellikleri açısından değerlendirerek MS 5.-6. yüzyıla tarihlemek mümkündür. Diğer bir hayvan figürü ise Kat. No. 110'da yer alan vahşi hayvan kabartmasıdır. Sol bacağı önde, sağ bacağı arkada olan figürde pençeleri beşer oyuk ile gösterilmiştir. Kabartma teknikte işlenen motif benzer örneklerden yola çıkarak vahşi hayvan olarak değerlendirilmiştir³⁶⁴. Myra Aziz Nikolaos Kilisesi'nde rastladığımız benzer örnekte de yalnızca hayvanın bacak kısmı ele geçmiştir. U. Peschlow Myra Aziz Nikolaos Kilisesi'nde ele geçen parçayı

³⁵⁶ Gemiler Adası için bkz: Tsuji, 1995: 57, fig. 18, Knidos'da bulunan mozaik düzenlemesi için bk: Love, 1974: 85-110, res. 105; Özgümüş, 1992: 6, res. 7.

³⁵⁷ Bayburtluoğlu, 1982: 179.

³⁵⁸ Tekinalp, 2000: 110, levha 119, kat. no. 61-62.

³⁵⁹ Alpaslan, 2006: taf. 5, fig. 9.

³⁶⁰ Holdzinger, 1909: fig. 141-9.

³⁶¹ Alpaslan, 2003: 193.

³⁶² Tiryaki ve Akyürek, 2010: 403, res. 9,13-14.

³⁶³ Pülz ve Ruggendorfer, 2004: 71, abb.19.

³⁶⁴ Mücadele sahnelerinde genel olarak aslan görülmektedir. Vahşi aslan figürleri içeren sahneler için bk: Rice 1975: 17, lev. 6a,6b,6c,6d,7a.

Orta Bizans Dönemi'ne³⁶⁵, S. Alpaslan parçayı motif ve üslup açısından MS 9. – 10. yüzyıla tarihlendirmektedir³⁶⁶.

Levhelerde kullanılan diğer bir kompozisyon ise balık pulu olarak adlandırılan motiftir (Kat. No. 111). Kilisenin atrium alanından ele geçen parça, ince yivlerle ayrılmış balık pulu biçimindedir. Motif, kazıma teknikte kabaca işlenmiş olarak görülmektedir. Levhanın benzer örneklerine Erken Hıristiyanlık Dönemi'ne tarihlenen Priene Bazilikası'nda³⁶⁷, Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi'nde³⁶⁸, Limyra Piskoposluk Kilisesi'nde³⁶⁹, Myra Aziz Nikolaos Kilisesi'nde³⁷⁰, Andriake'de³⁷¹, Arykanda Nekropolis Kilisesi'nde³⁷², Günağı Kilisesi'nde³⁷³, Alahan Manastırı'nda³⁷⁴, Hierapolis'te³⁷⁵, İstanbul Odalar Camii'nde³⁷⁶, Anadolu dışında ise Yunanistan-Olympia Bazilikası'nda³⁷⁷, D'Anchiasmos Kilisesi'nde³⁷⁸ ve Cezayir- Tipaza'da Salsa Bazilikası'nda³⁷⁹ rastlamak mümkündür. Patara Kent Bazilikası'ndaki balık pulu motifi olarak bulunan tek örnektir. Parça, Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde rastlanan örneklerden yola çıkarak levha MS 5.- 6. yüzyıla tarihlenir.

Yapıda ele geçen diğer levha parçaları trapez kesitli levhalardır. Bizans kiliselerinde trapez kesitli levha parçaları genellikle kilisenin galeri korkuluğunda, nefleri ayıran paye ve sütunlar arasında levhaların üst ya da kaidesine ait parçalardır. Patara Kent Bazilikası'nda in situ halde bulunmayan levha parçaları, yoğunlukta kuzey ve güney transept, kuzey yan nefte ele geçmiştir. Kilise içerisinde kullanım yerleri kesin olarak bilinmese de nef ayrımlarında ele geçen veriler doğrultusunda trapezli parçaların kuzey ve güney nef ayrımlarında kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır.

3.4.4. Restitüsyon Önerileri ve Genel Değerlendirme

Patara Kent Bazilikası'na ait katalogda yer alan levha parçalarının incelenmesi ve kazı çalışmaları sonucunda elde edilen veriler neticesinde, kuzey-güney yan nef ile transept kolları

³⁶⁵ Peschlow, 1990: taf. 41-6.

³⁶⁶ Alpaslan, 1999: res. 45, kat. no. 46.

³⁶⁷ Westphalen, 1998: 317, abb. 21, kat. no. 66-67.

³⁶⁸ Tiryaki, 2012: 380, fig. 3.

³⁶⁹ Peschlow, 1980: 413.

³⁷⁰ Alpaslan, 1996: 190, 466.

³⁷¹ Tekinalp, 2000: kat. no. BP46, lev. 123.

³⁷² Tekinalp, 2006: 791, res. 1.

³⁷³ İşler, 392, şek. 25.

³⁷⁴ Gough, 1985: 80, res. 28.

³⁷⁵ Parman, 2002: lev. 139.

³⁷⁶ Westphalen, 1996: taf. 39,1.

³⁷⁷ Christern, 1977: 172-180.

³⁷⁸ Lako, 1991: 176, tab. XVI.

³⁷⁹ Holtzinger, 1909: fig. 141.

arasında farklı mimari düzenlemeler olduğu anlaşılmıştır. Bu düzenlemelerde ortak malzeme olarak kullanılan levhalar, kilisenin nef ve transept kolları ayrımında farklı tiplerde görülmektedir.

Patara Kent Bazilikası'nda, kuzey ve güney nef naos'tan stylobat üzerine yerleştirilen sütun kaidesi, sütun, balüster ve levhalarla ayrılmıştır. Sütunlar naos'u ayıran stylobatlar üzerinde doğu batı yönünde yerleştirilmişlerdir. Sütun kaidelerindeki levha olukları, kuzey ve güney neflerin transept koluna geçişini sağlayan L biçimli payelerde görünen levha izleri, nef ayrımında kullanılan levhalar hakkında önemli ip uçları sunmuştur. Farklı tipteki ve yüksekliklere sahip toplamda beş adet sütun kaidesinde plinthos bölümünden başlayan dik açılı, trapez kesitli oluklar mevcuttur. Sütun kaidelerinde 12 – 15 cm genişliğindeki levha olukları, katalogda inceleme altına aldığımız “monolitik levha” ve “trapez kesitli levha” ların kalınlık ölçüleri ile uyum içerisindedir. Kuzey ve güney neflerin transept kollarına geçişte yer alan L payelerdeki mevcut levha izleri 9-15 cm genişliktedir. L payelerdeki gördüğümüz bu levha izleri, trapez kesime uygun olarak işlenmiştir. Stylobat bloklarının üzerinde levhanın statik dengesini sağlayacak kenet deliklerinin veya oluk izlerinin mevcut değildir. Sütun kaidelerinde ve L payelerde görünen trapezoidal kesim levha oluklarının değerlendirilmesi sonucunda, kilisede ele geçen monolitik ve trapez kesitli levha parçalarının kullanım yerlerinin kuzey ve güney yan nef ayrımı olduğu anlaşılmıştır.

Nef ayrımını sağlayan 0.60 cm genişliğindeki stylobatların naos zemininden yüksekliği 0.10 cm'dir. Restitüsyon çalışmaları sonucunda elde edilen sonuca göre nef ayrımında kullanılan levha yaklaşık 1.50 cm'dir (Çizim 76). Buna göre stylobat ve levha ile birlikte yaklaşık 1.60 m yüksekliğinde bir nef ayrımı olduğu anlaşılmaktadır. Bu mimari uygulama ile yan neflerden orta nefe geçiş engellenmiştir. Ancak, levhalar yardımıyla fiziksel geçiş engel olan bu düzenleme yan neflerden naosa doğru görüş açısını engellememiştir³⁸⁰.

Transept kolları ve onu çevreleyen yan koridorlar ise stylobat üzerine oturtulmuş altıgen postamenler ve aralarına yerleştirilen levhalar aracılığıyla oluşturulmuştur. Bu düzenlemeyle transept ve yan koridorların mekânsal ilişkilerine mesafe koyulmuştur. Kuzey transept kolunda bir adet, güney transept kolunda iki adet postament, trikonkhos mekânında altar olarak kullanılan postament olmak üzere, kilisede toplamda 4 adet altıgen postament günümüze ulaşmıştır. Güney transept kolunda yapının ikinci mimari evresinde eklenen duvarın içinde kalan postament ile duvar payesi birbirine 3 m mesafede yer almaktadır. Stylobat üzerinde yer alan ikinci postament ile L payenin birbirine olan mesafe 2. 80 m'dir. Postamenler arasında yapılan mesafe duvar örgüsünde yer alan

³⁸⁰ Efez Aziz Ioannes Kilisesi'nde naos bölümü ile yan nef arasındaki görüşü engellemek için sütunlar arasına perde sisteminin kullanıldığı bilinmektedir (Peschlow, 2006: 62.) Patara Kent Bazilikası'nda da aynı sistem kullanılmış olma ihtimali üzerine düşünülmüş, ancak nefler arasında kullanılan sütunlarda perde sistemi için gerekli kenet izlerine tüm sütunlarda rastlanmamıştır.

postament ile diğer postament arası 1.70 m'dir. O halde güney transept stylobatı üzerinde toplam postament sayısı 2 adet olmalıdır.

Güney transept kolu 35 cm yükseklikteki stylobat ile yan koridorlardan ayrılmıştır. Güney transeptte yer alan postamenlerden elde edilen veriler doğrultusunda, stylobat üzerine altıgen postamentler yardımı ile yerleştirilen levhalar düz bir kesite sahiptir. Postamenlerin levha olukları 10 cm genişliğinde ve 52-75 cm yükseklikte, güney L payede görünen levha izi 1.08 m yüksekliktedir. Güney transept kolu boyunca levhalar ve stylobatlar ile oluşturulan yükseklikliğin yaklaşık olarak 1.23 m olduğu düşünülmektedir. Bu ölçü, tıpkı kuzey-güney nef ayrımında olduğu gibi geçişe kapalı, ancak görüşe açık olarak düzenlendiğini göstermektedir.

Patara Kent Bazilikası'nda kuzey-güney transept kollarında düz kesitli levha parçaları kullanılmış olmalıdır. Katalogda "levha" başlığında incelenen düz kesitli parçaların (Kat. No. 71, 72, 80, 112 ve 113) transept kollarına ait olabileceği düşünülmektedir. Postamentlerde yer alan levha olukları ve güney transept kolunda yer alan levha izi de bu veriyi doğrulamaktadır.

Likya Bölgesi'nde sütunlar arasında levha düzenlemesi ile geçişin engellendiği Erken Hristiyanlık Dönemi'ne ait kiliseler arasında MS 5.- 6. yüzyıla tarihlenen Ksanthos Akropol Kilisesi, MS 5.- 6. yüzyıla tarihlenen Andriake Kilisesi, MS 5. yüzyıla tarihlenen Günağı Kilisesi ve Arneai B Kilisesi³⁸¹ gösterilebilir. Özellikle plan kurgusu ile Patara Kent Bazilikası'yla benzer özellik gösteren MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Olympos Piskoposluk Kilisesi³⁸² ve Perge A Bazilikası'nın³⁸³ da nef ayrımlarında da farklı teknikte fakat benzer levha uygulamaları görülmektedir.

Patara Kent Bazilikası'nda ele geçen levha parçalarında görünen motiflerin oluşturduğu kompozisyon biçimleri, benzer örnekler örnekleri ile motif, malzeme, ölçü ve teknik özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Kazı çalışmalarında ele geçen levha parçaları kilisede dağınık bir şekilde bulunmuştur. İn situ parçanın olmaması nedeniyle, yapının içerisindeki kullanım yerleri arkeolojik izler ve benzer kullanımların incelenmesi doğrultusunda saptanmaya çalışılmıştır. Benzer örnekleri ile birlikte incelenen levha parçaları, Likya Bölgesi'ndeki Erken Hristiyanlık Dönemi'ne tarihlenen kiliselerde ele geçen levha parçaları ile uyumlu olduğu görülmüştür. Dini, geometrik, bitkisel, dini-geometrik-bitkisel, geometrik-bitkisel, delikli levhalar grubunda incelediğimiz parçalar büyük oranda MS 5. ve 6. yüzyıl aralığına tarihlenmektedir. Kat. No. 110'da gördüğümüz levha, Patara Kent Bazilikası'nda ele geçen en geç tarihli levha parçasıdır. MS 9.-10. yüzyıl örnekleri ile benzerlik gösteren levha parçası, kilisenin trikonkhos mekânın yapım ve kullanım sorunlarıyla ilgili fikir sunabilir.

³⁸¹ İşler, 2016a: 381.

³⁸² Özataşkın ve Sertel, 2018: 358; İşler, 2016a: 276.

³⁸³ İnan, 1987: 188.

3.5. Balüster

Balüster (levha payesi), kiliselerde templon, solea, kathedra ve ambon gibi litürjik unsurlarda ve kilisenin yan nefinde, galeri katında levhaları sabitlemek amacıyla kullanılmaktadır. Genellikle dikdörtgen biçimde olan balüsterlerin üzerinde yer alan süslemelerden en yaygın olanı soffit motifidir. Erken Bizans Dönemi'nden Orta Bizans Dönemi'ne kadar sıklıkla gördüğümüz soffit bezemenin dışında, kıvrık dal, örgü ve mitolojik sahneleri yansıtan figürler de yer almaktadır³⁸⁴. Başkent örneklerinde ise MS 5. yüzyılın ikinci yarısı ile 6. yüzyıl başlarına tarihlendirilen “zar biçimli” balüsterler görülmektedir³⁸⁵ (Şek. 3.18).

Şekil 3.19 Balüster örnekleri A (Koch, 2015: res. 51) ve Zar Biçiminde Balüster Örnekleri B (Fırath, 1990: Pl. 90.)

Patara Kent Bazilikası'nda yapılan çalışmalar sonucunda toplamda 7 adet balüster parçası ele geçmiştir. In situ olmayan parçaların tamamı kireç taşındandır (Kat. no. 137-143). Kat. no. 137'te yer alan bazilikanın kuzeyinde ele geçen paye 0.26x0.30 cm ölçülerindedir. Çift taraflı bezemeye sahip olan payenin yalnızca bir yönünde derinliği 3 cm, genişliği 8 cm olan levha oluşuna rastlanmıştır. Soffit bezemeye sahip levhanın alt kısmında 9 cm genişliğinde bir kenet yuvası mevcuttur. Bazilikanın kuzeyinde ele geçen payenin üzerinde rastlanan yoğun harç kalıntısı ile ikinci bir kullanım gördüğü düşünülür.

Kat. no 138'de yer alan paye, trikonkhos yapısının kuzeydoğu eksedrasını oluşturan duvarının örgüsünde yatay bir biçimde kullanılmıştır. Kırık halde olan payenin yalnızca bir yüzü görülebilmektedir. 29.5 cm genişliğindeki paye, eş merkezli, derin oyuklarla kabartma olarak bezenmiş çerçeve şerit ile bezelidir. Payede levha oluk izi görülmemektedir.

Kat. no. 139 ve 140 olarak adlandırılan payelerin her ikisi de kireç taşından işlenmiş, 0.23 x0.23 cm ölçülerinde kare kesitlidir. Parçalar, motif, ölçü ve malzeme özellikleri bakımından birbirleriyle uyum içerisindedir. Parçaların her iki yanında 6.5 cm'lik levha olukları mevcut olup,

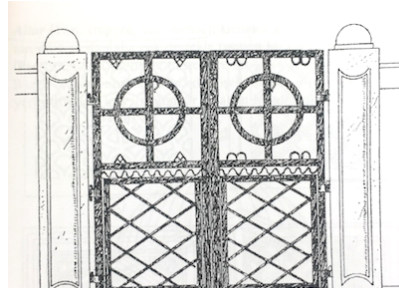
³⁸⁴ Orlandos, 1952: 512, 513, 518, 519; lev.:473, 474, 479, 480, 481.

³⁸⁵ Fırath, 1990: 240.

diğer yüzlerinde iç içe geçmiş çerçevelerin merkezinde kıvrık dallar arasında kenarları tırtıklı yapraklar ile bezenmiştir. Üzerlerinde yoğun harç kalıntıları paye parçaları işlevleri dışında kullanılmış olduğunu düşündürür.

Kat. no. 141'e ait templon payesi bazilikanın kuzeyinde mezar örgüsünde kullanılmış olarak ele geçmiştir. Paye parçası 0.21x0.21 cm ölçülerinde kare kesitlidir. Parçanın bir yüzünde kıvrık dallar arasında stilize edilmiş kenarları tırtıklı yapraklar görülmektedir. Parça, bazilikanın üçüncü evresine ait olan bir mezarın yan taşı olarak kullanılmıştır.

Kare kesitli topuzlu iki paye (Kat.no 142 ve 143) kesiti, topuz bölümü ve levha oluşunun derinliği ile diğer örneklerden ayrılmaktadır. Güney transeptte yapılan çalışmalarda yüzeyde ele geçen payelerin her ikisinin de topuz bölümü 20 cm çapında yuvarlak başlıktan oluşmaktadır. Topuzlu payelerin her ikisinde yer alan uzunlamasına dikdörtgen levha oyukları mevcuttur. Şek. 35'de gördüğümüz MS 4. yüzyıla tarihlenen Lokridos Daphnousion Bazilikası'nda gördüğümüz gibi bir «krali kapı»³⁸⁶ ya ait olabilir (Şek. 3.19). Erken Hristiyanlık döneminde oldukça sık kullanılan topuzlu soffit motifli payeleri Efes'te Ioannes Bazilikası soleasında, MS 6. yüzyıla tarihlenen Myra-Aziz Nikolaos Kilisesi'nde görmek mümkündür³⁸⁷. Topuzlu soffit motifli payeler MS 5. ve 6. yüzyıla³⁸⁸ tarihlenen bazilikalardaki sadece templonlarda değil solealarda ya da ambonda kullanıldıkları bilinmektedir.

Şekil 3.20 "Krali Kapı" Olarak Adlandırılan Düzenleme (Koch, 2015: res. 52)

Stilize edilmiş kıvrık dal ve yaprak bezeli soffit motifli paye örneklerine MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen Priene Bazilikası templon payesinde³⁸⁹ ve MS 6.-7. yüzyıla ait olduğu düşünülen Myra-Aziz Nikolaos Kilisesi'nde³⁹⁰, Gemiler Adası'nda³⁹¹ rastlanmaktadır. Erken Hristiyanlık Dönemi'nde karşımıza çıkan topuzlu payelerin büyük çoğunluğu MS 6. yüzyıla tarihlenmektedir³⁹².

³⁸⁶ Koch, 2015, res. 52.

³⁸⁷ Doğan, 1999: 317.

³⁸⁸ Orlandos, 1952: 526-531.

³⁸⁹ Westphalen, 1998: 321, Nr. 89, taf. 41.

³⁹⁰ Peschlow, 1975: 369, taf. 119a.

³⁹¹ Asano, 2010: 39.

³⁹² Orlandos, 1952: 526-531.

Kat. no. 140-141'de yer alan topuzlu payeleri örneklerde yer alan benzer form ve bezemesinden dolayı MS 6. yüzyıla tarihlemek mümkündür.

İncelediğimiz tüm payeler özgün yerlerinde bulunmaması sebebiyle orijinal yerleri kesin olarak bilmek güçtür. Parçalar form bakımından ambon, templon, solea gibi litürjik kuruluşlarda veya nef ayrımlarında levhalar arasında kullanılmış olmalıdır. Araştırmamızda tespit ettiğimiz balüsterlerin kıvrık dal arasında yaprak çeşitlemeleri motifinin yanı sıra, soffit bezeme yoğun miktarda kullanılmıştır. Ayrıca Patara Kent Bazilikası'na ait levhalarda oldukça sık karşımıza çıkan kıvrık dal arasında akantus veya yaprak kompozisyonları³⁹³, bazilikanın mimari plastikleri üzerindeki genel motif uyumunu da göstermektedir. Erken Hristiyanlık döneminde yoğun olarak kullanıldığını bildiğimiz soffit ve kıvrık dal bezemeli balüsterler, benzer örnekler ile birlikte değerlendirilmesi sonucunda MS 5.- 6. yüzyıla tarihlenebilir.

3.6. Malzeme ve Bezeme Teknikleri

Patara Kent Bazilikası'ndan ele geçen toplamda 143 taş eser incelenmiştir. Tespit edilen taş eserlerde malzeme olarak mermer ve kireç taşı kullanılmıştır. Katalogda yer alan eserlerin 24 tanesi mermer, 120 tanesi kireç taşından üretilmiştir.

Malzeme dağılımına baktığımızda mermer malzeme kullanımının yoğunlukta kilisenin en kutsal bölümü olan bema alanında olduğu dikkat çekmektedir. 1 adet templon levhası (Kat. No. 2), 5 adet templon payesi (Kat. no.10-15), 3 adet templon sütun başlığı ve 1 adet gövdesi (Kat. no. 6, 7,8 ve 9), 3 adet templon levha üstü parçası (Kat. No. 3, 4, 5), 3 adet altar tablası parçası (Kat. no 15-16), 2 adet sunu masası parçası (Kat. No. 17-18), 1 adet Sigma masası (Kat. No. 19), 3 adet altar masası ayağı (Kat. No. 20, 21, 22) mermer malzemeden üretilmiştir. Kireç taşı malzemesi ise nef ayrımlarını sağlayan levhalarda, templon stylobatında, kiborium sütun kaidelerinde kullanıldığı görülmektedir.

Eserlerde yoğun olarak karşılaştığımız kireç taşı, Likya Bölgesi'nin yerel yapı malzemesi olarak kabul edilmektedir. Kireç taşının kolay elde edilmesi ve işlenmesinden dolayı, yapının duvar ve süslemelerinde kullanılmıştır³⁹⁴. Kireç taşının yumuşak dokusu malzemeyi işlemeyi kolaylaştırmıştır. Bu durumda başkentten geldiği düşünülen gezici atölyeler, Likya Bölgesi'nde başkent modasının biraz dışına çıkarak yerel üslubun oluşmasını sağlamıştır³⁹⁵.

Patara Kent Bazilikası'nda kullanılan mermer kullanımına baktığımızda litürjik açıdan önemli olan mekanlarda ağırlıkta kullanıldığı, böylelikle mekânsal vurgunun malzemeler üzerinden de

³⁹³ Levhalarla ilgili detaylı açıklama için ilgili bölüme bakınız.

³⁹⁴ Kireç taşının yoğun olarak kullanılmasının bir başka nedeni bölgede mermer ocağının bulunmamasıdır. Bizans Dönemi'nde de kullanıldığı düşünülen taş ocaklarından bir tanesi Myra'da Andriake kıyısındaki antik taş ocağı olarak kabul edilmektedir (Doğan, 2007: 210).

³⁹⁵ Doğan, 2007: 210.

yapıldığını görmekteyiz³⁹⁶. İncelenen mermer malzemelerin Roma ve Geç Antik Çağ'da Anadolu'daki mermer malzeme gereksinimini yoğun bir biçimde karşılayan Prokonnesos Adası'ndan gelme ihtimali yüksektir³⁹⁷. İhracatın fazla olduğu Prokonnesos adasında, özellikle Korinth sütun başlıklarının ağırlıkta olduğu bilinmektedir³⁹⁸. Patara Kent Bazilikası'nda ele geçen Korinth tipi templon sütun başlıklarının benzer örneklerinden yola çıkarak Prokonnesos üretimi olduğu düşünülebilir. Erken Hristiyanlık Dönemi'nde II. Theodosios (MS 408-450) ve I. Iustinianos (MS 527-563) döneminde Prokonnesos Adası'nda işlenen Prokonnesos mermerinin tüm Akdeniz Bölgesi'ne gönderildiği bilinmektedir³⁹⁹.

Katalogda incelenen eserlerde bezeme tekniği olarak kabartma, kazıma, delikli oyma, matkap gibi bezeme teknikleri ve kabartma-kazıma-ajur gibi üç tekniğin birden uygulandığı eserler mevcuttur. Eserlerde en çok karşımıza çıkan kabartma tekniğidir. Kabartma tekniği, yoğun olarak levhalarda karşımıza çıkmaktadır. Levhalarda kabartma teknikte işlenmiş motiflerin etrafında ince uçlu matkap delikleri görülmektedir (Kat. No. 53, 54, 55, 56, 61). Bu nokta büyüklüğünde oluşturulmuş delikler, muhtemelen kabartma işlemi gerçekleştirilirken motive zarar gelmemesi için yapılan bir yöntemdir. Motif etrafına açılan bu noktalar, taş şekillendirilirken oluşacak çatlama ya da kırılma olmaması adına yapılan bir düzenleme olduğu söylenebilir.

Kazıma tekniği ise eserler arasında az miktarda da olsa levhalarda görülmektedir. Genellikle levhalar üzerinde kabartma teknikte işlenmiş motiflerin detaylandırılmasında kullanılmıştır (Kat. No. 58, 62, 71, 69, 70, 102, 104, 108, 109, 111, 114, 116, 118, 123, 139, 141, 143). Diğer levha parçaları ise delikli levhalar grubunda incelenmiştir. Delikli levhalar, geniş oyma düzeninde yapılmışlardır. Kabartma ve kazıma tekniklerinin birlikte görülen çift yönlü levhalar da bu grupta karşımıza çıkmaktadır (Kat. No. 104, 114-134).

Eserlerde dikkat çeken bir başka nokta ise levhalardaki motif çalışma çizgileridir (Kat.No. 25, 63). Levhalarda edilen motif çalışma çizgileri işçilik çalışmaları hakkında fikir sunmaktadır. Levha bezemelerinin işleminde kolaylık sağlayan bu çalışma çizgileri motif düzenini oluşturmada kolaylık sağlamış olmalıdır.

Sonuç olarak eserlerde yapılan karşılaştırma örneklerine baktığımızda, Patara Kent Bazilikası taş örneklerinde gördüğümüz malzeme, bezeme teknikleri ve motifleri, Likya Bölgesi'nde

³⁹⁶ Yapının bema alanında mermer kullanımını zemin döşemesinde, apsis, synthoronon duvar kaplamasında, templon kuruluşunda kullanılan malzemelerde, altar masasında ve sunu masalarında, trikonkhos zemin kaplamasında görülmektedir.

³⁹⁷ Prokonnesos mermerinin MS 2. yüzyılın ortasında MS 6. yüzyıl ortasına kadar yoğun kullanıldığı bilinmektedir. Konstantinopolis'teki yapıım faaliyetleri ve Prokonnesos mermeri olan ilişkisi için bk: Betsch, 1977.

³⁹⁸ Beykan, 2004: 3.

³⁹⁹ Ayrıca adadaki atölyelerin MS 6. yüzyılda etkinliğini tamamen yitirdiği bilinmektedir (Asgari, 1995: 275).

rastladığımız bezeme teknikleri, motif ve malzemesiyle uyum göstermektedir⁴⁰⁰. Benzer motif ve kompozisyon örnekleri arasında sıkça rastladığımız haç kolları arasında işlenen çiçek motifleri, başak motifleri, içi çeyre geçmiş daireler ve aralarında yerleştirilen yaprak motifleri, bordürlerde gördüğümüz kıvrık dal arasında uzanmış yaprak çeşitlemeleri, Likya Bölgesi ve Akdeniz coğrafyasında pek çok yapıda karşımıza çıkmaktadır. Bölgede görünen motif ve bezeme tekniği uyumu gezici atölyelerin varlığı ile açıklanabilir. Gezici atölyeler ile ilgili az sayıda yazılı kaynak mevcuttur. Likya’da yaşadığını bildiğimiz Sionlu Aziz Nikolaos Vita’sında usta olarak nitelendirdiği taş işçilerinin Konstantinopolis’deki saraylarda yer alan atölyelerde çalıştıklarını, ara sıra da gezici atölyelerde çalıştıklarını anlatmıştır⁴⁰¹.

⁴⁰⁰ Likya Bölgesi’ndeki Bizans Dönemi taş eserlerinin bezeme tekniği ve malzeme değerlendirmesi için bk: Serdar, 2010: 167-171.

⁴⁰¹ Erken Bizans Dönemi’nde Likya Bölgesi’nde gezici atölyelerin varlığı Sionlu Aziz Nikolaos’un yaşam hikayesinden bilinmektedir (Şevcenko, 1983: 69). Bölgede yer alan gezici atölyelerle ilgili çalışma yapan araştırmacılar için bk: Ötügen, 2005: 293; Peschlow, 1984: 421; Alpaslan, 2003: 256.

SONUÇ

Patara Antik Kenti, Antalya-Muğla il sınırını oluşturan Eşen Çayı'nın doğusunda, bugünkü Gelemiş Köyü sınırları içerisinde konumlanan bir liman yerleşimidir⁴⁰². Patara Kenti'nin Bizans Dönemi yerleşimi liman boyunca uzanan yarımada üzerindedir⁴⁰³.

Patara Antik Kent'te Bizans Dönemi'ne ait bilinen on kilise mevcuttur⁴⁰⁴. Hem Likya Bölgesi'nin hem de Patara halkının Hristiyanlık ile tam anlamıyla karşılaşması MS 53-57 yılları arasında Havarî Paulus'un Patara'ya gelişiyle gerçekleşmiştir⁴⁰⁵. Üçüncü misyonerlik seyahatinde Havarî Paulus Patara kentini ziyaret etmiş ve böylece muhtemelen kentin Hristiyanlık süreci etkin bir şekilde başlamıştır⁴⁰⁶. MS 1.-2. yüzyıllar arasında Likya Hristiyanlık tarihi kaynak eksikliğinden dolayı neredeyse karanlıktır. Ancak, MS 2. yüzyılda Likya'da Hristiyan nüfusun yanı sıra Yahudi'lerin varlığını bazı antik edebi metinler ve birkaç epigrafik kaynaklardan bilinmektedir⁴⁰⁷. Orta Bizans Dönemi'ndeki antik kaynakların verdiği bilgilere göre Patara'da ciddi bir Yahudi nüfusu mevcut olabilir⁴⁰⁸. Kaynakların doğruluğu ileriki zamanlarda Patara Antik Kenti'nde yapılacak olan kazı çalışmaları ile netlik kazanacaktır.

MS 4. yüzyıldan itibaren Likya Bölgesi'nde ve muhtemelen Patara Kenti'nde kiliselerin ve piskoposların aktif oldukları bilinmektedir⁴⁰⁹. Likya Bölgesi'nin bilinen ilk resmi piskoposu Patara Piskoposu Olymposlu Methodius'un 12 Haziran 312 yılında *martyrion* mertebesine ulaşmış olması, Patara Kenti'nin Hristiyanlık tarihi içerisinde önemli bir nokta olmalıdır⁴¹⁰. MS 324 yılında toplanan Nikaia Konsili'nde Pataralı Piskopos Eudemos, MS 381 yılında toplanan Konstantinopolis Konsili'nde ise Patara'dan II. Eudemos yer almıştır⁴¹¹.

MS 4. yüzyıldan itibaren başkentte resmi din olarak kabul edilen Hristiyanlık, beraberinde dini yapı inşası ihtiyacını doğurmuştur. Önemli konsillerde yer alan Patara Piskoposlarının varlığı ile kentte yaşayan belli bir Hristiyan kesimin olduğu kesindir. Bu kesimin ibadet ihtiyacını karşılamak

⁴⁰² Işık, 2011: 11.

⁴⁰³ Yılmaz, 2015: 50.

⁴⁰⁴ Işık, 2011: 95-100.

⁴⁰⁵ İncil'de Paulus'un misyonerlik seyahatinden ve uğradığı kentlerden bahsetmektedir; Harrison, 1963: 119.

⁴⁰⁶ Aziz Paulus'un ziyaretlerinin ne kadar önemli olduğunu Limyra tiyatrosunda yer alan MS 1. yüzyıla tarihlenen İsa'ya seslenen yazıt ile anlayabiliriz. Limyra'daki MS 1. yüzyıl tarihli Hristiyanlık dönemi yazıtı için bk: Jakobek, 1999: 111.

⁴⁰⁷ Tlos, Limyra, Myra kentlerinde epigrafik kaynaklar Yahudi haklının bölgede kaldıklarını göstermektedir. Ayrıca Andriake'de MS 5. yüzyıla tarihlenen sinagog yapısı Yahudilerin oldukça etkin olduğunun bir göstergesidir. Andriake'deki Sinagog yapısı bk: Çevik, 2010: 344-345.

⁴⁰⁸ MS 8. yüzyılda Pataralı Leonis'in Vita'sında bölgedeki Yahudi'lerden söz edilmektedir. Ayrıca MS 10. yüzyılda yaşamış olan Symeon Meraphrastes'in verdiği bilgilere göre, Patara'daki Yahudiler bir Hristiyan *heros*'unu hâkim ölüne çıkarmak istemişlerdir: Pilevneli, 2013: 22-30.

⁴⁰⁹ Bu dönemde Likya'da "Ariusçuluk" akımı kabul görmektedir: Foss, 1994: 2.

⁴¹⁰ Irmscher-Kazhdan, 1991: 1355-1356.

⁴¹¹ "Notitiae Episcopatum" da Likya kentleri ve konsil kayıtları için bk: Hild, 2004: 16.

üzere, kentte MS 4. yüzyıla ait dini bir yapı beklenmelidir. Anadolu’da ve Likya Bölgesi’nde bugüne kadar MS 4. yüzyıldan önce Hristiyanlık dinine ait bir anıtsal yapıyla karşılaşılmasıdır. Bunun sebebi Hristiyan dininin MS 4. yüzyıldan önce yasak olmasıyla açıklanabilir.

MS 6. yüzyılda Likya Bölgesi pek çok zorlukla karşılaşmıştır: MS 529-530 yıllarında yaşanan depremler ve ardından MS 542’de yaşanan veba salgını ile, Likya büyük bir nüfus kaybı vermiş, bazı kentlerde önemli değişiklikler meydana gelmiştir⁴¹². Veba salgını ardından Likya Bölgesi’ndeki pek çok kenti etkileyen bir başka zorluk ise Arap akınlarıdır. MS 730 yıllarında aktif olan Arap akınları, Bizans İmparatorluğu’nun toprak kaybına sebebiyet vermiş, Filistin, Suriye, Mısır gibi önemli ticaret merkezleri imparatorluk kontrolünden çıkmıştır⁴¹³. Likya Bölgesi’nin önemli ticaret duraklarından biri olan Patara Kenti’nin belirtilen eyaletler arasında ticaret ağını önemli ölçüde kaybetmesi, kenti hem ekonomik hem de sosyal açıdan oldukça etkilemiş olmalıdır. MS 7 ve 8. yüzyılların Likya Bölgesi için karanlık bir dönem olarak değerlendirilmiş, kentlerde küçülmeler başlamıştır⁴¹⁴. MS 7.-8. yüzyılda Arap akımlarından dolayı muhtemelen bir güvenlik problemi oluşmuştur. Bu yüzyılda kentte yaşayan Hristiyan halkı, MS 4.-6. yüzyılları arasında yaşanan özgür din anlayışından mahrum kalmış olmalıdır.

Çalışmada Patara Kenti’nde “Kent Bazilikası” olarak adlandırılan, 2016 yılı kazı çalışmaları sonunda “Piskoposluk Kilisesi” olarak değerlendirilen kilisenin litürjik işlevli mimari plastik taş eserleri incelenmiştir. Kent Bazilikası doğu-batı yönünde, kentin merkezinde yer alan Likya Bölgesi’ndeki bilinen en büyük kilise yapısıdır. Üç nefli, atrium ve narteksten oluşan “kısıtlanmış haç transept” plana sahip olan kilise, mimari verilerin değerlendirilmesiyle MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmiştir⁴¹⁵.

Kilisede tez kapsamında toplamda 187 adet taş eser ele geçmiştir. Templona ait in situ stylobatlar, apsis önünde yer alan altar kaidesi, kiborium ayakları dışında kilisede in situ durumda litürjik malzeme yoktur. Bu sebeple litürjik kuruluşların ve eserlerin orijinal yerlerinin saptanmak için, yapıda ele geçen arkeolojik veriler ile parçalar arasındaki ilişki tespit edilerek türlerine göre inceleme altına alınmış, yapının mimari özellikleri ile birlikte değerlendirilerek tarihlendirmeye çalışılmıştır. Katalog olarak ele alınan parçaların her biri tipolojik olarak incelenmiş, kilise içerisindeki kullanım alanları belirlenmiştir. Tarihlendirmede esas olarak benzer örnekler ile karşılaştırma yöntemi kullanılmış ve yapının mimari evreleri dikkate alınmıştır. Yapılan restitüsyon çalışmalarında üslup, motif, teknik, form ve malzeme açısından bütünlük gösteren eserler bir araya

⁴¹² Foss, 1993: 20.

⁴¹³ Tsuji, 1995: 42–51.

⁴¹⁴ Foss, 1991: 336.

⁴¹⁵ Ceylan ve Erdoğan, 2016: 132.

getirilmiştir. Eserlerin restitüsyon çizimleri öneri niteliği taşımakta olup, 2013 yılından itibaren yapılan kazı çalışmalarıyla ele geçen verilerin değerlendirilmesi sonucunda oluşturulmuştur.

Katalogda templon düzenlemesine ait olarak incelenen templon sütun başlığı, levha, levha üstü, templon payesi gibi parçaların yanı sıra, bema stylobatlarından elde ettiğimiz veriler neticesinde yüksek tip templon olarak tasarlandığı sonucuna varılmış, bu doğrultuda restitüsyon çalışması yapılmıştır. Kazı çalışmaları boyunca templona ait olabilecek arşitrav parçalarına rastlanmamış olması templon arşitrav düzenlemesinde olasılıkla ahşap malzeme kullanıldığını düşündürmüştür. Kilisenin templon düzenlemesindeki öğelerin tamamı plan, bezeme ve tipoloji olarak değerlendirilmiş ve MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir. Templon stylobatlarında izlenen değişimler ise kilisenin MS 6. yüzyılda geçirdiği yıkım ve onarım faaliyetleri ile açıklanmıştır.

Kilisenin en önemli litürjik elemanlarından biri olan altar kaidesi bugün in situ durumundadır. Katalogda incelenen parçalardan Kat. No. 15 ve 16'nın ana altar tablası, Kat. No. 20,21 ve 22'nin ise altar masasına ait sütunceler (altar ayağı) olduğu tespit edilmiştir. Yapılan restitüsyon çalışması ile altar masası birinci evresinde en az 4 destekli bir düzenleme olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bugün in situ durumda olan altar kaidesinde yapının mimari evrelerindeki değişimlerle bağlantılı olarak bazı düzenlemeler olduğu tespit edilmiştir. MS 6. yüzyılda kilisede ve bemada gözlemlenen onarım sürecinde altarda da bazı değişimler olduğu anlaşılmıştır. MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihllediğimiz en az dört destekli altar modeli, MS 6. yüzyıl onarımları sürecinde “örgü altar” olarak tekrar düzenlenmiştir.

Kilisede birden fazla altar tablası ele geçmiştir (Kat. No. 15, 16, 17, 18, 19). Aynı tablaya ait olduğu düşünülen (Kat. No. 15-16) mermer tabla parçaları ve altar ayağı olduğu anlaşılan sütunceler ile birlikte bir restitüsyon önerisi yapılmıştır. Apsiste yer alan ana altar masası dışında, “sunu masası” olarak değerlendirilen parçalar ve Sigma Masası, kilisenin farklı mekanlarında yer almış olabilirler⁴¹⁶. Sunu masasına ait parçaların arkasında yer alan monogramların bir azize mi yoksa taş ustasına mı ait olduğu ise henüz netlik kazanmamıştır.

Restitüsyon çalışması yapılan bir diğer düzenleme kiborium yapısıdır. Kiborium ayaklarına ait olan mevcut sütun kaideleri üzerinden yapılan restitüsyon denemesi neticesinde, kiborium düzenlemesinin 3.0x3.0 m ölçülerinde, baldaken formda kare planlı bir yapı olduğu anlaşılmıştır. Erken Bizans mimarisinde gördüğümüz kiborium örneklerinden yola çıkarak, üst örtüsünün koni ya da kubbe biçimde olduğu düşünülmüştür. Apsisin önünde konumlanmış kiborium yapısı, bugün kaidesi in situ durumda olan altarı vurgulayıcı biçimde karşımıza çıkmaktadır. Kilisenin birinci

⁴¹⁶ Erken Bizans'ta litürji “Küçük Giriş” denilen dini tören ile başlamaktadır. “*Dua ie başlayan giriş, diakon, rahipler ve hizmetkarlar eşliğinde İncil'i nefteki altardan, altarın arkasındaki templon alanına taşır*” (Acara, 1998: 189). Erken Hristiyanlık Dönemi litürjik düzenlerin anlatımında kiliselerde birden fazla altar kullanıldığı görülmektedir. Ancak ilgili bölümde bahsettiğimiz Lateran Bazilası örneğinde gördüğümüz üzere farklı mekanlardaki altar tablaları, “sunu masaları” olarak ele alınmıştır.

mimari evresinden itibaren var olması gereken litürjik kuruluş olan kiborium yapısı, Erken Hıristiyanlık Dönemi'ne ait benzer örneklerinden yola çıkarak MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir. Kilisenin ikinci evresi olan MS 6. yüzyılda bema zemininde gerçekleşen onarım faaliyetleri düzenlemesiyle, kiborium ayaklarına ait sütun kaidelerinin plinthus bölümleri zemin altında gömülü halde kalmış, direkt olarak zemine bağlanmıştır.

Tez kapsamında incelenen taş eserlerin büyük bir bölümünü nef ayrımlarında kullanıldığı anlaşılan levha parçaları oluşturur. Parçalar arasında yekpare kireç taşından oluşturulmuş trapez kesitli levhalar göze çarpmaktadır. Bizans mimari plastik literatürde henüz rastlamadığımız bu trapez kesitli levha parçalar tarafınca “monolitik levha” olarak adlandırılmıştır. Monolitik levhaların en büyük özelliği levha kaidesi, levha üstü ya da yanı gibi parçalara ihtiyaç duymadan levhayı trapezli bir çerçeve biçiminde sarmaktadır. Tüm yan kenarlar trapez biçiminde oluşturulmuş, kompozisyonlar bir bütün içerisinde işlenmiştir. Monolitik levhalar ve trapez kesitli levhaların nef ayrımlarında kullanmış oldukları L payelerdeki trapezodial biçimli levha oluk ile netlik kazanmıştır. “Monolitik levha” düzenlemesinin Bizans literatüründe örneğine rastlanmamış olması, levha uygulamalarına farklı bir düzende bakmayı sağlayacaktır.

Patara Kent Bazilikası'nda ele geçen düz kesitli levha parçaları olasılıkla kuzey-güney transept kollarında kullanılmıştır. Altıgen postamentlerde yer alan levha olukları ve güney L payede yer alan levha izi de bu düşüncüyü desteklemektedir.

Patara Kent Bazilikası'nda, başkentte ve Anadolu'daki pek çok kilisede gördüğümüz üzere nef ayrımları stylobat blokları ile sağlanmıştır. Stylobat üzerinde yer alan sütun kaideleri aralarına yerleştirilen monolitik levhalar ile birlikte nef ayrımının 1.60 cm yükseklikte olduğu anlaşılmıştır. Yapılan restitüsyon neticesinde ulaşılan 1.60 cm yükseklik nefler arasındaki geçişi ortadan kaldırmış olsa da naosun görünmesini engellemediği netlik kazanmıştır. Bazı kiliselerde⁴¹⁷ hem görüş hem de geçişi engellemek adına yüksek nef ayrımı kullanılmıştır. Bu kiliselerdeki yüksek nef ayrımlarının katakümenler için oluşturulmuştur. O halde Patara Kent Bazilikası'nın alçak nef düzenlemesi katakümenler için değil, cemaat için yapıldığı düşünülebilir. Aynı şekilde naos ile kuzey-güney nef ayrımları ve transept kolları ile onları çevreleyen L koridorlar da stylobat blokları ile ayrılarak düzenlenmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde, kuzey ve güney transept kolları, iki adet postament ile, çift levha kullanılarak kapatıldığı hesaplanmıştır. Böylece naos ve transept ayrımı levhalar aracılığı ile sağlanmıştır.

Yapının birinci tasarım - yapım evresi ve sonrasındaki değişimler ile mekansal ilişkiler arasında farklılıklar görülmektedir: Yapı, dört mimari evreden oluşmaktadır. Yapı içinde evrelerde

⁴¹⁷ Olympos Piskoposluk Kilisesi yüksek nef ayrımı düzenlemesi için bk: Öztaşkın ve Sertel, 2017: 358-363, Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi yüksek nef ayrımı düzenlemesi için bk: Tiryaki, 2012: 21-30.

gelişen değişimler litürjik eserlerde de mevcuttur. Birinci evreyi oluşturan MS 5. yüzyılın ikinci yarısında in situ olarak bulunan eserler altar kaidesinin bir bölümü, kiborium ayaklarından iki tanesi ve templon stylobatlarının bir kısmıdır. Yapının ilk döneminden itibaren olması gereken altar, kiborium ve templon düzenlemeleri, yapının mimari süreci çerçevesinde MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmiştir.

Yapının ikinci mimari evresi olan MS 6. yüzyılda litürjik kurguda ve eserlerde değişimler vardır. Değişimler yüksek oranda bema bölümünde gerçekleşmiştir. Templon stylobatlarının bazılarında mimari evrelere bağlı olarak gerçekleşen yenilikler oldukça dikkat çekmektedir. Bema'yı oluşturan stylobat bloklarında kuzey ve güneyden sağlanan bir açıklık yardımıyla bema ve transept kolları arasında bağlantı izlenmektedir. Katalogda incelenen bema stylobat blokları ve mekânda ele geçen verilerin değerlendirilmesiyle, açıklığın yapının birinci evresinden itibaren var olduğu sonucuna varılmıştır. Yapının ikinci evresi olan MS 6. yüzyılda onarım çalışmaları stylobat bloklarında da izlenebilmektedir. Kuzey templon stylobatında ve bağlandığı synthronon merdiveninde bir levha izine rastlanması, buradaki açıklıklarının daha sonra kapatıldığını düşündürmektedir. Bema ile transept kolları arasındaki bu geçiş bağlantıları, mekandaki litürjik bağlantının ya da sınırlamanın tartışılması açısından önemlidir. Tüm bu verilere dayanarak, bemanın kuzey ve güneyinde yer alan bu açıklıkların transept kollarında gerçekleşen litürjik ilişkinin nasıl bir kurguda ilerlediği bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Patara Kent Bazikası'nın litürjik taş eserlerinin MS 5. yüzyıl ila MS 6. yüzyıl başına tarihlenmesi, kilisenin yapım inşası olarak değerlendirilen tarihi destekler niteliktedir.

Patara Kent Bazilikası litürjik mimari plastik taş eserler benzer örnekleri ile karşılaştırıldığında özenli ve kaliteli bir işçiliğe sahiptir. Bazilika'nın bema bölümünde yoğun olarak kullanıldığı gördüğümüz mermer malzeme Prokenossos Adası'ndan getirilmiş olmalıdır. Ancak Sigma Masası'nda kullanılan mermer malzemenin sarımtırak ve damarsız olması sebebiyle aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Sigma Masası mermer malzemesiyle ilgili yapılması planlanan analiz çalışmasında malzemenin nereye ait olduğu anlaşılabacaktır.

Eserler teknik, boyut, motif ve malzeme özellikleri açısından Likya Bölgesi'nin genel mimari plastik özelliklerini taşıdığı rahatlıkla söylenebilir. Patara Kent Bazilikası'nda incelediğimiz genel motif kompozisyonları olan kıvrık dallar arasında yaprak çeşitlemeleri, spiral motifler, birbirini kesen daireler arasında yaprak ya da dini semboller, geometrik kompozisyonlar, Likya Bölgesi'nin özellikle Erken Bizans Dönemi taş eserlerinde kullanılan motifler ile aynı özellikleri taşımaktadır. Bu açıdan, Likya Bölgesi'nin genel "motif birliği" arasında Patara Kent Bazilikası da yerini almıştır. Motif birliği, Likya Bölgesi'ndeki çağdaş kiliselerin görsel düzenini oluşturarak, yerel bir üslup anlayışı ortaya koymaktadır. Restitüsyon önerisi yapılan malzemeler arasında motif, bezeme tekniği, malzeme açısından özellikle Limyra, Arykanda, Rhodiapolis ve Isthla'da yer alan kiliselerdeki

örneklerle büyük oranda benzerlik göstermeleri, Likya Bölgesi'ndeki Erken Hristiyanlık Dönemi eserlerin bölgesel bir atölyeden çıktığı fikrini destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA KISALTMALARI

AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı. Ankara.
DOP	Dumbarton Oaks Papers.
IstForsch	Istanbuler Forchungen.
IstMitt	İstanbuler Mitteilungen.
KST	Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara.
LSJ	Liddel, H. G. ve Scott, R. (1940). <i>A Greek-English Lexicon. Revised and augmented throughout by. Sir Hanry Stuart Jones. With the assistance of Roderick McKenzie.</i> Oxford.
ODB	The Oxford Dictionary of Byzantium
RBK	Reallexikon zur Byzantinischen Kunst.

KAYNAKÇA

- Abbasoğlu, H. (1995). “Perge Kazısı 1993 ve 1994 Yılları Ön Raporu”, *KST 17/2*, s. 107-121.
- Acara, M. (1998). “Bizans Ortodoks Kilisesinde Liturji ve Liturjik Eserler”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Sayı 1, s. 183-201.
- Akyürek, E. ve Tiryaki, A. (2010). Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi Kazılarında Üç Mimari Plastik Eser Üzerine Değerlendirmeler, *Adalya XIII*, s. 389-404.
- Alpaslan, S. (1996). Antalya’nın Demre (Kale) ilçesindeki H. Nikolaos Kilisesi’nde dini ayinle ilgili plastik eserler, (Basılmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alpaslan, S. (1998). “Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’ndeki Trapez Kesitli Levhalar, Levha Üstü ve Levha Kaideleri”, *Adalya*, 2, s. 235-248.
- Alpaslan, S. (2000). “Antalya İli ve Likya Bölgesi’nde Bizans Dönemine Ait Taş Eserler 1999 Yılı Araştırmaları”, *18. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt 1, s. 109-112.
- Alpaslan, S. (2003). “The Evaluation of the Motifs and Styles of the Architectural Sculpture of the Byzantine Age in Antalya and Lycia”, *Adalya VI*, s. 193.
- Arslan, A. (2014). “Konya Çevresinde Bulunan Bizans Dönemi Litürjik Elemanlar: Altar ve Altar Tabanları”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 31, s.39-47.
- Asano, K. (1998). Island of St. Nicholas- Excavation of Gemiler Island on Mediterranean Coast of Turkey, Osaka.
- Asano, K. (2010). "Architecture of Church III", The Islands of St. Nicholas, Excavation and survey of Gemiler Island Area, Lycia, Turkey, s. 27-49.
- Asgari, N. (1995). “The Proconnesian production of architectural elements in late antiquity, based on evidence from the marble quarries” Constantinople and its Hinterland, Ed.
- Aydın, A. (2000). “Kilikia ve Isauria kiliselerinde görülen yüksek tipteki tempon kuruluşları”, *OLBA*, III, s. 215-226.
- Aydın, A. (2010). “Tapureli, A Kilisesi altar kaidesi ışığında Kilikya ve İsaurya Bölgesi kiliselerinde görülen altar çeşitleri”, *OLBA* 17, s. 347-370.
- Aydın, A. (2013). *Silifke Müzesi Taş Eserler Kataloğu: Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler*, Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisi Araştırma Merkezi Yayınları (2), Mersin.
- Aygün, Ç. A. (2017). Andriake Mureks Boya Endüstrisi, *Adalya Ekyayın Dizisi (14)*, Suna- İnan Kırış Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya.
- Barsanti C. (2004). “Le Cimase”, Santa Sofia di Costantinopoli. L’arredo marmoreo della grande chiesa giustiniana, Citta del Vaticano, Roma, s. 475-487.

- Bayburtluoğlu, C. (1982). "Arykanda", *KST* 4, s. 277-284.
- Beckwith, J. (1970). *Early Christian and Byzantine Art*, Pelican History of Art.
- Betsch, W. (1977). The History, Production and Distribution of the Late Antique Capital in Constantinople, Doktora Tezi, University of the Pennsylvania.
- Beykan, M. (2004). Prokonnessos'ta Bulunan İon Sütun Başlıkları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul.
- Borchhardt, J. 1999. (Ed.), Limyra: Zemuri Taşları, İstanbul.
- Bogdanovic, J. (2008). *Canopies: The Framing of Sacred Space in The Byzantine Ecclesiastical Tradition*, Faculty of Princeton University. United States.
- Bouras, L. (1991). "Templon" ODB, III, Oxford University Press, New York.
- Braun, J. (1924). Der christliche Altar in seiner geschichtlichen Entwicklung, Alte Meister Guenter Koch & Co., München.
- Breihner, L. (1940). "Anciennes clotures de chœur antérieures aux iconostases dans les monastères de l'Athos", *Studi Byzantini e Neoellenici* 6, s. 52.
- Budde, L. (1987). St. Pantaleon Von Aphrodisias in Kilikien, *Beiträge zur Kunst des christlichen Ostens, Band 9*, Verlag Aurel Bongers, Recklinghausen.
- Butler C. (1969). Early Churches in Syria, Fourth to Seventh Centuries. Amsterdam: Adolf M. Hakkert, 1969.
- Bühlmann, M. (1978). "Die Entstehung der Kreuz Kuppelkirche. Eine Vergleichende Studie unter besonderer Berücksichtigung der Kathedrale von Paros", *Zeitschrift für Geschichte der Architektur X*.
- Čanak ve Medić M. (1998). "Žička Spasova crkva – zamisao svetog Save" ["The Church of the Holy Saviour in Žiča – The Conception of St. Sava"] in Sveti Sava u srpskoj istoriji i tradiciji. S. Ćirković, ed., s. 173- 187.
- Campbell, S. (1991). *The Mosaics of Aphrodisias in Caria*. Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies.
- Ceylan, B. (2000). *Batı Anadolu Bölgesinde Bulunan Antik Dönem Anıtsal Yapılarından Dönüştürülmüş Bazilika Planlı Kiliseler*, (Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ceylan, B. ve Erdoğan, O. (2015). "Geç Antik Dönem Transept Planlı Bazilikalara Yeni Yaklaşımlar: Patara Kent Bazilikası", *19. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, Manisa (Baskıda).
- Ceylan, B. (2015), Patara 2014 Yılı Çalışmaları, *ANMED* 13 , s. 91-98.

- Ceylan, B. ve Erdoğan, O. (2016). "The Architecture and History of the City Basilica of Patara: A Preliminary Report on Four Seasons of Excavations", *Lykiarkhissa: Festschrift für Havva İşkan*, s. 173- 192.
- Chalkia, E. (2006). "La Scultura paleocristiana di Nicopoli", *Acta Cogressus Internationalis XIV Archaeologiae Christianae II*, Österreichische Akademie Der Wissenschaften Philisophisch-Historische Klasse Archaeologische Forschungen Band 14, Wien, s. 281-288.
- Chatzidakis, M. (1978), "İkonostas", RBK, III, Anton Hiersemann, Stuttgart.
- Chevalier, P. (1995). *Ecclesiae Dalmatiae, L'architecture paleochrétienne de la province Romaine de Dalmatie (IVe - VIIe S.)*. Rome- Split: Collection de l'École Française de Rome.
- Christern, J. (1977). "Griechenland", *Spantantike und Frühes Christentum*, Frankfurt, s. 172-180.
- Cross F. L., - Livingstone E.A. (1974). (ed.), *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, Oxford University Press, London.
- Coleman L. (1852). *Ancient Christianity Exemplified: In The Orivate, Domestic, Social and Civil Life The Primitive Christians*, Philedelphia.
- Çevik, N. (2010). "A unique discovery in Lycia: the Ancient synagogue at andriake", *ADALYA XIII*, s. 344-345.
- Delvoye, C. (1966). "*Bema*", *Reallexikon zur Byzantinischer Kunst*, I, Wien.
- Dennert, M. (1997). *Mittelbyzantinische Kapitelle, Asia Minor Studien, Band 25*, Bonn.
- Doğan, S. (2003). Likya'da Alacahisar Kilisesi'nin Kiborium Kemerleri, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20-1, s. 186-198.
- Doğan, S. (2005). "Bizans Mimarlığında Litürjik İşlevli Taş Yapılarda Terminoloji Sorunu", *Sanat Tarihinde Terminoloji Sorunları Semineri I (Mimari ve Süsleme)*, 23-24 Kasım 2001 Ankara, s. 31-41.
- Doğan, S. (2006). "Likya'da Bizans Taş Yapıtları", *III. Uluslararası Likya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri (Ed. K. Dörtlük – B. Varkıvanç – T. Kahya- J. Des Courtils – M. Doğan Alparslan – R. Boyraz)*, Antalya, s. 209-224.
- Doğan, S. (2007). "Likya'da Bizans Taş Yapıtları / The Carved Byzantine Stonework of Lycia", *III. Uluslararası Likya Sempozyumu*, 7-10 Kasım 2005 Antalya, s. 209-224.
- Doğan, S. (2016). "Likya'da Bir Hac Merkezi, Myra Aziz Nikolaos Kilisesi", *Lukka'dan Likya'ya: Sarpedon ve Aziz Nikolaos'ün Ülkesi*, Yapı Kredi Yayınları, s. 238-259.
- Doria, N. (2013). *Liturgical Furnishings from Early Christian Basilicas of Cyprus (4th-7th Century)*. In: *Cahiers du Centre d'Etudes Chypriotes*. Volume 43, s. 155-174.
- D'Ossat G. A. (1974). "*Mobilita E Funzioni Delle Mense Paleocristiane a "Sigma" La Comunione Dei Laici*", *Antichita Altoadriatiche VI*, Atti Del III Congresso Nazionale Di Archeologia Christiana, Italy, s. 31-47.

- Dresken-Weiland J. (1991), Reliefierte Tischplatten aus Theodisianischer Zeit, *Studi di Antichita Christiana*, 44, Bonn.
- Duggan, T.M.P. (2005). "Supplementary Data to be Added to the Chronology of Plague and Earthquakes in Antalya Province and in Adjacent and Related Areas", *Adalya*, VIII, s. 357-398.
- Dyggve, E.- Poulsen, F.-Rhomaïos. K. (1934). *Das Heroon von Kalydon*, Kopenhagen.
- Effenberger, A. (1986). *Frühchristliche Kunst und Kultur: Von den Anfängen bis zum 7. Jahrhundert*, München.
- Effenberger, A. ve Severin, H.G. (1992). *Das Museum für Spätantike und Byzantinische Kunst*, Berlin.
- Effenberger, A. ve Kunze, M. (1995). "Kent Bazilikası", *16. Kazı Sonuçları Toplantısı* (2), T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara 1995, s. 253-282.
- Emma L. (1999). "The Early Syriac Liturgical Drama and its Architectural Setting", *Case Studies in Archaeology and World Religion*, s. 18-25.
- Epstein, A. (1981). "The Middle Byzantine Sactuary Barrier: Templon or Iconostasis?" *JBAA* 134, s.1-28.
- Feld, O. (1975). "The Kirchen von Myra und umgebund", *Myra eine Lykische metropole in antiker und Byzantinischer* (ed. J. Borchard), s. 398-428.
- Ferguson, G. (1959). *Signs and Symbols in Chiristian Art*, New York: Oxford University Press.
- Flood, B. F. (2001). "The Medieval Trophy as an Art Historical Trope: Coptic and Byzantine "Altars" in Islamic Contexts, *Muqarnas* 18, s. 41-72.
- Fıratlı, N. (1990). *La Sculpture Byzantine Figurée au Musée Archéologique d'Istanbul*, Librairie d'Amérique et d'Orient Adrien Maisonneuve, Paris.
- Foss, C. (1994). "The Lycian Coast in the Byzantine Age", *DOP* 48, s. 1-52.
- Foerster, G., (1989). "Decorated marble chancel screens in sixth century synagogues in Palestine and their relation to Christian art and architecture", *Actes du XIe Congres International D'archeologie Chretienne*, s. 1809-1820.
- Gerstinger, H. (1931). *Die Wiener Genesis: Farbenlichtdruckfaksimile der griechischen Bilderbibel aus dem 6. Jahrhundert n. Chr.*, Wien.
- Gough, M. (1964). "Excavations at Alahan Monasery", *AnatSt* XIV, s. 105-115.
- Gough, M. (1975). "Dağpazarı: The Basilical Church 'ExtraMuros'", *In Studies in Memory of D.T. Rice*, G. Robertson and G. Henderson (ed.), s. 147-163.
- Grabar, A. (1946). *Martyrium: Recherches sur le culte de reliques et l'art Chretienne Antique*, I, Paris.

- Grabar, A. (1961). "Deux Notes sur l'Histoire de l'Iconostase d'Après des Monuments de Yougoslavie", *ZRVI* 7, s. 13-22.
- Grabar, A. (1971). "La sculpture byzantine au Moyen Age", *Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 115e année, N. 4, s. 741-758.
- Grossmann, P. ve Severin, H. G. (2003). "Frühchristliche und Byzantinische bauten im südöstlichen Lykien", *IstForsch*, 46, Ernst Wasmuth, Tübingen.
- Guidobaldi, G. A. (2004). "I Plutei Delle Finestre", *Santa Sofia di Costantinopoli. L'arredo marmoreo della grande chiesa giustiniana*, s. 89-228.
- Gündüzalp, N. (1976). Dekoratif Sanatta "Akantuslu Kivrık Dal Süslemeleri"nin Kaynağı Üzerine, *VIII. Tarih Türk Kongresi I*, s. 447-451.
- Günter, S. (1989). *Lexikon Byzantinisch-Christlicher Symbole: Der Bilderwelt Griechenlands und Kleinasien*, München.
- Hakan, G. (2009). *Kocaeli Müzesi'ndeki Bizans Devri Mimari Plastikleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Harrison, R. M. (1963). "Churches and Chapels of Central Lykia", *Anatolian Studies XIII*, s. 117-151.
- Harrison, M. (1989). *Temple for Byzantium. The Discovery and Excavation of Anicia Juliana's Palace-Church in Istanbul*, Austin & London, Texas University Press.
- Hellenkemper, H., Hild, F. (2004). "TIB: Lykien und Pamphylien. 8", *Österreichischen Akademie der Wissenschaften*, Viyana.
- Hill, S. (1996). *The Early Byzantine Churches of Cilicia and Isauria*, Birmingham Byzantine and Ottoman Monographs Volume 1, Variorum.
- Hild, F. (2004). "Lykien in den notitiae episcopatum", *Jahrbuch Der Österreichischen Byzantinistik*, 54, s. 1-17.
- Hickley D. (1966). "The Ambo in Early Liturgical Planning- A Study with special Reference to the Syrian Bema", *Heythvop Journal* 7, s. 407-427.
- Hoddinott, R. F. (1963). *Early Byzantine Churches of Macedonia and Southern Serbia: a Study of the Origins and The Initial Development of East Christian Art*, MacMillen&Co Ltd., London.
- Holdzinger H. (1909). *Altchristliche und Byzantinische Baukunst*, Leipzig.
- Işık, F. (1991) "Patara 1989", *12. KST (2)*, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, s. 29-55.
- Işık, F. (2000). "City Basilika", *Patara- The Historian Ruins of The Capital City of Lycian League*, Scala Matbaacılık, İstanbul.
- Işık, F. (2010). "Patara 2008", *Anatolia Dergisi (36)*, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi. s. 229-243.
- Işık, F. (2011). *Caput Gentis Lyciae-Patara Lykia Soyunun Başkenti*, Scala Matbaacılık, İstanbul.

- Işık, H., Ceylan, B. (2016), Patara 2015 Yılı Kazı ve koruma Çalışmaları, *ANMED 14*, s. 98-108.
- İşkan, H. (2015). “1988-2013 Patara Kazılarının 25 Yılı”, in H. İşkan- F. Işık (Eds.), *Kum’dan Kent’e. Patara Kazılarının 25 Yılı, Uluslararası Sempozyum Bildirileri 11-13 Kasım 2013 Antalya, Patara VII.1 (İstanbul 2015)*, s. 1-20.
- İşkan, H., Ceylan B., vd. (2015), Patara 2014 Kazıları, *37. KST (2)*, s. 363-380.
- İşler, B. (2009), *Likya Bölgesi’nde Karabel Asarcık’taki Erken Bizans Dönemi Yerleşimi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İşler, B. (2016a). “Orta Likya Bölgesi’nde yeni bir keşif: Günağı Kilisesi”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 25, s. 363-392.
- İşler, B. (2016b). “Alacahisar Church Kale (Demre) District of the Antalya Province Light of the New Findings”, *Eurasian Academy of Sciences Eurasian Art & Humanities Journal*, Vol. 6, s. 1-21.
- İnan, J. (1987), “Perge Kazısı 1986 Yılı Çalışmaları”, *KST 9/2*, s. 185-214.
- Jewell, H. H. ve Hasluck F. V. (1920). *The Church of Our Lady of the Hundred Gates (Panagia Hekatontapyliani) in Paros*. London: Macmillan and Co. Lim.
- Kahya, Y. (1996). “İstanbul Bizans Mimarisinde Tuğla Boyutları Üzerine”, *Prof. Doğan Kuban’a Armağan*, der. Z. Ahunbay, K. Eyipgiller, D. Mazlum, Eren Yayıncılık, İstanbul, s.171-182.
- Kalamara, P. (2001). *The Sculptures in Monemvasia*, Epikonia Ltd., Athens.
- Karwiese, S. (1989). *Erster Gesamtbericht über die Wiederaufnahme der archäologischen Untersuchung der Marienkirche in Ephesos*, Wien.
- Kautzsch, R. (1936). *Kapitellstudien. Beiträge zu einer Geschichte des spätantiken Kapitells im Osten vom vierten bis ins siebente Jahrhundert*, Studien zur spätantiken Kunstgeschichte 9, Berlin.
- Keil, J. ve Hörmann H. (1951). *Die Johanneskirche, Forschungen in Ephesos 14-3*, Vienna.
- Keskin, E. (2010). “Çorum İlinde Bulunan 5-6. yüzyıllara Ait Attika Tipi Sütun Kaideleri”, *Bizans ve Çevre Kültürleri Prof. Dr. S. Yıldız Ötügen’e Armağan*, s. 228-234.
- Kiechefer, R. (2014). *Theology in Stone: Church Architecture From Byzantium to Berkeley*, Oxford University Press.
- Klauser, T. (1935). “Die konstantinischen Altäre in der Lateranbasilika”, *RQ 43*, s. 179-186.
- Klauser, T. (1966). “Ciborium”, *RBK I*, Anton Hiersemann, Stuttgart.
- Koch, G., Effenberger, A., Kunze, M. (1994). “II. Bizans Çağı Araştırmaları”, *15. Kazı Sonuçları Toplantısı (2)*, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, s. 279-301.
- Koch, G. (2015). *Erken Hristiyan Sanatı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul.
- Kondoleon, C. (2007). “A Mosaic Floor under the Diakonikon”, *Kourion: Excavations in the Episcopal Precinct, Dumbarton Oaks Studies XXXVIII*, Harvard University Press, s. 351-359.

- Korkmaz, S. A. (2016). "Ana Tanrıçanın Kutsal Alanı: Letoon", *Lukka'dan Likya'ya: Sarpedon ve Aziz Nikolaos'ün Ülkesi*, Yapı Kredi Yayınları, s. 186-205.
- Lako, K. (1991). "La basilique paleochretienne d'Anchiasmos", *Iliria*, XXI/2, s. 123-186.
- Lasareff, V. (1966). "Trois Fragments d'Epistyles Peintes et le Templon Byzantin", *Deltion tes Christianikes kai Archaialogikes Hetaireias*, 4, s. 117-143.
- Liddel, H. G. ve Scott, R. (1940). A Greek-English Lexicon. Rewised and augmented throughout by. Sir Hanry Stuart Jones. With the assistance of Roderick McKenzie, Oxford.
- Love, I. C. (1970). "A Preliminary Report of the Excavations at Knidos, 1969", *AJA* 74/2, s. 149-155.
- Loverance, R. (1996). "Early Byzantine marble church furnishings: some examples from the episcopal basilica of Kourion in Cyprus", *Church and People in Byzantium: Society for the Promotion of byzantine Studies Twentieth Spring Symposium of Byzantine Studies-Manchester 1996*, ed: Rosemary Morris, Centre For Byzantine, Ottoman and Modern Greek Studies University of Birmingham, s. 225-244.
- Magdalino, P. (1987). "Observations on the Nea Ekklesia of Basil I", *JÖB* 37, s. 51-64.
- Mango, C. (1993). "On the History of the Templon and the Martyrion of St. Artemios At Constantinople", *Studies Constantinople*, XV, s. 1-13.
- Mango, C. (1985). *Byzantine Architecture*. New York.
- Mango, C. (1986). *The Art of the Byzantine Empire 312- 1453: Sources and Documents*, Toronto Press.
- Mango, C. ve Parker J. (1960). "A Twelfth- Century Description of St. Sophia." *DOP* 14, s. 233–245.
- Marksteiner, T. ve Niewöhner, P. (2004), " Die Kirche von Istlada in Lykien", *Mitteilungen Zur Christlichen Archaologie* 10, s. 21- 51.
- Mathews, T. F. (1971). *The Early Churches of Constantinople: Architecture and Liturgy*, London, Pennsylvania State UP.
- Metsanē, A. D. (1996-97). "To palaiohristianikó kiborio tes Katapolianes Párou" [Le ciborium paléochrétien de l' église de la Vierge Katapoliane à Paros], *ΔΧΑΕ* 19, s. 319- 334.
- Milceva, A. (2006). "Eine Frühchristliche Basilika aus dem Dorf Orese im Gebiet von Nicopolis as Nestum (Westrhodopen, Bulgarien)", *Akten Des XIV. Internationalen Kongresses Für Christliche Archaologie*, Wien 19-26, 9. 1999, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien, s. 527-535.
- Mitsani, A. (2006). "The Early Christian templon-screen in the Katapoliani, Paros", *Deltion of the Christian Archaeological Society*, AA, s. 75-90.
- Morganstern, J., Foss, C., Wurster, W.W., Borchhardt, J., French, D., Bridges.R.A., (1993). *The Fort*

- at Dereagzi and Other Material Remains in Its Vicinity: From Antiquity to the Middle Ages, *Istanbuler Forschungen*, 40, Tübingen.
- Mundell M. ve Mango, M. (1992). “*The Monetary Value of Silver Revetment and Objects Belonging to Churches, A.D. 300- 700*”, *EcclSilver*, s.123- 136.
- Naumann, R. ve Belting, H. (1966). *Die Eupheia Kirche am Hippodrom zu İstanbul und ihre Fresken*, Verlag Gebr. Mann, Berlin.
- Niewöhner, P. (2007). *Aizanoi, Dokimion und Anatolien stadt und land siedlungs und steinmetzwesen vom spateren 4. bis 6. jahrhundert n. Chr.* Reichert Verlag, Wiesbaden.
- Niewöhner, P. (2008). “Mittelbyzantinische Templonanlagen aus Anatolien Die Sammlung des archaologischen Museums Kütahya und Ihr Kontext”, *IstMitt* 58, s. 285-345.
- Niewöhner, P. (2016). *Bauwerke in Milet: Die Byzantinischen Basiliken von Milet*, Deutsches Achaologisches Institut, Berlin.
- Nussbaum, O. (1965). *Der Standort des Liturgen am Christlichen Altar vor dem Jahre 1000*, Bonn.
- Orlandos, A. K. (1952). *Hē xylostegos palaiochristianike Basilike tes mesogeiakes lekanes*, II, Hē en Athēnais Archaialogikē Hetaireia, Athens.
- Orlandos, A. (1965). “La forme primitive de la cathédrale paléochrétienne de Paros” , *Atti del VI Congresso Internazionale di Archeologia Cristiana Ravenna 23-30 Sett. 1961*, Vatican, s. 159- 168.
- Ousterhout, R, ve Akyürek, E. (2001). “ The Church of the Transfiguration on Burgazada”, *Cahiers Archeologiques* (49), s. 5-14.
- Ousterhout, R. (2016). *Bizans 'ın Yapı Ustaları*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Ötüken, Y. (1997). “Bizans”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt 1, Yem Yayınları, İstanbul.
- Ötüken, Y. (2006). “Myra-Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Mimari Değerlendirmeler”, *III. Uluslararası Likya Sempozyumu* 2, s. 523-536.
- Özkan, H. (2015). “Patara’da 1989-1990 Yıllarında Kazılan Bizans Kiliseleri”, *Patara VII.1, Kum’dan Kent’e Patara Kazılarının 25 Yılı, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 11-12 Kasım 2013, Antalya*, s. 451- 462.
- Özgümüş, F. (1992). “Knidos’taki Bizans Eserleri”, *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 11, İstanbul, s. 2-17.
- Öztaşkın, G. ve Sertel, S. (2017). “Olympos Piskoposluk Kilisesi’ndeki Nef Ayrımı Düzenlemeleri ve Levha Yanı Uygulaması”, *ADALYA* 20, s. 357-373.
- Öztaşkın, G. K. (2013). *Olympos Antik Kenti Episkopeion Yapı Topluluğu*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, (Basılmamış Doktora Tezi), Eskişehir.
- Parman E. (2002). *Ortaçağda Bizans Döneminde Frigya ve Bölge Müzelerindeki Bizans Taş Eserleri*,

Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

- Parrish, D. (2001). "An Early Byzantine Mosaic Workshop Based on Kos: Architectural Context and Pavement Design." *AntTard* 9, s. 331- 349.
- Pasini, C. (1981). Vita di S. Filippo d'Agira attribuita al monaco Eusebio, Rome.
- Pazaras, T. (1994). "Protasē anaparastasē s tou 'Ambō na tes Palaias Metropolē s stē Veroia" *Thymiaia: stē mnēmē tēs Laskarinas Boura*, Athens, s. 251- 254.
- Peirano, D. (2012). "Some Observations About the Form and Settings of the Basilica Bargala", *Macedonian Historical Review* 3, Skopje, s. 65-83.
- Peschlow, U. (1975). "Byzantinische Plastik in Didyma", *IstMitt* 25, s. 211-257.
- Peschlow, U. (1977). *Die Irenenkirche in İstanbul: Untersuchungen zur Architektur*. Tübingen, s. 206-214.
- Peschlow, U. (1984). "Die bischofskirche in Limyra (Lykien)" *Actes du Xe Congrès International d'Archéologie Chrétienne*, 2, Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana, s. 409-435.
- Peschlow, U. (1990). "Materialien zur Kirche des H. Nikolaos in Myra im Mettelalter", *IstMitt* 40, s. 207-259.
- Peschlow, U. (1991). "Zum Templon in Konstantinopel", *Armos*, III, s. 1449-1475.
- Peschlow, U. (2006a). "Dividing Interior Space in Early Byzantine Churches: The Barriers between the Nave and Aisles", *Thresholds of the Sacred: Architectural, Art Historical, Liturgical, and Theological Perspectives on Religious Screens, East and West*, Harvard University Press.
- Peschlow, U. (2006b). "Altar und Reliquie. Form und Nutzung des frühbyzantinischen Reliquienaltars in Konstantinopel", *Architektur und Liturgie, Akten des Kolloquiums vom 25. bis 27.*, s. 175-202.
- Popovic, S. (1998). "The Trapeza in Cenobitic Monasteries: Architectural and Spiritual Contexts", *DOP* 52, s. 281-303.
- Pülz, A. ve Ruggendorfer, P. (2004). "Kaiserzeitliche und Frühbyzantinische Denkmäler in Limyra: Ergebnisse der Forschungen in der Oststadt und am Ptolemaion (1997-2001)" *Mitteilungen zur Christlichen Archäologie*, 10, s. 52-79.
- Rice, T. T. (1975), "Animal Combat Scenes in Byzantine Art", *Studies in Memory of David Talbot Rice*, s. 17-23.
- Russo, E. (1991). Sculture del complesso eufrasiano di Parenzo, Napoli.
- Serdar, P. (2010). Likya ve Pamfilya Bölgeleri'ndeki Bizans Dönemi Taş Eserlerinin Motif, Bezeme Tekniği Ve Malzeme Değerlendirmesi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Serin, U. (2014). "Bizans Ankarası ve Kaybolan Bir Kültür Mirası: 'St. Clement' Kilisesi, *METU. JFA.* (2), s. 65-92.

- Sertel, S. (2017). *Olympos Piskoposluk Kilisesi ve Vaftizhanesi Litürjik Taş Eserleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Ševcenko, N. P. (1983). The Life of Saint Nicholas in Byzantine Art, Torino.
- Sheppard, C. D. (1969). "Byzantine Carved Marble Slabs", *The Art Bulletin*, 1-51, s. 65-71.
- Sodini, J. P. (2008). "La Sculpture Byzantine (VIIe- XIIe siècles): Acquis Problèmes et Perspectives", *La Sculpture Byzantine VIIe-XIIe Siècles*, 49, Athens, s. 5-37.
- Schobert, A. (2015). Frühchristliche Kirchen Mit Baptisterium Der Episkopalen Zentren lader und Scardona in der Provincia Dalmatia, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Universtat Wien.
- Smith, M. T. (1991). "Ciborium", *ODB III*, Oxford University Press, New York.
- Sodini, J. P. (1980). "Une Iconostase byzantine a Xanthos", *Actes du Colloque sur la Lycie Antique*, s.119-148.
- Sodini, J. P. (1984). "Les dispositifs liturgiques des basiliques paléochrétiennes en Grèce et dans Balkans." *CorsiRav* 31, s. 441- 473.
- Soteriou, G. A. (1931). *Hai christianikai Thēvai tēs Thessalias kai hai palaiochristianikai vasilikai tēs Hellados*, Athens.
- Speck, P. (1966). "Die Endyte. Literarische Quellen zur Bekleidung des Altars in der byzantinischer Kirche", *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinischen Gesellschaft*, XV, s. 323-375.
- Speck, P. (1968). Theodoros Studites, *Jamben*, Berlin.
- Speck, P. (1991). Poikila Byzantina 11, *Varia III*, Bonn.
- Stevović, I. (1998-99). "Sveti Andreja u kotorskom natpisu Andeesci ad honorem sociorum maiorem", *Zograf* 27, s. 23- 33.
- Striker L. Ve Kuban D. (ed.) (1997). *Kalenderhane in İstanbul- The Buildings, Their History, Architecture, And Decoration*, Germany.
- Strzygowski, J. (1909). "Der Sigmaförmige Tisch und der altes Typus des Refektoriums Mitt 11 Abbildungen", *Wörter und Sachen: Kulturhistorische Zeitschrift Für Sprach – und Sachforschung, Band I*, Heiderberg, s. 70-76.
- Şimşek, C. (2015). *Laodikeia Kilisesi Lykos Vadisi'nde Hristiyanlık*, Denizli Büyükşehir Belediyesi ve Prof. Dr. Celal Şimşek, Denizli.
- Taft, R. F. - Bouras L. (1991). "Altar", *ODB, I*, Oxford University Press, New York.
- Talbot, A. M. ve Kazhdan, A. P. (1994). "The Byzantine Cult of St. Photeine", *Presence of Byzantium: Studies Presented to Milton V. Anastos in Honor of His Eighty-Fifth Birthday*, Amsterdam, s. 103-112.
- Tekinalp, V. M. (2000). *Geç Antik dönem sonrasında ve Ortaçağ'da (MS 4.-14. y.y.) Andriake Kenti*, (Basılmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Tekinalp, V. M. (2001). *Andriake Kiliseleri ve Tarihlendirme Sorunları, V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, s. 491-516.
- Tekinalp, V. M. (2006). "Arykanda Kenti Bizans Dönemi Mimari Plastik ve Liturjik Taş Eserleri", *III. Uluslararası Likya Sempozyumu 2*, s. 789-799.
- Temple, Ç. (2013). Konya/İkonion ve Çevresinde Bulunan Bizans Dönemi Taş Eserleri, (Basılmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tezcan, H. (1989). *Topkapı Sarayı ve Çevresinin Bizans Devri Arkeolojisi*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.
- Thiel, A. (2005). *Die Johanneskirche in Ephesos. Weisbaden: Reichert Verlag*.
- Tiryaki, A. (2012). "Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi'ne ait Bir Grup Korkuluk Levhası", *OLBA XX*, KAAM Yayınları, Mersin, s. 493-514.
- Tiryaki, A. (2012). "Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi'nde İşlevi Tartışmalı Mimari Düzenlemeler: Yüksek Nef Ayrımı ve Oturtma Sekileri", *TÜBA-KED*, 10, s. 21-30.
- Tiryaki, A. (2015). "Architectural decoration of the Episcopal Church of Rhodiapolis in Lycia", *Association for the Study of Marble & Other Stones in Antiquity, X, Proceedings of the Tenth International Conference of ASMOSIA, 21-26 May 2012*, s. 377-384.
- Tiryaki, A. (2018), Alakent Church: A Byzantine Monument at Myra, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 117-123.
- Tsuji, S. (1995). The Survey of Early Byzantine Sites in Ölüdeniz Area (Lycia, Turkey), *Memoirs of the Faculty of Letters Osaka University*, Vol. XXXV., Japan.
- Tzaferis, V. (1985). "An Early Christian Church Complex at Magen", *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 258, s. 1-31.
- Uçkan, Y. (2010). "Olympos 2009", *KST* 32, Ankara.
- Ulbert, T. (1980). "Zwei sigmaförmige Mensaplatten aus Syrien", *PIETAS: Festschrift Für Bernhard Kötting, Jahrbuch Für Antike und Christentum Ergänzungsband 8*, Münster, s. 559- 565.
- Ulbert, T. (1986). "Refasa II. Die Basilika des Heiligen Kreuzes in Resafa- Sergiupolis", *Syria. Revue D'art Oriental Et D'archeologie*, s. 473-478.
- Uluçam, A. (1991). "Büyük Kilise", *12. KST (2)*, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, s. 29-55.
- Underwood, P. (1950). "The Fountain of Life in Manuscripts of the Gospels." *DOP* 5, s.43- 138.
- Walter, C. (1993). "A New Look At the Byzantine Sanctuary Baririer", *Revue des Etudes Byzantine*, 51, s.203-228.
- Walter, C. (1995), "The Byzantine Sanctuary- A Word List", *Byzantinorossica, Vol. 1*. s. 95-106.
- Wessel, K. (1966). "Altar", *RBK, I*, Anton Hiersemann, Stuttgart.
- Westphalen, S. (1998). "Die Basilika von Priene. Architektur und liturgische Ausstattung", *IstMitt* 48, s. 279- 340.

- Westphalen, S. (2006). “Studien zur frühbyzantinischen Bauornamentik im Rauhen Kilikien: Diokaisareia / Uzuncaburç”, *IstMitt* 56, s.391- 405.
- Xydis, S. G. (1947). “The Chancel Barrier, Solea, and Ambo of Hagia Sophia”, *The Art Bulletin*, 1/29, s.1-24.
- Vanderheyde, C. (2007). “The Carved Decoration of Middle and Late Byzantine Temples”, *Mitteilungen zur Spätantiken Archäologie und Byzantinischen Kunstgeschichte* 5, s. 77-112.
- Volanakis, J. (2006). “Die frühchristliche Basilika von Paleokklesia – Salakos (Rhodos)”, *Acta Congressus Internationalis XIV Archaeologiae Christianae II*, Österreichische Akademie Der Wissenschaften Philosophisch-Historische Klasse Archäologische Forschungen Band 14, s. 971-973.
- Yıldırım, Ş. (2013). *Side Antik Kentinin Bizans Dönemi Dini Mimarisi*, Basılmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Yılmaz, L. (2015). *Bizans Devrinde Likya Bölgesi Liman Yerleşmeleri*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- <http://www.katapi.org.uk/katapiNSBunix/Lxx/LxxByBC.php?B=2&C=40&Cv=&version=Lxx>,
(Erişim Tarihi: 05.04.2018).

ANTİK KAYNAKLAR

- Plut. Luc. Plutarkhos, Lucullus
Plutarch, Lives, Volume II, Themistocles and Camillus. Aristides and Cato Major. Cimon and Lucullus, çev. B. Perrin (The Loeb Classical Library), Londra 1914.
- Aristoph. Equ. Aristophanes, Equites
Aristophanes I, The Acharnians, The Knights, The Clouds, The Wasps, çev. B. B. Rogers (The Loeb Classical Library), Londra 1930.
- Euseb. Hist. eccl. Historia Ecclesiastica
Eusebius, The Ecclesiastical History, Volume II, çev. J. E. L. Oulton (The Loeb Classical Library), Cambridge 1942.
- Vitr. De arch. Vitruvius, De architectura
Vitruvius, On Architecture, in 2 Volumes, çev. F. Granger (The Loeb Classical Library), Cambridge-Londra 1955.
- Jos. Ant. Iud. Josephus, Antiquitates Iudaicae
Josephus, Jewish Antiquities, Vol. V, Books V-VIII, çev. H. St. J. Thackeray – R. Marcus (The Loeb Classical Library), Londra-Cambridge 1950.
- Jos. Bl. Josephus, Bellum Iudaicum
Josephus, The Jewish War, Vol. III, Books IV-VII, çev. H. St. J. Thackeray (The Loeb Classical Library), Londra-Cambridge 1961.

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Templon Stylobatı (Kat. No. 1)	150
Resim 2: Templon Levhası (Kat. No. 2)	150
Resim 3: Templon Levha Üstü (Kat. No. 3)	151
Resim 4: Tempon Levha Üstü (Kat. No. 4)	151
Resim 5: Templon Levha Üstü (Kat. No. 5)	151
Resim 6: Templon Sütun Başlığı (Kat. No. 6)	152
Resim 7: Templon Sütun Başlığı (Kat. No. 7)	152
Resim 8: Templon Sütun Başlığı (Kat. No. 8)	152
Resim 9: Templon Sütun Gövdesi (Kat. No. 9)	152
Resim 10. Templon Payesi (Kat. No. 10)	153
Resim 11. Templon Payesi (Kat. No. 11)	153
Resim 12. Templon Payesi (Kat. No. 12)	153
Resim 13. Templon Payesi (Kat. No. 13)	153
Resim 14. Templon Payesi (Kat. No. 14)	154
Resim 15. Altar Tablası (Kat. No. 15)	154
Resim 16. Altar Tablası (Kat. No. 16)	154
Resim 17. Altar Tablası (Kat. No. 17)	154
Resim 18. Altar Tablası ve Monogram (Kat. No. 18)	154
Resim 19. Sigma Masası (Kat. No. 19)	155
Resim 20. Altar Masası Ayağı (Kat. No. 20)	155
Resim 21. Altar Masası Ayağı (Kat. No. 21)	155
Resim 22. Altar Masası Ayağı (Kat. No. 22)	156
Resim 23. Kiborium Sütun Kaidesi (Kat. No. 23)	156
Resim 24. Kiborium Sütun Kaidesi (Kat. No. 24)	156
Resim 25. Monolitik Levha (Kat. No. 25)	157
Resim 26. Monolitik Levha (Kat. No. 26)	157
Resim 27. Monolitik Levha (Kat. No. 27)	157
Resim 28. Monolitik Levha (Kat. No. 28)	157
Resim 29. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 29)	158
Resim 30. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 30)	158
Resim 31. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 31)	158

Resim 32. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 32)	158
Resim 33. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 33)	159
Resim 34. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 34)	159
Resim 35. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 35)	159
Resim 36. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 36)	159
Resim 37. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 37)	159
Resim 38. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 38)	159
Resim 39. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 39)	160
Resim 40. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 40)	160
Resim 41. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 41)	160
Resim 42. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 42)	160
Resim 43. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 43)	160
Resim 44. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 44)	160
Resim 45. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 45)	161
Resim 46. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 46)	161
Resim 47. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 47)	161
Resim 48. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 48)	161
Resim 49. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 49)	161
Resim 50. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 50)	161
Resim 51. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 51)	161
Resim 52. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 52)	162
Resim 53. Levha (Kat. No. 53)	162
Resim 54. Levha (Kat. No. 54)	162
Resim 55. Levha (Kat. No. 55)	163
Resim 56. Levha (Kat. No. 56)	163
Resim 57. Levha (Kat. No. 57)	163
Resim 58. Levha (Kat. No. 58)	164
Resim 59. Levha (Kat. No. 59)	164
Resim 60. Levha (Kat. No. 60)	164
Resim 61. Levha (Kat. No. 61)	165
Resim 62. Levha (Kat. No. 62)	162
Resim 63. Levha (Kat. No. 63)	165
Resim 64. Levha (Kat. No. 64)	166
Resim 65. Levha (Kat. No. 65)	166
Resim 66. Levha (Kat. No. 66)	166

Resim 67. Levha (Kat. No. 67)	166
Resim 68. Levha (Kat. No. 68)	166
Resim 69. Levha (Kat. No. 69)	167
Resim 70. Levha (Kat. No. 70)	167
Resim 71. Levha (Kat. No. 71)	167
Resim 72. Levha (Kat. No. 72)	167
Resim 73. Levha (Kat. No. 73)	167
Resim 74. Levha (Kat. No. 74)	167
Resim 75. Levha (Kat. No. 75)	168
Resim 76. Levha (Kat. No. 76)	168
Resim 77. Levha (Kat. No. 77)	168
Resim 78. Levha (Kat. No. 78)	168
Resim 79. Levha (Kat. No. 79)	168
Resim 80. Levha (Kat. No. 80)	168
Resim 81. Levha (Kat. No. 81)	169
Resim 82. Levha (Kat. No. 82)	169
Resim 83. Levha (Kat. No. 83)	169
Resim 84. Levha (Kat. No. 84)	169
Resim 85. Levha (Kat. No. 85)	169
Resim 86. Levha (Kat. No. 86)	169
Resim 87. Levha (Kat. No. 87)	170
Resim 88. Levha (Kat. No. 88)	170
Resim 89. Levha (Kat. No. 89)	170
Resim 90. Levha (Kat. No. 90a-90b)	170
Resim 91. Levha (Kat. No. 91a-91b)	171
Resim 92. Levha (Kat. No. 92)	171
Resim 93. Levha (Kat. No. 93)	171
Resim 94. Levha (Kat. No. 94)	171
Resim 95. Levha (Kat. No. 95)	171
Resim 96. Levha (Kat. No. 96)	172
Resim 97. Levha (Kat. No. 97)	172
Resim 98. Levha (Kat. No. 98)	172
Resim 99. Levha (Kat. No. 99)	172
Resim 100. Levha (Kat. No. 100a-100b)	172
Resim 101. Levha (Kat. No. 101)	173

Resim 102. Levha (Kat. No. 102)	173
Resim 103. Levha (Kat. No. 103a-m)	173
Resim 104. Levha (Kat. No. 104)	174
Resim 105. Levha (Kat. No. 105)	174
Resim 106. Levha (Kat. No. 106)	174
Resim 107. Levha (Kat. No. 107)	174
Resim 108. Levha (Kat. No. 108)	174
Resim 109. Levha (Kat. No. 109)	175
Resim 110. Levha (Kat. No. 110)	175
Resim 111. Levha (Kat. No. 111)	175
Resim 112. Levha (Kat. No. 112)	175
Resim 113. Levha (Kat. No. 113)	175
Resim 114. Levha (Kat. No. 114)	176
Resim 115. Levha (Kat. No. 115)	176
Resim 116. Levha (Kat. No. 116)	176
Resim 117. Levha (Kat. No. 117)	177
Resim 118. Levha (Kat. No. 118)	177
Resim 119. Levha (Kat. No. 119)	177
Resim 120. Levha (Kat. No. 120)	177
Resim 121. Levha (Kat. No. 121)	177
Resim 122. Levha (Kat. No. 122)	178
Resim 123. Levha (Kat. No. 123)	178
Resim 124. Levha (Kat. No. 124)	179
Resim 125. Levha (Kat. No. 125a-j)	179
Resim 126. Levha (Kat. No. 126a, b, c)	180
Resim 127. Levha (Kat. No. 127)	180
Resim 128. Levha (Kat. No. 128a-g)	181
Resim 129. Levha (Kat. No. 129)	182
Resim 130. Levha (Kat. No. 130a-g)	182
Resim 131. Levha (Kat. No. 131)	183
Resim 132. Levha (Kat. No. 132)	183
Resim 133. Levha (Kat. No. 133)	183
Resim 134. Levha (Kat. No. 134)	184
Resim 135. Levha (Kat. No. 135)	184
Resim 136. Levha (Kat. No. 136)	184

Resim 137. Balüster (Kat. No. 137)	184
Resim 138. Balüster (Kat. No. 138)	184
Resim 139. Balüster (Kat. No. 139)	185
Resim 140. Balüster (Kat. No. 140)	185
Resim 141. Balüster (Kat. No. 141)	186
Resim 142. Balüster (Kat. No. 142)	186
Resim 143. Balüster (Kat. No. 143)	186

RESİMLER**Resim 1: Templon Stylobatı (Kat. no. 1)****Resim 2: Templon Levhası (Kat. No. 2)**

Resim 3: Templon Levha Üstü (Kat. No. 3)

Resim 4: Templon Levha Üstü (Kat. No. 4)

Resim 5: Templon Levha Üstü (Kat. No. 5)

Resim 6: Templon Sütun Başlığı (Kat. No. 6)

Resim 7: Templon Sütun Başlığı (Kat. no. 7)

Resim 8: Templon Sütun Başlığı (Kat. No. 8)

Resim 9: Templon Sütun Gövdesi (Kat. No. 9)

Resim 10: Templon Payesi (Kat. No. 10)

Resim 11: Templon Payesi (Kat. No. 11)

Resim 12: Templon Payesi (Kat. No. 12)

Resim 13: Templon Payesi (Kat. No. 13)

Resim 14: Templon Payesi (Kat. No. 14)

Resim 15: Altar Tablası (Kat. No. 15)

Resim 16: Altar Tablası (Kat.16)

Resim 17: Altar Tablası (Kat. 17)

Resim 18: Altar Tablası ve Arka Yüzünde Yer Alan Monogram (Kat. 18)

Resim 19: Sigma Masası (Kat. 19)

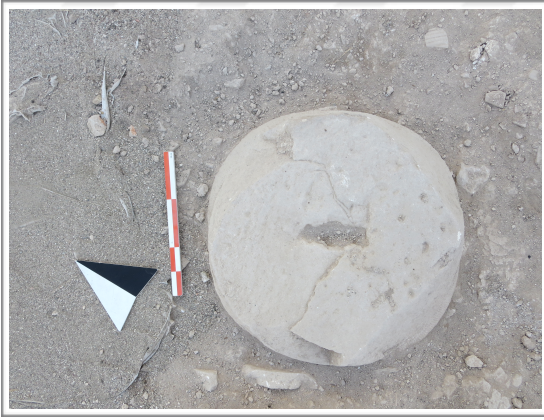
Resim 20: Altar Masası Ayağı (Kat. 20)

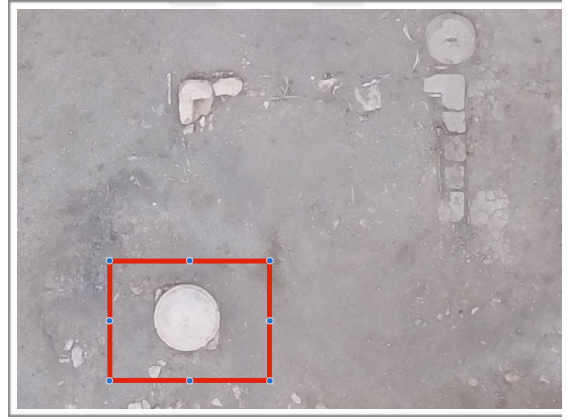
Resim 21: Altar Masası Ayağı (Kat No. 21)

Resim 22: Altar Masası Ayağı (Kat. No. 22)

Resim 23: Kiborium Sütun Kaidesi (Kat. No.23)

Resim 24: Kiborium Sütun Kaidesi (Kat. No. 24)

Resim 25: Monolitik Levha (Kat. No. 25)

Resim 26: Monolitik Levha (Kat. No. 26)

Resim 27: Monolitik Levha (Kat. No. 27)

Resim 28: Monolitik Levha (Kat. No. 28)

**Resim 29: Trapez Kesitli Levha
(Kat. No. 29)**

**Resim 30: Trapez Kesitli Levha
(Kat. No. 30)**

Resim 31: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 31)

**Resim 32: Trapez Kesitli
Levha (Kat. No. 32)**

Resim 33: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 33)

Resim 34: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 34)

Resim 35: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 35)

Resim 36: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 36)

Resim 37: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 37)

Resim 38: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 38)

Resim 39: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 39)

Resim 40: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 40)

Resim 41: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 41)

Resim 42: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 42)

Resim 43: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 43)

Resim 44: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 44)

Resim 45: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 45)

Resim 46: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 46)

Resim 47: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 47)

Resim 48: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 48)

Resim 49: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 49)

Resim 50: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 50)

Resim 51: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 51)

Resim 52: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 52)

Resim 53: Levha (Kat. No. 53)

Resim 54: Levha (Kat. No. 54)

Resim 55: Levha (Kat. No. 55)

Resim 56: Levha (Kat. No. 56)

Resim 57: Levha (Kat No. 57)

Resim 58: Levha (Kat. No. 58)

Resim 59: Levha (Kat. No. 59)

Resim 60: Levha (Kat. No. 60)

Resim 61: Levha (Kat. No. 61)

Resim 62: Levha (Kat. No. 62)

Resim 63: Levha (Kat. No. 63)

Resim 64: Levha (Kat. No. 64)

Resim 65: Levha (Kat. No. 65)

**Resim 66: Levha
(Kat. No. 66)**

Resim 67: Levha (Kat. No. 67)

**Resim 68: Levha (Kat.
No. 68)**

Resim 69: Levha (Kat. No. 69)

Resim 70: Levha (Kat. No. 70)

Resim 71: Levha (Kat. No. 71)

Resim 72: Levha (Kat. No. 72)

Resim 73: Levha (Kat. No. 73)

Resim 74: Levha (Kat. No. 74)

Resim. 75: Levha (Kat. No. 75)

**Resim 76: Levha
(Kat. No. 76)**

Resim 77: Levha (Kat. No. 77)

**Resim 78: Levha (Kat.
No. 78)**

Resim 79: Levha (Kat. No. 79)

Resim 80: Levha (Kat. No. 80)

Resim 81: Levha (Kat. No. 81)

Resim 82: Levha (Kat. No. 82)

Resim 83: Levha (Kat. No. 83)

Resim 84: Levha (Kat. No. 84)

Resim 85: Levha (Kat. No. 85)

Resim 86: Levha (Kat. No. 86)

Resim 87: Levha (Kat. No. 87)

Resim 88: Levha (Kat. No. 88)

Resim 89: Levha (Kat. No. 89)

Resim 90: Levha (Kat. No. 90a-90b)

Resim 91: Levha (Kat. No: 91a-91b)

Resim 92: Levha (Kat. No. 92)

Resim 93: Levha (Kat. No. 93)

Resim 94: Levha (Kat. No. 94) Resim 95: Levha (Kat. No.95)

Resim 96: Levha (Kat. No. 96)

Resim 97: Levha (Kat. No. 97)

Resim 98: Levha (Kat. No. 98)

Resim 99: Levha (Kat. No. 99)

Resim 100: Levha (Kat. No. 100a-100b)

Resim 101: Levha (Kat. No. 101)

Resim 102: Levha (Kat. No. 102)

Resim 103: Levha (Kat. No. 103)

Resim 104: Levha (Kat. No. 104)

Resim 105: Levha (Kat. No. 105)

Resim 106: Levha (Kat. No. 106)

Resim 107: Levha (Kat. No. 107)

Resim 108: Levha (Kat. No. 108)

Resim 109: Levha (Kat. No. 109)

Resim 110: Levha (Kat. No. 110)

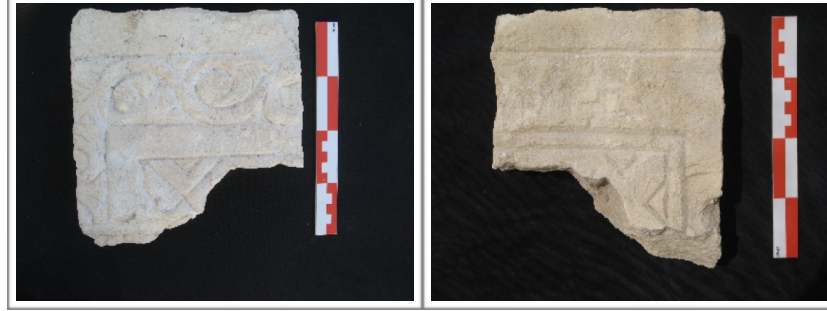
Resim 111: Levha (Kat. No. 111)

Resim 112: Levha (Kat. No. 112)

Resim 113: Levha (Kat. No. 113)

Resim 114: Levha (Kat. No. 114)

Resim 115: Levha (Kat. No. 115)

Resim 116: Levha (Kat. No. 116)

Resim 117: Levha (Kat. 117)

Resim 118: Levha (Kat. No. 118)

Resim 119: Levha (Kat. No. 119)

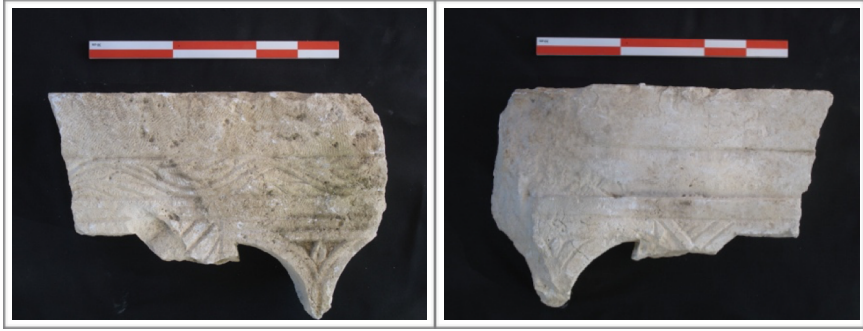
Resim 120: Levha (Kat. No. 120)

Resim 121: Levha (Kat. No. 121)

Resim 122: Levha (Kat. No. 122)

Resim 123: Levha (Kat. No. 123)

Resim 124: Levha (Kat. No. 124)

Resim 125: Levha (Kat. No. 125)

Resim 125: Levha (Kat. No. 125)

Resim 126: Levha (Kat. No. 126)

Resim 127: Levha (Kat. No. 127)

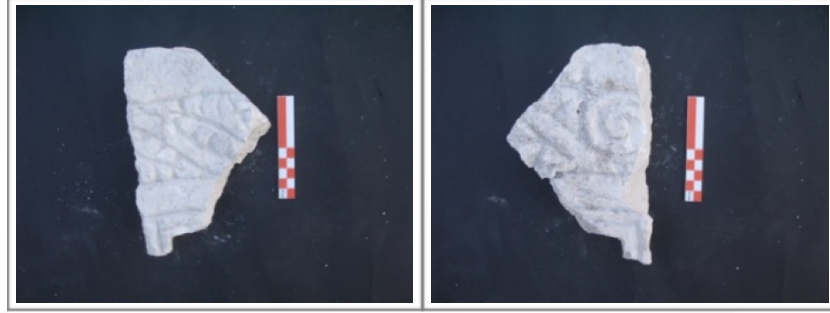
Resim 128: Levha (Kat. No. 128)

Resim 129: Levha (Kat. No. 129)

Resim 130: Levha (Kat. No. 130)

Resim 131: Levha (Kat. No. 131)

Resim 132: Levha (Kat. No. 132)

Resim 133: Levha (Kat. No. 133)

Resim 134: Levha (Kat. No. 134)

Resim 135: Levha (Kat. No. 135)

Resim 136: Levha (Kat. No. 136)

Resim 137: Balüster (Kat. No. 137)

Resim 138: Balüster (Kat. No. 138)

Resim 139: Balüster (Kat. No. 139)

Resim 140: Balüster (Kat. No. 140)

Resim 141: Balüster (Kat. No. 141)

Resim 142: Balüster (Kat. No. 142)

Resim 143: Balüster (Kat. no. 143)

ÇİZİM LİSTESİ

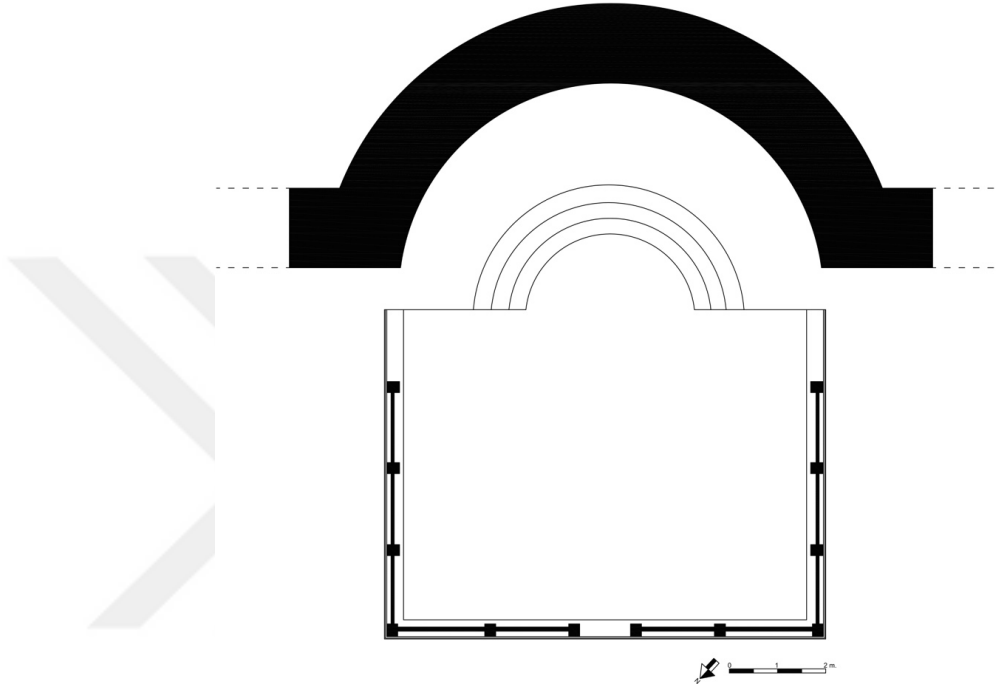
Çizim 1. Templon Stylobatı Restitüsyon Planı (Kat. No. 1)	195
Çizim 2. Templon Levhası Restitüsyonu (Kat. No. 2)	195
Çizim 3. Templon Sütun Başlığı (Kat. No. 6)	196
Çizim 4. Templon Sütun Başlığı (Kat. No. 7)	196
Çizim 5. Templon Payesi (Kat. No. 12)	196
Çizim 6. Templon Payesi (Kat. No. 13)	197
Çizim 7. Altar Tablası (Kat. No. 15)	197
Çizim 8. Altar Tablası (Kat. No. 16)	197
Çizim 9. Altar Tablası (Kat. No. 17)	197
Çizim 10. Altar Tablası Monogram (Kat. No. 18)	198
Çizim 11. Altar Masası Ayağı (Kat. No. 20)	198
Çizim 12. Altar Masası Ayağı (Kat. No. 21)	198
Çizim 13. Altar Masası Ayağı (Kat. No. 22)	198
Çizim 14. Monolitik Levha (Kat. No. 25)	199
Çizim 15. Monolitik Levha (Kat. No. 26)	199
Çizim 16. Monolitik Levha (Kat. No. 27)	200
Çizim 17. Monolitik Levha (Kat. No. 28).....	200
Çizim 18. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 29)	201
Çizim 19. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 30)	201
Çizim 20. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 31)	202
Çizim 21. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 32)	202
Çizim 22. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 33)	202
Çizim 23. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 34)	203
Çizim 24. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 35)	203
Çizim 25. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 36)	204
Çizim 26. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 37)	204
Çizim 27. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 38)	204
Çizim 28. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 39)	205
Çizim 29. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 40)	205
Çizim 30. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 41)	205
Çizim 31. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 42)	206
Çizim 32. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 43)	206

Çizim 33. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 46)	206
Çizim 34. Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 52)	207
Çizim 35. Levha (Kat. No. 53)	207
Çizim 36. Levha (Kat. No. 54)	208
Çizim 37. Levha (Kat. No. 55)	208
Çizim 38. Levha (Kat. No. 56)	209
Çizim 39. Levha (Kat. No. 57)	209
Çizim 38. Levha (Kat. No. 58)	210
Çizim 41. Levha (Kat. No. 59)	210
Çizim 42. Levha (Kat. No. 60)	210
Çizim 43. Levha (Kat. No. 61)	211
Çizim 44. Levha (Kat. No. 62)	211
Çizim 45. Levha (Kat. No. 65,66,67,68)	212
Çizim 46. Levha (Kat. No. 70)	212
Çizim 47. Levha (Kat. No. 72)	213
Çizim 48. Levha (Kat. No. 73)	213
Çizim 49. Levha (Kat. No. 74)	213
Çizim 50. Levha (Kat. No. 75)	214
Çizim 51. Levha (Kat. No. 76)	214
Çizim 52. Levha (Kat. No. 77)	214
Çizim 53. Levha (Kat. No. 80)	215
Çizim 54. Levha (Kat. No. 83)	215
Çizim 55. Levha (Kat. No. 84)	215
Çizim 56. Levha (Kat. No. 85)	216
Çizim 57. Levha (Kat. No. 88)	216
Çizim 58. Levha (Kat. No. 91)	216
Çizim 59. Levha (Kat. No. 108)	217
Çizim 60. Levha (Kat. No. 109)	217
Çizim 61. Levha (Kat. No. 110)	218
Çizim 62. Levha (Kat. No. 111)	218
Çizim 63. Levha (Kat. No. 122)	218
Çizim 64. Levha (Kat. No. 127)	219
Çizim 65. Levha (Kat. No. 134)	219
Çizim 66. Balüster (Kat. No. 138)	220

Çizim 67. Balüster (141)	220
Çizim 68. Balüster (Kat. No. 142)	220
Çizim 69. Balüster (Kat. No. 143)	221

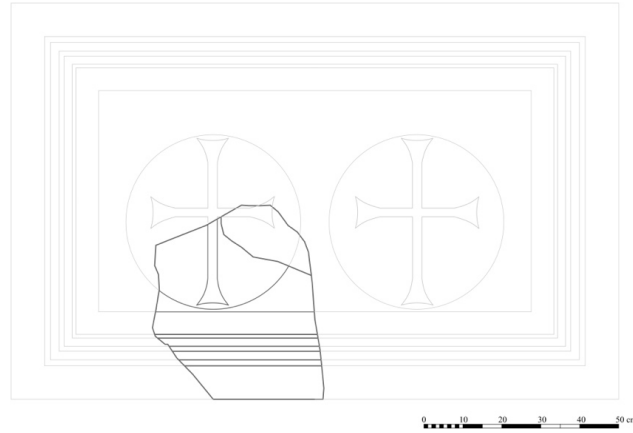

ÇİZİMLER

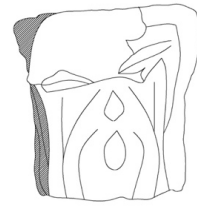
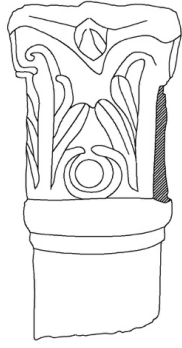
Çizim: S. Sertel

Çizim 1: Templon Stylobatı Restitüsyon Planı (Kat. No. 1)

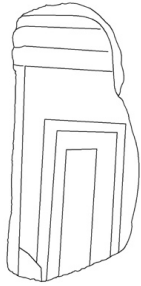
Çizim: S. Sertel

Çizim 2: Templon Levhası Restitüsyonu (Kat. No.2)

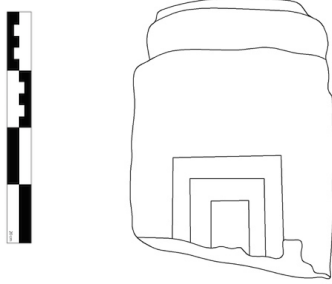

Çizim 3: Templon Sütun Başlığı (Kat. No. 6)

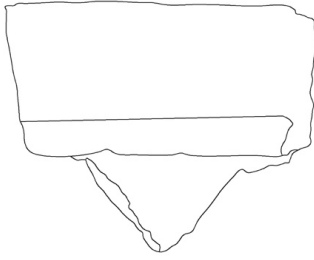
**Çizim 4: Templon Sütun Başlığı
(Kat. No. 7)**

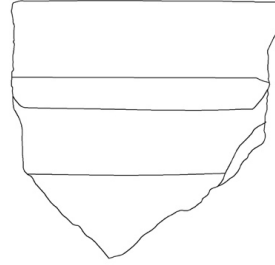
Çizim 5: Templon Payesi (Kat. No. 12)

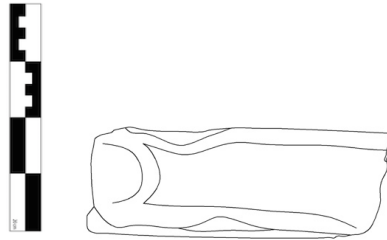
Çizim 6: Templon Payesi (Kat. No. 13)

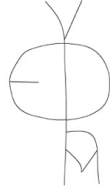
Çizim 7: Altar Tablası (Kat. No. 15)

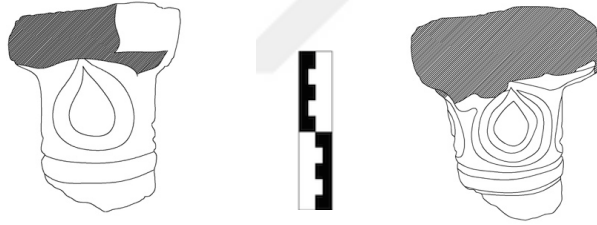
Çizim 8: Altar Tablası (Kat. No. 16)

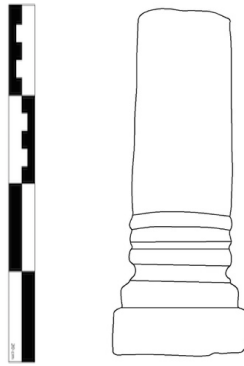
Çizim 9: Altar Tablası (Kat. No. 17)

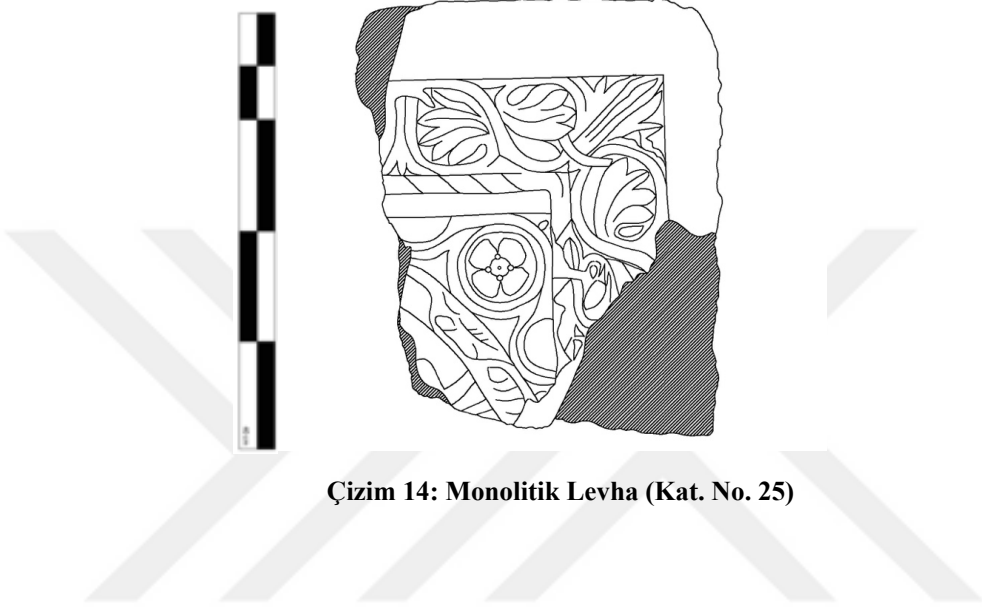
Çizim 10: Altar Tablasında Yer Alan Monogram (Kat. No. 18)

Çizim 11: Altar Masası Ayağı (Kat. No. 20) Çizim 12: Altar Masası Ayağı (Kat. No.21)

Çizim 13: Altar Masası Ayağı (Kat. No. 22)

Çizim 14: Monolitik Levha (Kat. No. 25)

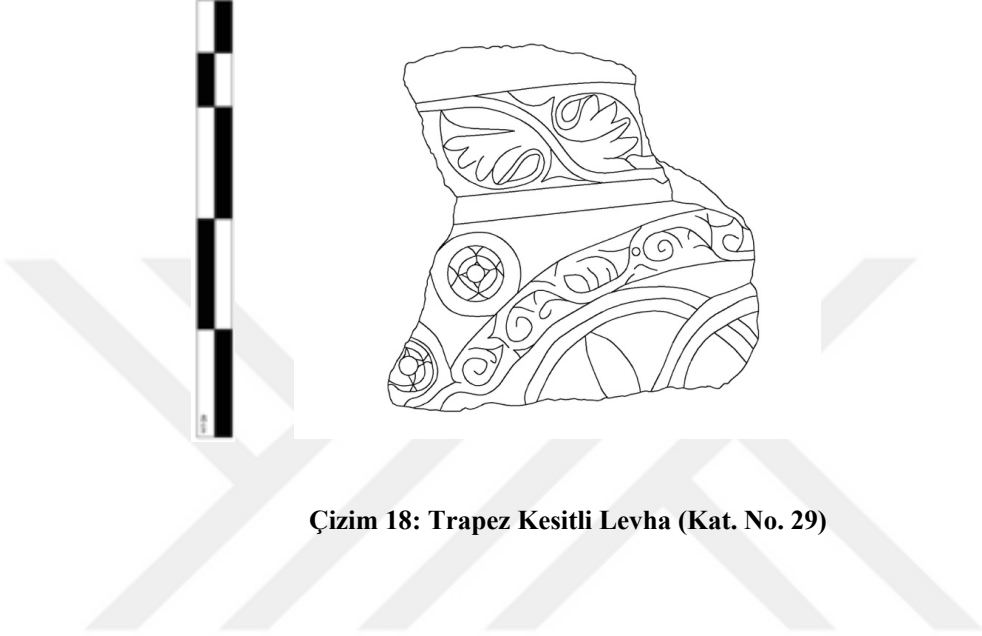
Çizim 15: Monolitik Levha (Kat. No. 26)

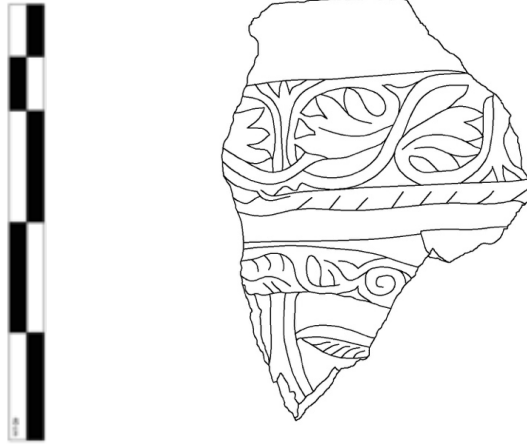
Çizim 16: Monolitik Levha (Kat. No. 27)

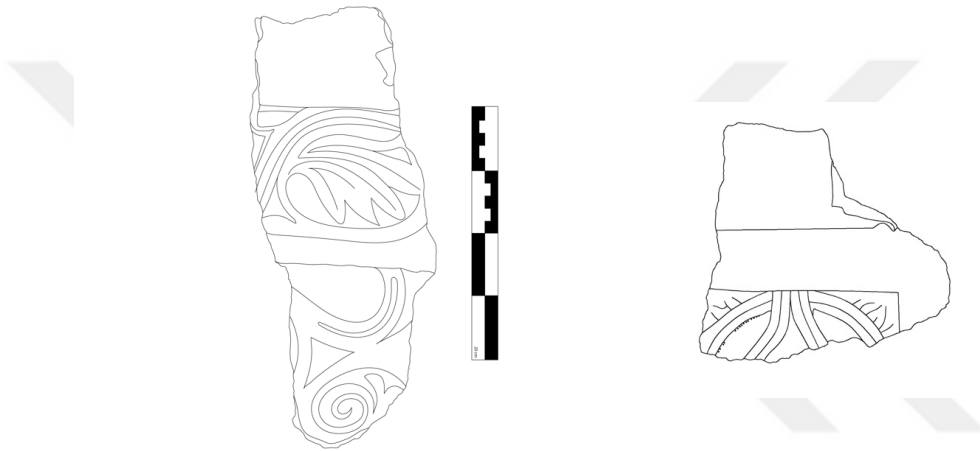
Çizim 17: Monolitik Levha (Kat. No. 28)

Çizim 18: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 29)

Çizim 19: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 30)

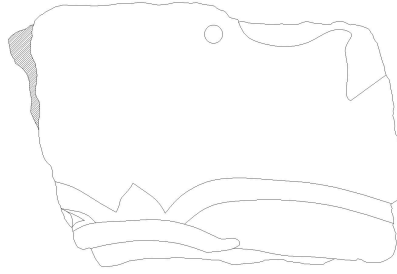
Çizim 20: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 31) Çizim 21: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 32)

Çizim 22: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 33)

Çizim 23: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 34)

Çizim 24: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 35)

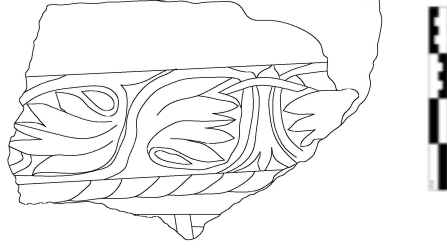
Çizim 25: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 36)

Çizim 26: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 37)

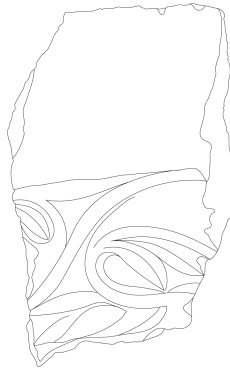
Çizim 27: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 38)

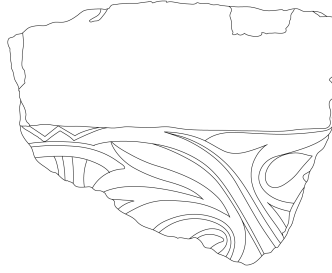
Çizim 28: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 39)

Çizim 29: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 40)

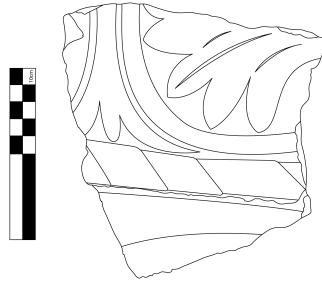
Çizim 30: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 41)

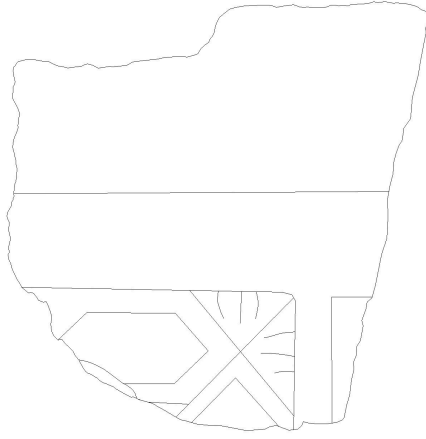
Çizim 31: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 42)

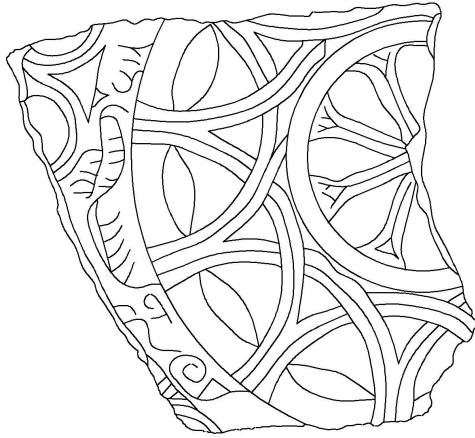
Çizim 32: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 43)

Çizim 33: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 46)

Çizim 34: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 52)

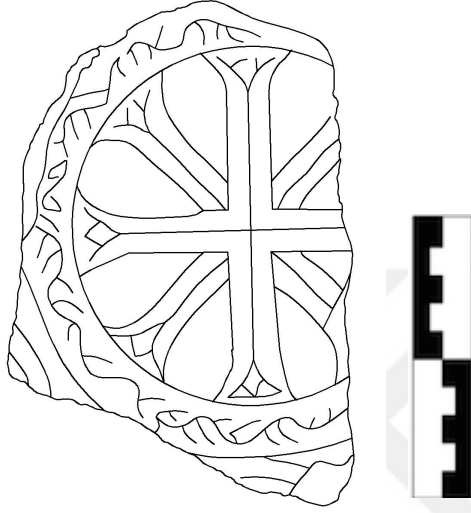
Çizim 35: Trapez Kesitli Levha (Kat. No. 53)

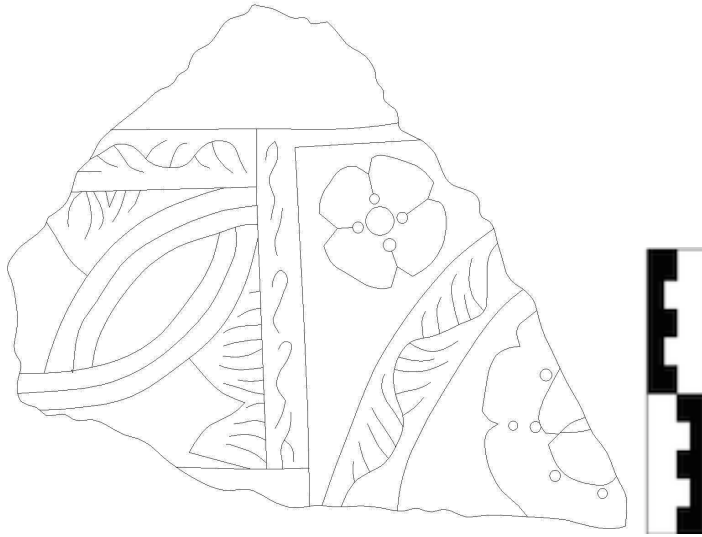
Çizim 36: Levha (Kat. No. 54)

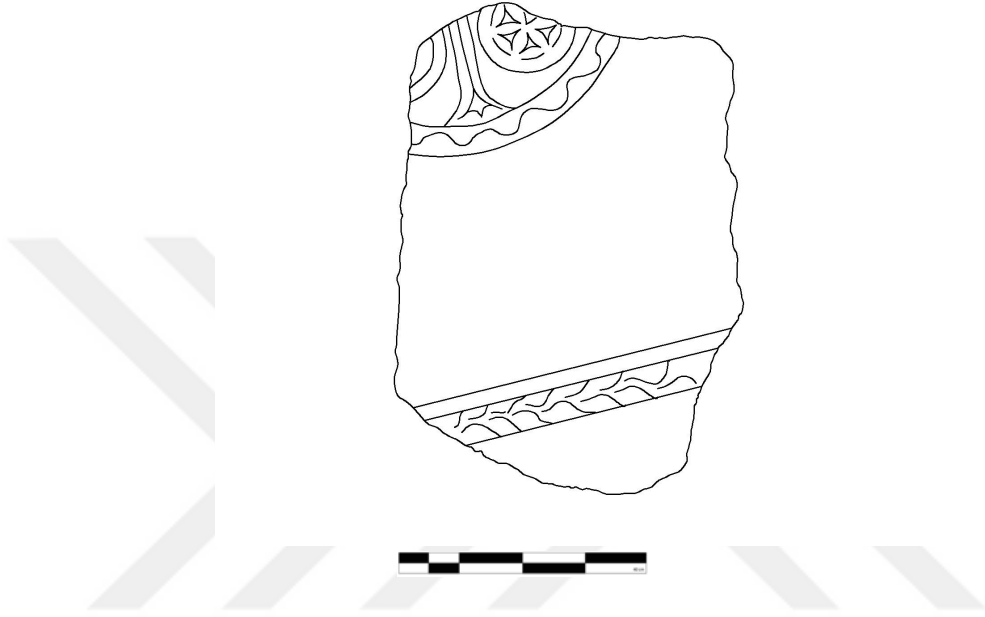
Çizim 37: Levha (Kat. No. 55)

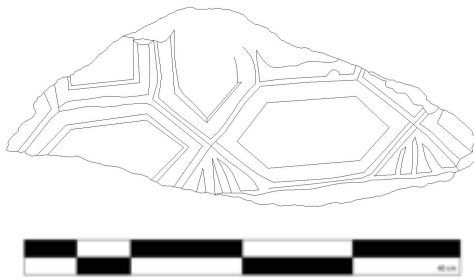
Çizim 38: Levha (Kat. No. 56)

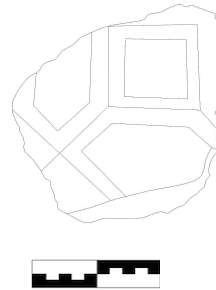
Çizim 39: Levha (Kat. No. 57)

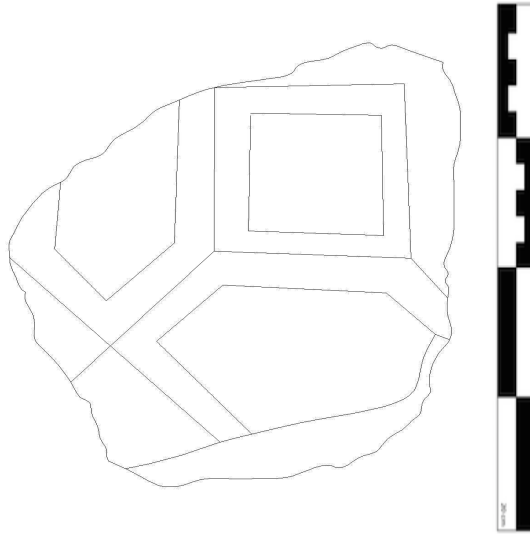
Çizim 40: Levha (Kat. No. 58)

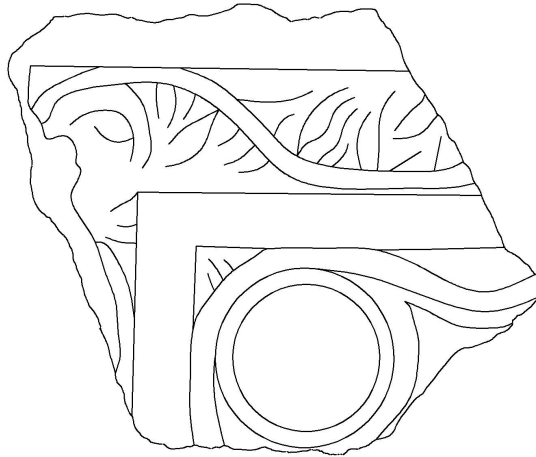
Çizim 41: Levha (Kat. No. 59)

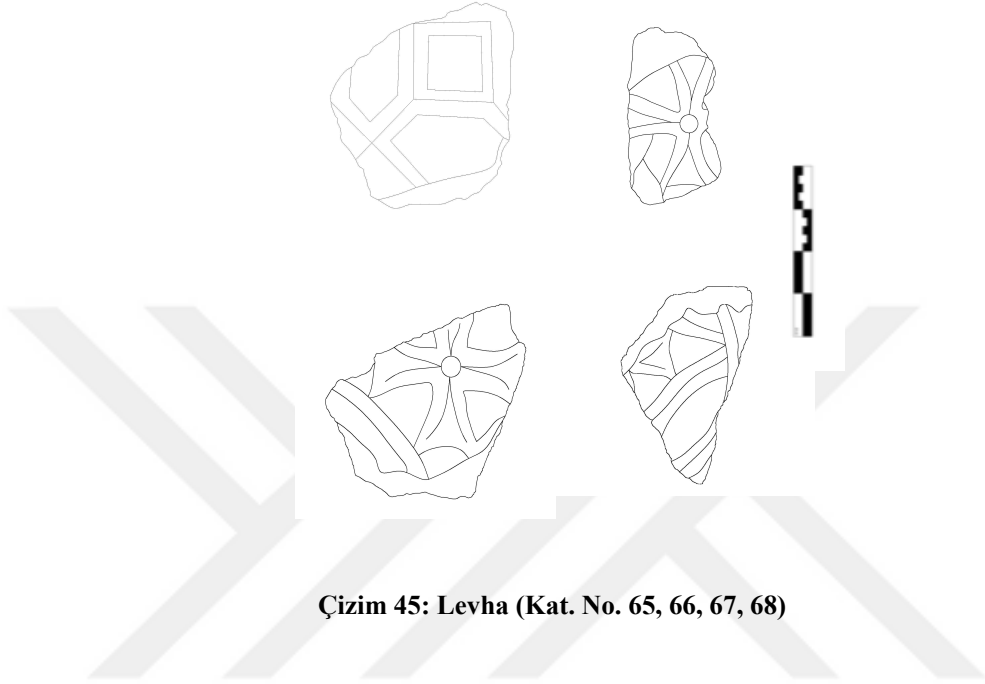
Çizim 42: Levha (Kat. No. 60)

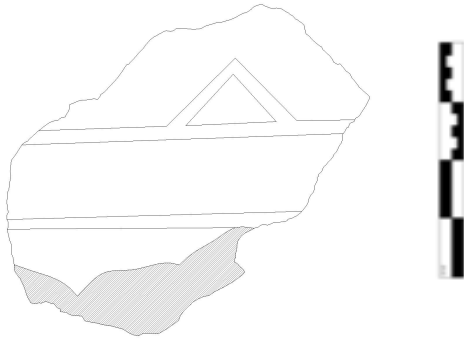
Çizim 43: Levha (Kat. No. 61)

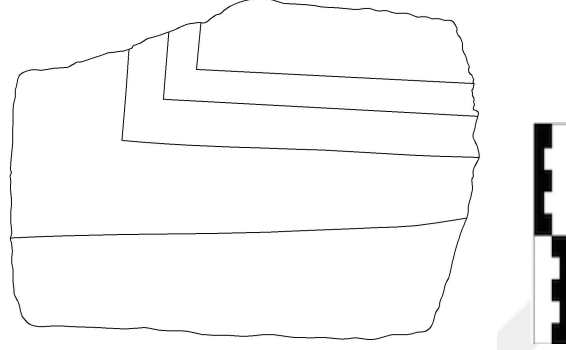
Çizim 44: Levha (Kat. No. 62)

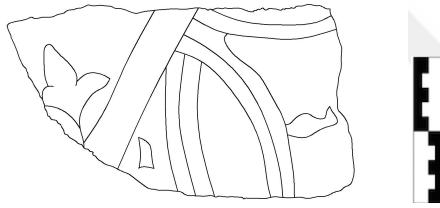
Çizim 45: Levha (Kat. No. 65, 66, 67, 68)

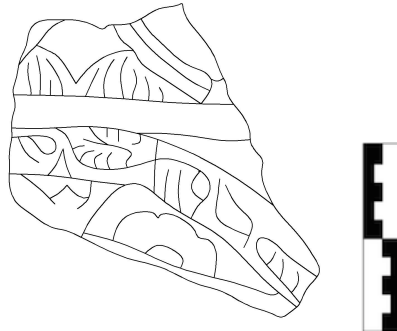
Çizim 46: Levha (Kat. No. 70)

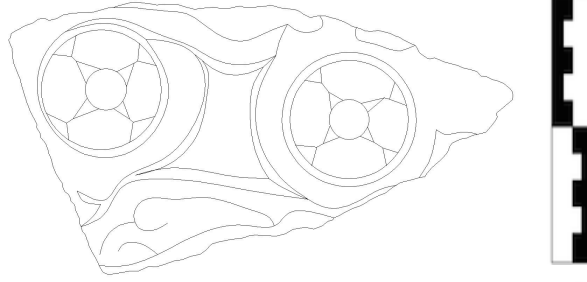
Çizim 47: Levha (Kat. No. 72)

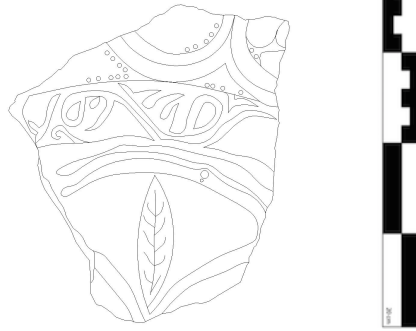
Çizim 48: Levha (Kat. No. 73)

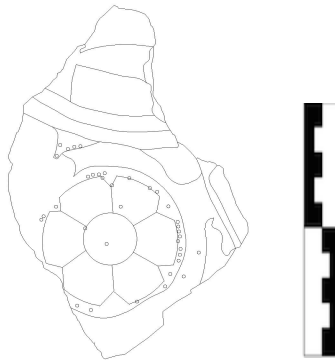
Çizim 49: Levha (Kat. No. 74)

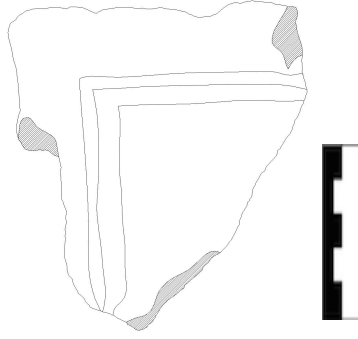
Çizim 50: Levha (Kat. No. 75)

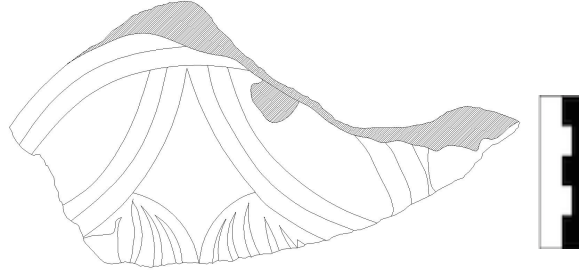
Çizim 51: Levha (Kat. No. 76)

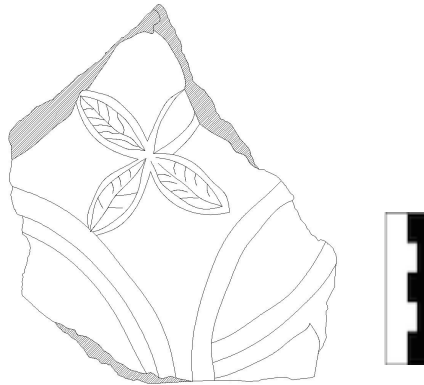
Çizim 52: Levha (Kat. No. 77)

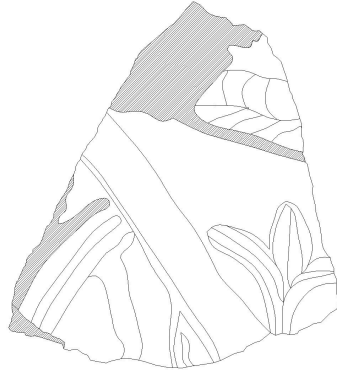
Çizim 53: Levha (Kat. No. 80)

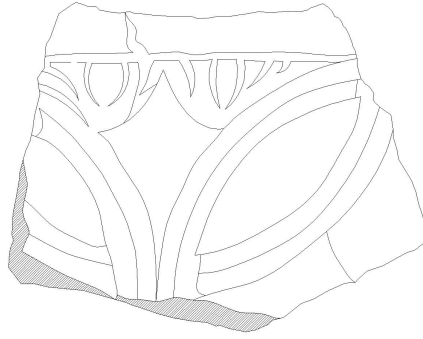
Çizim 54: Levha (Kat. No. 83)

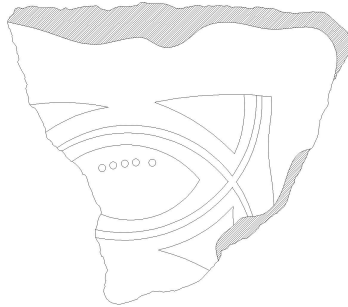
Çizim 55: Levha (Kat. No. 84)

Çizim 56: Levha (Kat. No. 85)

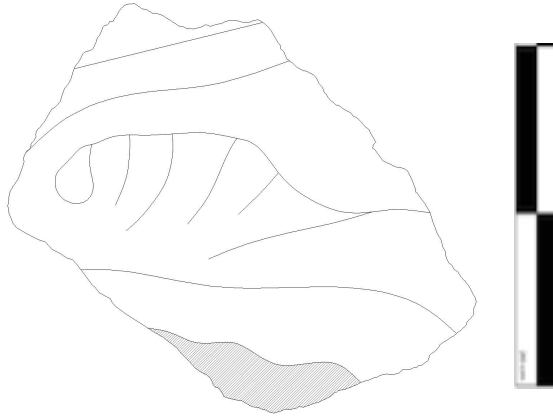
Çizim 57: Levha (Kat. No. 88)

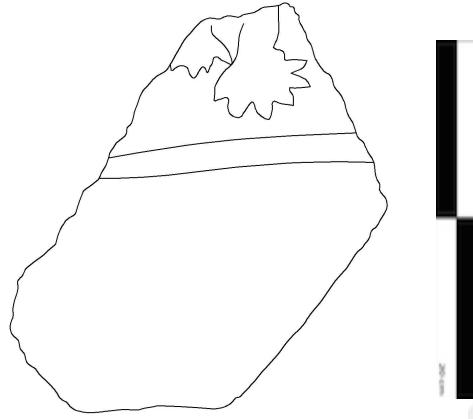
Çizim 58: Levha (Kat. No. 91)

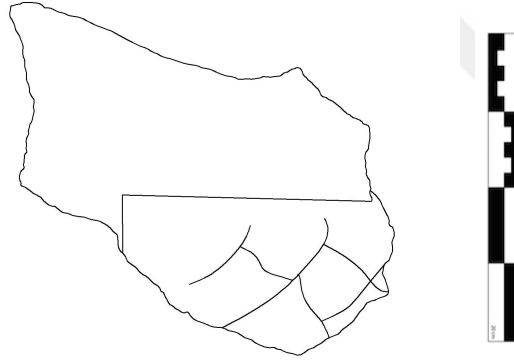
Çizim 59: Levha (Kat. No. 108)

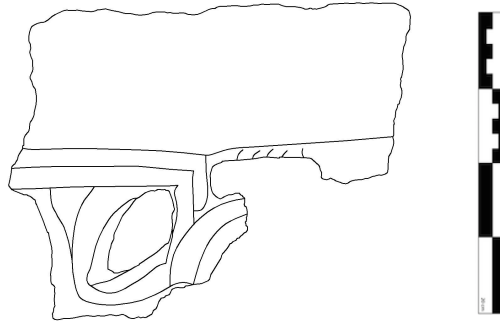
Çizim 60: Levha (Kat. No. 109)

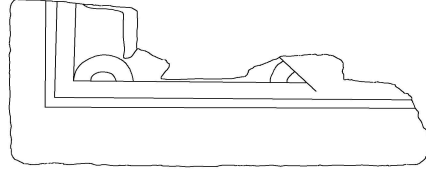
Çizim 61: Levha (Kat. No. 110)

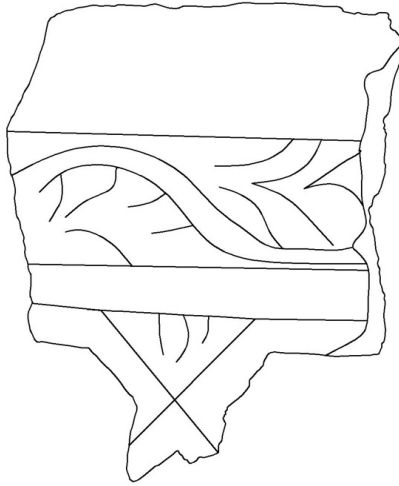
Çizim 62: Levha (Kat. No. 111)

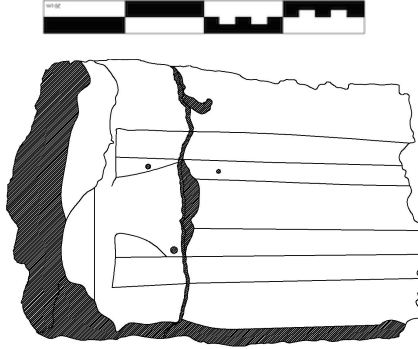
Çizim 63: Levha (Kat. No. 122)

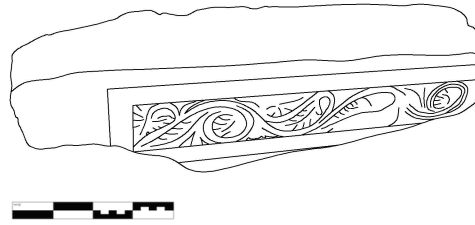
Çizim 64: Levha (Kat. No. 127)

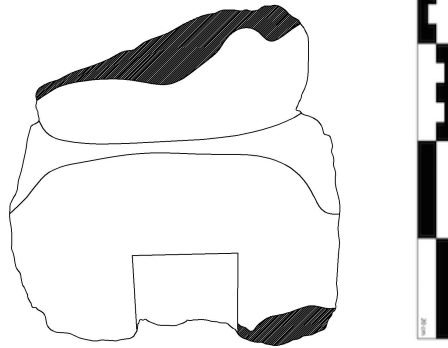
Çizim 65: Levha (Kat. No. 134)

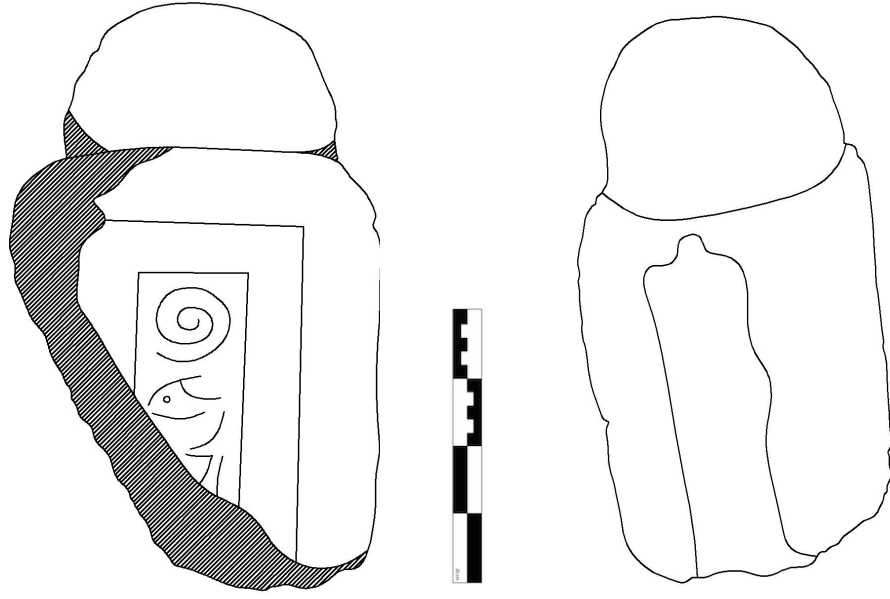
Çizim 66: Balüster (Kat. No. 138)

Çizim 67: Balüster (Kat. No. 141)

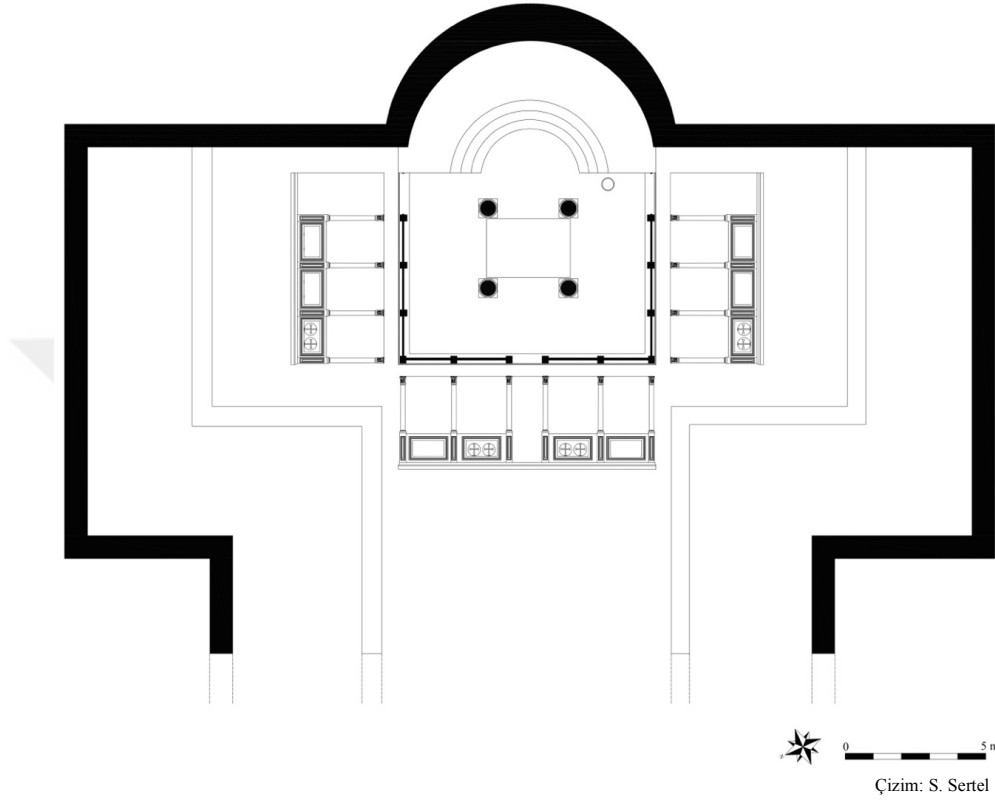

Çizim 68: Balüster (Kat. No. 142)

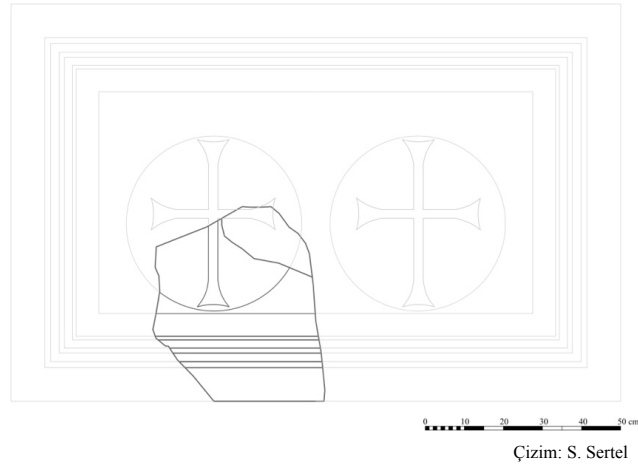

Çizim 69: Balüster (Kat. No. 143)

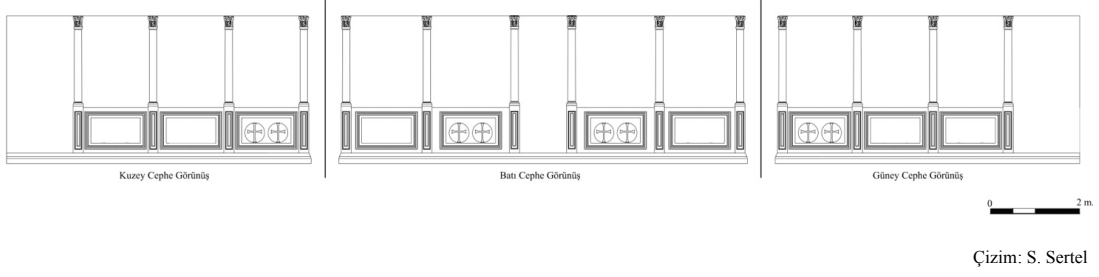
RESTİTÜSYONLAR

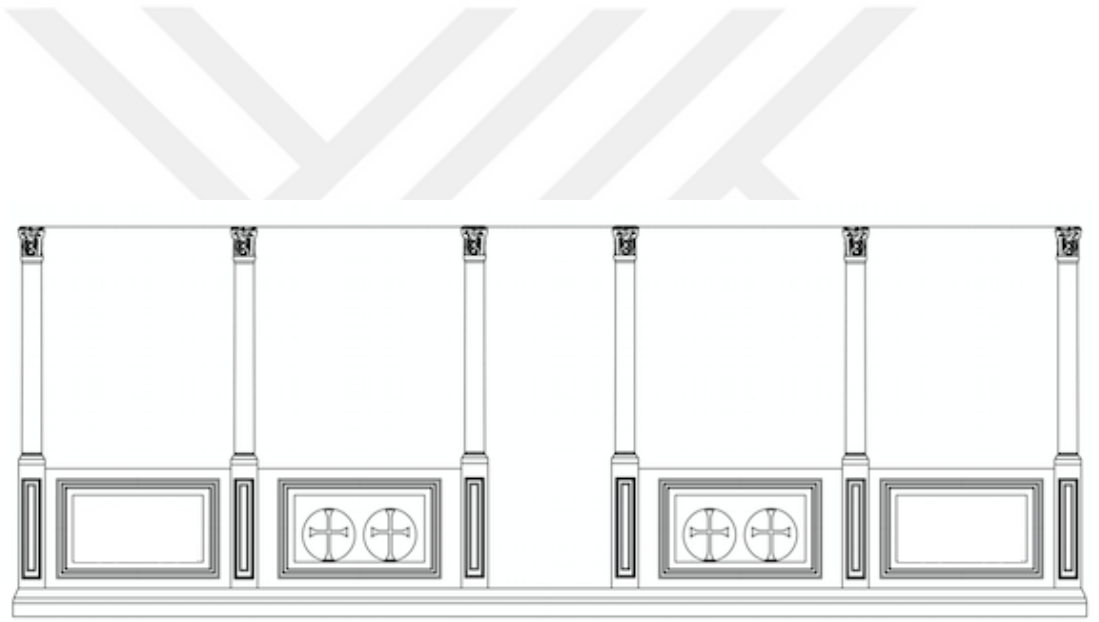
Çizim 70: Patara Kent Bazilikası Templon Restitüsyon Planı

Çizim 71: Templon Levhası Restitüsyonu (Kat. No. 2)

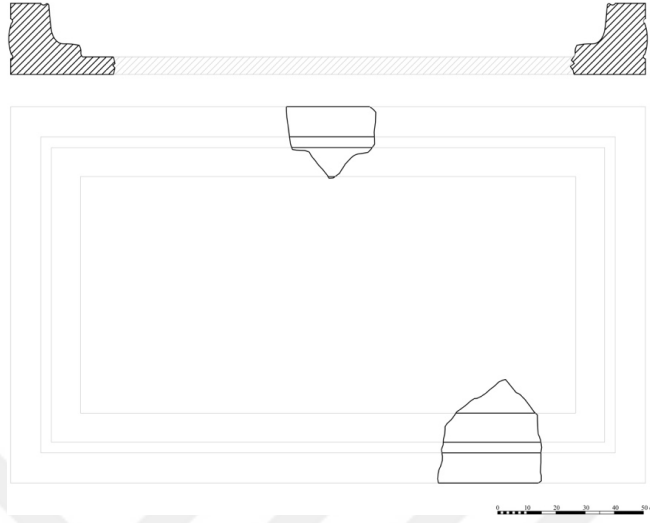

Çizim 72: Patara Kent Bazilikası Templon Cephe Restitüsyonları

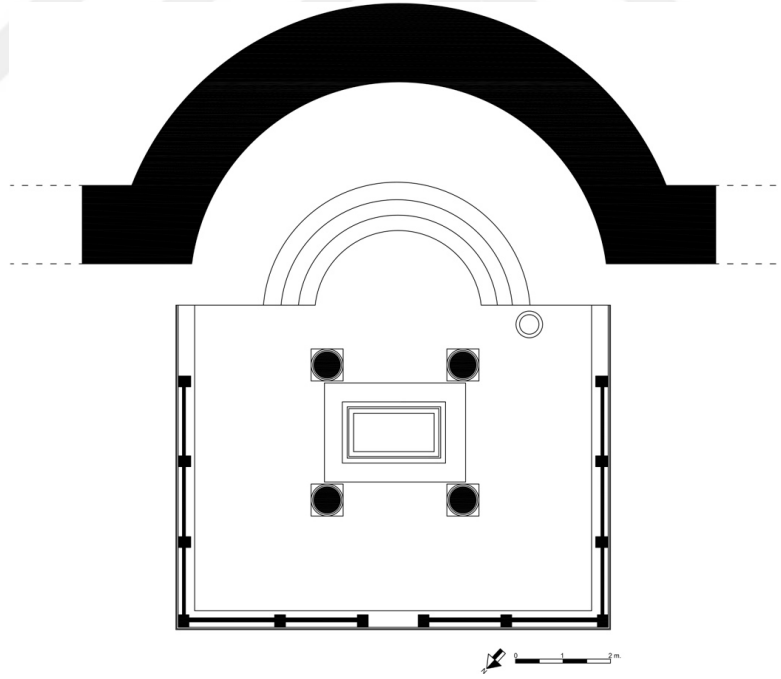
Çizim: S. Sertel

Çizim 73: Patara Kent Bazilikası Templon Batı Cephesi Restitüsyonu

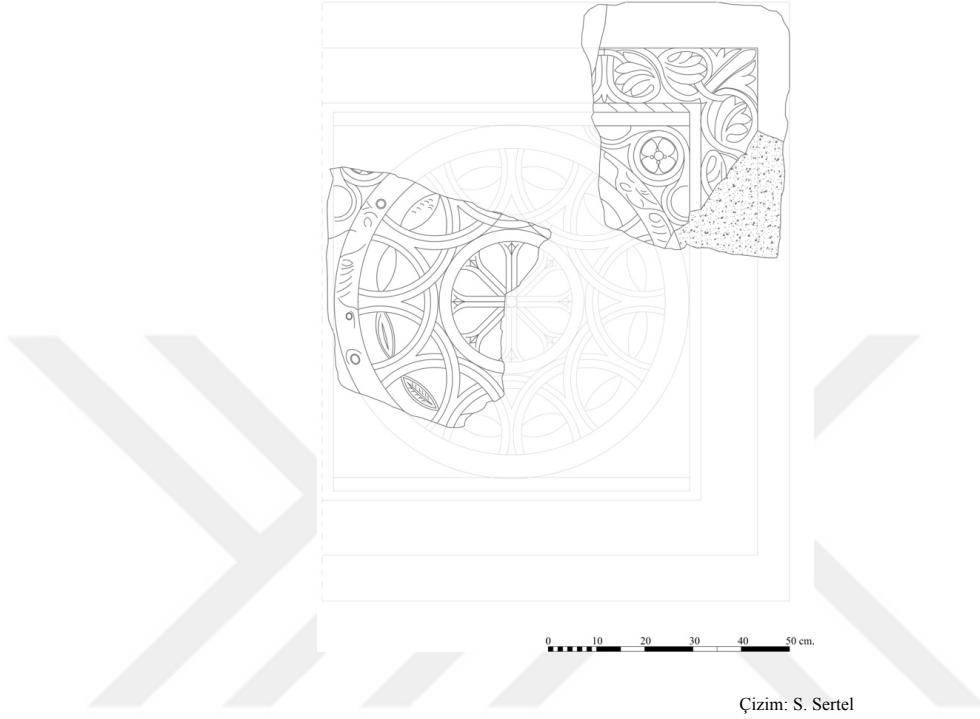
Çizim: S. Sertel

Çizim 74: Patara Kent Bazilikası Altar Tablası Restitüsyonu

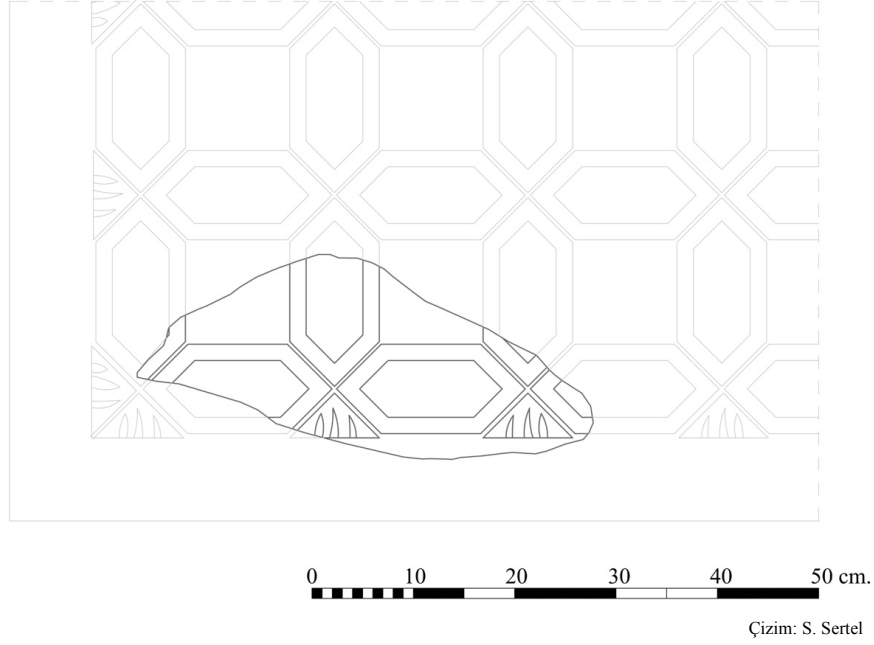

Çizim: S. Sertel

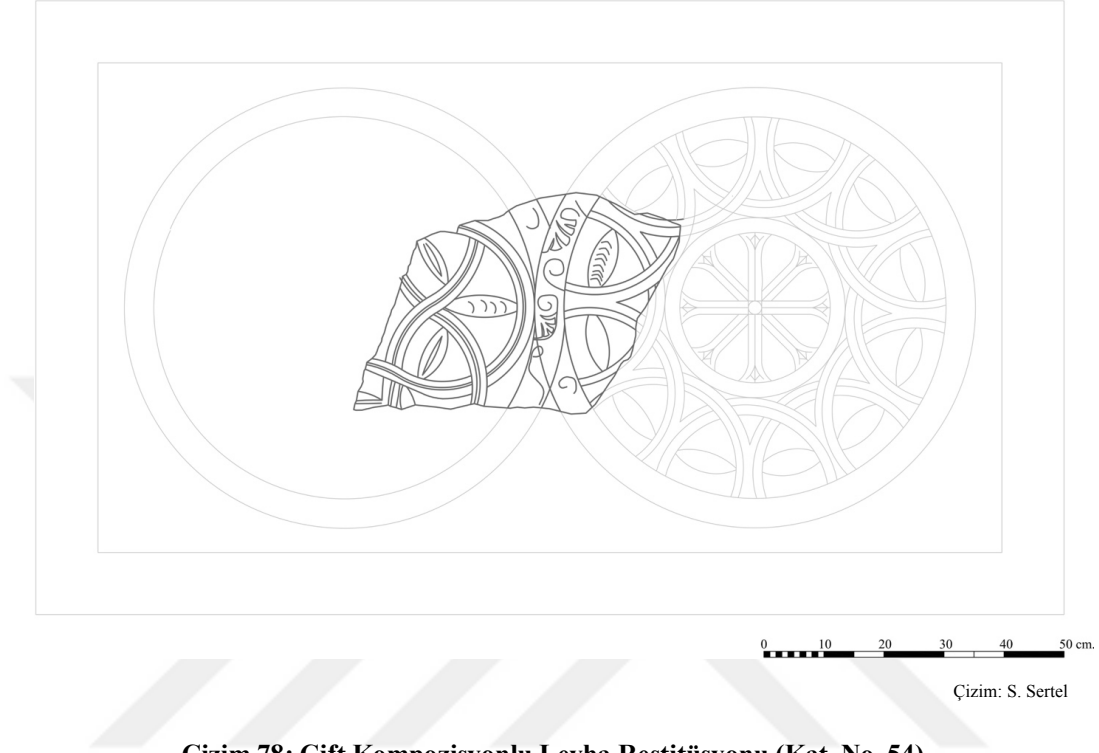
Çizim 75: Patara Kent Bazilikası Altar ve Kiborium Restitüsyon Planı

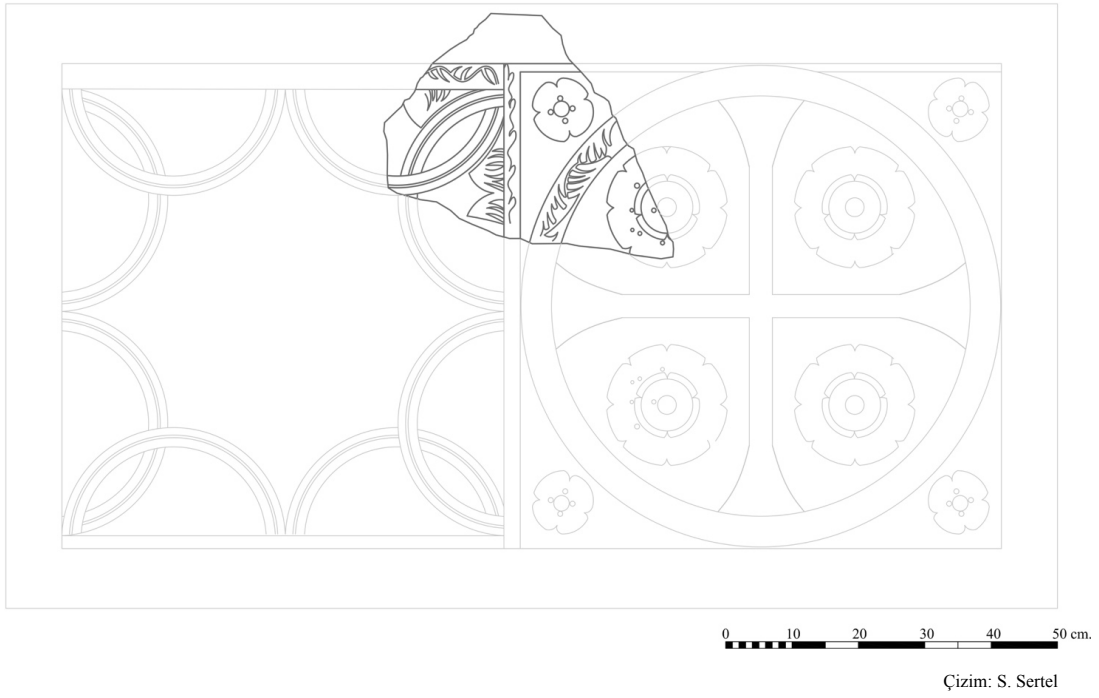
Çizim 76: Monolitik Levha Restitüsyonu (Kat. No. 25 ve Kat. No. 53)

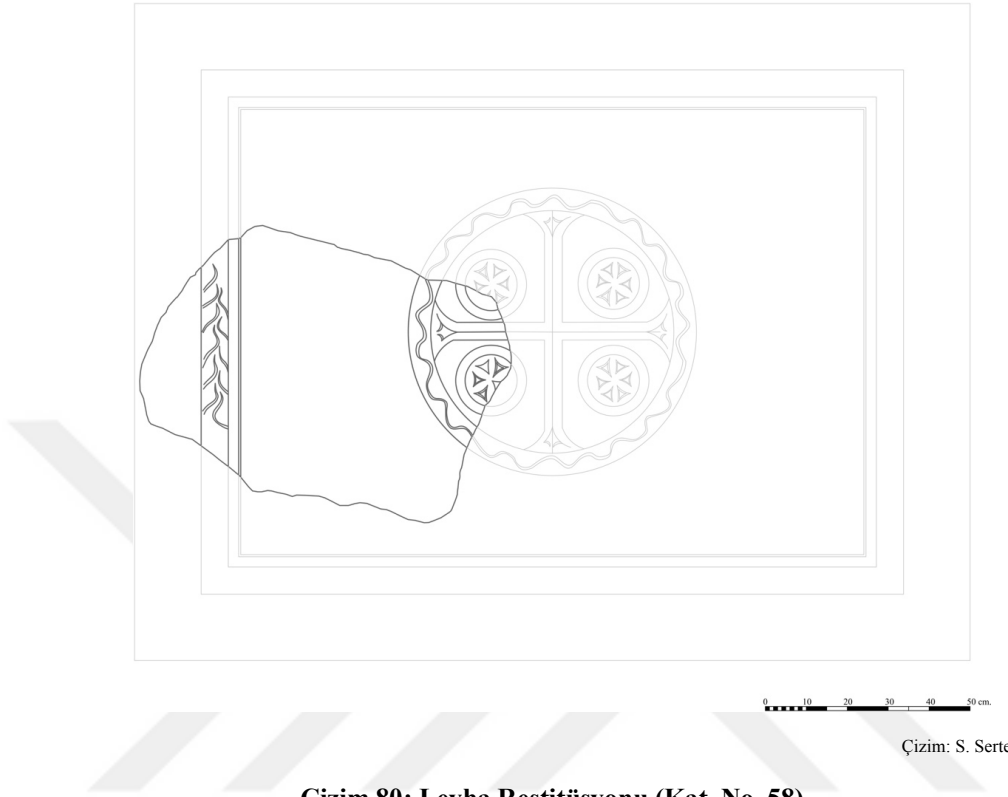
Çizim 77: Sekizgen Motiflerden Oluşan Levha Restitüsyonu (Kat. No. 52)

Çizim 78: Çift Kompozisyonlu Levha Restitüsyonu (Kat. No. 54)

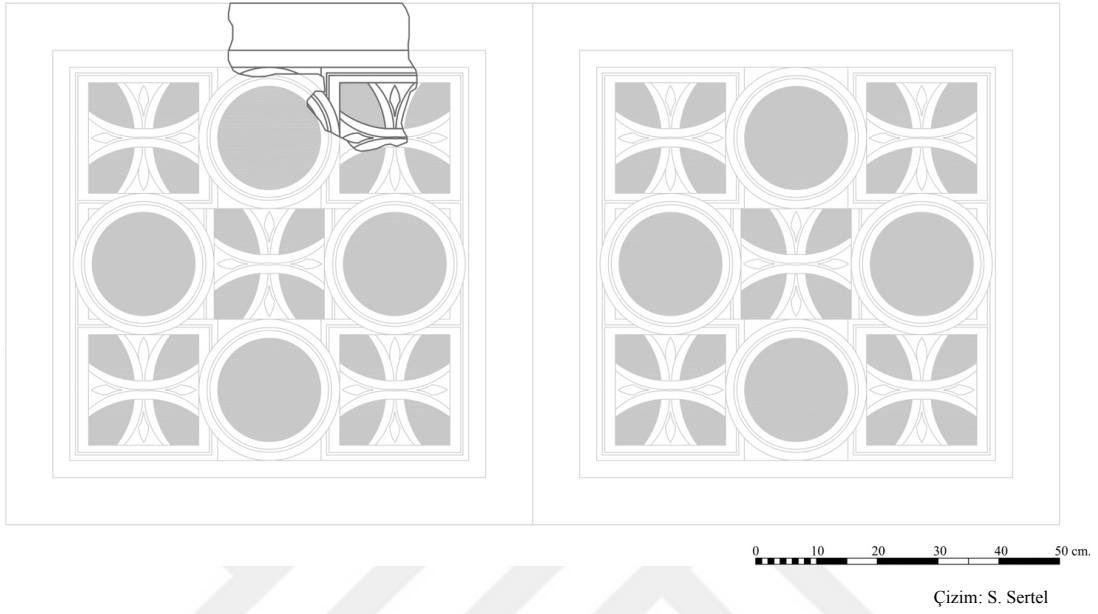
Çizim 79: Çift Kompozisyonlu Levha Restitüsyonu (Kat. No. 57)

Çizim 80: Levha Restitüsyonu (Kat. No. 58)

Çizim 81: Levha Restitüsyonu (Kat. No. 67)

Çizim 82: Malta Haçı ve Daire Motifinden Oluşan Delikli Levha Restitüsyonu (Kat. No. 122)

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Ceren Demirton
Doğum Yeri - Tarihi	Ankara/ 12.07.1989
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Keçiören İncirli Anadolu Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri A.B.D
Yabancı Dil / Diller	İngilizce, Eski Yunanca, Latince
BİLİMSEL FAALİYETLER	
❖ Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji Bölümü, Prof. Dr. Havva İşkan başkanlığında yürütölen Patara Arkeolojik Kazıları'nda araştırma ekibi üyesi. ❖ Akdeniz Ünivetsitesi Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Eski Yunan Dili ve Edebiyatı Bölümü, Prof. Dr. Eda Akyürek Şahin tarafından yürütölen “Stadasmus Patarensis” yüzey araştırması projesinde araştırma ekibi üyesi.	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Viyana Üniversitesi - Avusturya Bilimler Akademisi'nde 2 ay süren staj eğitimi tamamlanmıştır (04.01. 2017- 04.03.2017).
Çalıştığı Kurumlar	Kùltür ve Turizm Bakanlığı, Patara Arkeoloji Kazısı (2015-Halen)
E-Posta	ceren.dt@gmail.com